

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Leeswijzer	4
1.2	Proces	5
1.3	Begrippen en afkortingen	5
2	Samenvatting	7
3	Situatieschets	9
3.1	Demografische gegevens	9
3.1.1	Huishoudens	10
3.1.2	Conclusie	10
3.2	Budgetten en areaal	10
3.2.1	Hoeveelheid groen in Middelburg	10
3.2.2	Nota ruimte en landelijke norm	10
3.2.3	Landelijke databank	10
3.3	Organisatie groenbeheer	11
3.3.1	Huidig beheer	11
3.3.2	Ontwikkelingen met invloed op uitvoering en organisatie van groenbeheer	11
4	Hoofdgroenstructuur	15
4.1	Visie	16
4.1.1	Samenhang met wegennetwerk (functioneel groen)	18
4.1.2	Groenstructuur	19
4.2	Algemene uitgangspunten en randvoorwaarden groenvoorzieningen	22
4.3	Randvoorwaarden bij planvorming	26
5	Groenkwaliteit	28
5.1	Waarde groenvoorzieningen	28
5.2	Uitgangspunten groenkwaliteit	28
5.2.1	(Sociale) Veiligheid, overlast, verzoeken en klachten	28
5.2.2	Ecologie, milieu en klimaat	30
5.2.3	Beheer en organisatie	34
5.3	Kwaliteit groenbeheer en CROW	35
5.4	Uitgeven openbaar groen	37
5.4.1	Algemeen	37
5.4.2	Samenwerking Woongoed Middelburg	37

6 Participatie	38
6.1 Vormen van participatie	38
6.2 Randvoorwaarden burger initiatieven en groenbeheer	42
6.3 Communicatie in participatieprocessen	42
7 Meerjarenprogramma	44
7.1 Begroting.....	44
7.2 Toelichting categorieën.....	44
7.2.1 Onkruidbestrijding	44
7.2.2 Verrijking groenbeheer	44
7.2.3 Vormen van participatie.....	45
7.2.4 Evaluatie en herziening groenbeleidsplan.....	45
8 Bibliografie	46
9 Bijlagen	47

1 Inleiding

Omstreeks 1850 was Middelburg een van de groenste steden van Nederland. De bolwerken zijn in de periode van 1841 tot 1848 onder leiding van tuinarchitect K.G. Zocher afgegraven en omgevormd tot een aantrekkelijk landschappelijk stadspark, een stadswandeling. Het groen met een primaire militaire functie werd omgevormd naar groen met een decoratieve en recreatieve functie. Middelburg had voor die tijd een ongekende hoeveelheid groen, in een samenleving die nog grote maatschappelijke problemen had op te lossen.

Openbaar groen is intussen met de stad uitgebreid en heeft vele functies gekregen. Functies die niet verloren gaan maar met de huidige ontwikkelingen in een ander daglicht komen. Groen draagt bij aan demping van temperatuur in de stad en aan waterretentie. Groen gaat van leuk en decoratief, naar noodzaak. Noodzaak voor de bijdrage aan een beter milieu.

De geformuleerde gemeentelijke doelen (Gemeente Middelburg, 2015): een gastvrije stad; een inclusieve samenleving; vitale wijken en buurten; mogelijkheid tot ontmoeting en ruimte voor creativiteit; bruisende binnenstad en goed rentmeesterschap krijgen ook in dit groenbeleidsplan een uitwerking. Daarnaast krijgt het openbare groen een nieuwe inbedding. Het groenbeheer, nu een overheidstaak, moet zijn weg vinden in een samenleving waarin de burger actiever is betrokken.

In 2006 is het voorgaande groenbeleidsplan (GBP) met een looptijd van 10 jaar vastgesteld. Voorzien was om het GBP te actualiseren. Verschillende ontwikkelingen en veranderingen van belangrijke dragers in het groen hebben aanleiding gegeven het GBP te herzien.

1.1 Leeswijzer

Het beleidsplan is in hoofdstuk 2 inhoudelijk samengevat. In hoofdstuk 3 zijn de relevante demografische gegevens opgenomen. Vervolgens beschrijft hoofdstuk 4 de groenstructuur met visie, uitgangspunten en randvoorwaarden voor ruimtelijke ontwikkeling. Hoofdstuk 5 gaat in op de groenkwaliteit, ambitieniveaus en uitgangspunten voor diverse onderwerpen. In hoofdstuk 6 wordt het onderwerp burgerparticipatie belicht. Hoofdstuk 7 geeft het meerjarenprogramma, met de begroting en de planning weer.

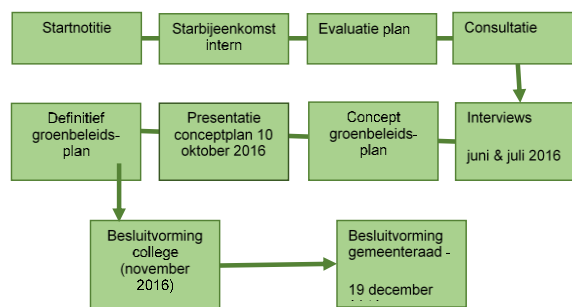
Foto's zijn afkomstig van Aart van Belzen, social media of van andere bronnen (wordt benoemd). Voor vragen en opmerkingen over het groenbeleidsplan, kunt u contact opnemen met de Gemeente Middelburg via 14 0118 of info@middelburg.nl. Ook kunt u direct contact opnemen met de afdeling Ingenieursbureau via het secretariaat, (0118) 67 52 16 of ib@middelburg.nl

1.2 Proces

Het college heeft op 24 november 2015 een startnotitie vastgesteld over de manier van werken bij actualisatie van het GBP. Deze is op 25 januari 2016 intern bij een bijeenkomst doorgesproken.

Hierop volgend is gestart met een evaluatie van het huidige groenbeleidsplan 2006 – 2016. Conclusies hieruit zijn gepresenteerd op de consultatie van 30 mei 2016, waarbij verschillende partijen input hebben geleverd voor het nieuwe groenbeleidsplan. Als verdiepingsslag op deze input hebben in juni en juli 2016 interviews plaatsgevonden met actief betrokkenen in het groen.

De input uit dit proces is leidend geweest bij het opstellen van het GBP, rapportage van dit proces is terug te vinden in bijlage 1, bijlage 2 en bijlage 3. Tijdens gesprekken en consultaties zijn steeds 3 onderwerpen besproken, zo ook in het beleidsplan:

- Groenstructuur;
- Groenkwaliteit;
- Burgerparticipatie.

Na het verwerken van deze input is het conceptplan is gepresenteerd aan een selecte groep betrokkenen op 10 en 11 oktober 2016. De presentatie hiervan is terug te vinden in bijlage 13. De laatste opmerkingen zijn verwerkt in dit definitieve groenbeleidsplan. Dit plan wordt voorgesteld aan het college in november 2016. Aan de gemeenteraad (19 december 2016) worden de kaders voorgesteld die leidraad zijn voor dit groenbeleidsplan.

1.3 Begrippen en afkortingen

Hieronder worden de betekenissen van begrippen en afkortingen in het document nader toegelicht:

- APV Algemene Plaatselijke Verordening
- Bee deals In het project Bee Deals werkt een groot aantal ketenpartijen aan verbetering van de leefomgeving van de bijen. De Bee Deal: een afspraak tussen partijen die met elkaar in de voedings-, water- en overheidsketens zitten.
- Boom 1^e grootte Bomen groter dan 15 meter
- Boom 2^e grootte Bomen tussen 8 en 15 meter
- Boom 3^e grootte Bomen kleiner dan 8 meter
- Bovengronds plantvak Ook wel boomspiegel genoemd. Het vak rondom de boom, waarin geen verharding of meubilair wordt toegepast.
- CROW Kennisorganisatie op het gebied van infrastructuur, openbare ruimte, verkeer en vervoer en werk en veiligheid. Tevens uitgever van de Kwaliteitscatalogus openbare ruimte.
- DGG Databank Gemeentelijk Groenbeheer
- Duurzaam Geschikt of bestemd om lang te bestaan
- GBP Groenbeleidsplan

- Green deal Een overeenkomst tussen rijk en brancheverenigingen waarmee wordt geanticipeerd op Europese regelgeving voor 'Integrated Pest Management' (Mol, Otten, & Kempenaar, 2014).
- HGS Hoofdgroenstructuur
- HGT Heroriëntatie Gemeentelijke Taken
- Invasieve onkruiden Invasieve onkruiden zijn exoten planten, die door menselijk handelen in een nieuw gebied terechtkomen en die door vestiging en verspreiding schade kunnen veroorzaken.
- IVN Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid
- JouwZeeland Netwerk van circa 300 jongeren in Zeeland in de leeftijd van 12 tot 23 jaar dat de Provincie adviseert over verschillende onderwerpen.
- Klimaatbestendig Een inrichting zodanig, dat de effecten van klimaatverandering kunnen worden opgevangen.
- MJP Meerjarenprogramma
- NME Natuur en Milieu Educatie
- OBSURV Beheersysteem voor openbare leef en werkruimtes
- Ondergrondse doorwortelbare ruimte De hoeveelheid bruikbare grond die een boom ondergronds tot zijn beschikking heeft.
- Right to Challenge (RtC) Het Recht om Uit te dagen; de kern van de aanpak is dat een groep (georganiseerde) bewoners taken van gemeenten kunnen overnemen als zij denken dat het anders, beter, slimmer en/of goedkoper kan.
- SLZ Stichting Landschapsbeheer Zeeland
- SROI Social Return on Investment
- TvZ Stichting Tuin van Zeeland
- Velt Vereniging voor ecologisch leven en tuinieren
- Verticaal groen Beplanting aan kademuren, schuttingen en gebouwen (particulier en openbaar)
- VHG Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners
- Vlinderidylle Idylles zijn bloemrijke plekken voor bijen, vlinders en insecten. Het gaat hierbij om een meerjarige inheemse beplanting, die in de streek thuishoort. Dit zodat er duurzame kruidenrijke plekken ontstaan.
- VTA Virtual Tree Assessment – veiligheidscontrole van (risicovolle) bomen
- Wijkploeg Team van uitvoerende medewerkers van de gemeentelijke groendienst

2 Samenvatting

Het groenbeleidsplan 2016 – 2026 is opgesteld door de afdeling Ingenieursbureau van de Gemeente Middelburg. Dit met belangrijke inbreng van de afdeling Ruimtelijk Beleid, de afdeling Stadsbeheer en de clusters Communicatie en Wijkgericht werken. Ook zijn externe partijen hierbij betrokken door middel van consultaties en/of interviews.

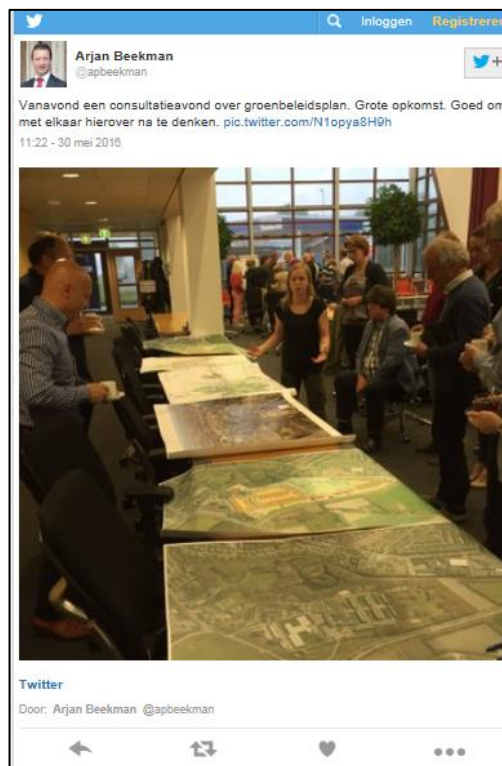
De bevolkingssamenstelling verandert, er komen meer alleenstaande huishoudens en er is sprake van vergrijzing. Ook wet- en regelgeving verandert. Een verbod op chemische onkruidbestrijding, een nieuwe omgevingswet, aanbestedingswet en een nieuwe Wet Natuurbescherming zijn aan de orde. Ook wordt er gewerkt met een nieuw beheersysteem OBSURV. Verder is een belangrijke ontwikkeling dat de burger actiever wordt en de overheid hierbij een andere rol moet aannemen. Deze ontwikkelingen hebben invloed op de inrichting en de organisatie van het beheer van de groene openbare ruimte.

In het groenbeleidsplan 2016 – 2026 wordt gestreefd naar het versterken van de hoofdgroenstructuur (HGS) en het duurzaam behouden van groen in de overige delen van de stad. De structuur wordt robuuster gemaakt door de hoeveelheid waar mogelijk te vergroten en/of deze kwalitatief te versterken. Naast een belangrijke bijdrage aan de beleving van de stad, draagt de HGS ook bij aan het verbeteren van het milieu en het ecosysteem. In de inrichting en het beheer van overig groen bevindt zich een zekere dynamiek, waardoor groen voortdurend kan voorzien in de behoefte van de veranderende bevolkingssamenstelling en functies.

De hoofdpunten van het beleidsplan zijn:

- Behouden en versterken van de hoofdgroenstructuur (randvoorwaarden bij ruimtelijke ontwikkelingen);
- Toegankelijkheid van de hoofdgroenstructuur (de groene buffers van de stad) bevorderen;
- Een groene inrichting van de wijken en speelplaatsen in stand houden en waar mogelijk verbeteren;
- Zorgvuldig omgaan met uitgifte van groen;
- Milieubewust beheren en differentiatie in de kwaliteitsniveaus van het groenbeheer van de verschillende gebieden aanhouden;
- Inspelen in de groeninrichting op klimaatverandering;
- Behoud van de beheer kwaliteit van het groen en ook op begraafplaatsen;
- Bevorderen van biodiversiteit;
- Het onderzoeken van de mogelijkheden voor het ontwikkelen van stadslandbouw;
- Bij aanleg en inrichting kiezen voor duurzame concepten en beplantingen;

Er wordt voorgesteld het huidige kwaliteitsbeeld te handhaven, waarbij er differentiatie bestaat tussen groen op een industrieterrein (kwaliteit C) en groen in het stadscentrum en in kernwinkelgebieden (kwaliteit A). Veiligheid, klimaatadaptatie en zorgvuldig beheer staan hierbij voorop. Bij groenbeheer wordt rekening gehouden met technische ontwikkelingen, een andere aanpak van onkruidbestrijding en het voornemen is

te zoeken naar samenwerking met andere beheerders om te komen tot logische begrenzingen van beheergebieden en verantwoordelijkheden.

De maatschappij is in transitie naar een participatiesamenleving. Een samenleving waarin de burger een grotere rol heeft. Deze transitie speelt een belangrijke rol binnen dit GBP. De mate van participatie kan per project verschillen. Dit kan van informele adoptie tot het volledig overdragen van het groenonderhoud in een wijk, buurt of park. Er moet nog worden onderzocht of vergaande vormen van participeren toepasbaar zijn in Middelburg.

Een aspect in het (groen) beleid is ook een zorgvuldige communicatie richting bewoners en gebruikers. Dit betreft zowel de kwaliteit van het groen, de keuzes die worden gemaakt als de wijze van participeren. De gemeente blijft eindverantwoordelijke voor de openbare ruimte, afspraken moeten daarom duidelijk zijn vastgelegd. Zo zijn randvoorwaarden opgesteld bij de uitgifte van openbaar groen en voor burgerinitiatieven.

Met groenbeleid en groenbeheer zijn kosten gemoeid. Het voorstel is het budget structureel te verhogen om het kwaliteitsniveau te handhaven. Een grote kostenverhogende factor is een andere manier van onkruid bestrijden in plantsoenen. De chemische bestrijdingsmiddelen worden vervangen door mankracht.

Daarnaast wordt participatie gestimuleerd, hiervoor geldt het voorstel om jaarlijks 7 á 8 initiatieven financieel mogelijk te maken. Dit budget is uitsluitend bedoeld voor burgerinitiatieven in relatie tot het groen. Het kan dienen voor zowel financiële hulp, als de inzet van materialen/middelen of arbeidskracht vanuit de gemeente. Tevens is voor het bevorderen van biodiversiteit een budgetverhoging nodig. De budgetaanpassingsvoorstellen zijn vertaald in een meerjarenplanning voor 10 jaar.

3 Situatieschets

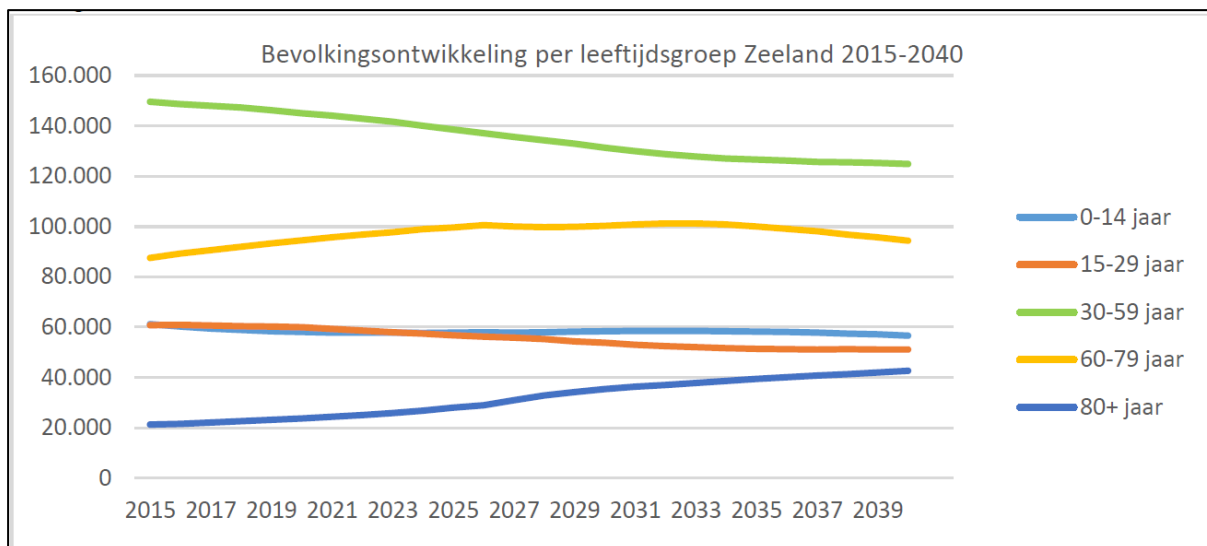
3.1 Demografische gegevens

De bevolkingssamenstelling is van invloed op de behoeftes in de (groene) openbare ruimte (Jongbloed & Kaagman, 2015). Hieronder zijn bevolkingsprognoses kort toegelicht. In perspectief met landelijke gegevens zijn de verschillen voor de komende 10 jaar klein. De trend is merkbaar en bepaalt mede de richting van het groenbeleid.

“Verskil maken in leeftijdsgroepen, kinderen en Young Adults. Dit met het oog op speeltoestellen en inrichting.” (Sterre, 18jr, JouvZeeland)

Leeftijdscategorieën Zeeland

De provincie Zeeland krijgt de komende jaren te maken met een daling van het aantal inwoners. Deze daling gaat langzaam, de verwachting is dat de bevolking (Zeeuws breed) in 2030 met bijna 10.000 inwoners is afgenomen. Voornamelijk in de leeftijdscategorie 30 – 59 jaar is een afname te zien en in de leeftijdscategorie van 80+ een toename (zie onderstaande afbeelding).

Middelburg

In januari 2016 telt Middelburg 47.873 inwoners. Tegen de provinciale trend van bevolkingsdaling in, is de verwachting dat de bevolking in Middelburg tot 2024 met circa 2.000 inwoners stijgt, daarna stagneert de groei (Jongbloed & Kaagman, 2014).

In de tabel (Jongbloed & Kaagman, 2014) is de bevolkingssamenstelling van Middelburg per 1 januari 2016 vergeleken met die van 10 jaar geleden. Hieruit blijkt dat er “vergrijzing” in Middelburg optreedt.

De verwachting is dat het percentage 65 + de komende jaren (tot 2030) nog met zo’n 25% toeneemt. Daarentegen neemt het aantal jongeren/kinderen af (basisschoolleeftijd 4jr. – 11jr., een geringe daling van circa 150 personen wordt verwacht). Dus meer ouderen en minder jongeren.

Categorie	2006	2016	saldo
Totaal	46974	47873	899
Onder 20 jaar	24%	23%	- 1%
20 - 65 jaar	60%	56%	- 4%
65+	16%	21%	+ 5%

3.1.1 Huishoudens

Een toename van het aantal huishoudens is de prognose. Het betreft voornamelijk een toename van de alleenstaande huishoudens. Per 1 januari 2016 telt Middelburg 22.130 huishoudens, waaronder 39% eenpersoons (Middelburg, 2012). Verwachting is dat tot 2024 het aantal alleenstaande huishoudens met circa 1.700 toeneemt, een stijging van bijna 20%.

3.1.2 Conclusie

Het groenbeleid moet anticiperen op de veranderingen in de bevolkingssamenstelling. De inrichting en het beheer van het openbaar groen moet zich richten op vergrijzing. Het groen moet toegankelijk zijn voor de ouderen en de behoefte aan speelvoorzieningen neemt af.

3.2 Budgetten en areaal

3.2.1 Hoeveelheid groen in Middelburg

In 2016 heeft de Gemeente Middelburg een areaal openbaar groen van ca. 218 ha. De samenstelling van het areaal is terug te vinden in bijlage 5. De gemeente beschikt hiernaast nog over 12,8ha aan begraafplaatsen en 36,7ha aan sportaccommodaties. In de openbare ruimte zijn totaal 90 buurtspeelplekken. Op wijkniveau zijn er ook nog 32 locaties met voorzieningen als trapveldjes en spelplateaus aanwezig. Uit de evaluatie van het GBP 2006 – 2016 blijkt, dat het areaal openbaar groen de afgelopen jaren met 9,5% is toegenomen. Dit terwijl de uitgaven zijn gedaald met 7%.

3.2.2 Nota ruimte en landelijke norm

In de nota ruimte wordt gestreefd naar een groene oppervlakte van 75m² per woning (Planbureau voor de Leefomgeving, 2010). Zoals eerder is aangegeven kent Middelburg in 2015 22.130 huishoudens. Wanneer de oppervlakte openbaar groen (218ha exclusief groen begraafplaatsen en sportaccommodaties) over het aantal huishoudens wordt verdeeld, is er in Middelburg circa 98 m² groen per woning. Dit geeft nog geen uitsluitsel over het voorkomen van 75m² groen binnen een straal van 500m van elke woning. Verschil in wijken is er zeker. Het geeft echter wel aan dat Middelburg een groene stad is.

3.2.3 Landelijke databank

Jaarlijks wordt door de Databank Gemeentelijk Groenbeheer (DGG) een landelijke benchmark uitgevoerd over kengetallen van gemeentelijk groen. Ook de cijfers van de Gemeente Middelburg worden hierin betrokken. In onderstaande afbeelding zijn de conclusies (cijfers jaar 2014) op hoofdlijnen weergegeven (Jong, Smidt, Raffe, & Spijker, 2014). De gegevens in onderstaande tabel betreffen uitsluitend openbaar groen, dus geen begraafplaatsen, sportaccommodaties, volkstuinten enz.

	oppervlak (m ²)	kosten (€)	kosten per oppervlak (€/m ²)		
	per inwoner	per inwoner	incl. overhead	excl. overhead	aandeel overhead
Middelburg	44,0	35,3	0,80	0,62	22,9%
benchmark	37,6	40,1	1,07	0,85	20,7%
verschil	+ 17 %	- 12 %	- 25 %	- 27 %	+ 11 %

Beheercategorie (€/boom, resp. €/m ²)	Bomen	Gazon	Ruw gras	Struiken	Plantenperken
Middelburg	14,64	0,27	0,15	1,63	92,83
benchmark	15,02	0,54	0,22	1,88	11,65
<i>verschil</i>	- 3 %	- 51 %	- 32 %	- 13 %	+ 697 %
NL-gemiddeld	19,02	0,43	0,23	1,82	13,03
NL-mediaan	17,61	0,47	0,23	1,86	11,21

Uit de benchmark blijkt dat de hoeveelheid basisgroen per inwoner duidelijk hoger is dan het landelijk gemiddelde en dat de kosten per inwoner lager zijn. Uitsluitend de kosten voor plantenperken (één-jarigen en plantenbakken) zijn aanzienlijk hoger dan de benchmark. De verklaring hiervoor is wellicht te vinden in de wijze van kostentoerekening. Het betreft overigens maar een zeer klein onderdeel van het areaal. De kosten van de overige onderdelen zijn aanzienlijk lager dan de landelijke cijfers.

3.3 Organisatie groenbeheer

3.3.1 Huidig beheer

Het beheer van het openbaar groen is opgedeeld in 4 stadsdelen:

- Wijk A (Stromenwijk, 't Zand, Erasmuswijk, Magistraatwijk, Reijershove en Mortiere West);
- Wijk B (Griffioen, St. Laurens, Klarenbeek, Prooijenspark, Veerse Poort en Nieuw Middelburg);
- Wijk C (Binnenstad, Ramsburg en Edelstenenbuurt);
- Wijk D (Dauwendaele, Mortiere, Nieuw- & Sint Joosland, Arnhemuiden en Kleverskerke);

Ter ondersteuning van groenonderhoud in de wijken (bv. bomenonderhoud, hagen machinaal knippen, sportveldonderhoud) is er een algemene mechanisatieploeg.

Naast de vaste formatie worden door Orionis taken uitgevoerd. Het gaat hierbij om het maaien van gazons, onderhoud van begraafplaatsen en onderhoud van diverse onderdelen in het openbaar groen. Verder zijn taken extern ondergebracht of worden deze deels in regie uitgevoerd door derden. Het gaat hierbij om het maaien van bermen/ruw gras en deels het onderhoud van bomen.

“De burger weet niet de juiste ingangen bij de gemeente, bij een aantal locaties weet men niet wie eigenaar van de grond is. Vragen komen vaak bij groenploeg terecht.” (groenploeg Binnenstad, wijk C)

3.3.2 Ontwikkelingen met invloed op uitvoering en organisatie van groenbeheer

De volgende ontwikkelingen doen zich voor:

- Technische ontwikkeling en digitalisering
Meldingen van calamiteiten worden steeds vaker digitaal gedaan. Op korte termijn wordt het mogelijk deze meldingen rechtstreeks naar de betreffende wijkbeheerder te zenden ter afhandeling. Het integraal beheersysteem OBSURV biedt op korte termijn op locatie technische informatie van (onder andere) groen en bomen. Ook de inspecties worden digitaal vastgelegd en kunnen op locaties worden geraadpleegd en worden geactualiseerd.

- Participatiewet en arbeidsparticipatie

Inzet van Orionis in het onderhoud van het openbaar groen vindt al jaren op grote schaal plaats. Naast de inzet die reeds wordt geleverd, wordt vanaf 2017 in een pilot het groenonderhoud in Arnhem met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, onder leiding van een gemeentelijke voorman en met begeleiding van een werkleider van Orionis. Dit met uitzondering van het boomonderhoud en het beheer van waterlopen. In de pilot wordt onderzocht of het uitvoeren van groentaken kan functioneren als kweekvijver van vakkrachten, zodat cliënten van Orionis een grotere kans krijgen in te stromen in het bedrijfsleven. De pilot in Arnhem met Orionis is een samenwerking tussen Gemeente Vliedingen, Middelburg en Veere. De pilot loopt tot eind 2017 en wordt daarna geëvalueerd.
- Kennisuitwisseling

Een andere vorm van samenwerken is de 2 jaarlijkse bijeenkomst van de “contactgroep groen – Zeeland”. Dit is een groep, bestaande uit een vertegenwoordiging van alle 13 Zeeuwse gemeenten, met een opzichter of werk voorbereidende functie. Verschillende onderwerpen worden hierin besproken.
- Onkruidbestrijding

In navolging van het verbod op chemische onkruidbestrijding op verhardingen per 31 maart 2016 is chemisch onkruidbeheer in plantsoenen per 1 november 2017 wettelijk verboden. Onkruid bestrijden zonder chemische middelen vraagt een andere manier van werken. Waar de chemische methode zich richtte op tegengaan van onkruiden tot in de wortel, richt de chemievrije methode zich op bovengronds verwijderen van onkruiden en op uitputting van de plant. Preventief kan worden gedacht aan meer gesloten houden van beplantingen en extra aandacht voor het toepassen van een heesterassortiment dat snel ‘sluit’. Niet chemisch beheer vraagt meer menskracht. De meerkosten hiervan zijn opgenomen in de meerjarenplanning (MJP). De kostenberekening is gekoppeld aan het kwaliteitsbeeld dat in dit beleidsplan (= het huidige kwaliteitsbeeld) is voorgesteld. In de praktijk gaat het om twee extra rondes handmatig schoffelwerk in de betreffende plantsoenen in de gehele stad. Ook kan worden gedacht aan een lager kwaliteitsbeeld, dit is echter niet het uitgewerkte voorstel.
- Wetgeving

De nieuwe Wet Natuurbescherming treedt per 1 januari 2017 in werking. Deze wet zorgt voor de bescherming van gebieden, diersoorten, plantensoorten en bossen. De gemeente krijgt een grotere rol in de controle en handhaving op natuurbescherming. Ook de omgevingswet verandert in 2019. Ook de aanbestedingswet is in 2016 veranderd. Aan een sociale werkvoorzieningsschap (zoals Orionis), kan niet meer zonder een aanbestedingsprocedure één-op-één opdracht worden verleend. Mede vanuit het maatschappelijk belang om werk aan deze organisatie uit te besteden, worden momenteel alternatieven om tot gunning van werk te komen onderzocht.
- HGT

De Heroriëntatie Gemeentelijke Taken is een traject dat actueel is. Resultaten hieruit kunnen invloed hebben op de manier van organiseren van het beheer van openbaar groen.
- Klimaat

Tot slot is er, naast wetgeving, ook het klimaat dat verandert. De stad en haar groen moet zich aanpassen om klimaatbestendig te worden. Niet alleen de inrichting, maar ook het beheer zal als gevolg hiervan veranderen.

TERUG NAAR OVERZICHT | BTL Algemeen | BTL Advies | Nieuws | Gevolgen nieuwe Wet Natuurbescherming

Wat zijn de gevolgen van de nieuwe Wet Natuurbescherming?

Volgend jaar wordt de nieuwe Wet Natuurbescherming van kracht. Gemeenten en provincies krijgen te maken met grote veranderingen en meer verantwoordelijkheden. Volgens de nieuwe wet zijn andere soorten beschermd en worden provincies bevoegd gezag voor zowel soort- als gebiedsbescherming. Daarnaast krijgen gemeenten, als gevolg van de nieuwe wet, meer aanvragen voor omgevingsvergunningen te behandelen. Wat zijn de consequenties voor u?

OBSURV VAKDISCIPLINES

- ▶ Groene ruimte
- ▶ Bovengrondse infrastructuur
- ▶ Ondergrondse infrastructuur
- ▶ Civiele constructies

INTEGRALE WERKPROCESSEN

- ▶ Terreinrichting
- ▶ Overige objecten
- ▶ Applicatiebestuur
- ▶ Kaart
- ▶ Dagelijks onderhoud
- ▶ Groot onderhoud
- ▶ Integraal objectsoverzicht
- ▶ Beeldkwaliteit CROW
- ▶ Bestuursverkeer RGT

Besluit van 9 maart 2016 tot wijziging van het Besluit gewasbeschermingsmiddelen en biociden in verband met het niet toestaan van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen buiten de landbouw

Wij Willem-Alexander, bij de gratie Gods, Koning der Nederlanden, Prins van Oranje-Nassau, enz. enz. enz.

Op de voordracht van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu en de Staatssecretaris van Economische Zaken van 4 december 2015, nr. IenM/BSK-2015/234705, Hoofddirectie Bestuurlijke en Juridische Zaken;

Gelet op de artikelen 78 en 80a, eerste lid, van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden;

De Afdeling advisering van de Raad van State gehoord (advies van 29 januari 2016, nr. W14.15.0426/IV);

Gezien het nader rapport van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu van 7 maart 2016 nr. IenM/BSK-2016/36024, Hoofddirectie Bestuurlijke en Juridische Zaken, uitgebracht mede namens de Staatssecretaris van Economische Zaken;

INVOERING OMGEVINGSWET UITGESTELD TOT 2019

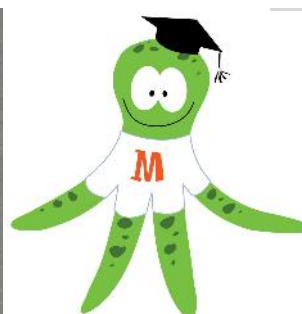

Handhaving
Zorgen voor naleving regels

Saskia Bultelaar • 30 mei 2016 • 4 reacties

Niet langer geldt 2018 als invoeringsjaar van de Omgevingswet, maar 2019. In een brief aan de Tweede Kamer meldt minister Melanie Schultz van Haegen (Infrastructuur en Milieu) dat de inwerkingtreding is verschoven naar begin 2019.

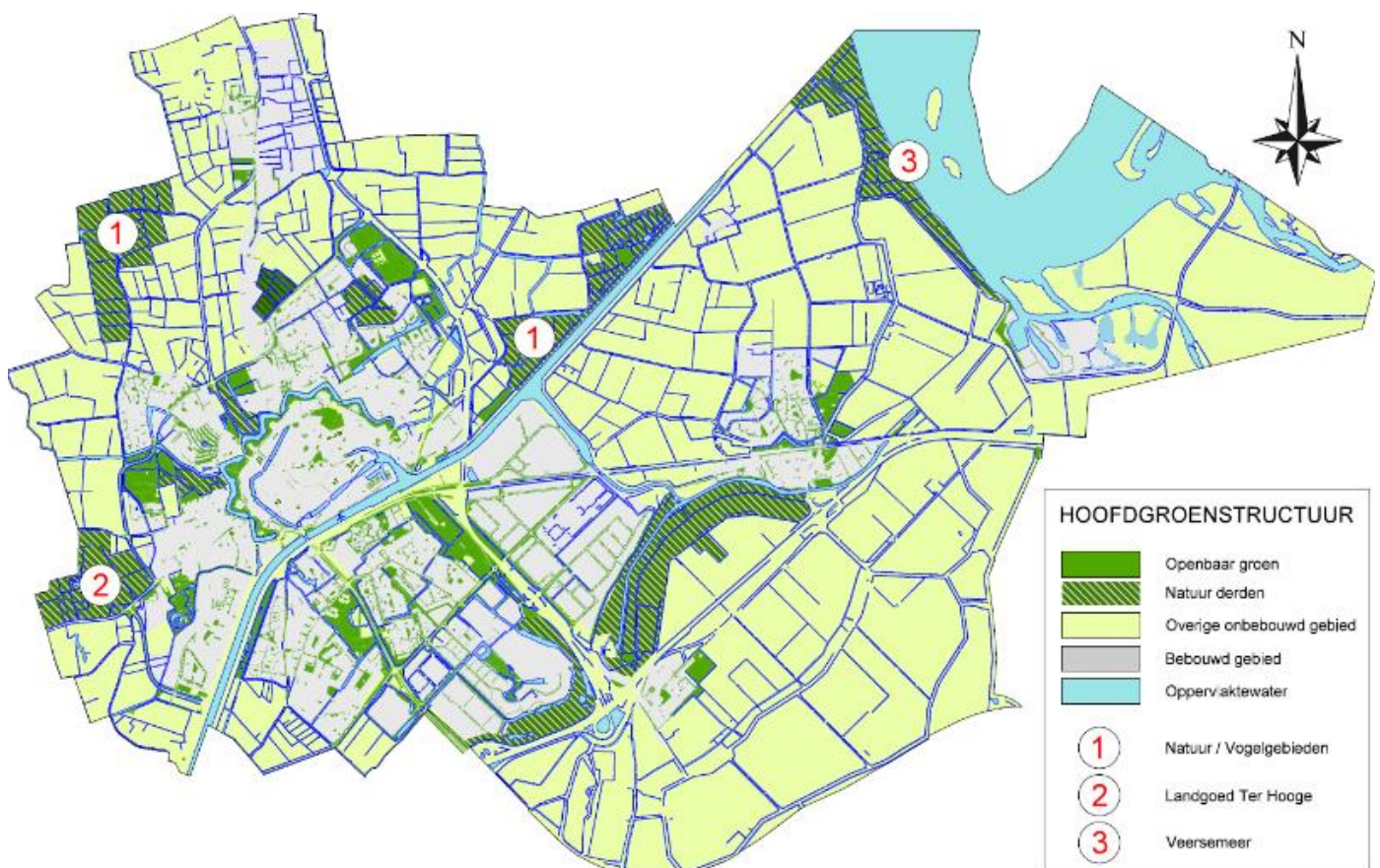

4 Hoofdgroenstructuur

De hoofdgroenstructuur (HGS) wordt bepaald door markante en dragende groene elementen in de stad en komt in grote mate overeen met de HGS die in 2006 is vastgesteld. In bijlage 6 is een vergrote weergave van de hoofdgroen-structuur (HGS) opgenomen. De structuur is gebaseerd op landschappelijke, ecologische en stedenbouwkundige patronen van de stad.

Tot de HGS van Middelburg en haar dorpskernen behoren in ieder geval:

- Groene longen;
- Stadsparken;
- Begraafplaatsen;
- Sportaccommodaties;
- Boomlinten langs primaire en secundaire wegen;
- Groen van structurele betekenis door haar formaat in wijken en kernen.

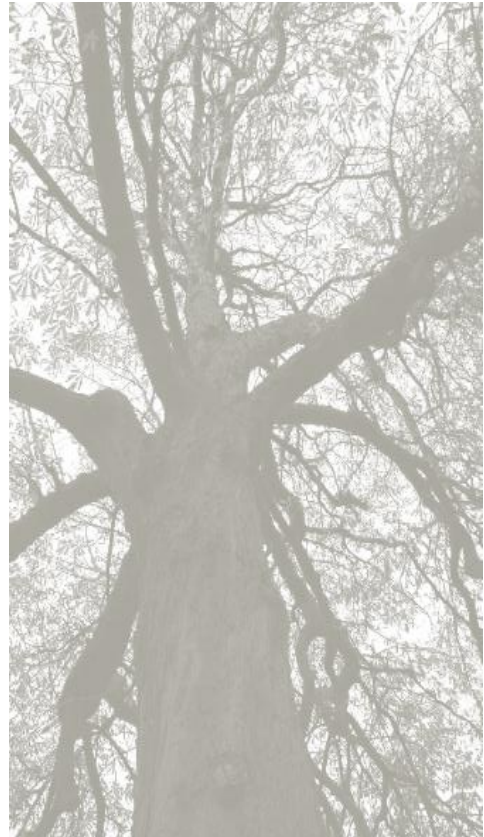
4.1 Visie

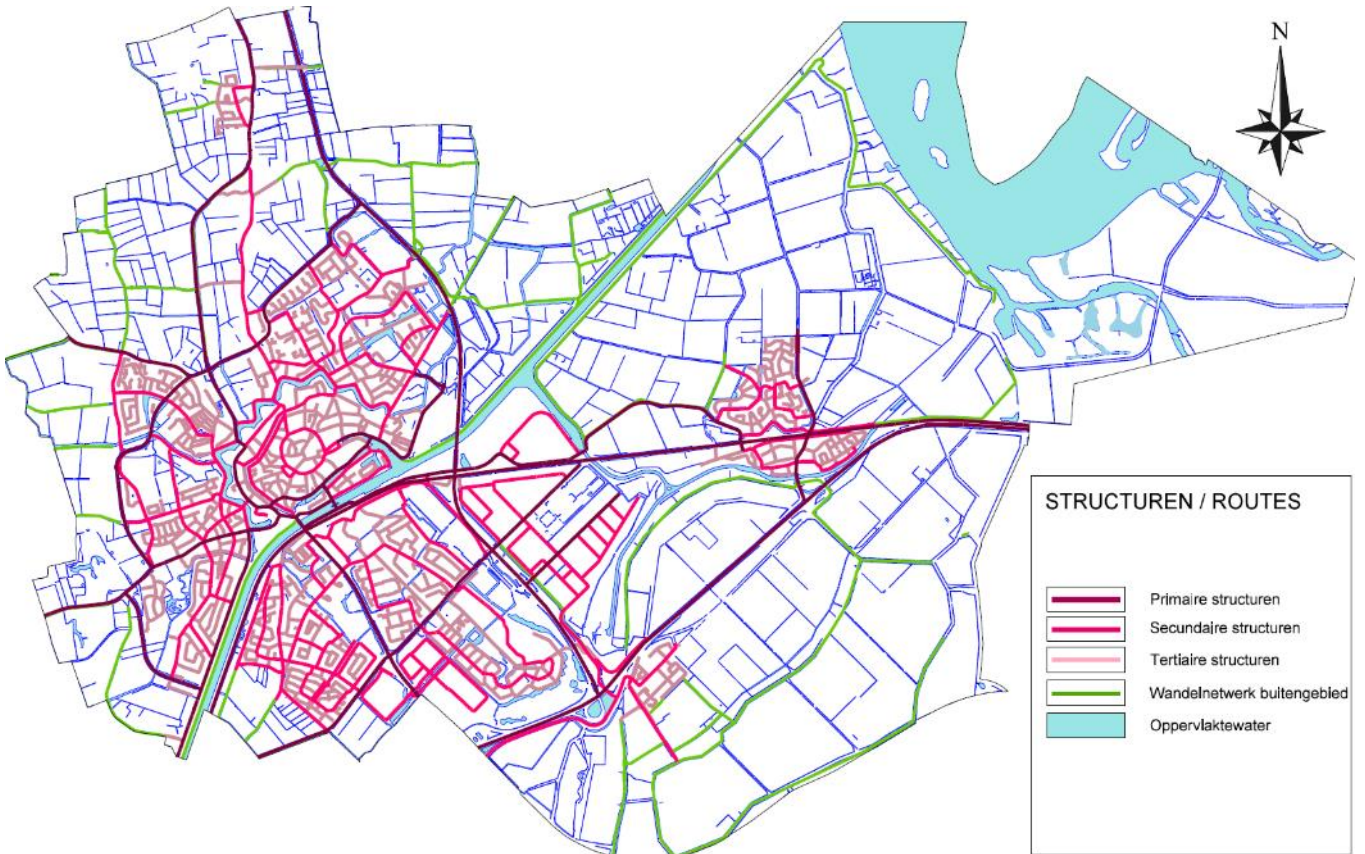
Uit cijfers blijkt dat Middelburg algemeen een groene gemeente is. Het beleidsdoel is dit te handhaven door het groen duurzaam te behouden en de HGS te versterken. Dit door de structuur robuuster te maken; te vergroten en deze kwalitatief te verbeteren. De HGS in het bijzonder biedt ruimte voor biodiversiteit, ontwikkeling van natuurvriendelijke oevers en belangrijk is om dit te borgen of te versterken in combinatie met een multifunctioneel gebruik van de openbare ruimte.

Het groen in de HGS draagt bij aan de opbouw van de stad en heeft betekenis in de leefbaarheid/vitaliteit en beleving. Verschillende sferen en functies dienen behouden te blijven en er wordt terughoudend omgegaan met bebouwing en aanleg van wegen. Het groen moet van dusdanig formaat blijven, en zo worden ingericht, dat kan bijdragen aan het opvangen van de gevolgen van klimaatverandering.

In de inrichting en het beheer van het groen buiten de HGS is een bepaalde dynamiek toelaatbaar, waardoor groen in de behoefte van de veranderende bevolkingssamenstelling (maatschappelijke behoefte) en de toenemende milieufuncties kan voorzien. Waar mogelijk blijft het groen buiten de HGS behouden.

Openbaar groen levert naast een belangrijke bijdrage aan de beleving van de stad, ook een bijdrage aan het ecosysteem en het milieu, en het biedt ruimte voor sociale cohesie en participatie. Bewonersparticipatie is echter niet op te leggen. Het stimuleren en regisseren van participatie in het beheer van groen is het doel.

4.1.1 Samenhang met wegennetwerk (functioneel groen)

Het groene wegennetwerk is mede bepaald door het wegennetwerk in de stad. Zo zijn boomlinten, bermen of markante elementen vaak gebonden aan hoofdontsluitingswegen of hoofdassen. De structuur van routes om en door de woonomgeving is opgedeeld in drie categorieën, zie hiervoor ook de schets op de pagina hiernaast:

- Hoofdontsluitingswegen: en routes door de stad en de gemeente. Hier zijn veelal bomenlinten en bermen/grasstroken of bosplantsoen terug te vinden;
- Hoofdassen op wijkniveau, ook deze assen worden gekenmerkt door bomenrijen en leiden tot elementen uit de HGS (begraafplaatsen, sportaccommodaties);
- Wegen en routes op buurtniveau: deze zijn nauw verbonden met de woonomgeving.

Wandelnetwerk

Het wegennetwerk ofwel de routestructuur is op haar beurt weer verbonden met wandelroutes en groene buffers. Voorbeelden van wandelroutes, in relatie tot groen, zijn:

- Bomenwandeling 'De boom die verbindt' van Johan Antheunisse (IVN) neemt, met drie verschillende routes, de wandelaar mee langs monumentale bomen in de Binnenstad van Middelburg;
- Ommetjes langs oude wegen en paden zijn beschikbaar; Sint Laurens, Middelburg Noord, Nieuw- en Sint Joosland en Arnemuiden;
- Ommetjes, zoals het ommetje "linksom" en "rechtsom" in Griffioen en in de omgeving van Cleene Hooge;
- Blauw Groene route is een gemarkeerde route door Dauwendaele;
- De wandelknooppuntroute is eveneens een gemarkeerde route die de wandelaar vanuit de stad het buitengebied inleidt.

Verkeersfunctie

Het groen draagt bij aan de herkenning van wegen en daarnaast draagt het bij aan de verkeersveiligheid. Groen dient als verkeersgeleider, afscherming tussen wegen en als verkeersremmer bij wegen met een breder profiel. Indien groen in het geding komt bij beheer en onderhoud van wegen, is behoud of compensatie van groen voorwaarde. Een wisselwerking met de "grijze elementen" (kabels/leidingen, openbare verlichting) bepaalt uiteraard de toepasbaarheid van groen (ondergrondse ruimte bomen) in "grijs gebied".

Routes en voorzieningen

Voorzieningen als afvalbakken worden in principe geplaatst langs secundaire routes. Uitzondering hierop zijn de groene routes door parken en bij speelplaatsen. De plaatsingscriteria hiervoor zijn opgenomen in een richtlijn voor het plaatsen of herplaatsen van afvalbakken in Middelburg. Ook voor ander meubilair geldt eenzelfde 'standaard' die wordt toegepast. Belangrijk hierbij is het doorvoeren van vandalisme-proof en onderhoudsvriendelijk materiaal.

4.1.2 Groenstructuur

Groen in de HGS blijft in beginsel bij planvorming als openbaar groen gehandhaafd. Hierbij kan verschil worden gemaakt tussen een bomenstructuur en het “lager groen”. De bomenstructuur is weergegeven op het kaartje hiervoor.

Waardevolle bomen

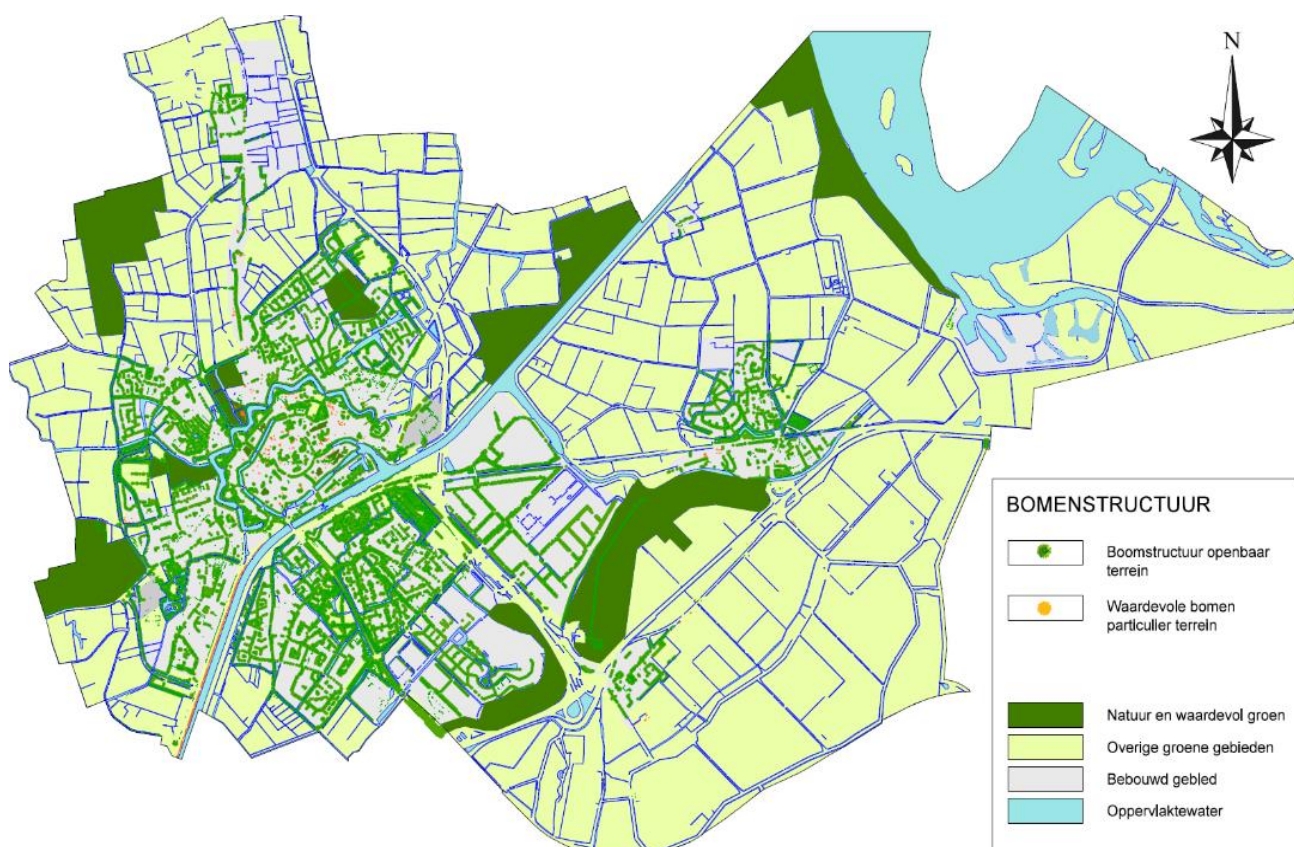
Middelburg heeft een beleidsnotitie waardevolle bomen (bijlage 4), waarbij een lijst met (particuliere) waardevolle bomen vastgesteld door het college bescherming geeft voor desbetreffende exemplaren. Ook op openbaar terrein staan veel waardevolle bomen. Deze bomen zijn eveneens geduid in de notitie. Deze openbaar waardevolle bomen zullen in planvorming en afweging gewicht krijgen afgezet tegenover de dan spelende andere belangen. Indien veiligheid en gezondheid in het geding is, prevaleren deze aspecten. Uitgangspunten en het gedachtegoed uit de beleidsnotitie waardevolle bomen worden in het groenbeleid gehanteerd.

Binnenstad Middelburg

Niet alleen openbaar groen, maar ook particuliere bomen dragen bij aan de groene beleving van de stad. De oranje stippen op het kaartje hiernaast zijn de particuliere waardevolle bomen. Deze bepalen mede het groene aanzien van de openbare ruimte. Dit groene beeld dient te worden behouden, wat vraagt om zorgvuldigheid.

Daarnaast is het voor locatie binnenstad belangrijk om rekening te houden met de bodemverontreiniging. Er is veel lood aanwezig. Bij ontwikkelingen (vergroten groen in Binnenstad) en het beheer dienen zorgvuldige maatregelen te worden genomen om gevolgen van het lood te voorkomen (ziekte, groen dat niet aanslaat, uitvoering beheer, Arbo).

Bomensoorten

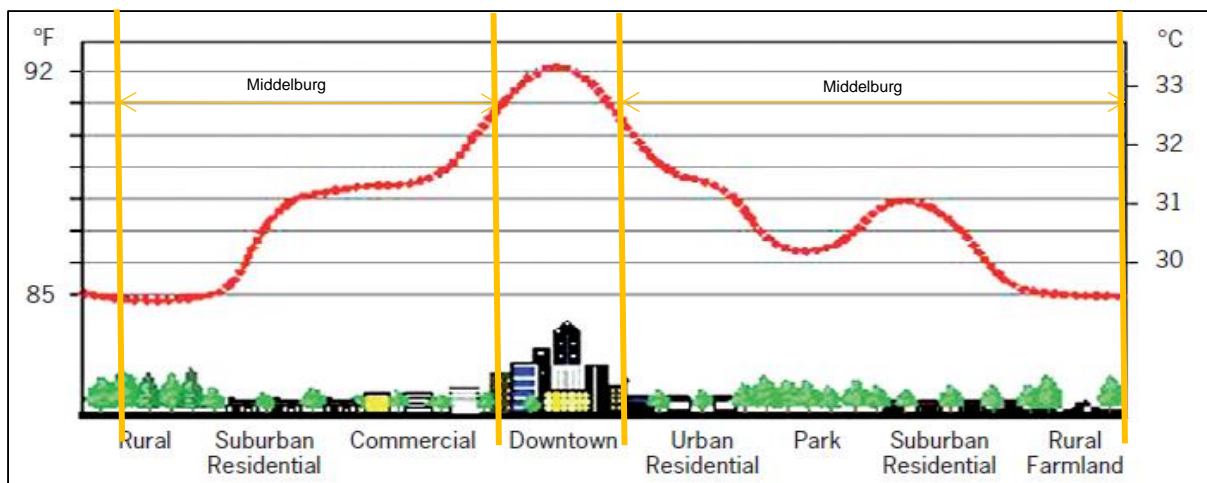
Boomlinten zijn een markant onderdeel van de HGS en zijn veelal terug te vinden langs hoofdontsluitingswegen en hoofdassen. Bomen komen voor in verschillende soorten, met verschillende leeftijden en in verschillende groottes. Voor wat betreft dit laatste is de volgende onderverdeling gemaakt:

- Bomen van de 1^e grootte worden toegepast langs of in de nabijheid van de primaire wegen;
- Bomen van de 2^e grootte worden toegepast langs of in de nabijheid van de secundaire wegen;
- Bomen van de 3^e grootte worden toegepast langs of in de nabijheid van de tertiaire wegen.

De boomsoorten die heden worden toegepast in het openbaar gebied bestaan uit circa 25 hoofdsoorten. Zie hiervoor bijlage 7. Voor wat betreft de boomsoort is het streven om per hoofdsoort maximaal 10% toe te passen om daarmee het risico op ziekten te spreiden en/of te verkleinen en biodiversiteit te vergroten. Het verleden heeft namelijk geleerd dat ziektes en plagen het aantal bomen van een soort drastisch kunnen reduceren. Het huidige bomenbestand kent 3 soorten waarvan meer dan 10% (van totale bomenbestand) aanwezig is. Dit betreft de hoofdsoort Fraxines (Es), Populus (populier) en Tilia (linde). Uit de evaluatie van het bomenbeleid blijkt dat het bomenbestand de afgelopen jaren is gegroeid, doel is dit de komende jaren door te zetten. De genoemde boomsoorten worden niet abrupt gekapt, zodat het bomenbestand in stand blijft. Echter, bij aanplant van nieuwe bomen, wordt gekozen voor andere (inheemse) boomsoorten tot een maximum van 10%. Het toepassen van verschillende soorten in één straat behoort ook tot de mogelijkheden.

Groen en klimaat, milieu en ecologie

Naast een bijdrage aan de structuur en vitaliteit van een stad, heeft groen een belangrijke rol in ecosystemen en het milieu en kan het worden ingezet om de gevolgen van klimaatsveranderingen lokaal te temperen en op te vangen. Groen biedt bijvoorbeeld kansen de biodiversiteit te behouden, de waterberging te vergroten en de temperatuur te dempen (zie afbeelding Wageningen UR, 2007).

Groen is eigenlijk een “multitasker” in de openbare ruimte, ofwel “groen loont” (draagt bij aan vermindering van medicijngebruik, meerwaarde op onroerend goed en vele andere aspecten). Groen dient te worden aangepast aan het veranderende klimaat, oplossingen zijn bijvoorbeeld half-verharding, moerasgebiedjes of natuurvriendelijke oevers. Dit geeft wederom aan waarom het belangrijk is om behoud van groen en versterking van de groene structuur na te streven.

Lager groen

Bomen zijn gemakkelijk beeldbepalend in een wegprofiel, bebouwing en groen. Maar daarnaast speelt “lager groen” ook een rol. Denk hierbij aan bermengroen langs wegen of bosplantsoenen rond sportcomplexen. Ook dit groen is onderdeel van de hoofdgroenstructuur van Middelburg. Het heeft vaak een (visueel) afschermdende functie, geeft veiligheid en kan geluidshinder beperken. Maar biedt ook kansen voor biodiversiteit en andere genoemde aspecten waar groen zich voor leent.

Wijkgroen

Groen langs tertiaire wegen maakt geen deel uit van de HGS. Dit groen draagt wel bij aan de beleving van de wijken dus bij aan de leefbaarheid. Een streven is hierbij om minder te gaan voor kwantiteit, maar meer voor kwaliteit. Op deze wijze kunnen groene wijken worden gerealiseerd met minder onderhoud. Waar de ruimte het toelaat worden bomen in een groenvoorziening geplaatst.

4.2 Algemene uitgangspunten en randvoorwaarden groenvoorzieningen

Bij het uitwerken van het GBP zijn uitgangspunten en randvoorwaarden van toepassing. Met deze regels wordt bewerkstelligd dat het groenbeleid op een juiste wijze vorm krijgt.

Uitgangspunten

Groene longen

- Duurzaam behouden van de groene longen door terughoudend te zijn met de aanleg van wegen en bebouwing. Behouden en versterken groene geledingen tussen stadsrand, dorpen en het landschap;
- Bij ruimtelijke ontwikkelingen toezien op bescherming van deze waardevolle groene ruimten.

REFERENTIE: KWALITEITSATLAS 2030 1

Groene lijnen

- Het karakter van linten, zoals aan de Oude Vlissingeweg, versterken;
- Bomenlinten behouden (afhankelijk van locatie, ruimte, hoeveelheid, kwaliteit ten opzichte van kwantiteit, zichtlijnen). Een duurzame, levensvatbare groeiplaats voor de boom is voorwaarde;
- In de berm van ontsluitingswegen, ruimte bieden voor biodiversiteit door het toepassen van streekeigen bloemmengsels en het variëren in het maaibeheer (bv. groenstroken Amaliapark of uitsluitend 0,5m vanaf de bestrating intensief maaien).

*“De Gemeente Middelburg is erg sterk in haar groene linten, deze zijn erg belangrijk, waar geen ruimte is voor bomen: inzetten op straatgroen”
(Johan Antheunissen, IVN)*

Wandelnetwerk en bewegen

- Vanuit zowel centrum Middelburg als het buitengebied, aansluiten op de groene buffers van de stad (stadsparken) en hiermee de beleving van groen vergroten. Het bestaande wandelnetwerk is hierbij basis;
- Verbeteren toegankelijkheid voor ouderen door wandelpaden met een gladde verharding aan te leggen;
- Vergroten van beweegmogelijkheden voor ouderen;
- Vergroten van sport- en beweegmogelijkheid in het groen voor jong en oud (Programma Jeugd en Onderwijs). Dit door het realiseren van sportaanleidingen en het stimuleren van sportgerichte evenementen in stadsparken of bij speelplaatsen.

Stadsparken

- Bereikbaarheid vergroten door de routing naar stadsparken zichtbaar te verbeteren (bv. naamborden bij parken, digitalisering bezienswaardigheden);
- Multifunctioneel gebruik van stadsparken stimuleren (waterberging, ecologie, toerisme);
- Bekendheid en gebruik van stadspark verbeteren door ruimte te bieden voor initiatieven en evenementen (bv. Culikaravaan).

Decoratief groen

- Met groen bijdragen aan het creëren van sfeer in de binnenstad. Dit uitvoeren in samenwerking met ondernemers;
- Decoratief groen buiten de binnenstad uitsluitend (eventueel roulerend) toepassen op markante, centrale locaties;
- Participatie in decoratief groen is een voorwaarde voor toepassing in wijken.

Sportaccommodaties

- De sportvelden zijn voor gebruik van de verenigingen en voor bewegingsonderwijs en sportdagen van scholen;
- De omliggende groenstroken zorgen voor inpassing in de wijk en voor beperken van hinder;
- Onderzoeken of beperkt gebruik van afgebakende delen van het sportpark door de buurt mogelijk is (bv zoals toegepast bij het complex Kruitmolen);
- Een duurzaam beheer van sportaccommodaties en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen minimaliseren, zoals overeengekomen in de landelijke Green deal. Dit doorvoeren binnen de financieel en beheersmatige mogelijkheden.

Begraafplaatsen

- De huidige (algemene) kwaliteit handhaven;
- Biodiversiteit vergroten door variatie in planten soorten en verruiging van groen waar mogelijk toe te staan.

Wijken

- Groen in wijken wordt in een minder statig en minder stedelijk patroon toegepast, wat een gevarieerder groenbeeld geeft;
- Bij aanplanten van bomen inzetten op kwaliteit en minder op kwantiteit. Dit betekent inzetten op minder bomen en het toepassen van kwalitatief gezonde bomen die ruimte krijgen om te groeien. Dit wordt doorgevoerd als de gelegenheid zich aandient. Maatschappelijke organisaties (bijvoorbeeld Stichting Tuin van Zeeland) worden hierbij betrokken.

*“Niet altijd het stedelijk patroon van bomen aanhouden, zeker niet buiten de groenstructuur”
(Anton Riemens
Gemeente Vlissingen)*

Kunst en historie

Opwaarderen van het openbaar groen in de directe omgeving van historische plekken zoals bij molens en monumenten.

Klimaatadaptatie

- De groene openbare ruimte dusdanig inrichten dat deze aangepast is aan zowel (langdurig) droge als (langdurig) natte perioden;
- Aan de hand van de beslismodule (zie bijlage 8) bepalen welke vegetatie per situatie toe te passen is om zich als ruimte klimaatbestendig te ontwikkelen.

“Anticiperen op klimaatverandering, rekening houden met soorten in verband met regen en/of droogte” (Vera van Bruggen, student HZ)

Spelen

- Verkeerswegen en waterlopen vormen een begrenzing van een bespeelbare buurt;
- Gebruikerswaarde vergroten door in te spelen op de leeftijdscategorieën en behoefte in een wijk;
- De inrichting van een speelplaats moet gemakkelijk aan te passen zijn;
- Minimaal vijf spelvormen per buurtspeelplek toepassen. Voorbeelden hiervan zijn: schommelen, duikelen, glijden, klimmen, etc.;
- Kiezen voor duurzame materialen en natuurlijk spelen (bijvoorbeeld Erasmuspark, Speelhof Hoogerzael). Natuurlijk spelen blijft maatwerk.

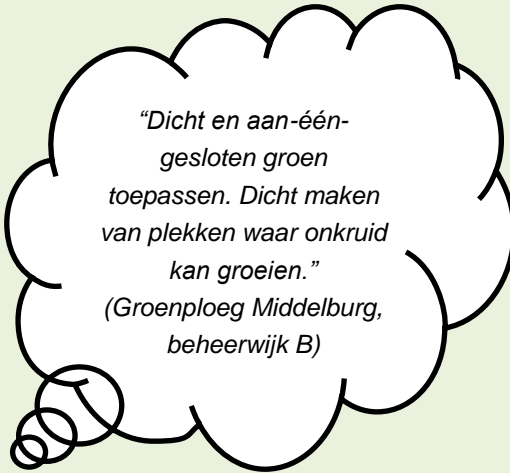

Stadslandbouw, volkstuinten en educatie

- Het areaal stadslandbouw en buurttuinen (bv complex Steigerweg, tuinen Meanderlaan) op basis van buurtinitiatieven vergroten;
- In het groen additioneel ruimte beschikbaar stellen voor het realiseren van vormen van “voedselbossen”, of eetbaar groen (noten, bramen, bessen of kruiden);
- Toepassen van hoogstam fruitbomen stimuleren op basis van participatie door burgers en met als voorwaarde, deskundige begeleiding (organisaties zoals SLZ, TvZ of Velt);
- Stimuleren en bevorderen van groeneducatie en schooltuinen.

“Voedselbossen zijn een manier om aan voedseltransitie te doen.” (Jos Willemse, landschapsarchitect)

4.3 Randvoorwaarden bij planvorming

Bij het maken van uitbreidings- en inbrengingsplannen de volgende randvoorwaarden hanteren:

Randvoorwaarden	
<p>Bomen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het rooien van (waardevolle) bomen minimaliseren; • Te rooien bomen in de hoofdgroenstructuur compenseren; • Maximaal 10% van dezelfde boomsoorten toepassen om ziekte tegen te gaan; • Geen ziektegevoelige soorten toepassen; • Ondergrondse doorwortelbare ruimte in overeenstemming brengen met de groeiruimte die de boomsoort nodig heeft; • Streven is verharding in de directe nabijheid van bomen te voorkomen en de plaats van de boom bij voorkeur zo natuurlijk mogelijk in te richten; • Toepassen van gevarieerde beplantingen en waar mogelijk inheemse soorten; • Geen bomen toepassen met een oppervlakkig wortelstelsel en aanleg tot wortelopslag; • De volwassen grootte van de boom moet passen bij de locatie; • Bomen in verharding zoveel mogelijk voorkomen; • Afstand tussen stam en kabels en leidingen moet minimaal 1,50m zijn; • Bij bomen van de 1^e grootte minimaal 10m en bij voorkeur 20m afstand bewaren tot de gevel; • In de hoofdroute bomen van bij voorkeur 1e grootte toepassen; • In woonwijken bomen van de 2e of 3e grootte toepassen met een minimale afstand tot te gevel van 4 meter voor bomen van de 3de grootte. 	 <p><i>“Dicht en aan-één-gesloten groen toepassen. Dicht maken van plekken waar onkruid kan groeien.”</i> (Groenploeg Middelburg, beheerwijk B)</p>
<p>Heesters</p> <ul style="list-style-type: none"> • Snelle bodem-bedekkende/dichtgroeïende eigenschappen en soorten die ook vlinders/bijen aantrekken toepassen; • Het aantal kleine (<10m²) heestervlakken beperken en een minimale breedte van 3m hanteren; • Geen giftige planten rond speelreinen en scholen; • Kiezen voor onderhoudsvriendelijke soorten, met belevingswaarde (bloeiend en minder sober/standaard groen); • Buiten de HGS in plaats van bomen heesters toepassen (als de situatie zich aandient). 	
<p>Hagen en bosplantsoen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Snel sluitende en kleurrijke soorten toepassen; • Een minimale oppervlakte van 250m² voor bosplantsoen; • Een minimale breedte van 5m toepassen; • Onderhoudsvriendelijk en goed bereikbaar voor machinaal knippen. 	
<p>Gazon</p> <ul style="list-style-type: none"> • Minimale breedte 3m; • Een obstakelvrije zone van minimaal 2,25 m; • Maximale helling taluds 1:3; • Variëren tussen gazon dat intensief en extensief wordt beheerd. 	

Bollen

- Blokken van maximaal 5m² toepassen en stroken (0,5m tot 1m breed) van 10m lang;
- Toepassen als verfraaiing in de binnenstad of markante plekken in de stad. Op overige locaties bij voorkeur met participatie van bewoners. Hierbij draagt de burger bij aan de aanleg, instandhouding en onderhoud van het bollenveld;
- Toepassen van duurzaam geteelde bollen.

Landschapszone: watergang, natuurlijke oever

- Watergang met 1 zijde schouwstrook van 8m breed aanleggen (overeenkomstig Keur Waterschap);
- Natuurlijke oever minimaal 4 meter breed.

Bloem - en kruidenbermen

- Vergroting van ecologische waarde (biodiversiteit fauna en flora);
- Kiezen voor een brede bloeiboog (jaarrond);
- Minimale breedte van 4 meter;
- Toepassen op bijzondere locaties (bv stadsentree);
- Toepassen inheemse soorten, die bijen en vlinders aantrekken.

Overige bermen

- Minimale breedte van 5 meter;
- Kan bestaan uit extensief grasbeheer in combinatie met bomenrij en bosplantsoen;
- In het belang van verkeersveiligheid langs wegranden en zichthoeken het beheer intensiveren (klepelranden);
- Begrazing toepassen waar mogelijk.

Wadi

- Minimale breedte 5 meter;
- Bereikbaar voor onderhoud, obstakelvrij en zodanig vorm gegeven dat machinaal onderhoud mogelijk is;
- Toepassen van vegetatie die bestand is tegen wisselende waterstanden.

5 Groenkwaliteit

5.1 Waarde groenvoorzieningen

De waarde van groenvoorzieningen wordt bepaald door een groot aantal factoren. Deze factoren zijn afgeleid van de ruimtelijke opzet, beheer en onderhoud. Factoren zijn:

- Omvang, inrichting en vormgeving: deze kunnen variëren van traditioneel tot locaties met een meer uitgesproken architectonische kwaliteit zoals het groen in de wijk Veerse Poort;
- Gebruikswaarde, bereikbaarheid en veiligheid: functionaliteit door de aanwezigheid van de juiste voorzieningen met de juiste afmetingen en inrichting, voldoende goed onderhouden paden en een overzichtelijke en herkenbare buitenruimte;
- Historische waarde: bijvoorbeeld bolwerken of park Toorenvliedt;
- Flexibiliteit en dynamiek: dit geeft een meerwaarde doordat de groenvoorziening aan te passen is aan nieuwe functies en behoeften vanuit de wijk;
- Netheidsniveau: mate van verzorging en kwaliteit van het onderhoud;
- Technische kwaliteit: wordt bepaald door de duurzaamheid van gebruikte materialen en constructies;
- Ecologische kwaliteit: de ecologische waarde van groen. Deze wordt kwalitatief verhoogd als diversiteit van fauna en flora toenemen. De manier van beheer en plantkeuze is hierbij belangrijk;
- Sturing: het netheidsniveau en de technische kwaliteit zijn enerzijds goed meetbaar en anderzijds sterk afhankelijk van het uitgevoerde onderhoud. Hierin vindt de gehanteerde kwaliteitssystematiek de basis.

5.2 Uitgangspunten groenkwaliteit

Naast beheer en onderhoud zijn er algemene (inrichtings-) voorwaarden om te komen tot een goed functionerende groenvoorziening. Vanuit verschillende gezichtspunten zijn de voorwaarden in dit hoofdstuk geformuleerd.

5.2.1 (Sociale) Veiligheid, overlast, verzoeken en klachten

Uitgangspunten	
<p>Veiligheidsgevoel</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toepassen van vandalisme-proof meubilair; • Gesloten groene ruimtes in de wijk voorkomen en indien bestaand aanpassen; • Actief communiceren over veilig gebruik van de openbare ruimte (speelplaatsen of trapveldjes). 	 <p style="font-size: small; font-weight: bold; color: white; background-color: black; padding: 2px;">SOCIALE CONTROLE DOOR PASSANTEN 1</p>
<p>Groen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omvorming van groen blijft uit als deze de veiligheid van de openbare ruimte negatief beïnvloedt (bijvoorbeeld haag weghalen langs waterrand); • Omvorming van groen die de (verkeers-) veiligheid positief beïnvloedt, wordt doorgevoerd; • Een kwaliteitsmeting wordt uitgevoerd als hiervoor noodzaak is. Dit bij samenwerking tussen de afdeling Ingenieursbureau en de afdeling Stadsbeheer en zo nodig met externe ondersteuning en of het betrekken van bewoners. 	

Bomen

- Jaarlijks wordt een kwaliteitsinspectie (VTA) uitgevoerd bij risicovolle bomen, zie paragraaf beheer;
- Bomen geven gemakkelijk aanleiding tot klachten en verzoeken. Klachten betreffen dikwijls schaduw in de tuin, schaduw op zonnepanelen, blad- en zaadafval in de tuin, druppelen van bomen op tuininrichting, last van insecten in de bomen, wortelgroei en opslag van bomen in de tuin, wortelopdruk in de tuin, verwachting van schade (bij storm) enz. Het aantal klachten over bomen is relatief groot. Burgers zien het groter belang van bomen zeker, maar zien hun ongemak, afgezet tegenover het algemene belang, als zwaarwegender. Met “op zoek naar de ja” zijn niet altijd oplossingen te vinden. Dit spanningsveld zal deels ook formeel (juridisch) moeten worden benaderd. De te hanteren beslislijn is:
 - De overlast in afweging brengen met het algemene belang;
 - Dialoog met burgers aangaan over de overlast, over de maatregelen die de gemeente kan nemen en over de maatregelen die de burger zelf kan nemen;
 - De maatregelen die de gemeente neemt, in beginsel in reguliere uitvoeringsplanningen opnemen;
 - Indien geen oplossing of acceptatie bereikt wordt, een formele (juridische afgedekte) houding aannemen.
- In het kader van de bezuinigingen is het regulier snoeien van bomen teruggebracht van 1 keer per 4 jaar naar 1 keer per 6 jaar. Hierdoor ontstaan meer klachten en verzoeken voor extra ingrepen. Terugbrengen naar de oude frequentie overwegen.

Onkruid

- Streven is de onkruidbezetting niet te laten toenemen en de huidige kwaliteit te handhaven. Bij het niet kunnen gebruiken van chemische bestrijding is meer budget nodig, voor extra inzet van menskracht en machines;
- Inrichting van openbaar groen dient dusdanig te worden gerealiseerd, dat onkruid in plantsoenen weinig kans krijgt om te groeien;
- Invasieve onkruiden (berenklauw, Japanse duizendknoop enz.) geven gemakkelijk overlast. Voor het terugdringen van deze overlast zijn nog geen afdoende maatregelen te treffen. Samen met de burger zal naar maatregelen worden gezocht om problemen op dit vlak proberen te beheersen.

Spelen

- Jaarlijks worden speeltoestellen 4 keer gecontroleerd op veiligheid/ bruikbaarheid en indien nodig vindt herstel of vervanging plaats;
- Op vandalismegevoelige plekken worden de speeltoestellen in een stalen uitvoering toegepast;
- In een groene omgeving houtsnippers toepassen als ondergrond, in een verharde omgeving rubberen tegels of een rubbergietvloer toepassen als ondergrond. Rubberen ondergronden moeten veilig voor gezondheid en milieu zijn.

Honden

- Het huidige beleid voor honden voortzetten;
- De eigenaar van de hond is verplicht, op basis van de APV, de uitwerpselen van de hond te verwijderen;
- Middels communicatie wordt de hondenbezitter op zijn/haar verplichtingen gewezen;
- Er worden geen (extra) voorzieningen getroffen voor het deponeren van zakjes met uitwerpselen. Het is toegestaan in de aanwezige afvalbakken zakjes met uitwerpselen te deponeren. Ook zijn eigenaren doorgaans in de gelegenheid zich thuis te ontdoen van de zakjes;
- Op termijn overwegen om de hondenbelasting af te schaffen, omdat er geen verband is tussen de hondenbelasting en voorzieningen;
- Gezocht gaat worden naar het realiseren van extra losloopgebieden voor honden;
- Pas op basis van klachten bij ernstige overlast van hondenpoep handhavend optreden.

5.2.2 Ecologie, milieu en klimaat

Klimaatbewust handelen door zowel de gemeente als burgers is belangrijk. De Gemeente Middelburg oefent een voorbeeldfunctie uit door verschillende klimaatbestendige oplossingen toe te passen (bijvoorbeeld groen dak op stadskantoor, inrichten van openbare ruimte voor waterberging), maar is ook kartrekker om dergelijke toepassingen bij burgers te stimuleren. Dit kan in een voorlichtende sfeer (kennisbijeenkomsten) of door het organiseren van acties. Denk hierbij aan het organiseren van prestatiegerichte acties voor het “ontstenen” van particuliere tuinen of het faciliteren in materialen zoals regentonnen. In de praktijk moeten dergelijke ideeën nog worden uitgewerkt.

Een gevolg van klimaatverandering is dat er meer groenonderhoud nodig is en er hogere kosten ontstaan. Onkruid groeit sneller en meer in een natter en warmer klimaat. Ook is het groeiseizoen langer en moet er meer worden gemaaid. Met de aanpassing van het beheer zullen de gevolgen opgevangen moeten worden. Belangrijk hierbij is gebruik te maken van de deskundigheid van lokale organisaties (de vogelwerkgroep, SLZ of VELT).

Uitgangspunten

Beplanting

- Zorgen voor de juiste beplanting op de juiste plaats qua grootte en groeiomstandigheden (beste soort per situatie);
- Beplanting behouden, tenzij aspecten zoals veiligheid, functionaliteit en vitaliteit in het geding zijn;
- Beplanting inkopen met milieu of duurzaamheidskeurmerk;
- De burger stimuleren om niet chemische methoden toe te passen op zijn terrein.

*"Inheemse soorten toepassen, bomen oud laten worden."
(Sylvia Tuinder, SLZ)*

"Er zijn veel plekken waar verruiging goed zou passen, onderhoud aan randen blijft wel noodzakelijk." (Marien Boonman, Jos van Hees; Bomenbuurt Griffioen)

Biodiversiteit

- Het inzetten van schapen voor beheer van ruw gras is een beheervorm die biodiversiteit bevordert. Andere voordelen zijn het verlevendigen van het straatbeeld en het bevorderen van de sociale cohesie (mensen staan erbij stil en praten erover). Momenteel is ongeveer 15% van het areaal ruw gras met schapen in beheer. De inzet van schapen gebeurt kostenneutraal;
- Verruiging met vergroting van de biodiversiteit van groen langs bijvoorbeeld ontsluitingswegen accepteren;
- Verruiging van ruw gras wordt in 3-5 % van de situaties (totaal areaal ruwe bermen is 67,6 ha)
- gecombineerd met het toepassen van bloemenmengsels. Dit om verschillende fauna aan te trekken, te behouden en te vergroten;
- Toepassen van planten die bijen en vlinders aantrekken (bijvoorbeeld het toepassen van 'Bee deals'), dit in combinatie met bloemenmengsels;
- Nestel- en verblijfsmogelijkheden van insecten, vogels en andere dieren bevorderen door bijvoorbeeld bessen dragende beplanting toe te passen (insecten- en vogelvriendelijke sortiment) en het realiseren van een vlinderidylle (0,5 tot 1ha);
- In het verlengde van bovenstaand punt, zorgvuldig omgaan met het beheer van bramen, bessen, kruiden en dergelijke. Dit zal tevens voor de burger toegevoegde waarde hebben.

Fruit- & notenbomen

- Op basis van burgerinitiatief fruit- & notenbomen en zo mogelijk een voedselbos;
- Bewoners, onder begeleiding van een deskundige organisatie, zijn verantwoordelijk voor beheer en onderhoud van dergelijke aanleg.

Uitgangspunten

Flora- & fauna en soortbescherming

- Beschermde diersoorten/plantsoorten worden in kaart gebracht. Op basis hiervan actieplannen opstellen om het ecosysteem te versterken. Achtergrond onderzoek is terug te vinden in bijlage 10. De vogelinventarisatie van het jaar 2012 hierin betrekken;
- Aan de hand van deze gegevens concluderen welke beschermde flora en fauna zich in Middelburg voordoet. De locaties met vaste verblijfsplaatsen (habitat beschermde soorten) worden zorgvuldig beheerd conform de gedragscode “bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen” van Stadswerk en VHG;
- In de organisatie kennis vergroten over bescherming van flora- en fauna, mede in relatie tot de nieuwe Wet Natuurbescherming en de Nieuwe Omgevingswet. Dit door scholing, het volgen van kennisbijeenkomsten etc.

Klimaatadaptatie

- Het groen dient te worden aangepast aan de verwachte klimaatveranderingen. Extra groengebieden kunnen worden ingericht voor lange droge perioden (hoge gebieden) of langdurig natte perioden (lage gebieden). Vegetatie en beheer wordt hierop aangepast. Dit heeft invloed op het groenbeeld.

Verticaal groen, gevelgroen en dakgroen

- Beschermen van muurvegetaties en vegetaties aan kades;
- Bewustwording creëren voor groene daken/gevels en “ontstening” van tuinen bij particulieren, ondernemers en gebruikers van de openbare gebouwen. Hetzelfde geldt voor ontwikkelingen zoals wijkcomposteren door de burger;
- De gemeente neemt hierin het voortouw door dergelijke ontwikkelingen in de openbare ruimte toe te passen (bijvoorbeeld bestaand groen dak stadskantoor);
- Actief communiceren over dergelijke ontwikkelingen via gemeentelijke website, sociale media en kennisbijeenkomsten.

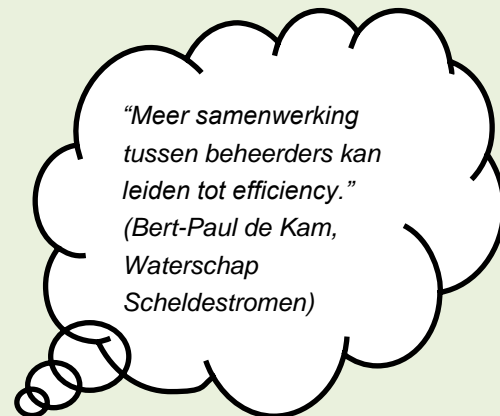

5.2.3 Beheer en organisatie

Uitgangspunten

Groenvoorziening

- De groene openbare ruimte is onderdeel van de gemeentelijke kapitaalsgoederen. Achterstallig beheer dient te worden voorkomen. Indien dit in het huidige groenbestand voorkomt, moet dit worden aangepakt;
- Er wordt gezocht naar een afstemming tussen verschillende beheerders (Waterschap, buurgemeente, provincie en woningbouwverenigingen);
- Blijven deelnemen aan Contactgroep Groen Zeeland.

Bomen

- Bomen behouden;
- Als door omstandigheden (ruimte, functie gebied, ondergrond etc.) compensatie niet mogelijk is, zoeken naar andere mogelijkheden of andere locaties;
- Ieder jaar wordt een VTA-controle uitgevoerd op de risicobomen. Overige bomen worden, binnen de reguliere onderhoudswerkzaamheden gecontroleerd in een cyclus van 6 jaar;
- Daar waar wortelopdruk zich zodanig voordoet dat veiligheid en functionaliteit worden beperkt, moet herstel plaatsvinden.

Onkruidbestrijding

- Op onverhard oppervlak (dus in groenvoorzieningen) geen gebruik maken van chemische bestrijdingsmiddelen (wettelijk voorschrift per november 2017);
- Met een structurele verhoging van het budget voor onkruidbestrijding in plantsoenen vanaf 2018 het kwaliteitsbeeld handhaven;
- Overwegen de coördinatie van onkruidbestrijding op verharding bij wijkploegen weg te leggen. Een balans moet worden gevonden tussen de onkruidbestrijding in plantsoenen en op verharding;
- De burger heeft een belangrijke rol in het niet chemisch beheren van onkruid op particulier terrein, als gemeente hierover actief over communiceren en bepalingen opnemen in APV voor afstemming over het grensvlak tussen particulier en openbaar terrein.

Technologie

- De werkpakketten van het groenbeheer worden opgenomen in het beheersysteem OBSURV;
- Het beheerprogramma OBSURV wordt gereed gemaakt voor gebruik door de afdeling Ingenieursbureau en de afdeling Stadsbeheer;
- De proef (afdeling Stadsbeheer) met een elektrische schoffel evalueren en toepasbaarheid verder bepalen;
- In het beheer inspelen op technologie die in huishoudens wordt toegepast. Zonnepanelen en de invloed van bomen hierop kan discussie geven.
- Bij mechanisatie zo veel mogelijk gebruik maken van duurzame brandstoffen.

Participatiewet en aanbestedingswet

- Onderzoeken of Orionis (anders) kan worden ingezet bij het groenbeheer. En zo ja, kijken waar en op welke wijze dit mogelijk is. Ervaring met de pilot in Arnhem (informatie is terug te vinden in bijlage 11) in 2018 evalueren en voor het verdere traject conclusies trekken;
- Onderzoeken op welke manier Orionis kan worden gecontracteerd rekening houdende met de nieuwe aanbestedingswet. Mogelijkheden moeten beleidsmatig en aanbestedingsrechtelijk worden onderzocht.

5.3 Kwaliteit groenbeheer en CROW

De kwaliteit van het groen wordt gemeten aan de hand van de meetlatten uit de kwaliteitscatalogus van het CROW. Enkele voorbeelden van deze meetlatten zijn te vinden in bijlage 9. Er is voor een andere systematiek gekozen dan in het eerdere GBP. Het CROW-systeem is een objectiever meetinstrument aan de hand van beelden, dat de afgelopen jaren door de organisatie in gebruik is genomen.

Het CROW systeem is landelijk het meest gebruikte systeem. Echter zijn er nog gemeenten die een andere methode gebruiken om de kwaliteit van het openbaar groen te meten. De Gemeente Goes is hier een voorbeeld van. In bijlage 9 is een korte omschrijving te vinden hoe deze gemeente haar systeem hanteert.

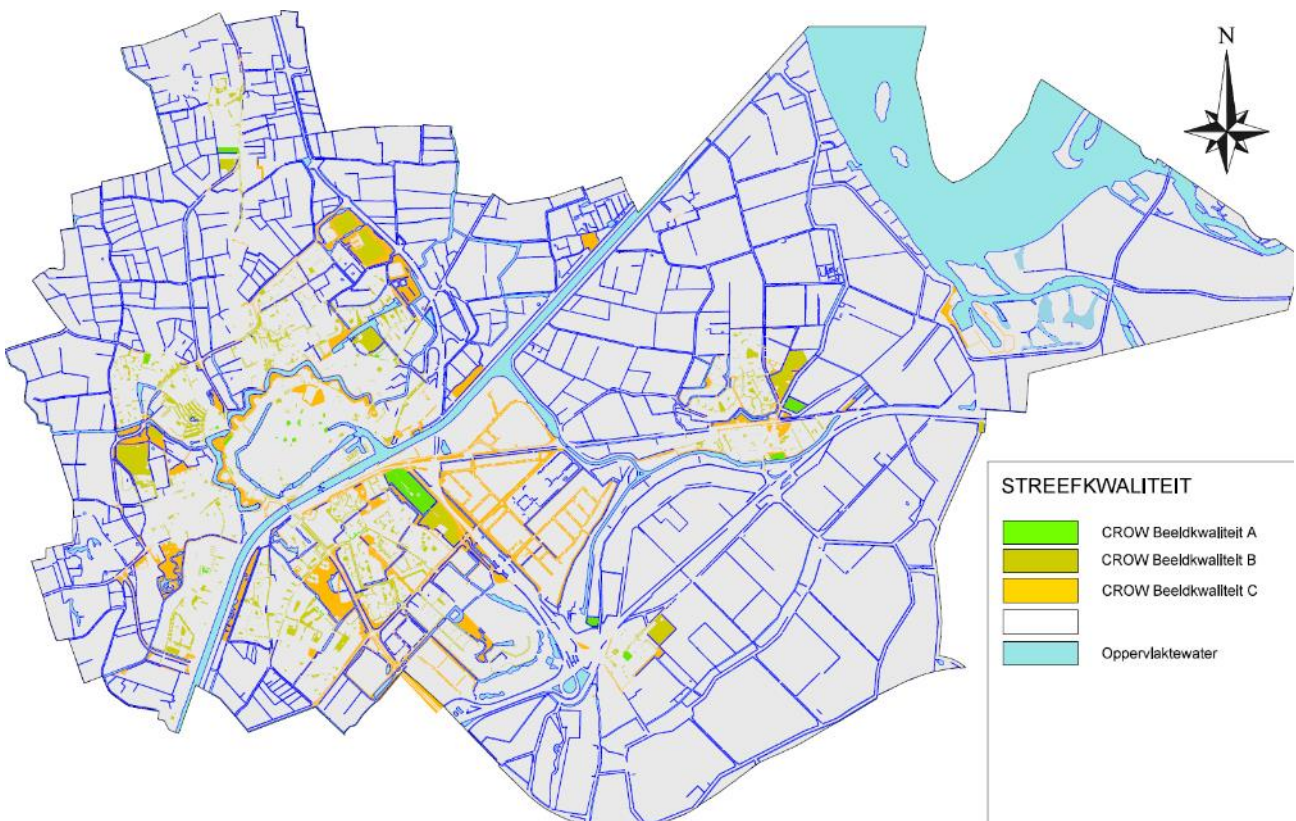
De beeldkwaliteit op basis van de CROW systematiek wordt opgedeeld in vijf kwaliteitsniveaus, variërend van zeer hoog (A+) tot zeer laag (D). Het is de mate van tolerantie, en het uiterste ingrijpmoment van beheer, dat bepalend is voor het kwaliteitsniveau. De kwaliteit en meetlatten worden opgenomen in het nieuwe beheersysteem, OBSURV. De kwaliteit wordt gemeten conform de landelijke standaard; CROW kwaliteitscatalogus 2013.

Voor beleidskeuzes in het groenbeheer zijn meerdere mogelijkheden. Een eenmaal gemaakte keuze moet voor een aantal jaar worden gevolgd, omdat anders de eenmalige kosten in verhouding te hoog zijn. Drie combinaties in de keuzepakketten liggen voor de hand. Bedragen die zijn genoemd, zijn schattingen op basis van ervaring (zie hiervoor de tabel op de volgende pagina). Kanttekeningen zijn:

- De huidige kwaliteit is de kwaliteit die we in 2016 realiseren na de bezuinigingsrondes (financiële ombuigingen van - € 300.000 vanaf 2011 en - € 100.000 vanaf 2016) op het onderdeel openbaar groen is weergegeven in een objectieve kwaliteitsbeoordeling. De beleving van de kwaliteit (subjectieve beoordeling) kan afwijken van de objectief gemeten kwaliteit.
- Per 1 november 2017 is chemische onkruidbestrijding op onverhard oppervlak bij wet verboden en moet onkruid mechanisch/handmatig worden bestreden. Kosten stijgen hierdoor structureel. (Een verbod op chemische onkruidbestrijding op verhardingen is in 2016 al in werking getreden en met de begrotingsbehandeling 2017 is een reparatie voorgesteld)
- Het voorstel is de huidige kwaliteitsniveaus te hanteren en de voorwaarden de scheppen om dat te blijven doen.

Tabel Onderhoudsniveau en -kosten openbaar groen				
CROW Meetlat	Waarden 'Huidige' kwaliteit			
	Veilig, schoon en heel	Verzorgingsbeeld	Onderhoudsfrequenties	Inrichting
Ze er h o o g	A+			
H o o g	A			
B a s i s	B			
L a a g	C			
Z e e r l a a g	D			
Begraafplaatsen	Ja	Extra	Hoog	Uitgebreid
Stad- en winkelscentrum	Ja	Extra	Hoog	Uitgebreid
Sportcomplexen	Ja	Extra	Hoog	Uitgebreid
Speelterrinen	Ja	Stedelijk	Gemiddeld	Standaard
Wijkgroen	Ja	Stedelijk	Gemiddeld	Standaard
Verkeersgroen	Ja	Stedelijk	Gemiddeld	Standaard
Industriegroen	Ja	Natuurlijk	Laag	Basis
Parken en bolwerken	Ja	Natuurlijk	Laag	Basis
Recreatieparken	Ja	Natuurlijk	Laag	Basis
Groene longen & stadsranden	Ja	Natuurlijk	Laag	Basis
Waterhuishouding	Ja	Natuurlijk	Laag	Basis
Kosteneffect				
Onderhoud (€)				

BASIS	HUIDIG	PLUS (1)	PLUS (2)	PLUS (3)
B	A	A	A	A
B	A	A	A	A
B	B	A	B	A
B	B	A	B	B
B	B	A	A	B
B	B	B	B	B
C	C	B	C	C
C	C	B	B	C
C	C	C	C	C
C	C	C	C	C
- € 75.000	€ -	+ € 500.000	+ € 250.000	+ € 130.000

¹ Op sportcomplexen wordt uitsluitend de beplanting op kwaliteit B onderhouden, de velden zelf worden functioneel op kwaliteit A onderhouden.

5.4 Uitgeven openbaar groen

5.4.1 Algemeen

Voor het uitgeven van snippergroen worden de volgende randvoorwaarden gehanteerd:

- Bij verkoop mogen er geen nutsvoorzieningen liggen in de grond (kabels, leidingen, rioolbuizen). Bij verhuur mag de inrichting (bij aanwezigheid van nutsvoorzieningen) niet worden aangepast en het terrein moet toegankelijk blijven voor onderhoud;
- De locatie mag geen specifieke functie binnen de HGS hebben.
- Gebruikers van de openbare ruimte mogen niet worden belemmerd in de toegankelijkheid en het gebruik van de resterende openbare ruimte;
- Bomen blijven gehandhaafd bij uitgifte;
- Bruikleen; particuliere schuttingen, aangrenzend aan het uit te geven groen, dienen groen te worden aangekleed (zie voorbeelden hiernaast);
- Snippergroen, grenzend aan meerdere particuliere tuinen, wordt alleen uitgegeven als aaneengesloten blok, ten behoeve van een goed uit te voeren beheer van het resterende groen door de gemeente.

Er kan onderscheid worden gemaakt worden tussen adoptie door particulieren en adoptie door andere beheerders of ondernemers (commercieel). Belangrijk hierbij is dat er altijd een overeenkomst wordt opgesteld.

5.4.2 Samenwerking Woongoed Middelburg

Woongoed is een van de beheerders van de groene openbare ruimte in Middelburg. Deze partij heeft delen (aangrenzend aan hun woningen) in haar bezit en in onderhoud. Dit zorgt soms voor versnipperd groen dat door verschillende partijen wordt onderhouden. In het verleden is eens gesproken om de arealen van beheerders te herzien. Het voornemen is te onderzoeken of een andere verkaveling of taakverdeling tot een duidelijkere situatie en efficiënter beheer kan leiden.

6 Participatie

6.1 Vormen van participatie

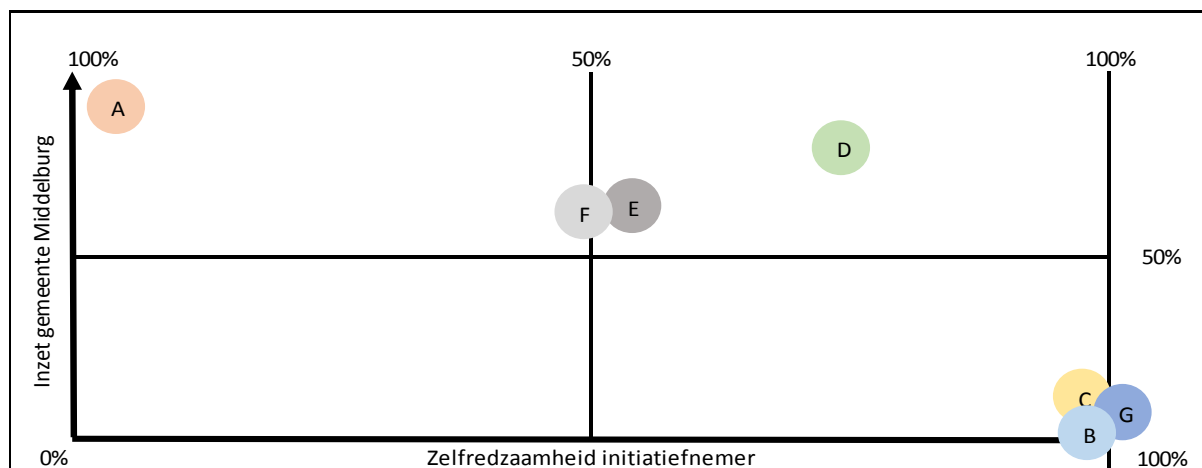
Participatieladder

Er kunnen verschillende vormen van participatie in het openbaar groen plaatsvinden. Participeren kan in de vormen: meebeslissen, coproduceren, adviseren, raadplegen en informeren. Specificaties van deze aanpak staan beschreven in de notitie ‘Burgerparticipatie en Wijkgericht werken’ van 1 mei 2013.

Vormen

Participatie op initiatief van de burger wordt “actief burgerschap” genoemd. Dit burgerschap gaat om de bovenste treden van de participatieladder, ofwel “coproduceren” en “meebeslissen”. Binnen de term actief burgerschap in het groen kunnen een aantal vormen van participatie worden toegepast. De betrokkenheid van de burger en gemeente voor elke vorm zijn in de afbeelding hieronder weergegeven. Het voorstel is om te onderzoeken of vorm F en vorm G toepasbaar zijn binnen de organisatie van de Gemeente Middelburg en de behoefte van de burger. Belangrijk vraagstuk hierbij is hoe de kwaliteit van het groen kan blijven gehandhaafd, welke controle elementen moeten worden ingebouwd? Er moet grip blijven en het moet mogelijk zijn bewoners te sturen als de benodigde kennis niet aanwezig is. Onderzoek hierna is een zoektocht naar groenbeheer die aansluit bij de huidige maatschappij en dit vraagt om maatwerk. In bijlage 12 zijn de vormen verder uitgelicht en worden praktijkvoorbeelden in Middelburg besproken.

Vorm	Voorbeelden	Beschrijving
A Wettelijke taken gemeente		De gemeente is verantwoordelijk voor haar taken in het gemeentelijk groen. Uitvoering van beheer en onderhoud kan zowel door de gemeentelijke dienst als door aannemers gebeuren.
B Adoptie formeel door een bedrijf (commercieel)	Rotondeadoptie	De onderneming adopteert groen en draagt zorg voor het groenonderhoud hiervan. Als tegenprestatie is de

	Vorm	Voorbeelden	Beschrijving
			ondernemer in de gelegenheid reclame-uitingen te plaatsen in het geadopteerde groen.
C	Adoptie formeel door een burger met overeenkomst (individu)	Boomspiegels, snippergroen	Met de burger wordt een bruikleen- of adoptieovereenkomst opgesteld. De burger draagt in het vervolg zorg voor het onderhoud en de inrichting van het desbetreffend stuk groen. De randvoorwaarden "uitgifte groen" gelden hierbij, zie paragraaf 5.3.
D	Adoptie informeel (individu)	Boomspiegels, snippergroen, vegen van de stoep, onkruid uithalen	Er wordt niets contractueel vastgelegd. De bewoner pakt met het tuinieren het direct aangrenzende perceel mee, terwijl er geen afspraken vastliggen. Aan de inrichting wordt niets veranderd.
E	Onderhoud openbaar groen in groter gebied (stichting of andere rechtsvorm)	Stichting Bomenbuurt Griffioen, Speelhof Hoogerzael, Sprencpark, Beweegpad Griffioen	De burger of groep burgers heeft een georganiseerde, (stichting of andere rechtsvorm) zelfstandige of meewerkende rol in groenbeheer. Het onderhoudsniveau kan hierdoor verbeteren. De gemeente voert bepaalde taken uit (bv mechanisch onderhoud of basis taken) de burger andere taken of extra beheer. Het gevoel van eigenaarschap is belangrijk. Als mensen en organisaties het gevoel krijgen dat ze het geldprobleem van de gemeente oplossen, is de motivatie over.
F	Zelfsturende teams (tuinlieden, mensen met afstand tot arbeid en bewoners)		De gemeentelijke onderhoudsploeg beschikt over het onderhoudsbudget (wijze waarop dit vorm krijgt vraagt om onderzoek) voor groenbeheer voor het betreffende gebied. Naar eigen inzien en in overleg met een bewonersgroep (die samen met hen een team vormen) kent de ploeg prioriteiten toe aan taken. Mensen met afstand tot de arbeidsmarkt (uit de wijk) kunnen betrokken worden in het team. Problemen die vanuit de wijk worden aangegeven, kunnen in dit team worden besproken en worden aangepakt. De totaal prestatie moet voldoen aan de algemene kwaliteitseisen. Deze vorm moet een groot draagvlak in de wijk en bij de uitvoerenden hebben.
G	Onderhouden van groen in een groter gebied of kern	Nog geen concrete (lokale) voorbeelden. Kan toegepast worden in bijvoorbeeld St. Laurens of Nieuw- & Sint Joosland of een afgebakende wijk	Het onderhoud wordt van de gemeente volledig overgedragen aan een buurt of een wijk. Dit kan bijvoorbeeld Sint Laurens of Nieuw- & Sint Joosland zijn. Het kan ook een afgebakend gebied betreffen. Het gebied wordt onderhouden door de bewoners of door derden in opdracht van bewoners. Dit zal gebeuren tegen een vergoeding die gelijk staat aan de huidige onderhoudskosten van het gebied. Het gehele budget

Vorm	Voorbeelden	Beschrijving
		<p>gaat mee en bewoners mogen het restant vrij besteden.</p> <p>Belangrijk hierbij is dat de initiatiefnemer(s) een rechtspersoon aannemen. Afspraken worden in een overeenkomst vastgelegd. In deze vorm is de initiatiefnemer de opdrachtgever en kan hij met de vergoeding specialistisch werk uitbesteden. Wat overblijft van de vergoeding is te gebruiken voor activiteiten in organisatie door de initiatiefnemer. Ook is het mogelijk dat er geen budget overblijft, maar er door de inzet van bewoners juist een betere kwaliteit wordt gerealiseerd.</p> <p>Deze participatievorm moet vanuit de burger starten. De term "right to challenge" hoort bij deze vorm.</p>

De toepasbaarheid van de vormen van participatie moet in samenhang worden gezien met de ontwikkelingen van arbeidsparticipatie genoemd in 3.2.2. Daarnaast moet worden voorkomen dat burgers kunnen gaan "shoppen" om zo hun individueel belang te realiseren (bijvoorbeeld het rooien van een boom of het snoeien van plantsoen).

6.2 Randvoorwaarden burger initiatieven en groenbeheer

Bij een initiatief worden de volgende voorwaarden in acht genomen:

- De gemeente blijft eigenaar van de openbare ruimte;
- Direct aanwonenden van het plangebied dienen zich aantoonbaar te kunnen vinden in een plan.
- Er moet voldoende aandacht zijn voor het publieke belang;
- Per initiatief stelt de gemeente kaders (bv plantsoorten, grenzen van het plangebied, openbaar toegankelijkheid);
- Afspraken over het groenonderhoud en adoptie worden schriftelijk vastgelegd.

Het voorstel is om jaarlijks 7 á 8 kleinere burgerinitiatieven financieel mogelijk te maken. Dit budget geldt voor burgerinitiatieven in relatie tot het groen en kan dienen voor zowel financiële hulp (groencheques, prestatiegerichte bonus zoals prijsvragen innovatieve initiatieven) als inzet in materiaal/middelen of arbeidskracht vanuit de gemeente. De burger moet zelf ook (financiële) inbreng leveren. Daarbij is inhoudelijke begeleiding in een aantal vormen van participatie (zie hierna) ook belangrijk. Daarom kan de voorwaarde worden gesteld dat het proces wordt begeleid door een deskundige organisatie.

6.3 Communicatie in participatieprocessen

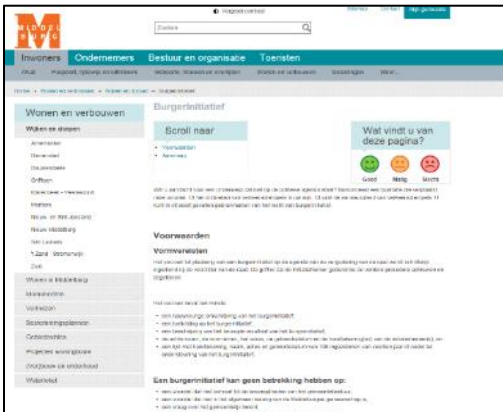
De maatschappij is in transitie naar een participatiesamenleving. Een samenleving waarin de burger een veel grotere rol heeft. Communicatie hierbij is essentieel. De ervaring en vele input heeft tot de volgende uitgangspunten geleid:

Uitgangspunten

Stimuleren jongerenparticipatie

- Betrekken van jongeren bij groene ontwikkelingen via Jouw Zeeland en gebruik van digitale middelen (online services, apps);
- Bewustwording van groen door voorlichting (op initiatief van gemeente, onderwijsinstellingen of deskundige organisaties) in de vorm van lezingen en activiteiten in het groen (boomfeestdag, natuurwerkdag, NL - Doet) of door cursussen/lezingen van deskundige partijen;
- Doorvoeren van Natuur Milieu Educatie, zoals schooltuintjes en inspelen op verschillende themajaren (2017: jaar van de energie, 2018: jaar van natuur en groen).

Herkenbaar persoon of middel

- Initiatief/verzoek van klein formaat: de gemeente heeft binnen haar organisatie een cluster Wijkgericht werken (afdeling Bestuur ondersteuning), met een aantal wijkmanagers. Deze zijn eerste aanspreekpunt voor initiatieven en staan in verbinding met wijkteams;
- Groter initiatief of verzoek:
 - Via de "formele procedure" beschreven in de Verordening burgerparticipatie (Raadsgriffier, 2005);

- In coproductie met de afdeling Ingenieursbureau of afdeling Stadsbeheer van de Gemeente Middelburg.

Delen van kennis door gemeente en of een deskundige partijen

- Hoofdlijnen van het groenbeleid worden gecommuniceerd via de gemeentelijke website. Aanvullend de digitale communicatie over groen vergroten;
- Organiseren van de jaarlijkse boomfeestdag. Bewoners, zowel jong als oud, hierin betrekken;
- Stimuleren van activiteiten op NL Doe-dag en de Natuurwerkdag;
- Kappen bomen: bewoners en belangenpartijen altijd informeren, conform het collegebesluit van 22 december 2015. Bij incidentele maatregelen dient achteraf direct en correct te worden gecommuniceerd naar omwonenden en betrokkenen over de redenen en noodzaak van handelen.

7 Meerjarenprogramma

7.1 Begroting

Het huidige beschikbare budget voor groen is momenteel niet toereikend voor hetgeen gesteld is in het Groenbeleidsplan. Onderstaande tabel geeft per categorie weer wat extra nodig is. Daaronder volgt een korte toelichting per categorie. Specificaties per categorie zijn terug te vinden in bijlage 14. De bedragen worden voorgesteld in de betreffende kadernota.

Nr.	Actiepunt	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
1	Onkruidbestrijding	€ 0	€ 160.000	€ 160.000	€ 160.000	€ 160.000	€ 160.000	€ 160.000	€ 160.000	€ 160.000	€ 160.000
2	Verrijking groenbeheer	€ 44.000	€ 56.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000
3	Vormen van participatie	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 30.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000
4	Evaluatie, herziening groenbeleidsplan					p.m.					p.m.
	Totaal	€ 59.000	€ 231.000	€ 235.000	€ 235.000	€ 250.000	€ 235.000	€ 235.000	€ 235.000	€ 235.000	€ 235.000

7.2 Toelichting categorieën

In de tabel is onderscheid gemaakt in een 4-tal kleuren (waarvan 3 hierboven weergegeven). Het rode vlak (nummer 1) is noodzakelijk. Het geel/oranje heeft een 2^e prioriteit, maar is van belang om de doelstellingen te kunnen realiseren. Blauw heeft geen financieel gevolg, maar geeft aan wat er in de planning nodig is. Groen (zie schema bijlage 14) zijn optionele punten die een bijdrage leveren voor het realiseren van de doelstellingen, maar zijn minder noodzakelijk.

7.2.1 Onkruidbestrijding

In de begroting voor 2017 is voorgesteld budget beschikbaar te stellen voor onkruidbestrijding op verhardingen (€135.000). Dit bedrag dit is niet meegenomen in bovenstaande tabel. Vanaf 2018 dienen we het onkruid in plantsoenen ook op een andere manier te organiseren, omdat dan ook hier geen bestrijdingsmiddelen meer mogen worden gebruikt. Dit vraagt om meer inzet van arbeid en materiaal. Gevolg hiervan zijn extra kosten. Ook is ongeveer €10.000 extra nodig voor onkruidbestrijding op halfverharde paden op begraafplaatsen. Er wordt voorgesteld voor deze categorie een totaal van €160.000 structureel beschikbaar te stellen.

7.2.2 Verrijking groenbeheer

Onder de categorie “verrijking groenbeheer” vallen verschillende onderdelen, het voorstel is in totaal voor deze categorie gefaseerd een budget aan te vragen tot een maximum van €60.000 vanaf 2019. Grootste onderdelen hierbij zijn:

- Het streven is om de huidige kwaliteit op begraafplaatsen te handhaven. De afgelopen jaren heeft zich een structureel te kort voorgedaan op het groenonderhoud van begraafplaatsen. Om de kwaliteit te kunnen handhaven dient dit te kort te worden opgevangen;
- Terugdringen van wortelopdruk: wortelopdruk is een blijvend aandachtspunt, dat vraagt om herstelwerkzaamheden, een aanpak om wortelopdruk te voorkomen, te minimaliseren en soms een andere inrichting van de openbare ruimte.
- In het groenbeheer is bevordering van biodiversiteit belangrijk. Er is budget nodig om biodiversiteit te bevorderen, om bloemenrijk groen (bermen) te realiseren en voor het opstellen van een natuurwaardenkaart. Het begeleiden en monitoren van projecten door een ecooloog kan ook nodig zijn om de juiste maatregelen te bepalen.

- Ook is ruimte gewenst voor het toepassen van fruit- & notenbomen.

7.2.3 Vormen van participatie

In hoofdstuk 6 staan verschillende vormen van participatie beschreven. In de categorie verrijking van groenbeheer is het gewenst om geld beschikbaar te stellen om de burger te stimuleren te participeren. In deze categorie is aangegeven wat nodig is als de laatste twee vormen van participeren (vorm F en G, zie hoofdstuk 6) worden gerealiseerd. Hieraan voorafgaand is het nodig om te onderzoeken of deze vormen praktisch toepasbaar zijn in Middelburg. Wanneer de resultaten positief zijn, kan een pilot worden gestart. Er wordt voorgesteld om bij uitvoering van pilots, incidenteel in 2021 een budget van €7.500 per vorm beschikbaar te stellen. Daarnaast wordt voorgesteld om structureel €15.000 beschikbaar te stellen voor wijkgerichte participatieprojecten in het groen voor 7 à 8 kleinschalige projecten. Er wordt gedacht aan het omvormen van een plantsoen, het aanbrengen van extra inrichting, het planten van bomen of bollen. Steeds met een groot draagvlak en een bijdrage uit de wijk of van derden.

7.2.4 Evaluatie en herziening groenbeleidsplan

Het beleidsplan heeft een looptijd van 10 jaar. Het beleidsplan dient in 2026 te worden geactualiseerd. De verwachting is dat de maatschappij dusdanig verandert dat de visie en doelstellingen hierop moeten worden aangescherpt. Hieraan voorafgaand wordt het beleidsplan in 2021 geëvalueerd.

8 Bibliografie

Gemeente Middelburg. (2015). *Middelburg over 10 jaar; elkaar op een andere manier vasthouden*; Middelburg

Jong, J. d., Smidt, R., Raffe, J. v., & Spijker, J. (2014). *Databank Gemeentelijk Groenbeheer; individuele rapportage*. Wageningen: Alterra.

Jongbloed, L., & Kaagman, L. (2015). *Bevolkings- en huishoudensprognose Zeeland 2015; Nota met resultaten*. Provincie Zeeland.

Middelburg. (2012). Opgehaald van Stadindex: <http://www.stadindex.nl/middelburg>

Mol, R. d., Otten, R., & Kempenaar, C. (2014). *Green Deal Sportvelden 2020; samen op weg naar een duurzame toekomst*. . BSNC.

Planbureau voor de Leefomgeving. (2010). *Balans van de leefomgeving 2010*. Opgehaald van Planbureau voor de Leefomgeving: <https://themasites.pbl.nl/balansvandeleeuomgeving/jaargang-2010/intensivering-verstedelijking-leefomgevingskwaliteit-en-woonwensen/beleidsevaluatie-stedelijke-leefomgevingskwaliteit/beleidsdossier-rood-groen-balans-stedelijke-netwerken/voldoende-groen-in-nieuwbouwwijken>

Raadsgriffier. (2005, mei 21). *Verordening Burgerinitiatief*. Opgehaald van Decentrale regelgeving Overheid: http://decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/Historie/Middelburg/42134/42134_1.html

Rougoor, C., Keuper, D., & Leendertse, P. (2016). *Schoon water en klimaat Zeeland*. Zeeland: CLM onderzoek en advies.

Wageningen UR. (2007). *Groen voor Klimaat*.

9 Bijlagen

In bijgaand bijlagerapport zijn de volgende bijlagen, toebehorend aan het groenbeleidsplan 2016 – 2026, weergegeven:

Bijlage 1 Evaluatie groenbeleidsplan 2006 – 2016

- Inleiding
- Feiten en cijfers
- Beleidskaders
- Overige aspecten
- Input wijkteams
- Conclusie

Bijlage 2 Presentatie consultatie 30 mei 2016

Bijlage 3 Rapport Samenvatting input groenbeleidsplan

- Inleiding
- Besprekingsverslag intern overleg
- Consultatie 30 mei 2016
- Interviews en besprekingsverslagen

Bijlage 4 Raakvlakken

- Wegenbeheerplan Middelburg 2017-2021
- Beleidsnotitie "Waardevolle bomen in Middelburg"
- Kwaliteitsatlas 2030 Middelburg
- Milieuvisie 2013-2018 Middelburg
- Relatie overige beheerders

Bijlage 5 Hoeveelhedentabel

Bijlage 6 Kaart hoofdgroenstructuur

Bijlage 7 Boomsoorten (hoofdcategorieën)

Bijlage 8 Beslismodule klimaatadaptatie

- Gebruiksprotocol

Bijlage 9 Voorbeeld meetlatten CROW

- Groenkwaliteit Gemeente Goes

Bijlage 10 Notitie en collegebesluit Flora- & faunawetgeving

- Inleiding
- Wetgeving
- Zeeuwse gemeenten
- Gedragscode
- Conclusie
- Aanpak

Bijlage 11 Pilot inzet Orionis Arnemuiden

- Inleiding
- Onderzoeksvragen
- Opzet verkenning
- Betrokkenen
- Financiën

Bijlage 12 invulling burgerinitiatieven in groenbeheer

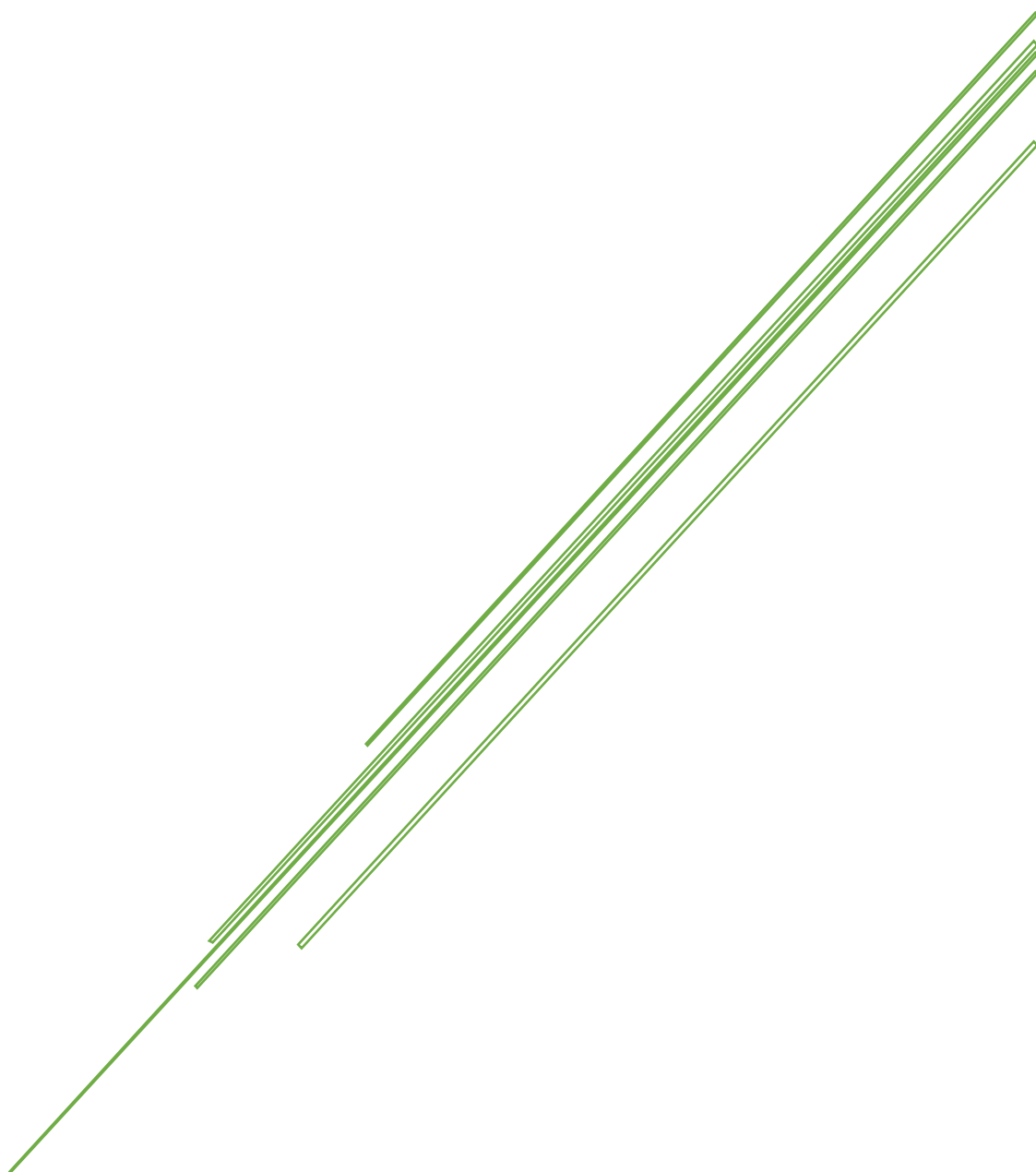
- Participatievormen in het groenbeheer
- Stichting Bomenbuurt Griffioen
- Stichting Speelhof Hoogzael
- Beweegpad Griffioen
- Ontwikkelingen Spreckpark
- Groenbeheer Erasmuspark
- Middelburg Rozenstad
- Rotondeadoptie

Bijlage 13 Presentatie conceptbeleidsplan

Bijlage 14 Meerjarenprogramma

BIJLAGENRAPPORT

Groenbeleidsplan 2016 - 2026

Afdeling Ingenieursbureau
Gemeente Middelburg

Bijlage 1 Evaluatie groenbeleidsplan 2006 – 2016

- Inleiding
- Feiten en cijfers
- Beleidskaders
- Overige aspecten
- Input wijkteams
- conclusie

Bijlage 2 Presentatie consultatie 30 mei 2016**Bijlage 3 Rapport Samenvatting input groenbeleidsplan**

- Inleiding
- Besprekingsverslag intern overleg
- Consultatie 30 mei 2016
- Interviews en besprekingsverslagen

Bijlage 4 Raakvlakken

- Wegen beheerplan Middelburg 2017-2021
- Beleidsnotitie "Waardevolle bomen in Middelburg"
- Kwaliteitsatlas 2030 Middelburg
- Milieuvisie 2013-2018 Middelburg
- Relatie overige beheerders

Bijlage 5 Hoeveelhedentabel**Bijlage 6 Kaart hoofdgroenstructuur****Bijlage 7 Boomsoorten (hoofdcategorieën)****Bijlage 8 Beslismodule klimaatadaptatie**

- Gebruiksprotocol

Bijlage 9 Voorbeeld meetlatten CROW

- Groenkwaliteit gemeente Goes

Bijlage 10 Notitie en collegebesluit Flora- & faunawetgeving

- Inleiding
- Wetgeving
- Zeeuwse gemeenten
- Gedragscode
- Conclusie
- Aanpak

Bijlage 11 Pilot inzet Orionis Arnemuiden

- Inleiding
- Onderzoeksvragen
- Opzet verkenning
- Betrokkenen
- Financiën

Bijlage 12 invulling burgerinitiatieven in groenbeheer

- Participatievormen in het groenbeheer
- Stichting bomenbuurt Griffioen
- Stichting Speelhof Hoogzael
- Beweegpad Griffioen
- Ontwikkelingen Sprenckpark
- Groenbeheer Erasmuspark
- Middelburg Rozenstad
- Rotondeadoptie

Bijlage 13 Presentatie conceptbeleidsplan**Bijlage 14 Meerjarenprogramma**

Bijlage 1 Evaluatie groenbeleidsplan 2006 – 2016

- Inleiding
- Feiten en cijfers
- Beleidskaders
- Overige aspecten
- Input wijkteams
- conclusie

Gemeente Middelburg

Groenbeleidsplan 2006 – 2016;

Evaluatierapport

Jackie Braspenning
29-3-2016

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Feiten en cijfers	3
3. Beleidskaders	4
3.1. Uitgangspunten voor groen	4
3.1.1. Ruimtelijke opbouw en beeld.....	4
3.1.2. Natuur en ecologie	5
3.1.3. Spelen en veiligheid	6
3.2. Uitgangspunten voor beheer	6
3.2.1. Kwaliteitssysteem	6
3.2.2. Beheerproces en organisatie van het beheer.....	7
3.2.3. Financiën	8
4. Overige aspecten	9
4.1. Meerjarenprogramma (MJP).....	9
4.2. Kwaliteitssystemen	9
5. Input wijkteams	11
Conclusie	12
Bijlagen	13
Bijlage 1: kengetallen schematisch.....	14
Bijlage 2: verslagen ambtelijk overleg	15

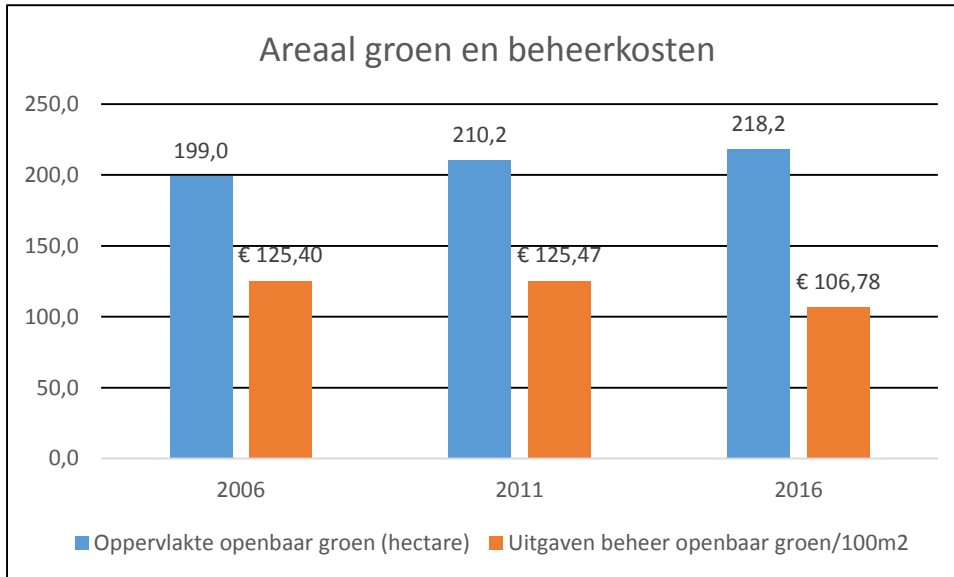
1. Inleiding

In 2016 wordt het groenbeleidsplan geactualiseerd voor de jaren 2016 tot 2026. Alvorens raadsleden, wijkteams, belangenverenigingen en anderen worden betrokken, wordt het groenbeleidsplan 2006 – 2016 geëvalueerd. Deze evaluatie is uitgevoerd door de Gemeente Middelburg. Wijkteams zijn betrokken geweest bij de evaluatie. Deze zijn in de gelegenheid gesteld inbreng te leveren over de beleving voor wat betreft het groenbeleidsplan. Deze evaluatie biedt handvaten voor het nieuwe groenbeleidsplan voor 2016 tot 2026.

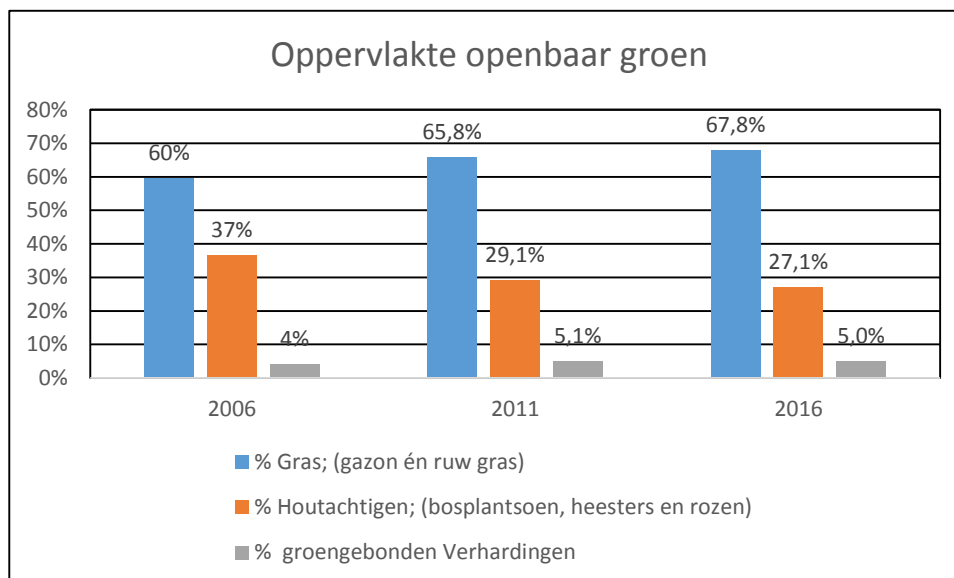
Allereerst worden een aantal feiten en cijfers weergegeven in hoofdstuk 2. Dit hoofdstuk geeft het verloop van bijvoorbeeld de groenarealen en financiële middelen. Hoofdstuk 3 beschrijft de beleidskaders/uitgangspunten uit het bestaande groenbeleidsplan. Aangegeven wordt of deze doelstellingen behaald zijn en wat hier mogelijk voor invloed op is geweest (bv. Financiën). Hoofdstuk 4 geeft nog een aantal punten uit het huidige groenbeleidsplan. Hoofdstuk 5 de bijdrage van de wijkteams bij deze evaluatie. Tot slot wordt in een conclusie de aangrijppingspunten voor de inhoud van het nieuwe groenbeleidsplan weergegeven.

2. Feiten en cijfers

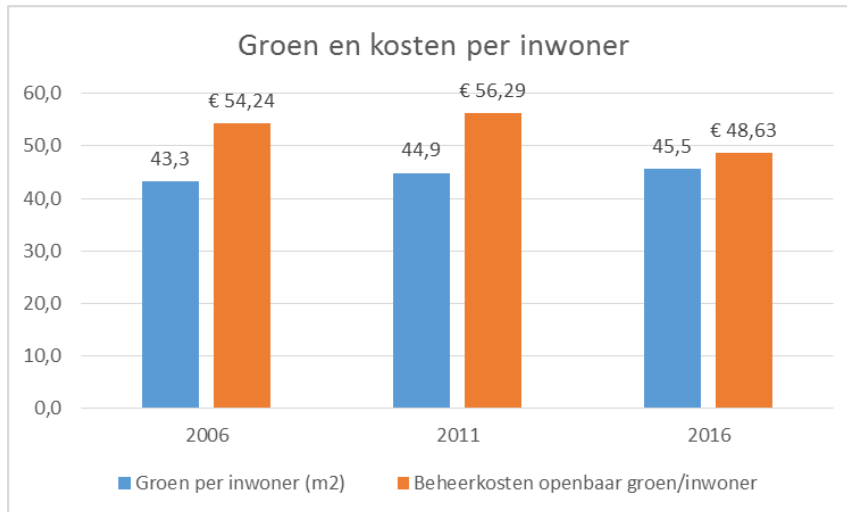
Voor de jaren 2006, 2011 en 2016 zijn kengetallen in beeld gebracht. In dit hoofdstuk zijn deze cijfers grafisch weergegeven om het verloop hiervan aan te geven. Uit de gegevens is te concluderen dat de totale uitgaven voor het groen de afgelopen jaren gedaald zijn van € 2.495.000 in 2006 naar € 2.330.000 in 2016. In deze periode is het areaal groen toegenomen, zijn er meer bomen en zijn er meer inwoners. Dit is schematisch weergegeven in bijlage 1.

De grafiek hiernaast geeft het verloop van de hoeveelheid openbaar groen en de uitgaven per 100m² weer. Een lichte stijging van het areaal ten opzichte van een daling van de kosten per eenheid. Vanaf 2011 zijn ombuigingen/bezuinigingsronde in getreden, met mogelijk omvorming van groen tot gevolg. Dit kan leiden tot lagere beheerskosten.

De grafiek hiernaast geeft het verloop van de hoeveelheid openbaar groen weer. Te zien is dat de hoeveelheid gras en verharding toeneemt en de houtachtige beplanting is afgenomen, zeker in de periode 2006 – 2011. De laatste veranderingen, omvormingen (2011 – 2016) zijn mogelijk gevolg van de ombuigingen.

De grafiek hiernaast geeft de m² groen per inwoner en de beheerkosten per inwoner. Aangegeven is dat het areaal groen groter is en het aantal inwoners ook gestegen is. De beheerkosten per inwoner zijn opvallend gedaald terwijl per inwoner relatief meer groen beschikbaar is.

3. Beleidskaders

In dit hoofdstuk wordt per categorie uit het groenbeleidsplan 2006 – 2016 de beleidskaders weergegeven. Per uitgangspunt wordt aangegeven of het voldoende aandacht gekregen heeft, behaald is of juist een doorgaand aandachtspunt is. Hieraan voorafgaand heeft op 25 januari 2016 en 2 februari 2016 ambtelijk overleg plaatsgevonden, verslagen hiervan zijn weergegeven in bijlage 2.

3.1. Uitgangspunten voor groen

3.1.1. Ruimtelijke opbouw en beeld

Beleidspunt	Behaald	Toelichting
ruimtelijke kwaliteit door bij ruimtelijke plannen uit te gaan van de landschappelijke en stedenbouwkundige karakteristiek en voortbouwen op de		Het Alexiapark is hier een goed uitbreiding van Toorenvliedt met groenvoorziening Rittenburg. Belangrijk hierbij was de groene vingerstructuur te benadrukken en te
Benadrukken en versterken van de stedenbouwkundige opbouw en groenstructuren door deze aan te laten sluiten op landschappelijke dragers, zoals dijken, watergangen en infrastructuur.	Gewerkt is vanuit de basisgedachte.	Vanaf september 2010 is een wandelnetwerk aangelegd op initiatief van de provincie in samenwerking met Stichting Landschapsbeheer Zeeland en Waterschap Scheldestromen op grondgebied van de Gemeente Middelburg. Het netwerk is gebaseerd op dragers in het landschap en lopen door tot ver in de stad.
De karakteristiek en gebruikswaarde van de bolwerken en parken versterken door de inrichting en het beheer van het groen.	Verbeteringen zijn doorgevoerd.	Diverse maatregelen (rapportage "bolwerken Middelburg, Renovatie beplanting" van Copijn en park Toorenvliedt) zijn uitgevoerd. Dit betreft o.a. aansluiting met de stad verbeteren, sociale veiligheid in het park verhogen en cultureel erfgoed zichtbaar maken. Geen specifieke
Terughoudend omgaan met het uitgeven van groensnippers aan particulieren. Het groen dat deel uitmaakt van de HGS en de	Ja.	De hoofdgroenstructuur blijft behouden. Snippergroen dat hier onderdeel van uitmaakt is niet uitgegeven.

substructuur wordt niet uitgegeven, voor uitgifte van het overige groen gelden criteria.		
Bij de (her)inrichting van het groen in bestaande of nieuw te ontwikkelen gebieden goede uitgangspunten voor het gebruik, de technische mogelijkheden, het beeld en de ecologie creëren door het hanteren van het programma van eisen.	Doorgaand.	Bij herinrichting worden (intern/extern) deskundige. op het gebied van groen betrokken om goede uitgangspunten te krijgen. Echter, vraagt dit blijvend om aandacht.
Duurzaam behouden van de groenstructuur door terughoudend te zijn met bebouwing en aanleg van wegen binnen de vastgestelde gemeentelijke HGS en opnemen van de groenstructuur in bestemmingsplannen.	Doorgaand.	Nieuwe delen van de groenstructuur kunnen vaak worden gemaakt in combinatie met infrastructuur en bebouwing.
Verbeteren van de oriëntatie en herkenbaarheid door een duidelijke structuur en versterking van de karakteristieken van gebieden. Zichtbaar maken en houden van de landschappelijke, cultuurhistorische en stedenbouwkundige lijnen die de structuur bepalen, zoals de bebouwingstructuur, infrastructuur en de waterstructuur. Het groen zo beheren dat de karakteristieken per wijk behouden blijven.	Heeft voldoende aandacht gekregen.	De komgronden in Veersepoort zijn benut voor een open park met waterpartij en zichtlijnen op de stad. Door park Rittenburg en park Toorenvliedt samen te voegen ontstaat één groot park met een ruimtelijk structurerende werking in de wijk.

3.1.2. Natuur en ecologie

Beleidspunt	Behaald	Toelichting
Vaststellen van een gemeentelijke ecologische groenstructuur die aansluit op de provinciale ecologische hoofdstructuur en hierbinnen algemene natuurwaarden ontwikkelen, vooral voor Zeeuwse hagen, bloemrijke bermen, oevervegetaties, spoorweg- en dijkvegetaties, randbeplantingen, muurvegetaties en parken.	Is constructief aan gewerkt.	Ecologische groenstructuur is in 2006 als onderdeel van het groenbeleidsplan vastgesteld. Ook is de boomstructuur verbeterd (bv Noordweg en de parallelweg in de Stromenwijk). Aan de Prooijenseweg zijn Zeeuwse hagen aangevuld/uitgebreid en is het groen blauwe lint in Dauwendale/Mortiere op diverse locaties versterkt. De ecologische structuur zal in het vernieuwde groenbeleidsplan opnieuw uitgangspunt zijn (na update).
Benutten van water en oevers als biotoop voor gewenste inheemse planten en dieren door de ontwikkeling van natuurlijke oevers en de ontwikkeling van natuurlijke vegetatie.	Ja.	Inmiddels zijn er verschillende natuurwaarden ontwikkeld zoals het uitbreiden van natuurvriendelijke oevers langs diverse watergangen in Dauwendaele, Mortiere en Zuid. Samen met Waterschap Scheldestromen zijn deze oevers aangepast.
Toepassen van streekeigen soorten in de beplanting van formaat.	Wordt doorgaand aan gewerkt.	Hier wordt in een beplantingsplan rekening mee gehouden.

3.1.3. Spelen en veiligheid

Beleidspunt	Behaald	Toelichting
Bevorderen van de mogelijkheden voor spelen in het groen door in groene randzones ravotgroen en speeilandjes te ontwikkelen.	Heeft plaatsgevonden.	Realiseren speelgelegenheid/speelbos in de Kruitmolenlaan. Los daarvan is de hoeveelheid speeltoestellen gestegen van 350 elementen in 2006 naar 412 elementen in 2016.
Ontwikkelen van bespeelbare landschappen in en bij de woonomgeving.	Is aan gewerkt.	Op initiatief van de wijk Griffioen is speelhof Hoogerzael aangelegd. De gemeente heeft bijgedragen aan de financiering en aan de praktische aanleg.
Vergroten speelaanleiding in de openbare ruimte door de inrichting, bijvoorbeeld door hoogteverschillen.	Heeft aandacht gekregen.	In de wijk Veersepoort is gewerkt met hoogteverschil. In park Toorenvliedt is het aanwezige hoogteverschil uitgenut.
Vergroten van het veiligheidsgevoel van burgers en bestrijden van vandalisme. Bij de hoofdroutes, parkeerplaatsen en entrees van voorzieningen heeft sociale veiligheid prioriteit.	Doorgaand.	Ieder plan wordt ook door de bril van sociale veiligheid bekeken en beoordeeld. Bv in de herinrichtingsplannen van de bolwerken was het een belangrijk item.

3.2. Uitgangspunten voor beheer

3.2.1. Kwaliteitssysteem

Beleidspunt	Behaald	Toelichting
Uitvoeren van het groenbeheer volgens het technische kwaliteitssysteem van Alterra op basis van de werkpakketen in het groenbeheersysteem.	Ja.	Het meetinstrumentarium van Alterra wordt structureel toegepast. Op basis van de uitkomsten heeft bijstelling plaatsgevonden.
Uitvoeren van de veiligheidsinspectie van bomen met een frequentie afgestemd op de functie, soort en standplaats.	Doorgaand aandacht voor.	Er is een lijst beschikbaar voor een jaarlijkse Virtual Tree Assessment controle (VTA), waar risicobomen op staan vermeld.
Beheren van het groen volgens de drie vastgestelde onderhoudsniveaus per type gebied: cultureel, standaard en natuurlijk.	Heeft plaatsgevonden.	In praktijk zijn de niveaus vertaald in een waarderingscijfer. Tot 2011 (ombuigingen) is de waardering/indeling strikt gehanteerd. Door bezuinigingen is nadien dit geleidelijk verlaten en is in de praktijk meer een onderhouds- en inrichtingsniveau ontstaan. Dit niveau ligt lager dan destijds beoogd werd.
Zorgen voor de juiste beplanting op de juiste plaats qua grootte en groeiomstandigheden.	Doorgaand.	Op basis van ervaring met beplanting en invloed op groeiomstandigheden wordt bij aanplant gezocht naar een juiste boomsoort en plantvakinrichting. Tevens wordt met regelmaat een externe deskundige partij geraadpleegd.
Extra beschermen van de waardevolle bomen en muurvegetaties.	Doorgaand aandacht voor.	Mede in het kader van de zorgplicht binnen de Flora en faunawet/Natuurbeschermingswet dienen waardevolle bomen en vegetaties zorgvuldig behandeld te

		worden. Bij ruimtelijke planvorming wordt een natuurtoets uitgevoerd en bomen en vegetaties worden zorgvuldig beheerd om schade tot het minimum te beperken.
Beschermen van waardevolle bomen via de kapverordening met een schaderegeling.	Deels.	In de APV zijn verbods- en uitzonderingsbepalingen opgesteld. Tevens is in 2013 een beleidsnotitie "waardevolle bomen in Middelburg: vastgesteld. Een schaderegeling is niet ingesteld.
Terughoudend en selectief toepassen van chemische bestrijdingsmiddelen bij het onderhoud van de openbare ruimte.	Heeft plaatsgevonden mede op basis van wet- en regelgeving.	Toepassen van duurzaam onkruidbeheer (DOB) op verhardingen. Beperken van gebruik van chemische middelen in het groen.

3.2.2. Beheerproces en organisatie van het beheer

Beleidspunt	Behaald	Toelichting
Bij het beheerproces voor het groen werken volgens een jaarlijkse verbetercyclus van beleid, beheer, uitvoering, evaluatie en bijstelling.	Is aan gewerkt.	Is doorkruist door de noodzaak om structureel sterk te bezuinigen.
Het groenbeheer uitvoeren op basis van een afgesproken kwaliteitssysteem met inspecties en meting.	Heeft plaatsgevonden.	Is verworden tot het realiseren van maximale kwaliteit binnen de omstandigheden (geld, beschikbare menskracht en machines, de mate waarin andere organisaties zoals Lété/Orionis betrokken konden of moesten worden.
Het Realisatiebedrijf (Stadsbeheer) en de aannemers fungeren voor het beheer als opdrachtnemer en het Ingenieursbureau als opdrachtgever. Op basis van de kwaliteitsmeting en het streefniveau voor kwaliteit opstellen van meerjarenplannen, waarin prioriteiten voor de uitvoering van het beheer en onderhoud zijn opgenomen.	Ja.	Er geldt een duidelijke verdeling tussen het Realisatiebedrijf (Stadsbeheer) en het Ingenieursbureau. De dialoog tussen beide afdelingen is echter onmisbaar om te komen tot goede prestaties in de huidige setting. Meerjarenplanning is onderdeel van het huidige groenbeleidsplan en vrijwel geheel tot uitvoering gebracht. Los daarvan is beheer en onderhoud een aspect dat wordt meegenomen in alle plannen.
De planning en prioritering van beheer in twee stappen uitvoeren. Eerst worden op basis van technische uitgangspunten en op termijn de resultaten van de schouw door bewoners het streefniveau en de prioriteiten bepaald. Daarna vindt bestuurlijke besluitvorming plaats.	Ja.	Via maandelijke wijkteamvergaderingen en wijktafels en een halfjaarlijkse schouw worden bewoners geconsulteerd. Ook zijn in verschillende wijken groengroepen actief. Realiseerbare initiatieven, hieruit volgend, worden ter besluitvorming voorgelegd aan het bestuur.
Openstaan voor initiatieven om het beheer van groen in samenwerking met bewoners uit te voeren. Bijvoorbeeld door het opstellen van beheerovereenkomsten.	Ja.	Er zijn verschillende beheerovereenkomsten aangegaan met bewoners voor het onderhoud van groen uit te voeren (bv Griffioen en Binnenstad). Het komen tot formele overeenkomsten is niet gemakkelijk gebleken. Het nemen

--	--	--

3.2.3. Financiën

Beleidspunt	Behaald	Invloed
Beperken van obstakels en andere inrichtingselementen in de openbare ruimte, die de beheerkosten verhogen. Bij nieuwe inrichting altijd een		In de planontwikkeling zijn vaak andere factoren belangrijker gebleken dan beheer. In zijn algemeenheid worden plannen getoetst op dit aspect en ook hierop
Zorgen voor de juiste beplanting op de juiste plaats qua grootte en groeiomstandigheden om de levensduur te verlengen en de onderhoudsbehoefte te verminderen.	Doorgaand.	Op basis van ervaring en invloed op groeiomstandigheden wordt bij aanplant (herplant) gezocht naar een juiste soortkeuze. Dit is een continu proces, waarbij anticiperen op de verwachting in de toekomst plaatsvindt. Er zijn echter ook altijd onverwachte ontwikkelingen.
Bij herinrichting materialen met een korte omlooptijd vervangen door duurzame materialen op basis van het handboek materialen.	Heeft plaatsgevonden.	Veel hout is vervangen door of omgevormd naar steen.
Verminderen van de hoeveelheid elementen met hoge onderhoudskosten die niet op bijzondere plaatsen liggen.	Is aandacht voor geweest.	Bij herbestratingen en herinrichtingen is toepassing van materiaal zorgvuldig afgewogen.
Aanpassing van de inrichting hoofdzakelijk in combinatie met andere werken uitvoeren, zodat geen extra investering nodig is.	Doorgaand.	Projecten worden in uitvoering op elkaar afgestemd. Waar mogelijk gecombineerd of bv zelfs bomen verplant van het ene naar het

4. Overige aspecten

4.1. Meerjarenprogramma (MJP)

Een groot aantal projecten is reeds uitgevoerd. In onderstaande tabel wordt weergegeven welke punten niet uitgevoerd zijn of voortdurend om aandacht vragen. Projecten die niet zijn uitgevoerd, zijn doorgaans niet uitgevoerd door gebrek aan financiële capaciteiten vanwege de ombuigingen vanaf 2011.

Beleidspunt	Toelichting MJP
Verbeteren van boomstructuur Nadorstweg in smal profiel.	€.40.000,- nodig voor uitvoering gepland in 2011 en €.40.000,- nodig voor uitvoering gepland in 2015.
Accentueren van belangrijke entrees. Keuze bloembakken heroverwegen.	€.5.000,- nodig, gepland medio 2007.
Overzichtelijker maken van het Meiveldpad.	€.20.000,- nodig, gepland medio 2011.
Verbeteren van entree Laurens Stommensweg vanaf Laan der Verenigde Naties.	Gepland in 2015.
Verplaatsen trapveld van Cittersstraat	Gepland in 2015.
Realiseren van wandel-/fietsroute noordelijke dorpsrand Arnhemuiden.	Gepland in 2015.
Herinrichten van groene aankleding Westwal Arnhemuiden.	€.10.000,- nodig, gepland medio 2011.
Aanpakken van opdruk verharding door boomwortels in de binnenstad.	Er is structureel een klein budget voor. Ook zijn vervangingen uitgevoerd om het probleem aan te pakken. Wortelopdrukproblemen vragen constant om aandacht en zijn niet structureel volledig op te lossen.

4.2. Kwaliteitssystemen

In onderstaande tabel is weergegeven welke kwaliteitsniveaus (conform CROW standaard RAW-bepalingen 2005) zijn vastgelegd in het groenbeleidsplan 2006 – 2016.

Gebied		Kruidgroei in beplanting	gras	zwerfvuil
Cultuurlijk	Binnenstad	A	B	A
	winkelcentra			
	Begraafplaatsen			
	Omgeving monumenten			
Standaard	woonomgeving	Gazon:B	Recreatief gras: B	
	Parken en bolwerken			
	Groene rand sportvelden			
	Volkstuinen			
	Bermen (deels)			
Natuurlijk	Groen langs dijken/watergangen	D, natuurlijk kruidgroei als onderbeplanting.	B	B
	Bermen groene longen			

De kwaliteitsindeling in letters is in praktijk vertaald in een cijfer. Het cijfer ontstaat door toepassen van meetprotocollen op basis van standaards (CROW). Echter, het volgende is bij de bezuinigingsmaatregelen 2012-2015 op het gebied van openbaar groen door de raad besloten (18 en 19 april 2011):

Jaartal	Bezuinigingspercentage totaal	Bezuiniging totaal
2012	5,8%	€ 355.337
2013	7,7%	€ 574.715
2014	9,5%	€ 742.469
2015	10,2%	€ 1.021.223
2016	10,6%	€ 1.043.223

Het betreft hierbij bezuinigingen op het budget van afdeling Stadsbeheer (groen, grijs) en cluster Cultuurtechniek van de afdeling Ingenieursbureau. Dit is van invloed geweest op het kwaliteitsniveau van groen. Voor de omvormingen is een plan opgesteld en uitgevoerd en het kwaliteitsniveau is generiek verlaagd naar 6,2. Eind 2015 is opnieuw besloten tot bezuiniging. Niet direct op groenbeheer, maar wel op vervangingen en bedrijfsvoering. Deze maatregelen hebben zijn weerslag op de kwaliteit van het groenbeheer.

In de praktijk is de laatste kwaliteitsmeting van september 2011. De gestelde kwaliteitsniveaus in de wijken en begraafplaatsen voldeden aan hetgeen gesteld is in het groenbeleidsplan, echter in de winkelgebieden en het centrum niet. Duidelijk werd dat het vangen van de kwaliteit van het groenbeheer in een cijfer gemakkelijk discussie geeft, met name tussen de objectiviteit van een cijfer/meting en dagelijkse beleving van de bewoner. De gesuggereerde objectiviteit wijkt gemakkelijk af van de beleefde kwaliteit door bewoners (en beheerders). Objectieve metingen zijn namelijk (al dan niet met regelmaat ingeplande -) momentopnames, terwijl de bewoner daarentegen haar leefomgeving dagelijks 'meemaakt'. Doordat in toenemende mate burgers een rol spelen in de inrichting en het beheer van groenvoorzieningen is de afstand tot een objectieve meting verder vergroot.

5. Input wijkteams

Voor een aantal wijkteams is het groenbeleidsplan een leesbaar en bruikbaar document geweest (Griffioen, Zuid). Voor andere wijkteams is het beleidsplan een onbekend fenomeen of niet gebruikt (Nieuw- & Sint Joosland, Arnhemuiden). Alhoewel het groenbeleidsplan voor bv. het wijkteam Griffioen heldere kaders stelt, vindt er met regelmaat constructief overleg plaats tussen wijkteams en gemeente om tot oplossingen te komen.

Los hiervan zijn er een aantal aspecten die ofwel niet in het huidige groenbeleidsplan zijn opgenomen, of om meer aandacht vraagt. Zo wordt er gepleit voor het minder kappen van bomen/bosplantsoen door kosten of bouwplannen. Bij het kappen van groen moet volop ingezet worden op compensatie, waarbij gemeente tevens duidelijk de regie moet hebben bij het aanleggen van kabels/leidingen en de invloed hiervan op het groen. De kwaliteit van het groen mag namelijk niet in het geding komen in het kader van de bezuinigingen. Groen mag niet dusdanig achteruitgaan dat in latere fase geïnvesteerd moet worden om alles weer op te lappen. Daarentegen is “gedifferentieerd beheer” wel een mogelijkheid, toch wordt hierbij gevraagd om aandacht voor de buitenwijken. De kwaliteit van het groen mag ook hier niet achterstallig worden.

Ook erkenning van het wetenschappelijk aangetoonde grote belang van een aantrekkelijke groene leefomgeving is belangrijk in een groenbeleidsplan. Verloedering van de groenkwaliteit moet voorkomen worden. Groen is in toenemende mate essentieel voor de beleving en leefbaarheid van de openbare ruimte. Structureel omgaan met een Groene long is hierbij van belang en maatschappelijk welzijn kan hierin betrokken worden.

Zoals in de 1^e alinea beschreven, vindt er met regelmaat constructief overleg plaats. Echter, heeft men wel behoefte aan een betere communicatie of terugkoppeling aan de betrokkenen. Alsmede meer aandacht voor burgerparticipatie. In de huidige samenleving staat dit aspect hoger in het vaandel dan 10 jaar geleden. Er is dan ook meer vraag naar voldoende aandacht hiervoor in het gemeentelijk beleid. Dit kan in het groenbeleidsplan worden meegenomen, met de nota burgerparticipatie in het achterhoofd. In het verlengde van burgerparticipatie is aangegeven dat de groencheque als waardevol hulpmiddel wordt gezien bij burgerinitiatieven.

Tot slot is in de reacties van de wijkteams een aantal suggesties genoemd die in de toekomst uitgevoerd kan worden:

- Waterhuishouding Erasmuspark;
- Losloopgebied voor honden in Erasmuspark;
- Waterhuishouding Meiveldpark;
- Afronding groen Veldzig;
- Benaming Zuid (bijkomen van Essenvelt), in het plan wordt dit nog als Magistraatwijk aangegeven;
- Behouden karakter hagen Oosterse Lageweg en Oude Vlissingeweg;
- Verdere ontwikkeling Poppenroedegebied.

Conclusie

In het rapport is weergegeven welke van de uitgangspunten/beleidskaders uit het groenbeleidsplan 2006 - 2016 zijn behaald, aandacht hebben gekregen of ook in de toekomst nog om aandacht vragen. Opvallend is dat de hoeveelheid groen en het aantal bewoners is gestegen, terwijl de beheerkosten juist zijn gedaald. Ombuigingen, hierbinnen de omvorming en verlaging kwaliteit groen, kunnen hier grondslag voor zijn geweest.

Ook is de input van een aantal wijkteams betrokken geweest. De belangrijkste punten uit de evaluatie die mogelijk iets kunnen betekenen in het nieuwe groenbeleidsplan voor de jaren 2016 – 2026 zijn:

- Bij herinrichting of ruimtelijke ontwikkeling is een programma van eisen belangrijk om de groenstructuur te behouden/optimaliseren/versterken. Hierin wordt gesteld wat (minimaal) nodig is om het groen voldoende kans te bieden. Het programma van eisen in het huidige beleidsplan vraagt mogelijk om een update, maar blijft een belangrijk onderdeel.
- Groenstructuur is het uitgangspunt van het beleidsplan. Belangrijk is de groenstructuur te behouden en te versterken, de groene longen zijn hier een belangrijk onderdeel van.
- Een essentieel onderdeel van bovenstaand is de “juiste beplanting op de juiste plaats” en het toepassen van streekeigen soorten, om de levensverwachting van het groen te optimaliseren. Een kanttekening hierbij is dat men voorzichtig om moet gaan met het kappen van groen en maximaal in moet zetten op compensatie.
- Los hiervan dient herinrichting efficiënt te zijn in haar uitvoering en kosten. Elementen met hoge beheerkosten dienen beperkt te worden en werken kunnen in combinatie met andere worden uitgevoerd.
- Anneembaar is dat de kwaliteit van het groen achteruit is gegaan als gevolg van de financiële situatie van de Gemeente Middelburg, in dit verlengde is gedifferentieerd beheer ook mogelijk. Echter, is het wel belangrijk kaders te stellen. Het openbaar groen is namelijk de leefomgeving van de bewoners en de beleving hiervan mag niet onder de maat zijn. Er zal gezocht moeten worden naar een passende balans tussen kwaliteit en middelen. Groen wordt vaak gezien als kostenpost, terwijl het ook duidelijk baten met zich meebrengt.
- De maatschappij is sterk veranderd ten opzichte van 10 jaar geleden. De aspecten zoals burgerparticipatie en goede communicatie zijn van groter belang en zullen een plekje moeten krijgen in het groenbeleidsplan. Dit zijn tevens aspecten die invloed kunnen hebben op de kwaliteit van het groen, wat in het punt hierboven is aangegeven.
- Veiligheid is een doorgaand aspect. Hieronder valt zowel het uitvoeren van veiligheidsinspecties als het veiligheidsgevoel van de burger in het openbaar groen en op speelplekken.
- Tot slot zijn er een aantal aspecten uit het meerjarenprogramma die (mogelijk wegens financiële redenen) niet tot uitvoering zijn gebracht. In het nieuwe beleidsplan kan overwogen worden alsnog deze mee te nemen, alsmede de (uitvoerende) punten die door het wijkteam zijn aangegeven.

Bijlagen

- Bijlage 1: kengetallen schematisch;
- Bijlage 2: verslagen ambtelijk overleg

Bijlage 1: kengetallen schematisch

OPENBAAR GROEN*			
	2006	2011	2016
Oppervlakte openbaar groen (hectare)	199,0	210,2	218,2
% Gras; (<i>gazon én ruw gras</i>)	60%	65,8%	67,8%
% Houtachtigen; (<i>bosplantsoen, heesters en rozen</i>)	37%	29,1%	27,1%
% groengebonden Verhardingen	4%	5,1%	5,0%
Aantal bomen (stuks)	23.000	23.422	24.285
Totale uitgaven beheer groen (€)	€ 2.495.000	€ 2.637.237	€ 2.330.000
Aantal inwoners (personen)	46.000	46.850	47.910
Groen per inwoner (m2)	43,3	44,9	45,5
Beheer openbaar groen/inwoner	€ 54,24	€ 56,29	€ 48,63
Uitgaven beheer openbaar groen/100m2	€ 125,40	€ 125,47	€ 106,78
Speeltoestellen (aantal eenheden)	350	371	412

- Bovenstaande begrotingscijfers zijn de beheerskosten. Uren van de afdeling Ingenieursbureau en het (renovatie) budget zijn hier niet inbegrepen.
- Het oppervlak openbaar groen is exclusief water, begraafplaatsen en (groene) sportaccommodaties.
- Groen gebonden verhardingen betreft de open verharding of groenelementen.

Bijlage 2: verslagen ambtelijk overleg

Verslag overleg over Groenbeleidsplan 2016-2026

datum bespreking	datum verslag	opgemaakt door
25 januari 2016	26 januari 2016	Géraldine Houweling

aanwezig

Arjan Beekman, Jackie Braspenning (voorzitter), Chris Dekker, Stephan Hageman, Rudie Hollemans, Rianne van Iwaarden, Carolyn Jonkers, Bas Kole, Ad van de Pas, John Verhage en Sjaak de Visser

afwezig (cc)

Karel van de Beek, Ruud Haaze, Michel Josse, Johan Padmos, Lex Suylen en Peter Wisse

onderwerp

Groenbeleidsplan 2016 – 2026 – Ambtelijke consultatie

Jackie Braspenning opent het overleg om 9.00 uur. Karel, Michel, Ruud, Johan, Lex en Peter kunnen niet bij dit overleg aanwezig zijn.

1. Toelichting

Op 24 november 2015 heeft het college besloten het groenbeleidsplan te actualiseren. Doelen van dit overleg zijn o.a. te bespreken welke punten in het plan voor 2016 tot 2026 terug moeten komen (welke facetten zijn belangrijk), wat de werkwijze van het opstellen van het plan zal moeten zijn, en hoe de raad zal worden geconsulteerd.

Met de volgende aspecten dient rekening te worden gehouden bij de actualisatie van het groenbeleidsplan:

- Maatschappelijke verandering (bv vergrijzing);
- Participatie samenleving: de overheid trekt zich terug;
- Wet- en regelgeving (nieuwe natuurwet, chemievrij onkruidbeheer, nieuwe omgevingswet, participatiewet, convenant biodiversiteit);
- Financiële situatie Middelburg;
- Waarde groen (cultuurhistorie, ecologie, gebruik zoals recreatie, sport of ontmoeting, architectonische waarde (ruimtelijke kwaliteit) economische waarde en de invloed van ontwikkelingen hierop.

2. Evaluatie groenbeleidsplan

Arjan vraagt of er van het huidige groenbeleidsplan al een evaluatie is gemaakt. De evaluatie zou in 2011 plaatsvinden, maar is uitgesteld in verband met de ombuigingen. Hij wil graag dat er in beeld wordt gebracht waar we tegenaan zijn lopen en waar we nu behoefte aan hebben.

In de evaluatie moet worden opgenomen hoe het aantal klachten op het gebied van onkruid zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld en wat de initiatieven van inwoners zijn geweest op dat gebied. Dit moet voor de gemeenteraad in kaart worden gebracht.

Arjan vindt het belangrijk dat het huidige plan wordt geëvalueerd. Wat is er gerealiseerd van de doelen en wat niet? De gemeenteraad wil graag weten waar we nu staan.

Een aantal zaken is niet uitgevoerd, o.a. vanwege andere inzichten/wetgeving (o.a. onkruidbestrijding).

Arjan wil graag dat er een evaluatie is gedaan, vóórdat de bijeenkomst voor de raad plaatsvindt. Chris is het eens met Arjan.

Bas merkt op dat er ook moet worden aangegeven wat er de afgelopen jaren op financieel gebied is gebeurd en wat dat voor gevolgen heeft gehad voor het groen.

Daarnaast dient in beeld te worden gebracht wat de maatschappelijke veranderingen en o.a. wet- en regelgeving voor consequenties hebben.

Er is op het gebied van groen een kort, middellang en lang programma vastgesteld. Voor 70-80% zijn de doelstellingen hiervan gerealiseerd.

3. **Facetten**

In 2006 is volgens Sjaak gebleken dat er in de Gemeente Middelburg meer groen is ten opzichte van andere gemeenten en dat de onderhoudskosten lager zijn dan gemiddeld. De benchmarkgegevens zijn beschikbaar, het betreft het rapport van de databank. Sjaak stuurt het rapport naar alle deelnemers van dit overleg. **Actie Sjaak**

- Onkruidbestrijding

De komende jaren zijn er veranderingen op het gebied van onkruidbestrijding.

- Spelen

Bij het vorige groenbeleidsplan was er voor Spelen en veiligheid een aparte beleidsnotitie opgesteld. Moet er meer aandacht worden gegeven aan speelprojecten zoals het ravotbos? Speelhof Hoogerzael is een voorbeeld van een groter project. Ad vertelt dat op het gebied van spelen er 'ruimer' wordt gedacht, er wordt meer toegestaan dan voorheen. John geeft aan dat bijvoorbeeld boomhutten niet direct worden verwijderd.

- Bomen

John constateert dat er in de samenleving meer belangstelling is voor bomen. Het weghalen van bomen ligt nogal eens gevoelig.

- Burgerparticipatie

Ad wijst erop dat het huidige groenbeleidsplan uitgaat van een autonome overheid. De afgelopen 5 jaar is dat veranderd: er is sprake van een grotere rol voor de inwoners. Rianne geeft aan dat de betrokkenheid van de inwoners op het gebied van groen groot is. Daarbij moet worden opgemerkt dat, wanneer het groenonderhoud in een wijk deels aan de inwoners wordt overlaten, de borging kwetsbaar is. John beaamt dat.

Jackie stelt voor om in het nieuwe groenbeleidsplan gebieden aan te duiden waarin we terughoudend zijn met adoptie van groen aan inwoners. Stephan vindt dat eerst duidelijk moet zijn wat de inwoners willen: willen de inwoners wel meer burgerparticipatie op het gebied van groen.

En wat kunnen de inwoners daadwerkelijk betekenen bij het groenonderhoud?

Arjan constateert dat wanneer de gemeente minder aan groenonderhoud doet, er dan pas burgerinitiatieven ontstaan. Er is een trigger nodig die ervoor zorgt dat men in actie komt. Rianne stelt vast dat ontevredenheid over het groenonderhoud die trigger is.

In de Bomenbuurt (Griffioen) voeren inwoners een deel van het groenonderhoud uit. Rudie vraagt zich af of, wanneer de initiatiefnemers onder de inwoners dit niet meer willen doen, er dan wel opvolgers zijn. Stephan wijst erop dat, wanneer er eenmaal groenonderhoud is overgedragen aan de inwoners, de financiële middelen en menskracht vervallen. Als later blijkt dat het groenonderhoud weer door de gemeente moet worden uitgevoerd, dient er opnieuw geld beschikbaar te worden gesteld. Dit moet in de stukken worden vastgelegd. John geeft aan dat de overdracht van groen in de praktijk geen financiële besparing oplevert.

Chris geeft aan dat de burgerparticipatie gefragmentariseerd is. Op diverse gebieden ontstaan burgerinitiatieven.

- Basisniveau

Stephan vindt dat we vast moeten stellen wat het basisniveau is en wat de ambitie is. Stel: er wordt besloten dat er op veel plekken gras komt (is onderhoudsvriendelijk), en de inwoners zijn daar niet tevreden mee, dan kunnen er perken komen, maar deze zijn dan voor rekening van de inwoners.

Het huidige niveau is uitgedrukt in cijfers een 6,5 (van de 10).

Arjan is ook van mening dat het basisniveau moet worden bepaald. Als het onderhoudsniveau een bepaalde kwaliteitswaarde heeft, en de inwoners zijn hier ontevreden mee, dan moeten zij zelf het initiatief nemen.

Chris wijst erop dat de Gemeente Middelburg streeft naar een bepaald kwaliteitsniveau op het vlak van wonen en leefomgeving. Ook op het gebied van groenonderhoud. Als er een hoog niveau van kwaliteit van wonen en leefomgeving wordt aangehouden, dan moet er in geval van groenonderhoud ook een hoog kwaliteitsniveau zijn. In deze samenhang kan dit aan de raad worden voorgelegd. De raad kan dan beslissen financiële middelen ervoor vrij te maken.

Rianne merkt op dat de Griffioen een wijk is waar inwoners erg actief zijn, meer dan in andere wijken. Mensen komen pas in actie wanneer zij niet tevreden zijn. Maar dat is niet in alle wijken het geval. Als besloten wordt een basis onderhoudsniveau in te stellen, dan zullen veel wijken op dat niveau blijven. Er zijn daar geen inwoners die zelf initiatief nemen om het groen te onderhouden. Er is wel wijktafelbudget beschikbaar.

Het basisbeheer wordt niet overgedragen aan inwoners.

De 'Denktank / Toekomstvisie van de wijken' moet bij het groenbeleidsplan worden betrokken.

Chris vindt dat er onderscheid in categorieën dient te worden gemaakt: zo is er monumentaal groen, zijn er groene longen en de bolwerken. Voor de diverse categorieën kan er een apart kwaliteitsniveau worden afgesproken. Zo kunnen er strategische plekken worden aangewezen, locaties die belangrijker zijn dan andere locaties. Nu is er geen opsplitsing.

- Financieel

De financiën staan onder druk en op het gebied van onkruidbestrijding heeft de gemeente te maken met een uitdaging. Arjan vindt dat de dilemma's met de gemeenteraad dienen te worden gedeeld. Deze dilemma's hebben gevolgen voor het basisniveau. Met de raad moet een discussie worden gevoerd: worden er extra middelen beschikbaar gesteld of vindt financiering plaats met de huidige middelen?

- Overig

Bas stelt voor om aan de raad verschillende mogelijkheden (scenario's voor te leggen).

Carolyn wijst erop dat huizen meer waard zijn als het groen in de omgeving er goed uitziet. Dit heeft gevolgen voor de onroerendezaakbelasting.

4. Huidig groenbeleidsplan, welke richting willen we op?

John vraagt of er in het groenbeleidsplan 2016 – 2026 ook meerdere aspecten moeten worden opgenomen, zoals bestrating, bebording, speelruimte; dus een plan voor meerdere zaken in de openbare ruimte. Chris wijst op klimaatverandering (verstening of geen verstening). Daarnaast worden ecologie, natuur en biologie, hemelwaterafvoer en relatie met water genoemd. Ook nog bodem/milieuvoorschriften: in de binnenstad is sprake van bodemverontreiniging. Als al deze onderwerpen in het plan worden opgenomen, dan zal er sprake zijn van een integraal plan. Bas is van mening dat er aandacht voor klimaatverandering in het groenbeleidsplan moet komen. Als er sprake bijvoorbeeld is van meer droogte, heeft dat gevolgen voor het groen. Ad wijst erop dat het abstractieniveau hoger wordt als er veel aspecten in het plan worden opgenomen. Wat in het plan staan moet ook daadwerkelijk in de praktijk kunnen worden gebracht. Dan kan het ook een complex worden om een rapport op te stellen.

Arjan vindt dat als het plan te omvangrijk wordt, het voor de raad lastiger is om heldere keuzes te maken.

Stephan stelt voor om in het groenbeleidsplan een hoofdstuk op te nemen waarin de raakvlakken met andere zaken in de openbare ruimte aan de orde komen.

Er wordt besloten om de relaties met andere zaken in de openbare ruimte in een schema te zetten. In het huidige plan zijn de speelvoorzieningen nog opgenomen in een aparte notitie, in het nieuwe plan zal dit onderwerp niet in een aparte notitie worden behandeld, maar wordt het in het plan opgenomen.

Er wordt geconcludeerd dat evaluatie noodzakelijk is en dat de 'gedifferentieerde ambitie' in kaart wordt gebracht. In iedere wijk wordt een locatie aangewezen waar het ambitieniveau hoger ligt dan in de rest van de wijk. Er komt een schema met de raakvlakken met andere onderwerpen op het vlak van de openbare ruimte.

Chris laat weten dat de Gemeente Middelburg verhoudingsgewijs veel groen per inwoner heeft en dat de uitgaven gemiddeld/lager zijn.

In het groenbeleidsplan komt een paragraaf waarin wordt vermeld hoe om te gaan met burgerinitiatieven.

John vindt dat ook Stadsontwikkeling (Ruimtelijk Beleid) erbij moet worden geconsulteerd. Als Stadsbeheer een nieuwe wijk overneemt, dan kan er niet makkelijk meer iets worden gewijzigd: de beplanting is al gedaan. Bij het maken van de plannen kan wel rekening worden gehouden met bijvoorbeeld klimaatgerichtheid.

Rudie vindt de manier van inrichten van een wijk belangrijk. Inwoners mogen maar een aantal vierkante meter bestraten.

5. Raadsconsultatie

Jackie stelt voor om eerst een evaluatie te houden en deze als uitgangspunt te nemen voor de consultatie. Rianne stelt voor om de wijkteams bij de evaluatie te betrekken.

Aan de wijkteams zal worden gevraagd hoe zij het groen ervaren in de wijk. Hun mening wordt bij de evaluatie betrokken.

Er wordt geconcludeerd dat enerzijds er ambtelijk een evaluatie wordt gedaan en anderzijds er een evaluatie met de wijkteams/dorpsverenigingen plaatsvindt. Deze twee worden naast elkaar gezet. Tijdens de wijktafels in het voorjaar van 2016 komt de evaluatie aan de orde.

Hierbij moet worden opgemerkt dat de manier waarop wordt gemeten vakmatig is, dit correspondeert niet altijd met wat mensen ervaren. Als bijvoorbeeld blijkt uit cijfers dat het in een wijk veilig is en een bewoner heeft te maken gehad met een woninginbraak, dan ervaart deze bewoner zijn wijk niet als veilig.

Stephan geeft in het overleg tussen wijkteamvoorzitters en afdelingshoofden (2 februari) aan dat wijkteams evaluerend inbreng kunnen aanleveren bij Jackie.

Bij het opstellen van het nieuwe groenbeleidsplan wordt een bredere aanpak gehanteerd dan bij het houden van de evaluatie. Arjan stelt voor om een thema-avond te houden in bijv. Nieuw- en St. Joosland, Arnemuiden de binnenstad en de Griffioen, of één avond voor alle wijken. Het voordeel van een thema-avond is dat inwoners die echt interesse voor dit onderwerp hebben, zullen komen.

Bas stelt voor een enquête te houden net zoals dat bij het wegenbeheerplan is gebeurd. Middels een enquête bereikt de gemeente veel mensen. Carolyn vult aan dat er dan aan de inwoners keuzes kunnen worden voorgelegd.

Ad dankt de aanwezigen voor hun inbreng.

Jackie sluit het overleg om 10.15 uur.

besprekingsverslag Groenbeleidsplan 2016 - 2026

datum bespreking

1 februari 2016

datum verslag

2 februari 2016

aanwezig

Lex Suylen, Tony Loogman, Carolyn Jonkers, Jackie Braspenning

afwezig (cc)

--

onderwerp

Groenbeleidsplan 2016 - 2026 - Ambtelijke consultatie

Toelichting

Vorige week (25 januari 2016) heeft intern overleg plaatsgevonden over het groenbeleidsplan dat dit jaar wordt geactualiseerd. Ruimtelijke ontwikkeling kon hierbij niet aanwezig zijn, dus is dit overleg ingepland om ook vanuit deze invalshoek input te krijgen. Punten die in het overleg vorige week aan bod kwamen:

- Allereerst evalueren welke doelstellingen uit het huidige groenbeleidsplan zijn behaald en wat het financiële (en klachten) verloop hierom heen zijn. De Wijkteams worden hierbij betrokken.
- Verschillende aspecten zullen een plaats krijgen in het groenbeleidsplan, bv. spelen, gevoeligheid van bomen en het steeds zwaarder wegende burgerparticipatie. Ook is aangegeven misschien te werken vanuit een basisniveau met een “gedifferentieerde ambitie”. Hierbij worden een aantal gebieden aangewezen (bv. bolwerken) die een iets hogere waarde/kwaliteit hebben. Wanneer de burger iets extra wilt, kan dit vanuit eigen initiatief.
- Nieuwe groenbeleidsplan inrichten met een paragraaf waarin raakvlakken met andere zaken in de openbare ruimte aan de orde komen, dit evt. schematisch weergeven. Hierin ook een plaats geven hoe omgegaan wordt met burgerinitiatieven.

1. Groenbeleidsplan 2016 – 2026

Belangrijke aandachtspunten om mee te nemen in het groenbeleidsplan:

- Hoofdgroenstructuur behouden/versterken. De groenstructuur zorgt ervoor dat wijken niet vastkleven aan de wijken ernaast. Laatste tijd is er veel van dit groen weggevallen doordat agrarische wijken zijn omgevormd.
- De groenstructuur behouden op basis van haar ruimtelijke kwaliteit en toegevoegde waarde in het gebruik van en ecologie voor de openbare ruimte. Dit belang moet behouden blijven.
- Kwaliteitsatlas: geen bebouwing in groene long. Hieraan is toegevoegd dat er in een groene long functies geplaatst kunnen worden die van groot belang zijn voor de stad, maar die je nergens anders kwijt kan.
- In het verlengde van de kwaliteitsatlas. Bij een nieuwe indeling van de groene long, voorwaarden vastbinden om de kwaliteit te behouden. Beschrijven welke functie er op die

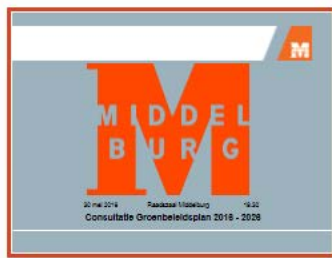
plek gegeven kan worden en waar deze functie aan moet voldoen. Bv. X % verharding, of X m waterpoel.

- De structuur van de stad is het uitgangspunt. Groene longen niet blokkeren, maar beschrijven waar het “afsnoepen” aan moet voldoen. Bij aantasting moet kwaliteit gecompenseerd en verhoogd worden.
- Wat is nu de kwaliteit van ecologie, gebruik en inrichting van de groene long? Specificiëren welke kwaliteiten van belang zijn om de groene long te behouden. Dit dient als argumentatie voor je groenstructuur.
- Communicatie: hoofdstructuur is een gegeven. Burgerparticipatie in de wijken laten: hoe wordt groen in de wijk gebruikt?
- Er gelden groene regels bij ruimtelijke ontwikkeling. Er dienen een X hoeveelheid aan m² per bewoner aanwezig te zijn. Vanuit IB wordt vaak aangegeven: als er groen komt, moet je de ruimte geven om groot te worden. Dit als uitgangspunt meenemen in het plan. Belangrijk is wel dat niet alles uitgesloten moet worden. Bv.: In alle straten moet het mogelijk zijn om bomen/groen te kunnen realiseren. Uitkijken om nu al beperkingen op te leggen t.b.v. bijvoorbeeld budget.

2. Afsluiting

Medio 11u wordt het overleg afgerond. Daar waar aanvullingen/opmerkingen zijn graag Jackie Braspenning hiervoor benaderen.

Bijlage 2 Presentatie consultatie 30 mei 2016

1

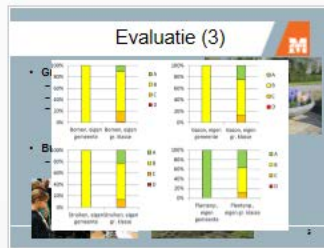
2

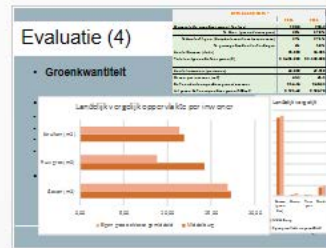
3

4

5

6

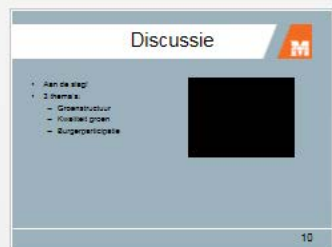
7

8

9

10

11

Bijlage 3 Rapport input consultatie en interviews

- Inleiding
- Besprekingsverslag intern overleg
- Consultatie 30 mei 2016
- Interviews en besprekingsverslagen

Samenvatting input groenbeleidsplan 2016 - 2026

GEMEENTE MIDDELBURG
JACKIE BRASPENNING

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Besprekingsverslag Intern overleg	2
2.1. Gezamenlijk overleg 25 januari 2016	2
2.2. Startoverleg Ruimtelijk beleid	6
3. Consultatie 30 mei 2016	7
3.1. Thema burgerparticipatie.....	7
3.2. Thema groenstructuur	8
3.3. Thema groenkwaliteit.....	8
4. Interviews & besprekingsverslagen	9
4.1. Samenvatting interviews belangenpartijen	9
4.2. Input Stichting bomenbuurt Griffioen	11
4.3. Verslag Jongerenbijeenkomst	14
4.4. Verslag groenploegen Stadsbeheer	15
4.5. Besprekingsverslag Waterschap	17
4.6. Besprekingsverslag gemeente Vlissingen	18
4.7. Besprekingsverslag Woongoed (1).....	19
4.8. Besprekingsverslag Woongoed (2).....	21
4.9. Reactie Stichting De Cleene Hooge	22
4.10. Besprekingsverslag Velt	23
4.11. Input Tuin van Zeeland op conceptplan.....	25

1. Inleiding

Op 30 mei 2016 heeft er een eerste consultatie plaatsgevonden over de herziening van het groenbeleidsplan voor de jaren 2016 – 2026. Om een verdiepingsslag te kunnen maken op de input hiervan, zijn een aantal bijeenkomsten/interviews georganiseerd met partijen die (lokaal) erg betrokken zijn in het groen van Middelburg. Deze gesprekken gebeurde aan de hand van een aantal vragen over de onderwerpen Burgerparticipatie, groenkwaliteit en groenstructuur (analoog aan de consultatie). Hieronder volgt een samenvatting van gesprekken en input.

2. Besprekingsverslag Intern overleg

2.1. Gezamenlijk overleg 25 januari 2016

datum bespreking	datum verslag	opgemaakt door
25 januari 2016	26 januari 2016	Géraldine Houweling
aanwezig		
Arjan Beekman, Jackie Braspenning (voorzitter), Chris Dekker, Stephan Hageman, Rudie Hollemans, Rianne van Iwaarden, Carolyn Jonkers, Bas Kole, Ad van de Pas, John Verhage en Sjaak de Visser		
afwezig (cc)		
Karel van de Beek, Ruud Haaze, Michel Joosse, Johan Padmos, Lex Suylen en Peter Wisse		
onderwerp		
Groenbeleidsplan 2016 – 2026 – Ambtelijke consultatie		

Jackie Braspenning opent het overleg om 9.00 uur. Karel, Michel, Ruud, Johan, Lex en Peter kunnen niet bij dit overleg aanwezig zijn.

1. Toelichting

Op 24 november 2015 heeft het college besloten het groenbeleidsplan te actualiseren. Doelen van dit overleg zijn o.a. te bespreken welke punten in het plan voor 2016 tot 2026 terug moeten komen (welke facetten zijn belangrijk), wat de werkwijze van het opstellen van het plan zal moeten zijn, en hoe de raad zal worden geconsulteerd.

Met de volgende aspecten dient rekening te worden gehouden bij de actualisatie van het groenbeleidsplan:

- Maatschappelijke verandering (bv vergrijzing);
- Participatie samenleving: de overheid trekt zich terug;
- Wet- en regelgeving (nieuwe natuurwet, chemievrij onkruidbeheer, nieuwe omgevingswet, participatiewet, convenant biodiversiteit);
- Financiële situatie Middelburg;
- Waarde groen (cultuurhistorie, ecologie, gebruik zoals recreatie, sport of ontmoeting, architectonische waarde (ruimtelijke kwaliteit) economische waarde en de invloed van ontwikkelingen hierop.

2. Evaluatie groenbeleidsplan

Arjan vraagt of er van het huidige groenbeleidsplan al een evaluatie is gemaakt. De evaluatie zou in 2011 plaatsvinden, maar is uitgesteld in verband met de ombuigingen. Hij wil graag dat er in beeld wordt gebracht waar we tegenaan zijn lopen en waar we nu behoefte aan hebben.

In de evaluatie moet worden opgenomen hoe het aantal klachten op het gebied van onkruid zich de afgelopen jaren heeft ontwikkeld en wat de initiatieven van inwoners zijn geweest op dat gebied. Dit moet voor de gemeenteraad in kaart worden gebracht.

Arjan vindt het belangrijk dat het huidige plan wordt geëvalueerd. Wat is er gerealiseerd van de doelen en wat niet? De gemeenteraad wil graag weten waar we nu staan.

Een aantal zaken is niet uitgevoerd, o.a. vanwege andere inzichten/wetgeving (o.a. onkruidbestrijding).

Arjan wil graag dat er een evaluatie is gedaan, vóórdat de bijeenkomst voor de raad plaatsvindt.

Chris is het eens met Arjan.

Bas merkt op dat er ook moet worden aangegeven wat er de afgelopen jaren op financieel gebied is gebeurd en wat dat voor gevolgen heeft gehad voor het groen.

Daarnaast dient in beeld te worden gebracht wat de maatschappelijke veranderingen en o.a. wet- en regelgeving voor consequenties hebben.

Er is op het gebied van groen een kort, middellang en lang programma vastgesteld. Voor 70-80% zijn de doelstellingen hiervan gerealiseerd.

3. Facetten

In 2006 is volgens Sjaak gebleken dat er in de Gemeente Middelburg meer groen is ten opzichte van andere gemeenten en dat de onderhoudskosten lager zijn dan gemiddeld. De benchmarkgegevens zijn beschikbaar, het betreft het rapport van de databank. Sjaak stuurt het rapport naar alle deelnemers van dit overleg. **Actie Sjaak**

- Onkruidbestrijding

De komende jaren zijn er veranderingen op het gebied van onkruidbestrijding.

- Spelen

Bij het vorige groenbeleidsplan was er voor Spelen en veiligheid een aparte beleidsnotitie opgesteld. Moet er meer aandacht worden gegeven aan speelprojecten zoals het ravotbos? Speelhof Hoogerzael is een voorbeeld van een groter project. Ad vertelt dat op het gebied van spelen er 'ruimer' wordt gedacht, er wordt meer toegestaan dan voorheen. John geeft aan dat bijvoorbeeld boomhutten niet direct worden verwijderd.

- Bomen

John constateert dat er in de samenleving meer belangstelling is voor bomen. Het weghalen van bomen ligt nogal eens gevoelig.

- Burgerparticipatie

Ad wijst erop dat het huidige groenbeleidsplan uitgaat van een autonome overheid. De afgelopen 5 jaar is dat veranderd: er is sprake van een grotere rol voor de inwoners. Rianne geeft aan dat de betrokkenheid van de inwoners op het gebied van groen groot is. Daarbij moet worden opgemerkt dat, wanneer het groenonderhoud in een wijk deels aan de inwoners wordt overlaten, de borging kwetsbaar is. John beaamt dat.

Jackie stelt voor om in het nieuwe groenbeleidsplan gebieden aan te duiden waarin we terughoudend zijn met adoptie van groen aan inwoners. Stephan vindt dat eerst duidelijk moet zijn wat de inwoners willen: willen de inwoners wel meer burgerparticipatie op het gebied van groen. En wat kunnen de inwoners daadwerkelijk betekenen bij het groenonderhoud?

Arjan constateert dat wanneer de gemeente minder aan groenonderhoud doet, er dan pas burgerinitiatieven ontstaan. Er is een trigger nodig die ervoor zorgt dat men in actie komt. Rianne stelt vast dat ontevredenheid over het groenonderhoud die trigger is.

In de Bomenbuurt (Griffioen) voeren inwoners een deel van het groenonderhoud uit. Rudie vraagt zich af of, wanneer de initiatiefnemers onder de inwoners dit niet meer willen doen, er dan wel opvolgers zijn. Stephan wijst erop dat, wanneer er eenmaal groenonderhoud is overgedragen aan de inwoners, de financiële middelen en menskracht vervallen. Als later blijkt dat het groenonderhoud weer door de gemeente moet worden uitgevoerd, dient er opnieuw geld beschikbaar te worden gesteld. Dit moet in de stukken worden vastgelegd. John geeft aan dat de overdracht van groen in de praktijk geen financiële besparing oplevert.

Chris geeft aan dat de burgerparticipatie gefragmentariseerd is. Op diverse gebieden ontstaan burgerinitiatieven.

- Basisniveau

Stephan vindt dat we vast moeten stellen wat het basisniveau is en wat de ambitie is. Stel: er wordt besloten dat er op veel plekken gras komt (is onderhoudsvriendelijk), en de inwoners zijn daar niet tevreden mee, dan kunnen er perken komen, maar deze zijn dan voor rekening van de inwoners.

Het huidige niveau is uitgedrukt in cijfers een 6,5 (van de 10).

Arjan is ook van mening dat het basisniveau moet worden bepaald. Als het onderhoudsniveau een bepaalde kwaliteitswaarde heeft, en de inwoners zijn hier ontevreden mee, dan moeten zij zelf het initiatief nemen.

Chris wijst erop dat de Gemeente Middelburg streeft naar een bepaald kwaliteitsniveau op het vlak van wonen en leefomgeving. Ook op het gebied van groenonderhoud. Als er een hoog niveau van kwaliteit van wonen en leefomgeving wordt aangehouden, dan moet er in geval van groenonderhoud ook een hoog kwaliteitsniveau zijn. In deze samenhang kan dit aan de raad worden voorgelegd. De raad kan dan beslissen financiële middelen ervoor vrij te maken.

Rianne merkt op dat de Griffioen een wijk is waar inwoners erg actief zijn, meer dan in andere wijken. Mensen komen pas in actie wanneer zij niet tevreden zijn. Maar dat is niet in alle wijken het geval. Als besloten wordt een basis onderhoudsniveau in te stellen, dan zullen veel wijken op dat niveau blijven. Er zijn daar geen inwoners die zelf initiatief nemen om het groen te onderhouden. Er is wel wijktafelbudget beschikbaar.

Het basisbeheer wordt niet overgedragen aan inwoners.

De 'Denktank / Toekomstvisie van de wijken' moet bij het groenbeleidsplan worden betrokken.

Chris vindt dat er onderscheid in categorieën dient te worden gemaakt: zo is er monumentaal groen, zijn er groene longen en de bolwerken. Voor de diverse categorieën kan er een apart kwaliteitsniveau worden afgesproken. Zo kunnen er strategische plekken worden aangewezen, locaties die belangrijker zijn dan andere locaties. Nu is er geen opsplitsing.

- Financieel

De financiën staan onder druk en op het gebied van onkruidbestrijding heeft de gemeente te maken met een uitdaging. Arjan vindt dat de dilemma's met de gemeenteraad dienen te worden gedeeld. Deze dilemma's hebben gevolgen voor het basisniveau. Met de raad moet een discussie worden gevoerd: worden er extra middelen beschikbaar gesteld of vindt financiering plaats met de huidige middelen?

- Overig

Bas stelt voor om aan de raad verschillende mogelijkheden (scenario's voor te leggen).

Carolyn wijst erop dat huizen meer waard zijn als het groen in de omgeving er goed uitziet. Dit heeft gevolgen voor de onroerendezaakbelasting.

4. Huidig groenbeleidsplan, welke richting willen we op?

John vraagt of er in het groenbeleidsplan 2016 – 2026 ook meerdere aspecten moeten worden opgenomen, zoals bestrating, bebording, speelruimte; dus een plan voor meerdere zaken in de openbare ruimte. Chris wijst op klimaatverandering (verstening of geen verstening). Daarnaast worden ecologie, natuur en biologie, hemelwaterafvoer en relatie met water genoemd. Ook nog bodem/milieuvoorschriften: in de binnenstad is sprake van bodemverontreiniging. Als al deze onderwerpen in het plan worden opgenomen, dan zal er sprake zijn van een integraal plan.

Bas is van mening dat er aandacht voor klimaatverandering in het groenbeleidsplan moet komen. Als er sprake bijvoorbeeld is van meer droogte, heeft dat gevolgen voor het groen.

Ad wijst erop dat het abstractieniveau hoger wordt als er veel aspecten in het plan worden opgenomen. Wat in het plan staan moet ook daadwerkelijk in de praktijk kunnen worden gebracht. Dan kan het ook een complex worden om een rapport op te stellen.

Arjan vindt dat als het plan te omvangrijk wordt, het voor de raad lastiger is om heldere keuzes te maken.

Stephan stelt voor om in het groenbeleidsplan een hoofdstuk op te nemen waarin de raakvlakken met andere zaken in de openbare ruimte aan de orde komen.

Er wordt besloten om de relaties met andere zaken in de openbare ruimte in een schema te zetten. In het huidige plan zijn de speelvoorzieningen nog opgenomen in een aparte notitie, in het nieuwe plan zal dit onderwerp niet in een aparte notitie worden behandeld, maar wordt het in het plan opgenomen.

Er wordt geconcludeerd dat evaluatie noodzakelijk is en dat de 'gedifferentieerde ambitie' in kaart wordt gebracht. In iedere wijk wordt een locatie aangewezen waar het ambitieniveau hoger ligt dan in de rest van de wijk. Er komt een schema met de raakvlakken met andere onderwerpen op het vlak van de openbare ruimte.

Chris laat weten dat de Gemeente Middelburg verhoudingsgewijs veel groen per inwoner heeft en dat de uitgaven gemiddeld/lager zijn.

In het groenbeleidsplan komt een paragraaf waarin wordt vermeld hoe om te gaan met burgerinitiatieven.

John vindt dat ook Stadsontwikkeling (Ruimtelijk Beleid) erbij moet worden geconsulteerd. Als Stadsbeheer een nieuwe wijk overneemt, dan kan er niet makkelijk meer iets worden gewijzigd: de beplanting is al gedaan. Bij het maken van de plannen kan wel rekening worden gehouden met bijvoorbeeld klimaatgerichtheid.

Rudie vindt de manier van inrichten van een wijk belangrijk. Inwoners mogen maar een aantal vierkante meter bestraten.

5. Raadsconsultatie

Jackie stelt voor om eerst een evaluatie te houden en deze als uitgangspunt te nemen voor de consultatie. Rianne stelt voor om de wijkteams bij de evaluatie te betrekken.

Aan de wijkteams zal worden gevraagd hoe zij het groen ervaren in de wijk. Hun mening wordt bij de evaluatie betrokken.

Er wordt geconcludeerd dat enerzijds er ambtelijk een evaluatie wordt gedaan en anderzijds er een evaluatie met de wijkteams/dorpsverenigingen plaatsvindt. Deze twee worden naast elkaar gezet. Tijdens de wijktafels in het voorjaar van 2016 komt de evaluatie aan de orde.

Hierbij moet worden opgemerkt dat de manier waarop wordt gemeten vakmatig is, dit correspondeert niet altijd met wat mensen ervaren. Als bijvoorbeeld blijkt uit cijfers dat het in een wijk veilig is en een bewoner heeft te maken gehad met een woninginbraak, dan ervaart deze bewoner zijn wijk niet als veilig.

Stephan geeft in het overleg tussen wijkteamvoorzitters en afdelingshoofden (2 februari) aan dat wijkteams evaluerend inbreng kunnen aanleveren bij Jackie.

Bij het opstellen van het nieuwe groenbeleidsplan wordt een bredere aanpak gehanteerd dan bij het houden van de evaluatie. Arjan stelt voor om een thema-avond te houden in bijv. Nieuw- en St. Joosland, Arnemuiden de binnenstad en de Griffioen, of één avond voor alle wijken. Het voordeel van een thema-avond is dat inwoners die echt interesse voor dit onderwerp hebben, zullen komen.

Bas stelt voor een enquête te houden net zoals dat bij het wegenbeheerplan is gebeurd. Middels een enquête bereikt de gemeente veel mensen. Carolyn vult aan dat er dan aan de inwoners keuzes kunnen worden voorgelegd.

Ad dankt de aanwezigen voor hun inbreng.

Jackie sluit het overleg om 10.15 uur.

2.2. Startoverleg Ruimtelijk beleid

datum bespreking	datum verslag
1 februari 2016	2 februari 2016

aanwezig

Lex Suylen, Tony Loogman, Carolyn Jonkers, Jackie Braspenning

afwezig (cc)

--

onderwerp

Groenbeleidsplan 2016 - 2026 - Ambtelijke consultatie

Toelichting

Vorige week (25 januari 2016) heeft intern overleg plaatsgevonden over het groenbeleidsplan dat dit jaar wordt geactualiseerd. Ruimtelijke ontwikkeling kon hierbij niet aanwezig zijn, dus is dit overleg ingepland om ook vanuit deze invalshoek input te krijgen. Punten die in het overleg vorige week aan bod kwamen:

- Allereerst evalueren welke doelstellingen uit het huidige groenbeleidsplan zijn behaald en wat het financiële (en klachten) verloop hierom heen zijn. De Wijkteams worden hierbij betrokken.
- Verschillende aspecten zullen een plaats krijgen in het groenbeleidsplan, bv. spelen, gevoeligheid van bomen en het steeds zwaarder wegende burgerparticipatie. Ook is aangegeven misschien te werken vanuit een basisniveau met een "gedifferentieerde ambitie". Hierbij worden een aantal gebieden aangewezen (bv. bolwerken) die een iets hogere waarde/kwaliteit hebben. Wanneer de burger iets extra wilt, kan dit vanuit eigen initiatief.
- Nieuwe groenbeleidsplan inrichten met een paragraaf waarin raakvlakken met andere zaken in de openbare ruimte aan de orde komen, dit evt. schematisch weergeven. Hierin ook een plaats geven hoe omgegaan wordt met burgerinitiatieven.

1. Groenbeleidsplan 2016 – 2026

Belangrijke aandachtspunten om mee te nemen in het groenbeleidsplan:

- Hoofdgroenstructuur behouden/versterken. De groenstructuur zorgt ervoor dat wijken niet vastkleven aan de wijken ernaast. Laatste tijd is er veel van dit groen weggevallen doordat agrarische wijken zijn omgevormd.
- De groenstructuur behouden op basis van haar ruimtelijke kwaliteit en toegevoegde waarde in het gebruik van en ecologie voor de openbare ruimte. Dit belang moet behouden blijven.
- Kwaliteitsatlas: geen bebouwing in groene long. Hieraan is toegevoegd dat er in een groene long functies geplaatst kunnen worden die van groot belang zijn voor de stad, maar die je nergens anders kwijt kan.
- In het verlengde van de kwaliteitsatlas. Bij een nieuwe indeling van de groene long, voorwaarden vastbinden om de kwaliteit te behouden. Beschrijven welke functie er op die plek gegeven kan worden en waar deze functie aan moet voldoen. Bv. X % verharding, of X m waterpoel.

- De structuur van de stad is het uitgangspunt. Groene longen niet blokkeren, maar beschrijven waar het “afsnoepen” aan moet voldoen. Bij aantasting moet kwaliteit gecompenseerd en verhoogd worden.
- Wat is nu de kwaliteit van ecologie, gebruik en inrichting van de groene long? Specificeren welke kwaliteiten van belang zijn om de groene long te behouden. Dit dient als argumentatie voor je groenstructuur.
- Communicatie: hoofdstructuur is een gegeven. Burgerparticipatie in de wijken laten: hoe wordt groen in de wijk gebruikt?
- Er gelden groene regels bij ruimtelijke ontwikkeling. Er dienen een X hoeveelheid aan m² per bewoner aanwezig te zijn. Vanuit IB wordt vaak aangegeven: als er groen komt, moet je de ruimte geven om groot te worden. Dit als uitgangspunt meenemen in het plan. Belangrijk is wel dat niet alles uitgesloten moet worden. Bv.: In alle straten moet het mogelijk zijn om bomen/groen te kunnen realiseren. Uitkijken om nu al beperkingen op te leggen t.b.v. bijvoorbeeld budget.

2. Afsluiting

Medio 11u wordt het overleg afgerond. Daar waar aanvullingen/opmerkingen zijn graag Jackie Braspenning hiervoor benaderen.

3. Consultatie 30 mei 2016

3.1. Thema burgerparticipatie

Kern op flip-over:

1. Hoe organiseren?
 - o Continuïteit;
 - o Kwaliteit;
 - o Veiligheid;
2. Grenzen?
 - o Professionaliteit;
 - o Capaciteiten.
3. Tijd voor aanleg?

Post - its:

1. Vooraf met bewoners participatiegraad goed bespreken en afstemmen. Dit voorkomt teleurstelling;
2. Burgers/mensen “aanstellen” om toezicht te houden en te melden als het fout gaat;
3. Hoe verlaag je de drempel om met een groep burens een “adoptie” te regelen. Kan er een opstart moment worden georganiseerd?
4. Mensen zelf onkruid laten verwijderen in hun straat → burgerparticipatie;
5. Stukken groen per “opbod” uitgeven aan groep burgers en een contract laten sluiten voor een periode (0 – 5 jaar);
6. Vraag niet alleen omwonende om hun mening, maar ook “neutrale en andere bewoners” bij (her) inrichting → i.v.m. beeldbepalende waarde van het groen op openbare plekken van waarde;
7. Is er een overzicht van deskundige burgers waar burens die een idee hebben mee kunnen brainstormen?
8. Crowdfunding in de buurt;
9. Inspraak/participatie niet alleen bij ontwerp/aanleg, ook bij “sloop”;
10. Beloon prestaties van buurt/inwoners als gemeente;
11. Benut voorbeeldfuncties voor andere wijken;
12. Participatie geweldig, maar graag de regie bij de gemeente houden;
13. Lijstje best-practises als voorbeeld van burgerinitiatief → houvast voor nieuwe initiatieven;
14. Burgers kunnen zelf wel voor groen zorgen, wat ik mis is finetuning met apparaten zoals onkruid branden en straten poetsen;
15. Burgers de toegevoegde waarden laten bepalen van een klein stuk groen;
16. Burgers regelmatig voorlichten door positieve ontwikkelingen aan te halen om cohesie te kweken;

17. Groenbeheer ruimte geven om wat voorlichting te geven op locatie (gebeurt nu al mijn geval).

3.2. Thema groenstructuur

Kern op flip – over:

1. Bestaande hoofdgroenstructuur
 - o Hoe nu inpassen in ruimtelijke ontwikkeling.
2. Wat behouden?
3. Wat versterken?
4. Wat minder aandacht geven in de groenstructuur?
 - o Bv. Tennisveld ten op zichten van stadspark

Post - its:

1. Wandelpark maken van begraafplaatsen;
2. Groen is ook toekomst. Geef meer voorlichting op scholen over natuurbehoud in eigen omgeving;
3. Verduurzaming van de houtbestanden (bomen);
4. Grasvelden: deels vlak (voorspel) en deels verruigen voor biodiversiteit en natuurbeleving;
5. Af en toe solitaire boom die mooi uit kan groeien;
6. Groene (verticale) verbinding tussen groene plekken is belangrijk;
7. Vrij spelen toelaten;
8. Meer ruimtes met dubbele functie, bijvoorbeeld sportveld in combinatie met tijdelijke waterberging hevige regenval, of dit op speelveld;
9. Ruim baan voor verticaal groen in binnenstad. Geen belemmeringen → minder belemmerend in wet- en regelgeving of juist mogelijk maken/ als eis stellen of als gemeente zijnde bij nieuwe plannen;
10. Maak je als gemeente sterk om verstening van tuinen tegen te gaan (voorlichting);
11. Meer natuurbos aanplant en doe dit in overleg met de wijkbewoners, zodat ze deels “eigenaar” worden van een stukje groen;
12. Open structuur houden in de stadsparken (veiligheid);
13. Kwaliteit groen in Middelburg is voldoende, mogen alleen wat meer doorkijkjes op bolwerk gereserveerd worden;
14. Water + groen in binnenstad: ieder zijn eigen fontein in het groen!
15. Plantbakken bij entree van de stad behouden;
16. Miniatuur terug op het molenwater.

3.3. Thema groenkwaliteit

Kern op flip-over:

1. Kwaliteitsniveaus:
 - o Differentiëren?
2. Beheersmaatregelen:
 - o Vb. schapen begrazen
3. Veiligheid?
 - o Vb. staat van onderhoud

Post – its:

1. In verkoopaktes van nieuwbouw opnemen dat een van de afrasteringen een haag moet zijn (tegen verstening);
2. Via wijktafelbijeenkomsten informatie geven over beter groen in de wijken!!!
3. Details/bloembakken met name in centrum, elders niet meer;
4. Meer mogelijkheid voor biodiversiteit op plekken waar meer ruimte is;
5. Beplanting mag best wat “ruiger” in buitengebieden;
6. Beplantingen in poort verbeteren!
7. Eetbare stad, fruit- notenbomen (vijgenbomen?);
8. Meer stukjes “natuurlijk” groen om te struinen in verschillende wijken;
9. Verhogen biodiversiteit in de stad, bijenkasten, groene daken etc.
10. Anticiperen op klimaatverandering, rekening houden met soorten i.v.m. regen en/of droogte;
11. Gifvrije onkruidbestrijding (niet alleen op verhardingen);

12. Variatie is heel mooi, maar het went ook. Kunnen de bijzondere plekken (eendenkooi, bloembakken etc.) ook rouleren door de stad? Dan blijft het verrassend (en het kost net zoveel).
13. Ecologische manier met bv. Schapen: prima;
14. Gras/bermen niet laten maaien als het regent/nat is. Alles wordt kapot gereden → geld verspilling;
15. Minder bestrating = minder onkruidbestrijding;
16. Betere communicatie met bewoner, meer op zelfde tafel elkaar vinden. Voorlichting over waarom en wat grenzen zijn.
17. Water bergen in gemeentelijk groen;
18. Verharde paden voor mensen die slecht ter been zijn maar ook halfverharding (oogt natuurlijker) op plekken waar dat kan;
19. Structurele controle op monumentale bomen;
20. Let op: bij aanschaf groen: goedkoop is duurkoop;
21. Arnestein te veel gladgeschoren gras-stroken;
22. Aanleg van natuurbosjes. Van 100m2 tot 200m2. Als stek aanplanten door scholen. Laten groeien, dus weinig onderhoud;
23. Bomenbuurt goed initiatief, wordt positief ervaren;
24. Niet al het gras hoeft welke week gemaaid te worden, daardoor krijg je meer wilde planten;
25. Meer letten op hondenpoep;
26. Geen abelen, wilgen en populieren in wijken, wel als er veel ruimte is;
27. Fruitbomen en struiken zijn 2x lente (ze bloeien prachtig en geven fruit);
28. Meer variantie in beplanting en bomen.

4. Interviews & besprekingsverslagen

De interviews hebben plaatsgevonden op:

- Belangenpartijen – actief betrokkenen
 - o 20 juni 2016 Johan Antheunissen
 - o 21 juni 2016 Lieneke Hubrechtsen Groengroep
 - o 22 juni 2016 Anouk Langeveld Stromenwijk / 't Zand
 - o 23 juni 2016 Alexander Herrebout LINT
 - o 28 juni 2016 Piet Volker Groengroep
 - o 28 juni 2016 Carel Peterson Dauwendaele
 - o 28 juni 2016 Femke de Vos Tuin van Zeeland
 - o 28 juni 2016 Jos Willemse, VOM,
 - o 28 juni 2016 Sylvia Tuinder Landschapsarchitect
 - o 28 juni 2016 SLZ
- 4 juli 2016 Marien Boonman Bomenbuurt Griffioen
- 4 juli 2016 Jongerenbijeenkomst Jouw Zeeland
- 4 & 5 juli 2016 Groenploegen Stadsbeheer
- Beheerders openbare ruimte
 - o 12 juli 2016 Bert-Paul de Kam – Waterschap
 - o 14 juli 2016 Machiel de Vries – Woongoed
 - o 19 juli 2016 Anton Riemans – Gemeente Vlissingen
 - o 28 juli 2016 Henri Willemse – Woongoed
 - o 20 oktober 2016 Rien Klipper – Velt

4.1. Samenvatting interviews belangenpartijen

Algemeen

- Een beleidsplan dient een dusdanige inrichting te krijgen dat iedereen (elke partij, bewoner) kan deelnemen aan dit specifieke deel (groen) van de samenleving.
- Koppelen van groen aan andere agenda's, zoals gezondheid en waterberging.
- Meer aandacht voor het tegengaan van verstening van tuinen. Waar het mogelijk is, in de openbare ruimte, inzetten op het planten van groen. Een goed standpunt kan zijn dat schuttingen grenzend aan de groene openbare ruimte, ook groen moeten zijn. Dit vraagt om een stukje bewustwording, niet alleen gemeente maar ook bijvoorbeeld hoveniers kunnen hierin bijdragen.
- Communicatie over afwegingen mag iets duidelijker, bijvoorbeeld bij de afweging om bomen te kappen. Dit kan niet tijdig in elke situatie, goede communicatie komt dan achteraf.

Burgerparticipatie

- Met burgerparticipatie win je geen groenstructuur, hierin kiezen en dit duidelijk communiceren. Niet alleen burgerparticipatie, ook ondernemersparticipatie. Dit kan tevens in de zin van sponsoring.
- Opener communiceren, er moet een herkenbaar persoon of middel zijn. Andersom lijkt het voor de gemeente soms moeilijk om zich tot partijen door te dringen en hierbij open te staan voor initiatieven. Vaak zijn er te veel koppen, waarvan een bewoner of partij niet de goede ingangen weet. De gemeente mag soms sneller inhaken op initiatieven, dit hoeft niet alleen financieel maar kan ook het delen van kennis en informatie zijn.
- Bij herinrichting de burger voldoende betrekken, wat nu veelal gebeurt. Maar niet alleen direct omwonende, de betrokkenheid verbreden.
- Vanuit gemeente kan bij oplevering van groen (of algemeen) een brief worden gestuurd naar bewoners met de vraag of deze toe kunnen zien op de kwaliteit van het groen (signalisatie).
- Afstand tot de burger wordt steeds groter door digitale communicatie, men beleeft en ervaart het groen steeds minder. Voorlichting en educatie is belangrijk, bewustwording van het groen (bv scholen).
- Groengroep heeft directe lijn met het wijkteam, maar hier wordt bijna geen beroep op gedaan door bewoners. Netwerk is klein. Bewoners weten vaak niet waar te beginnen met een initiatief. Bij kleinere initiatieven is een groengroep juist een belangrijke schakel.
- De bewoner zit niet te wachten op papierwerk en administratie (bv. Opzetten stichting om geld te kunnen genereren), maar wil bezig zijn met het groen.
- Groen op de stoep baart zorgen, kan de bewoner hier iets in doen? Hier ligt een stukje verantwoording van de bewoner om haar eigen openbare ruimte schoon te houden.
- Om participatie te waarborgen moet je dit interessant blijven houden voor de initiatiefnemer. Belangrijk hierbij is dat de initiatiefnemers binding hebben met de locatie. De gemeente moet de condities creëren waarbinnen de burger iets wilt gaan doen.
- De burger kan een controlefunctie hebben op haar medebewoners van de omgeving. Een controlefunctie in de zin van elkaar bewust laten maken van het belang van bijvoorbeeld inzet in een schone leefomgeving.
- IVN programma groen/grijs en de kleine Wildernis. Ook meer aansluiting vinden tussen het ondernemend Middelburg en het wandelnetwerk, denk aan arrangementen of pakketten.
- Men leeft veelal nog in de sfeer: "dat doet de gemeente wel". Er is nog geen duidelijke lijn tussen wat de bewoner kan doen en wat de gemeente nog doet, de verantwoordelijkheid van eenieder is niet duidelijk. Soms is het moeilijk voor de burger om verantwoordelijkheid te nemen omdat zaken vaak "vast geregeld" zijn.

Groenstructuur

- De gemeente is erg sterk in haar groene linten, deze zijn erg belangrijk (denk aan lindes langs de grachten, bolwerken). Linten zijn dus belangrijk, maar straatgroen krijgt een steeds grotere rol. Waar geen ruimte is voor bomen, zo veel mogelijk inzetten op straatgroen.
- Stadslandbouw is te idealistisch en te ingewikkeld, tijd hiervoor is al voorbij. Mensen haken snel af. Daarentegen is er meer interesse voor het concept voedselbossen en fruitbomen. Toepassing van Fruitbomen is leuk, maar initiatief hiervan moet wel bij bv. Scholen zitten. Er moet kennis en betrokkenheid zijn om hierover iets te vertellen, ouderen hierbij betrekken.
- Meer groen in het centrum, groene gevels of bomen. Zijnde groene doorsteken naar de stadsparken/groene buffers aan de buitenkant, een ontwikkeling is al dat er (rond horeca) steeds meer appel en perenbomen buiten staan. Niet alleen naar de groene buffers in de stad doorsteken, maar ook verbinding maken met de kust. Bijvoorbeeld via wandelnetwerk. In zekere mate ook de ouderen stimuleren te bewegen en gebruik te maken van de groene verbindingen.
- Middelburg is weinig verrommeld en mooi groen. Stationsgebied is netjes, maar saai. Meer mogelijk Toorenvioldt koesteren, park is aantrekkelijk en veilig voor kinderen. Stadsparken mogen iets toegankelijker.
- Stadsentree is niet wou (bv. Schroeweg). Bloemenmengels in de berm en aan stadsentree's. Meer verruiging ten behoeve van ecologie/biodiversiteit (ook weer de bloemenmengsels).

- Op begraafplaatsen kun je veel doen, omdat dit met rust gelaten wordt. Dit is zowel goed voor ecologie als voor mensen die tot “bezinnen” willen komen.
- Pleintje met 1 of 2 bomen heeft ook veel kracht → meer inzetten op plek/locatie dan alleen maar structuur. Gekoppelde gedachte hierbij (met onderwerp groenkwaliteit) is soms te kiezen voor minder kwantiteit en meer kwaliteit.

Groenkwaliteit

- Groenareaal is groter, maar kwalitatief minder. Er moet ruimte zijn voor bomen en groen, het belang hiervan moet onder de aandacht worden gebracht. Dit met zicht op de toekomst van bomen, bomen moeten meer generaties mee kunnen gaan. In sommige situaties kan er misschien gekozen worden voor minder kwantiteit maar meer kwaliteit.
- Niet elk stadsdeel zal even initiatiefrijk zijn, hier kan gekozen worden om kwaliteit te minderen zodat ingezet kan worden op andere plekken.
- Kwaliteit van groenbeleid, over het algemeen is men wel tevreden. Toch zorgen over groen/onkruid op trottoir en speelplaatsen. Het vraagt een stukje communicatie en bewustwording wat de gevolgen zijn van maatregelen (bijvoorbeeld geen geld voor onkruidbestrijding).
- Meer natuurlijke speelplaatsen.
- Genoeg verhard oppervlak voor immobiele burgers en wandelaars.
- Meer aandacht voor afstemming bij vervangen van kabels en leidingen als bomen in het geding komen.
- Blijvend en het meer toepassen van autochtone en streekeigen plantsoorten.
- Plantenbakken hebben hun tijd gehad, ook zijn deze gevoelig aan vandalisme. Bloemen zijn erg duur, vaak alleen met burgerinitiatieven te handhaven en hier moet opvolging in zijn. Door bijvoorbeeld bloembakken te rouleren en door burgers te onderhouden, komen er meer mensen in aanraking met burgerparticipatie.

4.2. Input Stichting bomenbuurt Griffioen

stichting

BOMENBUURT GRIFFIOEN

Middelburg

Input voor het input het groenbeleidsplan van de gemeente Middelburg

A Burgerparticipatie

- A1 Ja. Mensen uit onze wijk hebben aan de wieg gestaan van de burgerparticipatienota die in onze gemeente goedgekeurd is. Bovendien zijn we in de Griffioen al jaren bezig met dit soort initiatieven. Het is begonnen met de Stichting Bomenbuurt Griffioen, die al sinds 2003 het openbaar groen in deze buurt onderhoud en beheert. Later is door onze inzet het Speelhof Hoogerzael ontstaan, dat in Zeeland en in den lande als voorbeeld genomen wordt voor groene speelplaatsen. In de Speelhof zijn veel natuur educatieve elementen voor kinderen, maar ook kunnen volwassenen daar heerlijk wandelen, verblijven, proeven van allerlei fruit, enz. Onlangs is er een pluktuin aangelegd rond het verzorgingstehuis Hof 't Seys. Het onderhoud van deze tuin wordt door vrijwilligers gedaan.

Uit deze voorbeelden blijkt dat burgers zelf in staat zijn om deze zaken te bedenken en uit te voeren. Wel kan het belangrijk zijn dat er bij vragen voorlichting vanuit de gemeente gegeven wordt en dat er bij ervaringsdeskundigen inlichtingen ingewonnen kunnen worden. Ook hulp bij vergunningen en regels (er zijn teveel regels) en bij administratieve rompslomp kan alles veel gemakkelijker maken.

- A2 Wanneer er burgers zijn die iets willen doen in het groen (bijv. boomspiegels langs de straten beplanten of stukken plantsoen onderhouden of braakliggende terreinen gebruiken) dan zou de gemeente moeten faciliteren in de vorm van wat geld of planten, houtsnippers, compost, tegels (oude stoeptegels) en eventueel in het aan- en afvoer van water regelen. Ook is het van belang

dat, wanneer er veel groenafval is, dit in overleg wordt opgehaald. Verder kan het van belang zijn dat initiatieven geholpen worden door kortstondig bepaalde machines of gereedschap uit te lenen.

- A3 De continuïteit kan gewaarborgd worden door contracten of convenanten af te sluiten en bij grotere projecten behulpzaam te zijn bij de totstandkoming van een rechtspersoon.
- A4 Bij wat grotere projecten is een beheersvergoeding belangrijk en hulp bij vragen (zoals hierboven aangegeven). Natuurlijk is het ook belangrijk dat alle initiatieven in samenspraak tussen burger en gemeente uitgevoerd worden en dat eventuele regels zo'n initiatief niet torpederen.

B Groenstructuur

- B1 Het blijkt belangrijk te zijn dat er in alle wijken groene plaatsen zijn waar mensen kunnen wandelen, verblijven, op een bankje zitten en kleine ommetjes kunnen maken. Verder is het belangrijk dat er uitlaatplekken voor honden zijn, waarbij aangegeven moet worden dat deze plekken daarvoor bedoeld zijn. Daar hoort natuurlijk ook 'handhaving' bij!
Veel groen in de wijk is belangrijk en goed voor het algemeen welzijn. Naast parken zijn groene plekken, geveltuintjes (met rozen i.v.m. de Rozenstad?) en zoveel mogelijk bomen langs de straten van veel belang, ook voor insecten en de overige fauna.
- B2 Het tegengaan van verschutting kan door te stimuleren dat mensen vóór hun schutting een heg plaatsen. Deze vergroening geeft een heel ander beeld. Veel brede straten en stoepen zouden anders ingericht kunnen worden door te versmallen en de grond te verkopen aan eigenaren van aanpalende woningen die daar waarschijnlijk tuin van maken. Ook zouden brede straten en stoepen zo ingericht kunnen worden dat er wadi's ontstaan waar hemelwater bij hevige buien snel opgevangen kan worden om later afgevoerd te worden of weg te zakken. Wadi's, vijvers of vijvertjes zijn leuk en kunnen hierbij behulpzaam zijn. (In de Kennedylaan zijn er bijv. mogelijkheden.) Vraag verder regelmatig aandacht voor de gevolgen van verstening van tuinen en van openbare ruimten. Stimuleer vergroening en ga verstening tegen.

Stadslandbouw is leuk voor de bewustwording van mensen maar financieel stelt het weinig voor. Als educatie voor kinderen is stadslandbouw wel belangrijk. Misschien dat ook volkstuincomplexen hierin, in samenspraak met scholen, iets kunnen betekenen. Verder is het mogelijk bij bijv. bejaardencomplexen iets als een pluktuin te creëren. En er zijn altijd wel stukken grond waar een ruig bosje op zijn plaats zou zijn.

Soms is het voor het algemeen welzijn beter een of een paar bomen te rooien en daarvoor in de plaats groene plekken te creëren met meer diversiteit en met volop mogelijkheden voor bijen en andere fauna en zelfs met andere bomen (bijv. bij de Alexiaflat).

- B3 Ja. Veel mensen realiseren zich niet dat ze hun eigen graf graven door alles te verstenen waardoor bijv. de wateroverlast alleen maar zal toenemen. Veel mensen willen wel een tuin maar absoluut geen werk daarin. Geef daarom voorlichting over gemakkelijk te onderhouden tuinen (en misschien is het mogelijk gezamenlijk op zaterdag elkaar te helpen met de tuin). Ook moet benadrukt worden dat insecten en andere dieren in de tuin belangrijk zijn (bijv. voor de vogels), dat soorten bedreigd worden met uitsterven, hoe soortenrijkdom bevorderd kan worden, enz.

Bij de voorbeelden:

- Verticaal groen is interessant, kan goed zijn voor insecten, zeker wanneer er nestelmogelijkheden in gecreëerd worden. Als het niet te duur is: doen.
- Bomenlinten: waar mogelijk bevorderen. Houd daarbij rekening met het welzijn van mensen want zon is ook belangrijk. Aan de noordkant van straten altijd doen.
- Groene longen belangrijk en goed voor ommetjes. Dat wil niet zeggen dat op die plaats totaal niet gebouwd zou kunnen worden. Grote tuinen en veel openbaar groen zijn ook groene longen.
- Stadsgroen. Zorg voor voldoende open groene ruimten. Neem een voorbeeld aan de zuidelijke landen waar veel pleintjes zijn, maar altijd met veel groen en met bankjes. Daarnaast zijn in de stad geveltuintjes leuk en belangrijk.

- Laat begraafplaatsen parken blijven met veel groen. Er komen veel mensen die hiervan genieten en in de rust troost ervaren.
- Sportaccommodaties. Laat niet alles gras zijn maar wissel af met opgaand groen en, in open ruimten, plaats voor bloeiende weiden. Ga kijken bij Terra Maris.
- Bij waterlopen en watertjes zijn milieuvriendelijke oevers belangrijk voor het afkalven maar ook voor veel soorten flora en fauna. Deze oevers zijn vaak heel mooi.
- Ecologie/biodiversiteit: veel groen, zeker ook de ruigere stukken, is goed voor de biodiversiteit en de ecologie en het is bij de huidige klimatologische omstandigheden misschien wel van levensbelang.
- Over stadslandbouw is genoeg gezegd.

C Groenkwaliteit

C1 Entrees, rotondes en bijzondere plekken: hou het simpel. Bloembakken via sponsoring zijn prima maar anders wordt het veel te omslachtig en te duur. Richt het zo in dat er bloeiende zaken staan zoals bloeiende heesters, rozen of andersoortige bloeiers. Als er toch bakken moeten komen, dan grote die met minder verzorging toe kunnen.

- Op plaatsen waar het kan zijn fruit- en notenbomen heel leuk. Meestal bloeien ze leuk en je kan er nog iets aan hebben (in Burgh bij Haamstede staan peren langs de kant die jaarlijks bij opbod verkocht worden). Wel moet je goed weten waar je iets zet en wat je zet. Vandalisme bij het plukken kan veel schade geven. Maar er zijn op veel plaatsen zeker mogelijkheden en dan is het heel leuk.
- Er zijn veel plekken waar verruiging goed zou kunnen passen. Wel blijft langs de randen altijd wat onderhoud nodig. Bloemmengsels in bermten zijn leuk. Zet waar mogelijk schapen in voor onderhoud van het groen. Dat is leuk en goed voor diversiteit van de begroeiing.

Bij bloeiende bermten en weiden moet wel een- of tweemaal per jaar gemaaid worden (daarvoor is aparte apparatuur nodig) en het maaisel moet afgevoerd worden.

C2 De burger zou onder voorwaarden het beheer over kunnen nemen.

C3 Over het algemeen ziet het groen in onze wijk er behoorlijk uit. Er zijn echter nog tal van andere mogelijkheden en misschien zou het goed zijn hier met burgers eens naar te kijken en over te praten.

Nog enkele algemene opmerkingen:

- Bij huurhuizen met een tuin moet de verhuurder betere afspraken maken over onderhoud van de tuin en deze voorwaarden ook handhaven. Meestal wordt er verhuurd en daarna nooit meer naar omgekeken. Sommige tuinen zijn een wildernis tot ergernis van buurtbewoners.
- Door een goed groenbeleid kunnen er veel en zeer aangename ommetjes ontstaan wat stimuleert om naar buiten te gaan en te bewegen. Dit is goed voor de gezondheid en het algeheel welzijn, kan kwalen vertragen en zelfs voorkomen en is in onze vergrijzende maatschappij zeer belangrijk.
- De Bomenbuurt is een schoolvoorbeeld van hoe een wijk in te richten: watervijver in de Berkenlaan, woongedeelte op het zuiden, kleine tuinen dus weinig mogelijkheden tot verstening, veel openbaar groen. Alleen zou (na 70 jaar) de levensloopbestendigheid van de huizen wel eens bekeken kunnen worden.
- Het zou voor onze wijk en andere wijken heel fijn zijn wanneer er een laagdrempelige openbare ruimte zou zijn waar een balie is en waar burgers met hun vragen en opmerkingen terecht kunnen, waar mogelijkheden voor hulp zijn, waar gericht verwezen kan worden, enz. Mensen zonder werk of met wat tijd zouden gevraagd kunnen worden behulpzaam te zijn.

De bovenstaande reactie heeft op de valreep nog gecirculeerd onder de bestuursleden wat nog de navolgende aanvullingen heeft opgeleverd (die niet meer in het bovenstaande verwerkt zijn):

- Ik zou het belang van kleine ommetjes (250 á 500 meter) voor ouderen sterker benadrukken. Die ommetjes moeten gewoon in alle wijken komen.
- Hetzelfde geldt voor veilige en beschermde ommetjes voor dementen zodat ze niet kunnen verdwalen maar toch zelfstandig dat ommetje kunnen doen. Dat zou bijvoorbeeld goed bij Hof 't Seys kunnen. Zou eigenlijk overal bij bijv. zorgcentra moeten komen.
- Verschutting tegengaan is niet primair taak en verantwoordelijkheid particulieren. Juist de overheid kan die slechte plekken vergroenen door voor een schutting een smal strookje met hagen te planten.
(Neem bijvoorbeeld de verslonzing van de straatkant van de Van Kleffenslaan. Met bewoners-vertegenwoordigingen daar moet dan het onderhoud geregeld worden zoals ook in de Bomenbuurt gebeurt.)
- Veel meer aandacht voor vergroening daken met sedum etc. Denk in de Griffioen aan CSW, OPDC, Hof 't Seys, de Olmenhof, etc.
- Waarom Cleene Hooge en Poppenroede niet genoemd! Behoud van de Cleene Hooge als waardevol agrarisch natuurlandschap en open gebied is van groot belang voor wijk en gemeente en het hele Walcherse Platteland.
- Het gebied Poppenroede biedt alle mogelijkheden tegemoet te komen aan de kennelijke behoefte voor wonen op grote percelen. Pas daar de landhuizenregeling toe waardoor in die behoefte kan worden voorzien en tegelijkertijd een prachtig openbaar wandel- en parkgebied voor de hele stad ontstaat. Daarbij kunnen ook de hier aanwezige grote cultuurhistorische waarden een plaats vinden.
- Verder denk ik dat in hoekje van Poppenroede gebied ook nog wel plaats is voor stadslandbouw.

4.3. Verslag Jongerenbijeenkomst

Opmerkingen aan de hand van foto's

- Ilayda / Madhu (11jr./12jr.)
Meer bloembakken(bv. in boot), veel onkruid in perkjes, veel hondenpoep op grasveld in de buurt, meer zonnebloemen of gewone bloemen. Voor wat betreft het onkruid in perkjes is dit vaak brandnetels (op de foto leken het distels).
- Hellen (10 jr.)
Erg leeg/kaal bij het Parelplein, veel onkruid tussen tegels, er mogen hier meer bomen komen, kunst op Bolwerk is leuk en opvallend
- Timo (11 jr.)
Weinig speelruimte door bijvoorbeeld grote bloemenperken, daarentegen zijn deze wel mooi. Je moet kunnen combineren in het groen(bv. speelboom),
- Sterre (18 jr.)
Veel plaatsen ingericht voor oudere mensen, ziet er troosteloos uit, gemis van speelplekken voor tieners(zeker bij scholen), chillplekken = ontmoeting, vuilnisbakken bij plekken, diversiteit van groen en speelplaatsen. Tieners hebben behoefte aan ontmoeting, misschien in combinatie met muziek

Prioritering

Als men een keus moet maken waar de gemeente vooral zijn geld op moet inzetten, kiezen drie van de jongeren voor bestrijding onkruid op verhardingen, een jongere voor meer kunstwerken in het groen, en 1 jongere voor meer speelplaatsen voor tieners.

Onderwerp betrekken bewoners:

- Ga langs de deur en vraag het gewoon, maak een ideeënbusje per wijk, je moet het wel samen eens zijn bij een initiatief. Een oplossing hiervoor kan zijn is verzamelen van handtekeningen in de straat.
- De bewoner kan zelf een aantal dingen ook doen, zoals het opknappen van een grasveld of de bloemen in boomspiegels. Aantal werkzaamheden niet, zoals takken die uit een boom breken. De bewoner kan dit wel signaleren en op tijd doorgeven aan de gemeente
- Als gemeente voorwaarden stellen bij burgerinitiatieven, voor bijvoorbeeld plantkeuze. Betrokkenheid van de bewoner moet niet helemaal gekaderd zijn.

Wat kan er anders/ideeën:

- Buurtbewoners het goede voorbeeld laten geven.

- Verschil maken in leeftijdsgroepen (bv. Kinderen en Young adults), dit met het oog op speeltoestellen.
- Meer speeltoestellen (in Radenhove), voor verschillende leeftijden. Bijvoorbeeld "Slack line", of in ieder geval en aanleiding om zulke activiteiten uit te kunnen voeren.
- Meer vandalismeproof materiaal, zoals ijzeren bankjes. Dit, alsook prullenbakken, mogen iets aantrekkelijker. Deze vallen nu niet echt op tussen het groen.
- Studenten motiveren om het goede voorbeeld te geven, zijnde soort van maatschappelijke stage.
- Om hondenpoep te bestrijden kunnen meer bordjes op de goede plaatsen worden gezet. Ook meer voorzien in speciale afvalbakken en mogelijkheid tot het nemen van een poepzakje.
- Meer fruitbomen, bijvoorbeeld appels en peren. Dit kan ook in de vorm van een "aardbeienboom". Veel mensen eten ongezonde dingen, met fruitbomen kun je "gezond" extra aandacht geven. Qua beheer kun je een bak onder de bomen plaatsen die het fruit opvangt. De bewoners kunnen hier zelf aan meewerken om dit te onderhouden.
- "verticaal groen": gemeente kan voorwaarde stellen dat de schuttingen, grenzend aan de openbare ruimte, groen moeten zijn. Dit geldt ook voor stenige tuinen.
 - Meer bloemen voor de vlinders en bijen.

4.4. Verslag groenploegen Stadsbeheer

Groenploeg wijk Zuid, stromenwijk, 't Zand

- Het is niet duidelijk wat uiteindelijk wordt verwacht in het groen. Het verwachte eindbeeld is niet helder. Het is er misschien wel, maar niet voor iedereen duidelijk. Dit mag meer aan het licht worden gebracht. Dit komt met name voor bij hoofdontsluitingswegen, bijvoorbeeld de Oude Vlissingeweg.
- Gevaar is er dat de groenstructuur steeds meer wordt losgelaten om mee te bewegen met burgerparticipatie. Er moet een duidelijkere lijn zijn tussen wat we als gemeente in structuur willen en wat we aan de burger overlaten.
- De burger wordt mondiger, maar niet positiever ten opzichte van 10 jaar geleden. Het is een verandering in mentaliteit, vaak de vraag: "kun je dat ook even doen?". Voorheen was het contact met de burger persoonlijker.
- De groenwaliteit is van eigens al verruwd in de jaren. Dit door machines en het feit dat werk sneller moet gebeuren.
- Locaties buitenaf mag de kwaliteit best iets minder, groen aanpassen op bijvoorbeeld industrieterreinen. Ook bosplantsoen meer uit laten groeien.
- Verschil maken tussen cultureelrijke structuur (mooie plekken) en natuurlijke structuur ten behoeve van ecologie.
- Plantkeuze is heel belangrijk, ook met het oog op het verbod op Roundup. Snelle bedekkingsgraad is nodig, snippers werken op kort termijn maar boomschors is beter. Ook hier is het eindbeeld belangrijk.
- Burgerparticipatie kan wel meer, maar er moeten heldere verwachtingen zijn bij alle partijen, bijvoorbeeld voorlichting over plantkeuze. Voor de burger moet er een duidelijke lijn zijn, gevaar is wel dat ze het dan 'niet meer leuk' vinden.
- Voedselbossen wel leuk, maar moet initiatief achter zitten. Er zit een berg werk achter.

Groenploeg wijk Griffioen, St. Laurens, Klarenbeek, Veerse Poort

- De burger stelt meer kritische vragen, voornamelijk over de werkzaamheden van de buitenploegen. Vragen zijn voor eigen belang, over het groen voor eigen deur. Netheid van groen om de hoek is vaak niet belangrijk.
- Strengere kaders stellen voor adoptie, het kan maar dan puur aangrenzend aan de woning van de adoptienemer. Hierdoor is er groter belang.
- Veel toegangswegen zijn al mooie plekken, zoals park Griffioen en de Rozen aan de Veerse weg.

- Hoe omgaan met verbod op Roundup? Meer machinaal kanten bewerken, meer afstemming borstelmachine. Als kwaliteit naar beneden gaat moeten bewoners beter worden voorgelicht dan dat nu gebeurt. Ook overkokerend groen toepassen. Dicht maken van plekken waar onkruid kan komen.
- Energie steken in sierbeplanting in de stadstoegang.
- Veel belang bij goede communicatie richting bewoners.
- Plantkeuze, meer erna toe wat wel of geen succes is, dit beter met elkaar bespreken. Ervaring delen.
- Verruiging kan ook meer werk opleveren, bv. afvoer van afval. Het is niet erg maar verruiging moet wel gecontroleerd blijven. "Na de jaren dwingt het zichzelf naar verruiging toe"
- Meer groen mag naar de bewoners, in Klarenbeek zijn veel kleine stukjes groen. Bijvoorbeeld een strook van 1m, aangrenzend aan tuinen. Niet alleen wachten tot burger vraagt om iets te kopen, maar actief aanbieden.
- Bewoners kunnen bijvoorbeeld bijdragen aan het schoonhouden van hun eigen stoepje.
- Voedselbos, meestal gebeurt dit door een kartrekker. Als deze wegvalt zit je met de gebakken peren. In Griffioen is zo een bosje, maar helemaal dichtgegroeid. Men heeft geen benul wat voor werk erbij komt kijken. Dit idee beperken tot stadslandbouw en hier ruimte inrichten voor initiatief voedselbossen.
- Minder kwantiteit en meer kwaliteit bij bomen. Goede groeiplaats/ruimte is belangrijk. "beter elke 20m boom met ruimte dan elke 10m tussen de kabels en leidingen". Ook mag er meer variatie in de boomsoorten in verband met ziektes, ook in eenzelfde straat. Dit ten goede van de biodiversiteit.
- Meer toezicht op grond die gestort wordt voor bomen, dit is vaak slechte grond voor groen. Zo mogen de eisen bij ruimtelijke ontwikkelingen aangescherpt worden.

Groenploeg wijk Arnemuiden, Nieuw- & St. Joosland, Dauwendaale, Mortiere, Arnestein

- Er komen veel vragen over de hoeveelheid onkruid. Voor bewoners is achterstallig onderhoud een struikelblok. Veel mensen weten niet van een verbod of de "nieuwe manier van werken", alhoewel dit wel is gecommuniceerd. Dit kan dus beter.
- Als gemeente wel sterk staan in de communicatie en het verhaal. Altijd is er iemand niet mee eens. Duidelijk moet zijn dat de gemeente niet meer voor alles gaat zorgen.
- Mentaliteit van de burger is negatiever, soms geen fatsoen en veel negatieve vragen.
- Bewoners kunnen de kleine stukjes en plekje wel adopteren. Het scheelt een hoop werk als deze ministukjes uit handen zijn. Hier als gemeente actief op stimuleren.
- Buitenhovenlaan, de Overloper en Dauwendaalseweg vragen om meer aandacht, onderhoud is achterstallig en een rommeltje.
- In de binnenstad moet de kwaliteit op een hoger niveau, in de wijken mag je qua score soms uitwijken naar een 5. Er zit veel verschil in de opbouw van het groen in verschillende wijken. De hoofdwegen moeten er goed uit zien, zicht moet netjes zijn.
- Inboet van plantsoen hoeft niet meer op "looproute", op bijvoorbeeld parkings. Gebruikers lopen een korte route door het plantsoen, waardoor blijvend schade. Dit beter omvormen.
- Plantkeuze is erg belangrijk. Soms minder bomen, maar kwalitatief beter (meer ruimte onder en bovengronds). Biodiversiteit zie je bijna niet meer, er is te veel van hetzelfde groen. In verschillende zijstraten kun je bijvoorbeeld verschillende bomen toepassen.

Groengroep Binnenstad, Edelstenenbuurt

- Over een aantal stukken groen weet de burger niet wanneer het wel of juist geen grond van de gemeente is. Daarom vragen altijd bij de groenploeg terecht. Hier meer duidelijkheid in?
- De burger weet niet de juiste ingangen bij de gemeente en dus bij welke vraag waar 'ie terecht kan.
- Belangrijk is een bepaald beeld na te streven, welke mate van onkruid of wortelopdruk zijn acceptabel en wat niet meer? Hier mag een duidelijker beeld van zijn.
- Als gemeente de adoptie anders presenteren/stimuleren. Men weet niet wat het inhoud om groen te adopteren, er moet beter geïnformeerd worden zodat de bewoner er zich bewust van is welke taken en verantwoordelijkheden er zijn. Hierbij ook bepaalde verwachting stellen, adoptie betekend dat de grond groen moet blijven (dus geen verstening). Er moeten heldere randvoorwaarden en afspraken zijn.
- Er is veel omgevormd afgelopen 10 jaar, ook meer vergroening door het onkruid. Bezuinigingen hoeft niet direct versobering te betekenen. Rozen kunnen weg, maar kies voor een "goedkope" beheersmatige plant die ook bloeiend zijn (minder sober).
- In de plantkeuze is belangrijk dat er gekozen wordt voor heesters die snel dicht groeien om onkruid tegen te gaan. Meer fleur en kleur mag.

- Meer diversiteit in bomen in de straat ten behoeve van ziekte en biodiversiteit.
- Meer groen als verbinding van stadscentrum naar groenbuffer, de bolwerken. Bijvoorbeeld meer evenementen op bolwerken en meer promotie. Stadsparken zijn niet meer zo in trek. In Middelburg heb je buitenaf veel plekken voor recreatie, stadsparken hoeven niet per se gebruikt te worden. In grotere steden zoals Amsterdam of Rotterdam daarentegen wel.
- In het molenwater komen groenstructuur en burgerparticipatie samen. Hier kan iets gedaan worden met een spelaanleiding met water, wat ook in andere gebieden toegepast kan worden.
- Belangrijkste elementen binnenstad, kenmerkend:
 - Park op de dam
 - De kleine parkjes en hofjes
 - Het groen rondom Lange Jan.
 - Grote bomen als geraamte van de stad. Niet alleen openbaar, maar ook particulier.

4.5. Besprekingsverslag Waterschap

Algemeen

- Visie waterschap is om het landschap te behouden, autochtone plantsoorten worden dus (nog) vrijwel niet gebruikt. Veiligheid staat hierbij op nummer 1, daarna komt landschap en ecologie.
- Tussen verschillende beheerders kan meer aansluiting gevonden worden in aangrenzend groen (bv. stadsentrees, bomenlinten). Meer samenwerking hierin kan leiden tot efficiency.

Burgerparticipatie

- Geen burgers aan het werk als het aankomt op veiligheid. Bewoners kunnen niet zomaar op de openbare weg van bv. gemeente of waterschap gaan staan.
- Plannen worden voorgelegd aan klankbordgroep, bestaande uit verschillende belangenpartijen. Ook bewoners krijgen relatief ruimere tijd om te reageren op plannen.
- De communicatie bestaat voornamelijk uit brieven, internet en via de klankbordgroep. Dit verloopt op zich prima.

Groenkwaliteit

- Elke 4 jaar vindt een VTA-controle plaats. Elk jaar wordt 25% gecontroleerd, om kwaliteit van de bomen te kunnen garanderen. Hiermee wordt gepoogd achterstallig onderhoud te voorkomen.
- Bij een opdracht voor een aannemer wordt een aantal jaar onderhoud van groen opgenomen, zijnde plantgarantie. Dit is een stukje ontzorging in de eerste levensfase van planten.
- Om onkruidgroei enigszins tegen te gaan wordt gekozen voor snelgroeïende en "overwoekerende" heesters. Eindbeeld moet duidelijk zijn en hierover moet gecommuniceerd worden.
- Ecologisch kan het beheer opgesplitst worden in delen, bijvoorbeeld eerst ene kant van een weg (berm) en 5jr later de andere kant. Zo is er altijd een deel groen dat zich ontwikkelt en toelaat voor fauna.
- Verruiging van groen gebeurt al steeds meer. Vaak wordt langs wegen een deel intensiever beheert (bv. maaistrook van 2m of langs 1 kant de heg snoeien) en wordt het andere deel verruigd.

Groenstructuur

- Voor de burger is niet altijd duidelijk welk stuk grond van welke eigenaar is (Bv. gemeente, waterschap, woningbouwvereniging) en wie hier dus werkzaamheden uitvoert. Een idee kan zijn dat bij werkzaamheden stickers (of iets dergelijks) aan de (afzettings-) borden worden geplakt met de beheerder en dus opdrachtgever van werkzaamheden in het groen.
- Er zijn veel knobomen. Dit is intensiever onderhoud langs wegen en geeft steeds meer klachten bij landbouwers. Dit kan bij vervanging een overwegende factor zijn om een andere plantsoort te kiezen.
- Minder kwantiteit en meer kwaliteit voor wat betreft bomen. Op zich prima standpunt, maar wel rekening houden met de boswet en herplantplicht (APV). Proberen veel te compenseren, maar voldoende ruimte overlaten tussen de bomen om goed te kunnen groeien. Ook kiezen voor het compenseren door dikkere en grotere bomen, ten goede van het aanzicht.
- In het verlengde van bovenstaande kan meer worden gevarieerd in hoogte en lengte van groen.
- Natuurvriendelijke oevers komen er steeds meer. Dit is goed voor extra waterberging, maar vraag wel meer/duurder onderhoud.

4.6. Besprekingsverslag gemeente Vlissingen

Datum: 19 juli 2016 **Locatie:** Gemeentehuis Vlissingen
Onderwerp: Groenbeleidsplan
Aanwezig: Ad van de Pas, Anton Riemens (Vlissingen), Jackie Braspenning

Groenbeleidsplan Vlissingen:

- Definitief concept van het groenbeleidsplan in Vlissingen is vastgesteld. Dit ligt nu bij de toezichthouder. Na reactie pas besluitvorming door de raad/politiek.
- Niet hetzelfde traject gevolgd als in Middelburg, minder betrokkenheid. Beleidsplan is coproductie met externe partij (Antea), omwille van tijdsdruk intern. Bevolking is niet geraadpleegd.
- Uiteindelijk moet beleidsplan nog vertaald worden in beheerplan en werkplan.
- Het concept is opgesteld met de focus op de beheer en de invalshoeken:
 - Wat hebben we? (arealen)
 - Wat willen we? (niveaus, beeld)
 - Hoe bereiken we dat?
 - Wat kost dat?
- Verschillende modellen voor wat betreft kwaliteitsbeeld: hoog, basis, basis laag. Gestreefd wordt naar basis laag. Het is hoofdzakelijk kwaliteit B en C.
- Vanuit toezichthouder is er kans dat de beeldkwaliteit naar beneden wordt gesteld naar alleen C (CROW).
- Omvormen van gras en uitgeven van groen is ook in beeld gebracht.

Participatie

- Aantal proeftuin projecten → deze zijn in beheer van burgers. Bijvoorbeeld aan de singels. Ook buurtparkje in de Kogelparkstraat (750m²), meestal zijn dergelijke projecten kleiner.
- Nu een kleine 100 projecten burgerparticipatie. 1 ambtenaar onderhoud contacten hierover. Meestal zijn dit groenprojecten.
- Ook ondernemersparticipatie, in de vorm:
 - Rotondeadoptie, zelfde wijze als in Middelburg maar met andere partij.
 - Bloembakken en plantbakken in de binnenstad. Gemeente doet bloemen aanbrengen, ondernemers moeten het onderhouden. Dit jaar komen iets meer meldingen binnen met klachten. Deze initiatieven zijn geregeld via de buitendienst.
- Tuin van Zeeland wordt in een vroeger stadium al betrokken bij ontwikkelingsplannen, dit net zoals bv. fietsersbond.
- Stichting ROHAD, werkt lokaal.

Groen

- Een groot deel van de bomen aan de oostkant van de kanaalweg worden door de provincie gekapt, gros hiervan is van gemeente Vlissingen.
- Voorheen was onderhoud in 3 wijken. Nu 2 gebieden. Alles op kwaliteit C en het maaien ligt bij aannemer, overig bij de eigen dienst.
- VTA controle doet gemeente Vlissingen zelf. Een aantal risicobomen worden elk jaar gecontroleerd. Overige bomen worden gecontroleerd in een cyclus van 3 jaar. Dus elk jaar wordt 1/3^e van deze bomen gecontroleerd en waar nodig gesnoeid. Dit om achterstallig onderhoud zo veel mogelijk te voorkomen.
- Heatmap → kaart waar problemen liggen voor wat betreft onderhoud van groen, wegen en riolering, veel hiervan komt uit het beheersysteem. Dit vormt een planning van uitvoeringswerkzaamheden.
- Voor een optimale groeiplaats van een boom wordt gestreefd naar in ieder geval een doorlopende wortelbare ruimte en gewerkt met granulaat. Als doorlopende ruimte niet kan, minimaal 15 m³. Bij grotere bomen wordt gestreefd naar 100m³ (betekend boom in de groenvoorziening). In de boomvakken wordt gebruik gemaakt van substraat of granulaat, geen bomenzand meer.
- Als een straat bij werkzaamheden (wegwerken o.i.d.) niet in de hoofdgroenstructuur staat, dan hoeft hier ook niet per se een rijtje bomen terug(om maar het goede patroon te hebben). In zo'n situatie liever 1 of 2 bomen met meer ruimte, voor een goede levensduur.
- Bij bomen van de 1^e grootte wordt gestreefd naar een vak van minimaal 4 meter, bij een boom van de 2^e grootte 2 meter. Dit is nog erg krappe ruimte voor de boom.
- Gebruik wordt gemaakt van het Norminstituut bomen.

4.7. Besprekingsverslag Woongoed (1)

datum bespreking	datum verslag
14 juli 2016	14 juli 2016

aanwezig

Jackie Braspenning (gemeente Middelburg)
Ad van de Pas (gemeente Middelburg)
Machiel de Vries (Woongoed)

afwezig (cc)

-

onderwerp

Groenbeleidsplan 2016 - 2026 Middelburg

1. Woongoed algemeen

Sinds 2008 bij woongoed, aanvankelijk voor nieuwbouw en ontwikkeling.

Sinds reorganisatie. Maatschappelijke netwerken en cocreatie (=participatie)

Beheer is bij Woongoed aandachtspunt. Rob Jowenko deed dat eerder.

3 teams

- Goede woning (doet beheer, 'beheer leefomgeving' is nu belegd bij opzichters)
- Middelen
- Tevreden klant (plaats Machiel) Machiel heeft vanuit programma co creatie veel te maken met beheerzaken en –taken en heeft samen met teammanager Goede woning, Henri Willemsen huidige organisatie van beheer leefomgeving opgezet)

Verandering in beheer gaat langzaam. Opzichters hebben beperkte tijd en hebben geen ervaring met het sociale deel (mensen aan te spreken).

2. Groenkwaliteit

- Orionis voert onderhoud uit. Contract 3 jaar geleden aangepast. Kwaliteit is bepaald. ABCD kwaliteit volgens CROW. Opzichters hebben hier laatste controle op. PM.
- Brandgangen van Woongoed worden bijvoorbeeld 2x per jaar aangepakt.
- Huurders hebben regelmatig commentaar op kwaliteit, maar het aantal meldingen is beperkt. Kan voorkomen dat niet altijd adequaat wordt gereageerd op meldingen.
- Woongoed krijgt klachten over beheer openbaar groen, omdat ze (al dan niet terecht) denken dat het van Woongoed is. Maar er is voor de burger geen duidelijke grens wat van gemeente en wat van andere beheerders is. Geen probleem zolang mensen niet van kastje naar de muur gestuurd worden. Instructie aan opzichter Woongoed is als het kan oplossen daarna pas bakkeleien.
Voorbeeld vuilniszak op terrein van Woongoed en grens Vrijlandstraat door het groen.
- Woongoed werkt voor een belangrijk deel; op klacht/melding (piepsysteem) en werkt problemen af aan de hand van meldingen. Kan tot lagere kwaliteit leiden. Dit leidt tot Tuindag Edelstenenbuurt (Woongoed, gemeente en Orionis). Stapsgewijze aanpak ter verbetering: eerste 20 slechtste tuinen eruit gehaald en aangeschreven, opgeknapt, vervolgens positieve actie uitzetten. Vanuit gemeente groot onderhoud plantsoenen.
- Er zijn ook buurten waarbij het goed loopt, bijvoorbeeld Bomenbuurt gaat vanzelf.

3. Groenstructuurplan

- Geen beleid op verstenen tuinen (in relatie tot waterberging, klimaatverandering). Een gehele verharde tuin is acceptabel voor Woongoed.
- Mensen onderhouden tuin niet altijd goed. Kunnen het niet. Schatting 15% huurders 6000 woningen waarvan 3000 met tuin (dus ca 150 tuinen zijn verwaarloosd). 9000 huurders. In uitzonderlijke gevallen herstelt Woongoed op eigen kosten tuinen met Orionis, of met zorgbegeleiding of Hartenjagers (vrijwilligers). Beschikbaar stellen van materiaal aan vrijwilligers kan tot discussie leiden. Bijvoorbeeld over de gebruikduur van handschoenen.
- Groen blauwe slinger Dauwendael is voorbeeld van hoofdstructuur.

- Machiel heeft bijdrage geleverd aan beeldkwaliteitsplan Bomenbuurt. Heeft geleid tot te hoge verwachtingen ten aanzien van handhaving, tot de dag van vandaag last. Hagen in bomenbuurt werken prettig scheidend. Meanderlaan heeft dit ook. Mooie oplossing.
- Machiel: als gemeente moet je de Groenstructuur behouden en goed onderhouden. Dit mag wat kosten. Bv haag Penninghoeksingel, maar ook haag Meanderlaan
- Vaak is er wel te winnen met herinrichten (bijvoorbeeld bij groen Driewegenhof), alleen kost dit vaak veel geld.
- Woongoed wordt regelmatig aangesproken op de kwaliteit van de woonomgeving.
- Herschikking van beheertaken en beheergebieden kan voordeel opleveren in geld of in kwaliteit. Met name grotere gebieden met openbaar karakter zouden overgenomen kunnen worden door gemeente. Werkt alleen als er daadwerkelijk voordeel gehaald kan worden.
- Kwaliteit wordt soms bepaald door een klein deel van de huurders/bewoners. hier de toon in zetten met aanzicht van voortuin.
- Er kan voordeel gehaald worden als het groen van Woongoed en gemeente in een hand ligt.

4. Participatie

- Middelburg Rozenstad 60 aanmeldingen op 500 woningen in Edelstenenbuurt.
- Woongoed investeert geld en tijd in bewonersparticipatie. Ze zijn hierin pragmatisch. Er zijn nog grote kansen. Vrijwilliger in Edelstenbuurt met behoud van uitkering. Vrijwilligers contract SWM, op gezet met Joost Lievense (contract Johan Padmos). Start binnenkort. Lijkt op opzet buurtbemiddeling.
- Het initiatief Hartenjagers loopt goed. Dit zijn vrijwilligers die zich inzetten om de tuinen op te knappen. Soms wordt materiaal beschikbaar door Woongoed of door gemeente.
- Oppassen dat we niet te veel op de schouders van vrijwilligers gooien.

5. Afspraken

- Machiel gaat na of bij Woongoed de wens om beheertaken en -gebieden te herschikken nog actueel is.
- Machiel stelt deel van van het contract met Orionis waarin de kwaliteit wordt beschreven ter beschikbaar aan gemeente, onder de voorwaarde dat ook Orionis hiermee akkoord gaat

4.8. Besprekingsverslag Woongoed (2)

besprekingsverslag Woongoed

datum bespreking

28 juli 2016

datum verslag

29 juli 2016

aanwezig

Woongoed: Henri Willemsen, Machiel de Vries

Gemeente Middelburg: Sjaak de Visser, Ad van de Pas

afwezig (cc)

Gemeente Middelburg: Jackie Braspenning

onderwerpGroenonderhoud

1. Edelstenenbuurt
Contact hierover loopt tussen woongoed en gemeente Middelburg (Johan Padmos, Joos Eggebeen). Idee is om het openbaar groen te laten onderhouden door één team dat in opdracht van Woongoed werkt.
2. Afvalinzameling
Woongoed is via deze weg geïnformeerd over veranderingen van afvalinzameling (pilots) in de Stromenwijk, Arnhemuiden en bij Hof ter Veste.
3. Overige aandachtspunten die besproken zijn:
 - Definitie groen is voor woongoed veranderd. Niet alles is meer door te rekenen in de huurprijzen;
 - Orionis c.q. gemeente wil ook compactere gebieden voor uitvoeren van beheer, danwel het clusteren van losse gebieden groen.
 - Grondoverdracht naar gemeente is bespreekbaar bij Woongoed.

4.9. Reactie Stichting De Cleene Hooge

2016

Middelburg, 28 september

Aan mevrouw J. A. J. L. Braspenning- van Aert
Afdeling Cultuurtechniek
Gemeente Middelburg
Postbus 6000
4330 LA Middelburg

Onderwerp: Reactie op Groenbeleidsplan Middelburg 2016-2026

Geachte mevrouw Braspenning.

Als Stichting De Cleene Hooge hebben we met interesse het Concept Groenbeleidsplan Middelburg 2016-2026 gelezen. De Stichting De Cleene Hooge zet zich al een aantal jaren in voor behoud en ontwikkeling van het landschap ten westen van onze stad en dan specifiek het gebied Cleene Hooge. Dat gebied ligt in zijn geheel in het Nationaal Landschap Walcheren en wordt omgrensd door de Domburgse Watergang, de Hogelandseweg, de Walcherse weg en het Laurens Stommepad.

De kernkwaliteiten van het gebied zijn de openheid, het agrarische karakter, de cultuurhistorische en landschappelijke waarde, zoals omschreven in het Omgevingsplan Zeeland 2006-2012. Het gebied is vooral cultuurhistorisch van belang omdat de wordingsgeschiedenis van het landschap nog steeds zichtbaar is in het landschap. Denk aan de kreekruggen en de lagere poelgebieden.

Wij vinden daarvan niets terug in het Groenbeleidsplan. Wij pleiten ervoor om gezien de hierboven geschetste waarden het gebied Cleene Hooge de status "Natuur en waardevol groen" te geven en dat ook op de kaart op pagina 14 zó in te kleuren.

Op pagina 13 komen de ommetjes in de stadsranden aan de orde. In de afgelopen jaren hebben wij als Stichting twee ommetjes gerealiseerd. Het zogenaamde "Ommetje linksom" vanuit de wijk De Griffioen, met trekpuntjes over de Domburgse Watergang en de recent door de wethouder geopende "Wandel/fietsroute rechtsom" langs de St. Laurens Weihoek, Speelhof Hoogerzael en door de Bomenbuurt. Ik verzoek u beide routes op te nemen in de definitieve versie van het Groenbeleidplan Middelburg.

Graag nemen wij deel aan de bijeenkomst over het Groenbeleidsplan op 10 oktober.

Met vriendelijke groet,

Jan Hendriksen, voorzitter Stichting De Cleene Hooge.

4.10. Besprekingsverslag Velt

datum bespreking	datum verslag
20 oktober 2016	20 oktober 2016

aanwezig

Gemeente Middelburg: Jackie Braspenning, Ad van de Pas
Velt: Rien Klippel

afwezig (cc)

--

onderwerp

Reactie concept Groenbeleidsplan 2016 - 2026

1. Velt Algemeen

- VELT staat voor Vereniging voor ecologisch leven en tuinieren.
- Rien Klipper is voorzitter van VELT Nederland
- 150 leden Zeeuwse eilanden boven Schelde, 35 leden in Middelburg.
- Van elke Zeeuwse regio is een medebestuurder (Middelburg, Vlissingen, Schouwen, Tholen en Beverlanden).
- Velt betekent in begeleiding veel voor mensen die geïnteresseerd zijn in gezond leven en is vanuit Vlaanderen begonnen.
- 4 kerntaken:
 - Ecologische moestuin
 - Ecologische siertuin
 - Ecologisch voeding
 - Duurzaam leven

2. Standpunten Velt

- Velt verzorgt cursussen omtrent onkruidbestrijding op particuliere verharding (preventie gebruik chemie) en bv. moestuin behouden voor bewoners. Ook doet velt veel in de beleidsbeïnvloeding en gaat in overleg met aannemers/ondernemers. Velt is hierbij bron van kennis.
- Maakt gebruik van oude rassen en staat in voor eetbaar groen. De functie van het groen kan ook een openbare voedselbron zijn.
- Coating zaden zijn vaak gecoat met bijengif imidacloprid, tegen luizen, VELT maakt gebruik van ongecoate zaden
- Leer mensen wat ze met groen kunnen doen (bv blaadjes brandnetels).

3. Input concept groenbeleidsplan - hoofdlijnen

- Laat natuur geen doel op zich zijn.
- Zorg dat burger wat met de OR kan.
- Plant een goede variëteit walnoot, geënt naar 5 jaar vruchten. Ook toepassen van bv. hazelaars, bramen en bessen dragende soorten voor vogels. Hoogstam fruitbomen samen met deskundige als voorwaarden stellen (BV VELT).
- Ecologisch beheer kan er ook strak uitzien
- Green deal sportvelden (in 2020 geen chemische middelen), VNG heeft getekend. In 2020 mogelijk beëindiging gebruik roundup voor particulieren.
- Rapport "Schoon water en klimaat Zeeland" mag in literatuurlijst GBP.
- Bee deal om bijenstand te bevorderen (aanleg en beheer). Toolkaarten beschikbaar. Volgend jaar startbijeenkomst (planning mei 2017). In de openbare ruimte kun je veel met voedsel en nestgelegenheid voor bijen.
- Belang van niet chemisch beheer door burger aangeven.
- Composteren in wijk ook stimuleren onder bewoners, VELT geeft hier cursussen voor.

- Ecologisch beheer is manier van plantkeuze, hoeft niet per se verruigt of onverzorgd te zijn.
- Een mogelijkheid voor onkruidbestrijding op verhardingen is de omvorming van onderhoud intensieve verharding naar groen (denk aan bv. gras). Dit kan bijvoorbeeld bij paadjes waar het gebruik erg laag is en hierdoor snel onkruid op groeit.

Kleinere aandachtspuntjes zijn op papier meegegeven en andere informatie wordt nader toegezonden.

4.11. Input Tuin van Zeeland op conceptplan

Opmerkingen bij concept-groenbeleidsplan

21 oktober 2016

Samenhang visie

Niet helemaal duidelijk is de samenhang tussen de hoofdgroenstructuur en (hoofdstuk 4/4.1) de deelstructuren van hoofdstuk 4.2. Sommige onderdelen of thema's komen niet terug in de hoofdgroenstructuur, die toch als belangrijkste document voor de visie lijkt te gelden. Voor het groenbeleid als een van de waardevolle afwegingsaspecten bij ruimtelijke beleidsontwikkelingen is meer scherpte wenselijk. Sommige zaken zijn exact geformuleerd (randvoorwaarden voor nieuwe beplantingen, soortentoeëpassing e.d.) andere blijven wat vaag. Een heldere basis ontbreekt. Hoe wordt de landschappelijke en stedenbouwkundige kwaliteit in de groene hoofdstructuur vastgelegd?

Hoofdgroenstructuur

In de Hoofdgroenstructuur komt de betekenis van de groene longen en de vingerstructuur maar gedeeltelijk tot uiting. Met name de "overige groengebieden" hebben een wel erg neutrale status. Het feitelijk huidig gebruik is iets anders dan een visie op de hoofdgroenstructuur. Zo zouden de stadscamping en de volkstuintcomplexen (Baaijenompad, Geerseweg en Griffioen) onderdeel moeten zijn van de groene longen.

Ook de grote aaneengesloten particuliere tuinen bij St. Laurens zuidoost, de beplanting langs het kanaal (behorend tot het DNA van Walcheren) en het Molenwaterpark worden gemist op de kaart met de hoofdgroenstructuur.

Groene vingerstructuur

Op de kaart "Natuur en landschap / groene longen- en vingerstructuur" is de kenmerkende vingerstructuur erg globaal aangegeven. Voor het groenbeleid zou dit concreter mogen. Gemist worden de groene vinger tussen de Noordweg en de Leliëndaalse weg in het verlengde van het Sprencpark, de Cleene Hooge en het gebied ten oosten van de N57 (wig tussen kanaal en Veerseweg). Zij zouden onderdeel moeten zijn van de hoofdgroenstructuur.

Bomenstructuur

Bij de kaart "Bomenstructuur" is geen duidelijk onderscheid tussen oude en jonge bomen. Terecht is de structurele betekenis belangrijk. Linten en plekken dus in relatie tot hun stedenbouwkundige en landschappelijke betekenis. Hiervan ontbreken er een aantal: de bomen langs het kanaal (zowel richting Veere als naar Oost Souburg), langs wegen als de Leliëndaalseweg en in het buitengebied zoals de Boomdijk, de Binnendijk, de Trekdijk, de Van Cittersweg e.d. Niet de eigendomssituatie is bepalend. Ook particulieren bomen maken onderdeel uit van deze kaart. Dus ook die van het waterschap, Staatsbosbeheer, Woongoed en provincie zijn belangrijk voor deze structuurkaart.

Zilveren Schor

Opvallend is de verschillende status van het Zilveren Schor. Wel en niet onderdeel van de HGS en Natuur en landschap. Het beleid zou wel gericht mogen worden op een verbetering van deze wond. Het huidig walletje is wel erg mager als vervanging van de oorspronkelijke bomenstrook. Continuïteit van de bomenrand langs het Veerse Meer is een goed streefdoel.

Eerdere opmerkingen

In onze mail van 7-10-2016 hebben wij een paar kanttekeningen gemaakt bij het eerdere concept:

- Soortenbeperking tot 10% te knellend. Soorten als linde en populier zouden niet meer toegepast mogen worden!
- Welke boomsoorten vallen af vanwege mogelijke wortelopdruk?
- Klimaatverandering vraagt uiterste inspanning tot behoud van bestaande bomen. Vervanging betekent heel veel stappen terug. Vervanging en compensatie nu te gratuit benoemd als oplossing.
- Bescherming van waardevolle bomen in openbaar terrein is niet gewaarborgd. Vervanging en ziekte bieden nog altijd een vrijbrief zonder publieke toets. De Nota Monumentale Bomen en de kapvergunningsplicht op basis van de APV blijven daarin vaag. Een betere regeling is wenselijk.
- De groene longen lijken speelbal te worden van stadsontwikkeling. Handhaving scherper vastleggen.
- Burgerparticipatie is actueel. Meer aandacht voor het publieke belang is gewenst. Dit is bij uitstek een overheidstaak. Nu bestaat het risico dat individuele belangen teveel de uitkomst gaan bepalen.

Bijlage 4 Raakvlakken

Wegenbeheerplan Middelburg 2017 - 2021

De gemeenteraad heeft op 18 juli 2016 de kaders van het wegenbeheerplan 2017 – 2021 vastgesteld. Hierin wordt voornamelijk ingegaan op het kwaliteitsniveau dat toegepast worden toegepast op wegen zoals hoofdroutes, trottoirs, fietspaden en dergelijke. Het betreft een meerjarenprogramma om (achterstallig) onderhoud van wegen aan te kunnen pakken binnen financiële kaders. Groen is hier vrijwel geen onderdeel. Echter, is het wel mogelijk om in kwaliteitsniveau van het groen mee te bewegen in het kwaliteitsniveau of renovatieprogramma van wegen. Aansluiting hiertussen zal gedurende deze looptijd worden gevonden.

Beleidsnotitie “Waardevolle bomen in Middelburg”

“Een monumentale boom is een boom binnen de bebouwde kom en in de openbare ruimte of op particulier terrein, die niet in bosverband staan, met een leeftijd van minimaal 50 jaar, die door leeftijd en verschijning beeldbepalend en onvervangbaar zijn voor het karakter van de omgeving”. Zo luidt de definitie van waardevolle bomen in het voormalige GBP (2006 – 2016). In dit verlengde is in 2013 de beleidsnotitie “waardevolle bomen in Middelburg” vastgesteld door het college om een extra beschermde status te geven aan monumentale bomen.

Openbaar waardevolle bomen zijn indicatief weergegeven in het bestemmingsplan, echter zijn hier geen specifieke regels aan verbonden. Regels hierover zijn opgenomen in de APV van Middelburg. In het groenbeleid is opgenomen, dat deze waardevolle bomen indien mogelijk behouden moeten blijven. Tenzij niet anders mogelijk als bijvoorbeeld blijkt uit een veiligheidscontrole. Communicatie over beheer en onderhoud van (waardevolle) bomen wordt uitgevoerd aan de hand van het collegebesluit van 22 december 2015.

Kwaliteitsatlas 2030 Middelburg

In de kwaliteitsatlas is opgenomen dat de overgang van stad naar landschap aandacht verdient, omdat deze kansen biedt om de stad en haar woonmilieu te verrijken. Het is gewenst groene geledingen tussen de steden en dorpen te realiseren, deze versterken de identiteit van de kernen. Deze aspecten zijn dan ook opgenomen in de HGS van het GBP 2006 – 2016 en zijn opnieuw opgenomen in de HGS van het nieuwe beleidsplan (2016 – 2026). In ruimtelijke ontwikkelingen wordt dan ook ingespeeld op en medewerking verleend aan versterking en bescherming van de natuurwaarden en de groene structuren.

Zowel in de kwaliteitsatlas als in dit GBP is het ecologisch spoor voor flora en fauna en het recreatief element voor de mens belangrijk, alsook de beschikbaarheid van bouwgrond. Groen in openbaar gebied en particulier bezit moet in samenspel op elkaar worden afgestemd, elkaar aanvullen en versterken. Watergangen en bomenrijen zijn dragend element. In zowel ruimtelijke ontwikkeling als groenbeheer/beleid dient hier rekening te worden gehouden. Het behoud van de groenstructuur is in het GBP uiteen gezet.

Milieuvisie 2013 – 2018 Middelburg

Ook hier wordt genoemd dat het groen zorgt voor een verbinding tussen het landelijk en stedelijk gebied. Ook in de milieuvisie geldt dat er aandacht moet blijven voor groen in ruimtelijke ontwikkeling. Het groene raamwerk zorgt voor structuur, identiteit en leefbaarheid in de stad.

Het is echter het GBP dat randvoorwaarden uiteenzet om het groene raamwerk te behouden bij ontwikkeling en het beheer hiervan. In zowel dit beleidsplan als de milieuvisie is opgenomen dat biodiversiteit en ecologie moeten worden gestimuleerd voor onder andere het in stand houden van de lucht, water, bodemkwaliteit en leef kwaliteit. Dit is de voornaamste overlapping. De milieuvisie beschrijft de doelstelling, in het GBP zijn randvoorwaarden (hoofdstuk 3) opgenomen om deze gezamenlijke doelstellingen te kunnen realiseren bij ruimtelijke ontwikkeling en groenbeheer.

Relatie overige beheerders

In het groenbeleid, groenbeheer en ontwikkelingen heeft de gemeente te maken met andere beheerders van de openbare ruimte. Dit zijn:

- Woongoed;
- Waterschap Scheldestromen;
- Rijkswaterstaat;
- Provincie.

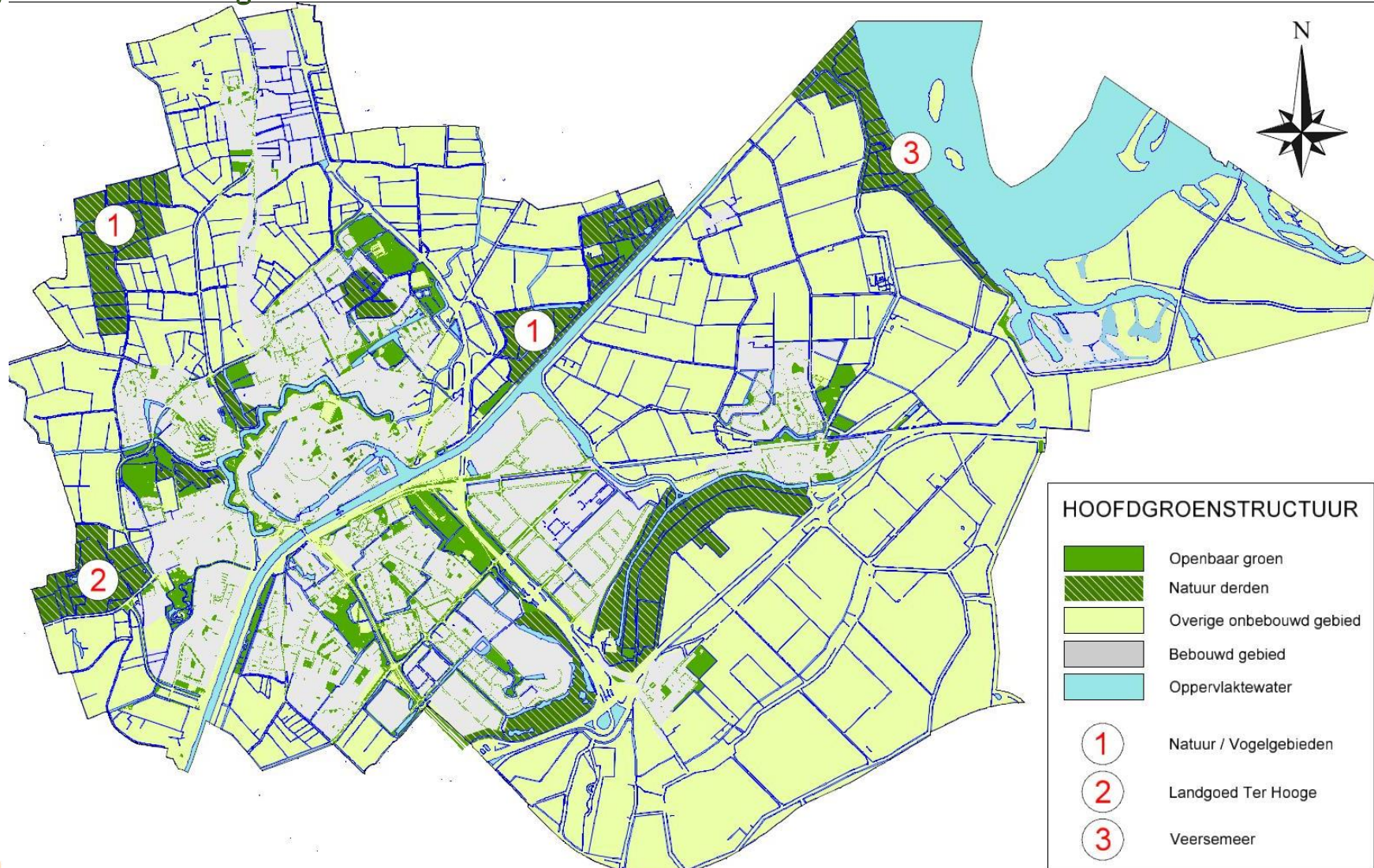
Aansluiting en samenwerking dient hierin te worden gevonden. Met verschillende partijen (bv. Woongoed en het Waterschap) wordt al geïnventariseerd hoe werkzaamheden aan elkaar gekoppeld kunnen worden.

Bijlage 5 Hoeveelhedentabel

Hoeveelheid areaal en kosten in Middelburg in de jaren 2006, 2011 en 2016 zijn weergegeven in onderstaande tabel. Deze cijfers zijn exclusief water, begraafplaatsen en (groene) sportaccommodaties, deze gegevens zijn tevens terug te vinden in het evaluatierapport van het groenbeleidsplan 2006 – 2016.

	2006	2011	2016
Oppervlakte openbaar groen (hectare)	199,0	210,2	218,2
% Gras; (<i>gazon én ruw gras</i>)	60%	65,8%	67,8%
% Houtachtigen; (<i>bosplantsoen, heesters en rozen</i>)	37%	29,1%	27,1%
% groengebonden Verhardingen	4%	5,1%	5,0%
Aantal bomen (stuks)	23.000	23.422	24.285
Totale uitgaven beheer groen (€)	€ 2.495.000	€ 2.637.237	€ 2.330.000
Aantal inwoners (personen)	46.000	46.850	47.910
Groen per inwoner (m2)	43,3	44,9	45,5
Beheerskosten openbaar groen/inwoner	€ 54,24	€ 56,29	€ 48,63
Uitgaven beheer openbaar groen/100m2	€ 125,40	€ 125,47	€ 106,78
Speeltoestellen (aantal eenheden)	350	371	412

Bijlage 6 Kaart hoofdgroenstructuur

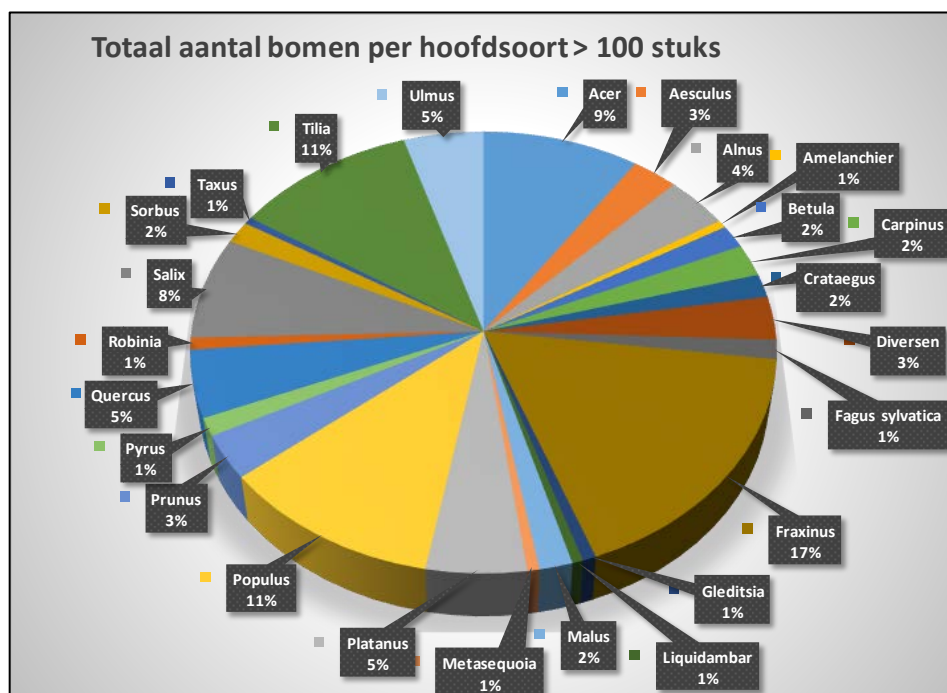

Bijlage 7 Boomsoorten (hoofdcategorieën)

Zoals aangegeven telt Middelburg in 2016 24.285 stuks bomen. In onderstaande diagram is weergegeven wat de hoofsoorten zijn. Stapsgewijs zijn de meest gebruikte soorten:

- 17% Fraxinus (Es);
- 11% Populus (Populier);
- 11% Tilia (Linde);
- 8% Salix (Wilg);
- 9% Acer (Esdoorn);
- 5% Quercus (Eik);
- 5% Ulmus (Iep);
- 5% Platanus (Plataan);

Het streven is maximaal 10% van één boomsoort toe te passen. Dit zou betekenen dat er in het huidige bestand bomen 7% Essen verdwijnen, en 1% populieren en 1% linde. Voornemen is dit niet opslag uit te voeren, maar geleidelijk aan toe te passen. Zoals blijkt uit de evaluatie van het bomenbeleid in 2015, blijkt dat er een groei is in het totaal aantal bomen. Streven is dit door te pakken in de komende jaren. Echter, de toepassing van de drie grootste hoofsoorten zal gereduceerd worden. Wanneer dergelijke boomsoorten in het geding bij compensatie (en nieuwe) aanplant van bomen te kiezen voor andere soorten.

Bijlage 8 Beslismodule klimaatadaptatie

Met de beslismodule kan worden achterhaald op welke locaties de bomen een verhoogd risico lopen op vitaliteitsverlies bij natte of droge klimaatomstandigheden. Aan de hand hiervan kan een weergave worden gemaakt van bomen en heesters, waarin duidelijk wordt of er aanpassingen moeten worden gedaan voor de functie van het gebied. Deze module laat zien of de vegetatie past in een gebied als dat voorzien is of wordt voor natte/droge omstandigheden.

Gebruiksprotocol

De bomen in een gebied kunnen worden opgevraagd door middel van het programma Microstation wat onderdeel is van Accres Groenbeheer. Deze inventarisatie kan worden omgezet in een lijst. Aan de hand daarvan kan de beslismodule¹ in gebruik worden genomen. Hieronder wordt stapsgewijs weergegeven hoe de beslismodule dient te worden gebruikt.

1. Open de beslismodule

De module ziet er als volgt uit:

Code	Latijnse Naam	Planttype	Nederlandse Naam	Vochtbestendig	Risico	Aantal waardevolle bomen >50 jaar	Aantal bomen per soort
1	Naam Gebied:						
2			Vochtbestendigheid:	laag	Tolereert geen natte locaties	5	
3				middel	Tolereert zeer natte locaties korte tijd	3	
4				hoog	Kan maanden onder water staan	1	
5				laag/middel/hoog			
6							
7							
8	Abies Balsamea	Boom	Balsemzilverspar	middel		3	
9	Accampes	Acer campestre	Boom	Veld Esdoorn	laag	5	
10		Acer freemanii	Boom	Celzam	laag	5	
11		Acer negundo	Boom	Vederesdoorn	middel	3	
12	Acplat	Acer platanoides	Boom	Noorse Esdoorn	laag	5	
13	Acprum	Acer platanoides 'Drummondii	Boom	Gevlekte Noorse Esdoorn	middel	3	
14	Acpschwe	Acer platanoides 'Schwedleri'	Boom	Bruinbladige Noorse Esdoorn	laag	5	
15	Acpsudo	Acer pseudoplatanus	Boom	Gewone Esdoorn	laag	5	
16	Acnegen	Acer pseudoplatanus 'Negenia'	Boom	Gewone Esdoorn pyramidale kroon	laag	5	
17	Acrcanl	Acer rubrum	Boom	Rode Esdoorn	laag	5	
18	Acrcsun	Acer rubrum RED SUNSET	Boom	Rode Esdoorn	laag	5	
19	Acsaccha	Acer saccharinum	Boom	Zilveresdoorn	middel	3	
20	Aearnea	Aesculus Carnea	Boom	Rode Paardenkastagne	middel	3	
21	Aehippoc	Aesculus Hippocastanum	Boom	Witte Paardenkastagne	middel	3	
22	Aehbaum	Aesculus hippocastanum 'Baumannii'	Boom	Wilde Kastagne	middel	3	
23		Aesculus indica	Boom	Indische paardenkastagne	laag	5	
24	Aialtiss	Ailanthus Altissima	Boom	Hiemlboom	laag	5	
25	Alglutin	Alnus Glutinosa	Boom	Zwarte Els/ Grauwe Els	hoog	1	
26	Alincana	Alnus incana	Boom	Witte Els	middel	3	
27	Alilacin	Alnus incana 'Laciniata'	Boom	Zwarte Els/ Grauwe Els klein	hoog	1	
28		Alnus rubra	Boom	Rode Els	laag	5	
29	Alspaeth	Alnus spaethii 'Spaeth	Boom	Els	hoog	1	
30		Amelanchier arborea	Boom	Krentenboomje	laag	5	
31		Amelanchier laevis	Boom	Krentenboomje	laag	5	
32		Amelanchier lamarckii	Boom	Amerikaans krentenboomje	laag	5	
33		Andromeda polifolia	Boom	Lavendelheide	hoog	1	
34		Aronia arbutifolia	Boom	Appelbes	middel	3	
35		Aucuba Japonica Variegata	heester	Broodboom	Laag	5	
36		Berberis thunbergii	heester	Japanse berberis	Laag	5	
37		Betula alleghaniensis	Boom	Gele Berk	laag	5	
38	Beermani	Betula ermanii	Boom	Goud Berk Blush	hoog	1	
39		Betula nigra	Boom	Zwarte Berk	middel	3	

Overzicht van de beslismodule in Excel

De module heeft vier tabbladen. Tabblad 1 "Output overzicht NAT", in dit tabblad komen resultaten te staan van het gebied onder natte klimaatomstandigheden. Tabblad 2 is het werkblad voor bomen en heesters onder natte klimaatomstandigheden. In dit tabblad worden het aantal bomen ingevoerd en aangegeven hoeveel waardevolle bomen er staan. In tabblad 3 "Output overzicht DROOG" komt het overzicht van de uitkomsten te staan wanneer de inventarisatie van een gebied in tabblad 4 "Bomen en heesters droog" zijn ingevoerd. Tabblad 3 en 4 zijn voor een inventarisatie van een gebied onder droge klimaatomstandigheden. In dit stappenplan zal een voorbeeld worden gegeven voor het invoeren van gegevens in tabblad 2 "bomen en heesters nat" van de beslismodule. De zelfde stappen gelden wanneer de inventarisatie moet worden ingevoerd voor droge klimaatomstandigheden (tabblad 4 Bomen en heesters droog)

¹ De beslismodule is een eindproduct van de afstudeerstage (Hogeschool Zeeland) van Vera van Bruggen d.d. 3 augustus 2016 over klimaatbestendigheid en stedelijk groen in Middelburg. Het tot stand komen hiervan en achtergrondinformatie is te vinden uit de afstudeerrapportage, aanwezig op de afdeling Ingenieursbureau van de Gemeente Middelburg.

- Sla het document op onder de naam van het te inventariseren gebied. En voer de naam van het gebied ook in op tabblad 2 in cel C2.

Weergave waar de naam kan worden ingevoerd van het te onderzoeken gebied, tabblad 2 in cel C2

- In de tabel worden de kleuren rood, geel en groen gebruikt. In cel D1 tot en met F3 staat de legenda.

Beslismodule - Excel

Legenda van tabblad

Dan staat er in verschillende kolommen nog meer informatie (figuur 20). In Kolom A staat de code van de boom of heester zoals bekend bij de gemeente. In kolom B staat de Latijnse naam, en in kolom C het planttype (boom of heester) en in kolom D de Nederlandse naam. In kolom E staat het criterium van vochtbestendigheid (laag, middel of hoog) van de soort. In kolom F is aan het criterium een cijfer toegekend. Kolom G en H zijn van belang voor het invullen van het model. In kolom G worden de waardevolle bomen en heesters ingevoerd en in kolom H het aantal exemplaren per soort. In het beslismodel staan 232 bomen en heesters geregistreerd.

A	B	C	D	E	F	G	H	I
1	Naam Gebied:		Vochtbestendigheid:	laag	Tolereert geen natte locaties		5	
2				middel	Tolereert zeer natte locaties korte tijd		3	
3				hoog	Kan maanden onder water staan		1	
4								
5	Code	Latijnse Naam	Planttype	Nederlandse Naam	Vochtbestendig	Risico	Aantal waardevolle bomen	Aantal exemplaren per soort
6					laag/middel/hoog		>50 jaar	
7								
8		Abies Balsamea	Boom	Balsemzilverspar	middel		3	
9	Accampes	Acer campestre	Boom	Veld Esdoorn	laag		5	
10		Acer freemanii	Boom	Celzam	laag		5	
11		Acer negundo	Boom	Vederesdoorn	middel		3	
12	Acplatan	Acer platanoides	Boom	Noorse Esdoorn	laag		5	
13	Acprum	Acer platanoides 'Drummondii'	Boom	Gevlekte Noorse Esdoorn	middel		3	
14	Acpschwe	Acer platanoides 'Schwedleri'	Boom	Bruinbladige Noorse Esdoorn	laag		5	
15	Acpsseudo	Acer pseudoplatanus	Boom	Gewone Esdoorn	laag		5	
16	Acnegen	Acer pseudoplatanus 'Negenia'	Boom	Gewone Esdoorn pyramidale kroon	laag		5	
17	Acrcanl	Acer rubrum	Boom	Rode Esdoorn	laag		5	
18	Acrcsuns	Acer rubrum RED SUNSET	Boom	Rode Esdoorn	laag		5	
19	Acscacha	Acer saccharinum	Boom	Zilveresdoorn	middel		3	
20	Aecarnea	Aesculus Carnea	Boom	Rode Paardenkastagne	middel		3	
21	Aehippoc	Aesculus Hippocastanum	Boom	Witte Paardenkastagne	middel		3	
22	Aehbauma	Aesculus hippocastanum 'Baumannii'	Boom	Wilde Kastagne	middel		3	
23		Aesculus indica	Boom	Indische paardenkastagne	laag		5	
24	Aialtiss	Ailanthus Altissima	Boom	Hemelboom	laag		5	
25	Alglutin	Alnus Glutinosa	Boom	Zwarte Els/ Grauwe Els	hoog		1	
26	Alincana	Alnus incana	Boom	Witte Els	middel		3	

Overzicht van de kolommen in de beslismodule

- Door middel van de inventarisatielijst uit Microstation kunnen de gegevens worden ingevoerd. In kolom H worden de exemplaren per soort ingevoerd. In kolom G worden de waardevolle bomen worden ingevoerd.

Een voorbeeld:

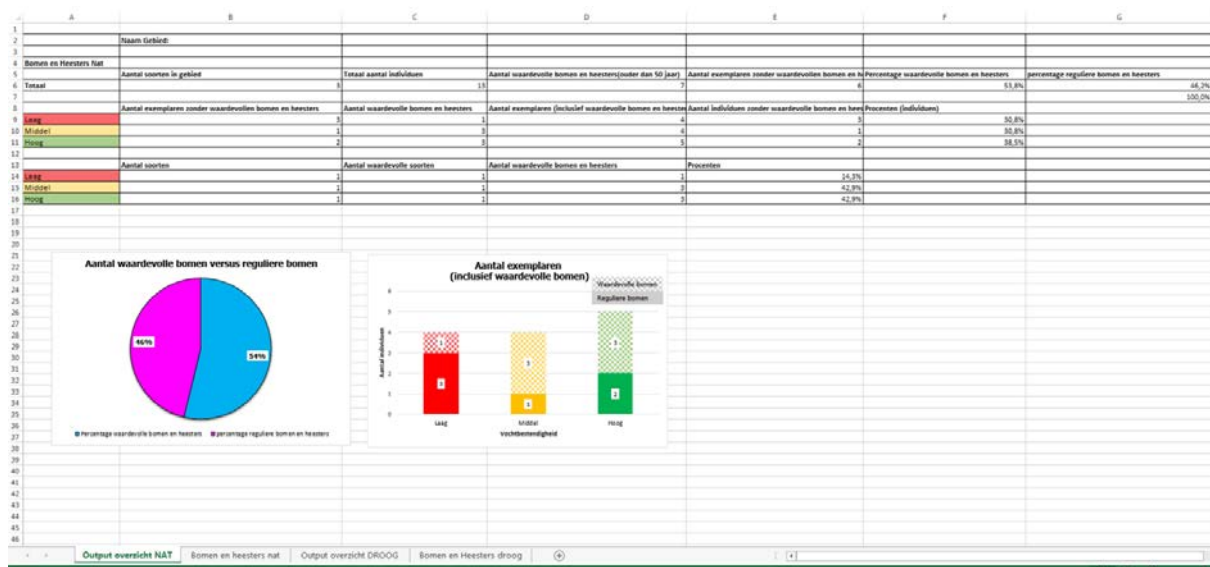
Afkorting	Latijnse naam	Naam	Beplantingsleeftijd
Alglutin	<i>Alnus glutinosa</i>	Zwarte Els/ Grauwe Els	57
Alglutin	<i>Alnus glutinosa</i>	Zwarte Els/ Grauwe Els	8
Alglutin	<i>Alnus glutinosa</i>	Zwarte Els/ Grauwe Els	27
Alglutin	<i>Alnus glutinosa</i>	Zwarte Els/ Grauwe Els	57
Alglutin	<i>Alnus glutinosa</i>	Zwarte Els/ Grauwe Els	57
Accampes	<i>Acer campestre</i>	Veld Esdoorn	19
Accampes	<i>Acer campestre</i>	Veld Esdoorn	47
Accampes	<i>Acer campestre</i>	Veld Esdoorn	36
Accampes	<i>Acer campestre</i>	Veld Esdoorn	36
Aehippoc	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Witte Paardenkastanje	64
Aehippoc	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Witte Paardenkastanje	64
Aehippoc	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Witte Paardenkastanje	27
Aehippoc	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Witte Paardenkastanje	64

In dit voorbeeld staan 5 Zwarte elzen in het gebied. In kolom H (Aantal exemplaren per soort) bij *Alnus glutinosa* wordt een 5 neergezet. 3 van deze Zwarte elzen zijn ouder dan 50 jaar. In kolom G (aantal waardevolle bomen) wordt een 3 ingevuld. Nadat dit voor alle bomen uit bovenstaande tabel wordt gedaan, ziet het model er als volgt uit:

D	E	F	G	H
Vochtbestendigheid:	laag	Tolereert geen natte locaties	5	
	middel	Tolereert zeer natte locaties korte tijd	3	
	hoog	Kan maanden onder water staan	1	
Nederlandse Naam	Vochtbestendig	Risico	Aantal waardevolle bomen >50 jaar	Aantal exemplaren per soort
	laag/middel/hoog			
Balsemzilverspar	middel		3	
Veld Esdoorn	laag		5	1
Celzam	laag		5	
Vederesdoorn	middel		3	
Noorse Esdoorn	laag		5	
Gevlekte Noorse Esdoorn	middel		3	
Bruinbladige Noorse Esdoorn	laag		5	
Gewone Esdoorn	laag		5	
Gewone Esdoorn pyramidale kroon	laag		5	
Rode Esdoorn	laag		5	
Rode Esdoorn	laag		5	
Zilveresdoorn	middel		3	
Rode Paardenkastagne	middel		3	
Witte Paardenkastagne	middel		3	3
Wilde Kastagne	middel		3	
Indische paardenkastagne	laag		5	
Hemelboom	laag		5	
Zwarte Els/ Grauwe Els	hoog		1	3
Witte Els	middel		3	5

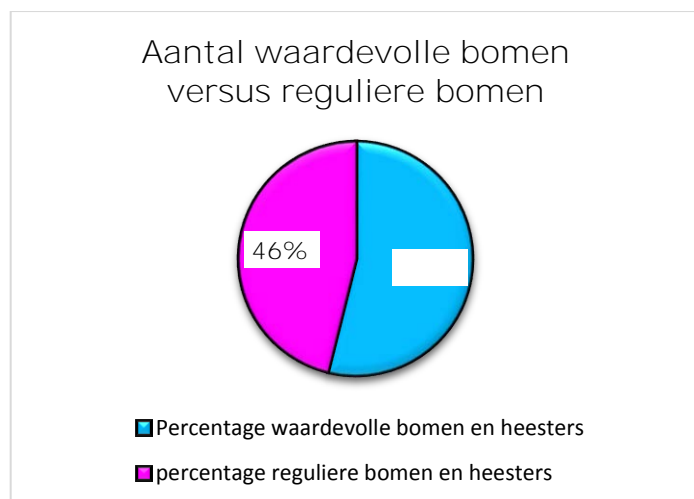
Ingevuld beslismodel naar aanleiding van aangegeven voorbeeld

5. Klik nu op tabblad 1 Output NAT. Het volgende wordt weergegeven.

Resultaatweergave van tabblad 1 Output NAT

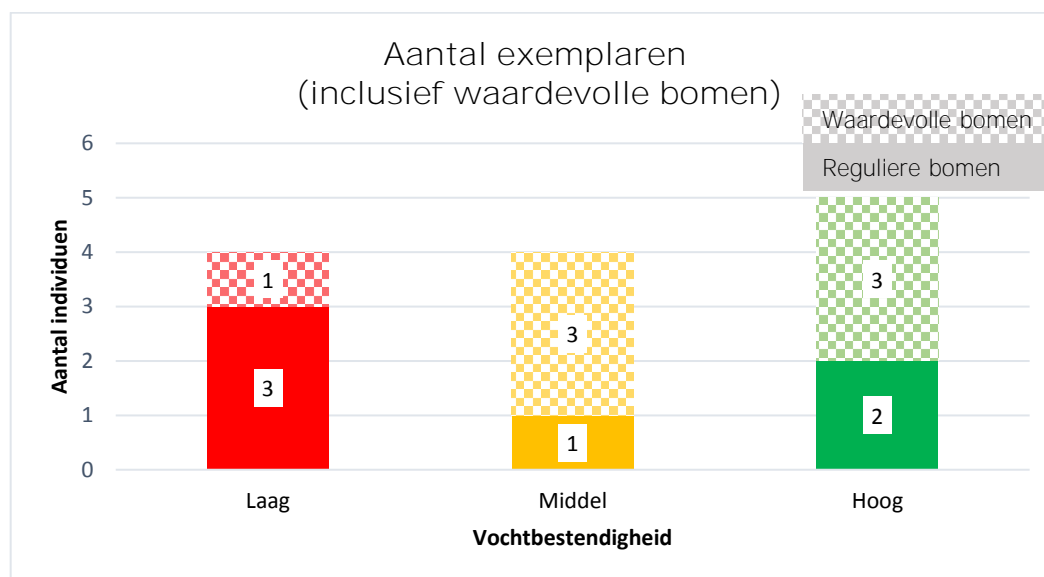
Er wordt veel informatie weergegeven. Er staat een cirkeldiagram, een staafdiagram en informatie in de tabel.

Voorbeeldweergave van waardevolle bomen en heesters ten opzichte van reguliere bomen in een fictief gebied

In het cirkeldiagram staat het percentage waardevolle bomen en heesters weergegeven.

In de staafgrafiek staat de vochtbestendigheid van de bomen weergegeven. In het voorbeeld hebben 5 bomen, waarvan 3 waardevolle bomen een hoge vochtbestendigheid. 4 bomen hebben een gemiddelde vochtbestendigheid (3 exemplaren zijn waardevolle bomen) en 4 exemplaren zijn zeer slecht vochtbestendig (waarvan 1 waardevol exemplaar).

Voorbeeldweergave van aantal exemplaren in een gebied, waardevolle bomen en reguliere bomen ten opzichte van de vochtbestendigheid

In de tabel staat informatie over de bomen per categorie.

Bijlage 9 Voorbeeld meetlatten CROW

Groen-gras		gazon-onkruid		
A ⁺	A	B	C	D
				
Er is geen onkruid.	Er is weinig onkruid.	Er is in beperkte mate onkruid.	Er is redelijk veel onkruid.	Er is veel onkruid.
bedekking onkruid 0% per 100 m ²	bedekking onkruid ≤ 5% per 100 m ²	bedekking onkruid ≤ 15% per 100 m ²	bedekking onkruid ≤ 30% per 100 m ²	bedekking onkruid > 30% per 100 m ²
maximale hoogte onkruid 0 cm	maximale hoogte onkruid ≤ 5 cm	maximale hoogte onkruid ≤ 15 cm	maximale hoogte onkruid ≤ 25 cm	maximale hoogte onkruid > 25 cm
Meetinstructie: Onkruid				

Groen-gras		gazon-zwerfafval grof		
A ⁺	A	B	C	D
				
Er ligt geen grof zwerfafval.	Er ligt weinig grof zwerfafval.	Er ligt in beperkte mate grof zwerfafval.	Er ligt redelijk veel grof zwerfafval.	Er ligt veel grof zwerfafval.
zwerfafval grof (>10 cm) 0 stuks per 100 m ²	zwerfafval grof (>10 cm) ≤ 3 stuks per 100 m ²	zwerfafval grof (>10 cm) ≤ 10 stuks per 100 m ²	zwerfafval grof (>10 cm) ≤ 25 stuks per 100 m ²	zwerfafval grof (>10 cm) > 25 stuks per 100 m ²
Meetinstructie: Zwerfafval grof				

Groenkwaliteit gemeente Goes

In deze gemeente is in 2004 het IBOR (integraal beheer openbare ruimte) vastgesteld op basis van beeldkwaliteit, op 3 niveaus. Deze zijn afwijkend van de CROW – systematiek, de volgende niveaus worden hier toegepast:

- Plus (onderhoud een hoger niveau en voorzieningen hebben luxere uitstraling): dit niveau wordt toegepast in het kernwinkelgebied en rondom het stadskantoor.
- Standaard: dit niveau wordt in de overige gebieden gehanteerd (wijken, parken, industriegebieden, begraafplaatsen, beplanting op sportaccommodaties etc.).
- Het ingrijpmoment (ongewenst beeld).

De keuze voor een niveau is puur op financiële basis en er wordt gewerkt conform een beeldkwaliteitsboek. Deze beelden zijn besproken met werklieden en op basis hiervan zijn de werkpakketten vastgesteld. Jaarlijks wordt er 2x een schouw uitgevoerd om te kijken of wordt voldaan aan het vastgesteld beeld. Op verschillende locaties wordt aan de hand van de beelden een score gegeven voor verschillende onderdelen. Een gemiddelde van de eindscore geeft aan of het element voldoet aan haar kwaliteitsbeeld. Tekortkomingen worden gemeld.

Bijlage 10 Notitie en collegebesluit Flora- & faunawetgeving

- Inleiding
- Wetgeving
- Zeeuwse gemeenten
- Gedragscode
- Conclusie
- Aanpak

Agendapunt	6
Zaaknummer	152911
Portefeuillehouder	Wethouder Dekker
Afdeling	Ingenieursbureau
Ambtenaar	Jacky Braspenning (675212)
Onderwerp	Bescherming plant-/diersoorten en nieuwe wetgeving
Besluit	Besloten wordt: <ol style="list-style-type: none">1. In het kader van de nieuwe Wet Natuurbescherming (verwachting 1 januari 2017) en de nieuwe Omgevingswet (verwachting 2018) een aantal personeelsleden op te leiden op het gebied van flora- en faunabescherming;2. Te onderzoeken welke middelen beschikbaar zijn voor het opstellen van een natuurwaardenkaart voor het in kaart brengen van beschermde dieren/planten en dit als gevolg (en indien mogelijk) uit te voeren;3. Aan de hand van beslispunt 2 te bepalen waar de gedragscode “bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen” van VHG en Stadswerk toepasbaar is;4. Het beschermen van dieren/planten en het mogelijk toepassen van de gedragscodes onder te brengen in het aspect ecologie van het groenbeleidsplan 2016-2026

Notitie gedragscode Flora & faunawet

Onderzoek toepassing gedragscode Flora- en Faunawet
21-04-2016

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Wetgeving.....	3
2.1. Landelijk.....	3
2.1.1. Flora- & faunawet.....	3
2.1.2. Wet natuurbescherming 2016	3
2.1.3. Nota Ruimte 2006	4
2.2. Regionaal	4
2.2.1. Wet Natuurbescherming 2016.....	4
2.2.2. Faunabeheereenheid	5
2.2.3. Faunabeheerplan (FBP)	5
2.2.4. Verordening Flora- & Faunawet Zeeland	6
2.2.5. Convenant biodiversiteit	6
2.3. Lokaal.....	6
2.3.1. Nieuwe natuurwet.....	6
2.3.2. Groenbeleidsplan	6
2.4. Bestuursorgaan Waterschap	7
3. Zeeuwse gemeenten	8
3.1. Zeeuwse buurgemeenten.....	8
3.2. Werkwijze gemeente Middelburg.....	10
3.2.1. Ruimtelijke ontwikkeling	10
3.2.2. Beheer en onderhoud openbaar groen.....	11
4. Gedragscode.....	11
4.1. Verplichtingen gedragscode.....	11
4.1.1. Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.....	11
4.1.2. Bestendig beheer en onderhoud.....	12
4.2. Toepassing gedragscodes.....	12
4.2.1. Toepassing.....	12
5. Conclusie	14
6. Aanpak.....	15
6.1. Externe inzet.....	15
6.2. Interne inzet	16
Bibliografie	17
Bijlagen	20
Bijlage 1: Tabellen soorten	21
Bijlage 2: Natura 2000 en EHS gebieden	30
Bijlage 3: provinciale doelstellingen.....	31
Bijlage 4: Scenario's schematisch.....	32

1. Inleiding

Een gedragscode beschrijft goedgekeurde handelingen die vrijstelling geven voor verboden handelingen binnen de flora- & faunawet. Een gedragscode beschrijft welke maatregelen er binnen beheergroepen of per beschermde soort genomen kunnen worden, om de schade aan flora en fauna tot het minimum te beperken (RVO: Antwoord voor bedrijven, 2015).

In deze notitie wordt antwoord gegeven op de vraag:

“Is een gedragscode een geschikt instrument waarmee gemeente Middelburg invulling kan geven aan de Flora- & faunawet?”

De volgende aspecten komen aan bod:

- Wet en regelgeving flora en fauna;
- Toepassing gedragscode Zeeuwse gemeenten;
- Gedragscode inhoudelijk.

Afsluitend is in hoofdstuk 5 de conclusie, als antwoord op de hoofdvraag, beschreven. In hoofdstuk 6 is een eindadvies geformuleerd.

2. Wetgeving

Er heeft een inventarisatie van beleidsstukken op verschillende niveaus plaatsgevonden. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen landelijk, regionaal en lokaal niveau.

2.1. Landelijk

2.1.1. Flora- & faunawet

De wet gaat uit van de algemene zorgplicht. Handelingen waarvan men weet of kan vermoeden dat ze nadelig zijn voor de flora- & fauna moeten worden voorkomen. Binnen deze wet is het verplicht onderzoek te doen naar de effecten van ingrepen in de openbare ruimte op beschermde soorten. Dit kan bijvoorbeeld met een QuickScan van de beoogde werklocatie. Zo kan er op voorhand al bepaald worden of er mitigerende of compenserende maatregelen genomen kunnen worden of dat er ontheffing nodig is (Beleidsblad bodemrichtlijn, 2011).

Binnen de flora en faunawet kan de mogelijkheid tot ingrepen in drie categorieën worden ingedeeld:

1. *Artikel 65*: wettelijke vrijstelling, afhankelijk van de soort (soorten uit tabel 1, 2 of 3, zie bijlage 1). Hierbij is belangrijk dat de zorgplicht ten aller tijd wordt nagekomen. De wettelijke kaders beschrijven dat het is toegestaan om op de aangewezen diersoorten maatregelen te nemen als het betreft: het voorkomen van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, bedrijfsmatige visserij, wateren of andere flora en fauna betreft.
2. *Artikel 67*: vrijstelling op grond van een gedragscode of mitigerende maatregelen.
3. *Artikel 68*: ontheffing. Indien er uit de artikelen van de Flora- & faunawet geen vrijstelling verleend wordt dient Gedeputeerde Staten ontheffing te verlenen. Voor een aanvraag tot ontheffing dient ter aller tijden een plan ten grondslag te liggen. Dit komt voornamelijk voor bij soorten uit tabel 3.

Bronnen:

1. (RVO, sd)
2. (Lensink, Concept: Faunabeheerplan Zeeland 2015-2019: Zoogdieren en overige vogelsoorten, 2014)
3. (R. H. J. Borst, 2014)

Voor artikel 67 geldt dat Gedeputeerde Staten kan bepalen dat de stand van de beschreven diersoorten beperkt moeten worden. Hierbij geldt (voor inheemse diersoorten) dat:

- a. Het geen bedreigde diersoort is;
- b. Geen afbreuk wordt gedaan van de gunstige staat van instandhouding;
- c. Er geen andere oplossing bestaat om het doel te bereiken.

Binnen gestelde kaders wordt vrijstelling gegeven voor beheersmaatregelen, waarbij mogelijk schade wordt aangericht. Dit staat bijvoorbeeld beschreven in een faunabeheerplan, zie hiervoor de volgende sub paragraaf.

Naast de kaders is er een landelijke vrijstellingslijst opgesteld, omdat een aantal diersoorten in het gehele land veelvuldig schade aanrichten. Men is vrij om deze diersoorten te bestrijden ter voorkoming van schade, in het besluit beheer en schadebestrijding dieren staat beschreven op welke manier dit mogelijk is. De volgende diersoorten staan op de landelijke vrijstellingslijst:

1. Canadese gans;
2. Houtduif;
3. Konijn;
4. Kauw;
5. Vos;
6. Zwarte kraai (Faber G. , 2015).

2.1.2. Wet natuurbescherming 2016

De gedragscode geeft geen vrijstelling voor de natuurbeschermingswet. Handelingen die voorkomen in natura 2000, EHS- en andere natuurlandschappen mogen op geen enkele manier schade of beperkingen achterlaten. Op basis van de vogelrichtlijn en habitatrichtlijn mogen er in deze gebieden geen handelingen getroffen worden zonder dat er een vergunning verleend is. In bijlage 2 is weergegeven welke natura 2000 gebieden zich voordoen in Walcheren. Deze gebieden doen zich weinig voor in de gemeentegrenzen van Middelburg, voornamelijk in het buitengebied. Zie hiervoor bijlage 2.

De staatssecretaris heeft 18 juni 2014 het wetsvoorstel aangepast en dit de tweede kamer toegezonden. Uit de nota van "wijziging wetsvoorstel natuurbescherming" blijkt dat er op onderstaand citaat geen wijzigingen hebben plaatsgevonden (Staatssecretaris Economische Zaken, 2014).

Er kan ondanks de nieuwe wet, met een reeds goedgekeurde gedragscode gehandeld worden, wat betreft de natura – 2000 en EHS gebieden, blijven deze beschermde gebieden. De provincie zal hier een grotere rol in krijgen, wat later in dit document beschreven zal worden.

Op 7 juli 2015 heeft de meerderheid van de tweede kamer ingestemd met de wijziging van regels ter bescherming van de natuur (Wet natuurbescherming). De nieuwe natuurwet zal geen invloed hebben op reeds goedgekeurde gedragscodes. Het wetsvoorstel stelt namelijk dat verboden handelingen in verschillende situaties niet van toepassing zijn als er wordt gehandeld middels een door Onze Minister goedgekeurde gedragscode. Dit blijkt uit het volgende citaat van het wetsvoorstel:

“Artikel 9.6, lid 5

De verboden, bedoeld in de artikelen 3.1, 3.5, 3.6 en 3.10, eerste lid zijn niet van toepassing op handelingen die aantoonbaar plaatsvinden overeenkomstig een door Onze Minister goedgekeurde gedragscode als bedoeld in artikel 16b, tweede lid, onderdeel b, van het besluit vrijstelling beschermde dier- en plantsoorten voor de periode waarvoor de gedragscode is goedgekeurd, voor zover die handelingen dientengevolge op grond van artikel 16b van dat besluit vrijgesteld waren van de artikelen 8, 9, 10 11 en 12 van de Flora- en Faunawet.” (Natuur en biodiversiteit, 2012).

De nieuwe natuurwet zal naar verwachting per 1 januari 2017 in werking treden. Dit is aangegeven in de brief van 3 februari 2016 van de staatssecretaris Economische Zaken aan de voorzitter van de Tweede Kamer. Belangrijkste verandering hierbij is:

- Bij de aanvraag van een omgevingsvergunning zal bij de gemeente getoetst worden wat de gevolgen zijn voor de natuur. Er hoeft geen aparte natuurvergunning meer aangevraagd te worden;
- De provincie krijgt regie over het natuurbeleid. Daarbij ook de bevoegdheid voor de afweging voor een vergunning of ontheffing;
- De lijst met beschermde dier- en plantsoorten wordt gewijzigd in de nieuwe natuurwet. Hier dient rekening mee gehouden te worden in het toepassen of opstellen van een gedragscode (De Rijksoverheid, n.d.).

2.1.3. Nota Ruimte 2006

Op 27 februari 2006 is de Nota Ruimte in werking getreden. Ruimtelijke ontwikkeling betekent dat er voor ruimtelijke waarden van nationaal belang, waarborgen gecreëerd worden om deze te behouden en verder te ontwikkelen (Gemeente Hardenberg, n.d.). In beschermde natuurgebieden geldt het ‘nee, tenzij-’ beleid voor alle ingrepen die plaatsvinden. Er kan alleen worden afgeweken als er geen alternatieven zijn en er sprake is van een openbaar belang. In dit geval zullen er maatregelen getroffen moeten worden om nadelige effecten weg te nemen of te ondervangen. In het afwegingskader voor de EHS worden plannen afzonderlijk beoordeeld. De gedragscode kan voor zowel de groene contouren als de gebieden van de natuurbeschermingswet, geen oplossing bieden. Gemeenten nemen in bestemmingsplannen regels op die onomkeerbare ingrepen in de groene contour kunnen voorkomen (Ministeries van VROM, LNV, VenW en EZ, 2006).

2.2. Regionaal

2.2.1. Wet Natuurbescherming 2016

Zoals eerder aangegeven, zal een gedragscode een goedkeuring van onze minister moeten hebben om deze toe te kunnen passen. Het feit dat de provincie verantwoordelijkheid krijgt over de natuurbescherming heeft hier geen invloed op. Als er geen gedragscode wordt toegepast, zal de provincie controle hebben op ingrepen (zowel beheersmatig als ruimtelijke ontwikkeling) die schade kunnen hebben op beschermde diersoorten. Provincies kunnen hier een eigen verdieping aan geven, zoals in een Verordening Flora- & Faunawet.

Er kan dus verandering komen in provinciaal groenbeleid, het lokaal groenbeleid zal hier invulling aan geven. De provincie draagt zorg voor:

1. Stelt natuurbeleid vast;
2. Wijst gebieden aan die belangrijk zijn voor de natuur. De provincie creëert het natuurnetwerk waar EHS-gebieden en groene contouren zijn opgenomen;
3. Is verantwoordelijk voor natuurbescherming binnen haar grenzen;
4. Ook zal de provincie afwegingen maken voor vergunningen en ontheffingen.

Gedeputeerde staten stellen voor het natuurnetwerk een natuurbeheerplan vast. In dit natuurbeheerplan worden beheersmaatregelen beschreven voor deze gebieden, waar SNL (subsidie voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer) voor verstrekt kan worden. Jaarlijks wordt de nieuwe natuur door de provincie

geprogrammeerd en via het bestedingsplan wordt er gebudgetteerd. Deze gebieden hebben bepaalde doelen, waar het beheer dus al voor is afgestemd. Een gedragscode hiervoor in deze gebieden weinig invloed hebben (Provincie Zeeland, 2015). In bijlage 3 is weergegeven welke doelstellingen aan Middelburg en haar omgeving worden toegekend.

2.2.2. Faunabeheereenheid

De faunabeheereenheid Zeeland (FBE-Z) is sinds 17 juni 2003 een erkende faunabeheereenheid en bestaat uit:

1. Federatie Particulier Grondbezit (FPG);
2. Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging (KNJV);
3. Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie (ZLTO);
4. Staatsbosbeheer (SBB);
5. Stichting het Zeeuws Landschap (HZL);
6. Vereniging Natuurmonumenten (NM).

De eenheid is als het ware een schakel tussen nationale en lokale overheden en is in het kader van faunabeheer (nota faunabeleid Zeeland) opgericht. De eenheid draagt zorg voor een verantwoord beheer van fauna en poogt daarmee overlast of schade te voorkomen (FBE, sd). Zo beschrijft de eenheid dat er bij faunaschade afwerende middelen gebruikt mogen worden, alvorens de dieren bestreden worden. De eenheid staat in voor de instandhouding van een aantal diersoorten en is opgesplitst per provincie, om de overstap te verkleinen. Daarbij beschikt de FBE-Z over een aantal reeds verleende ontheffingen, waar een instantie aanspraak op kan maken, dit geldt voor de volgende diersoorten:

1. Brandgans;
2. Grauwe gans;
3. Kolgans;
4. Smient;
5. Nijlgans;
6. Vlaamse gaai – ekster;
7. Zwarte kraai – kauw;
8. Haas;
9. Damhert (FBE, sd).

Wanneer gebruik gemaakt wordt van een ontheffing van de FBE, zal deze organisatie vragen om de genomen stappen te rapporteren en deze aan de partij terug te zenden. Een ontheffing voor een diersoort, anders dan in bovengenoemde lijst, is een aanvraag bij de provincie Zeeland verplicht.

Bij het voorkomen van beschermde soorten, dient zorgvuldig handelen aantoonbaar te zijn. Als deze diersoorten veelvuldig voorkomen in de gemeente Middelburg, zal mogelijk een gedragscode oplossing kunnen bieden. Door te werken volgens gestelde maatregelen, wordt schade tot het minimum beperkt en wordt waar mogelijk vrijstelling verkregen. Te nemen stappen, daar waar anders ontheffing nodig is, zullen dan niet nodig zijn.

2.2.3. Faunabeheerplan (FBP)

De Nota faunabeleid Zeeland geeft invulling aan de taken van het Flora- en faunawet en ligt ten grondslag voor de aanvraag van ontheffingen. Het beleid is gespecificeerd op specifieke regionale/provinciale omstandigheden, door te streven en te werken middels dit beleid worden verwachtingen van de FFW nageleefd. In het plan worden geen specifieke beheersmaatregelen gesteld en kan dus niet als leidraad voor het beheer van groenvoorzieningen gebruikt worden. In de nota wordt gesteld dat er iedere 5 jaar een faunabeheerplan (FBP) wordt opgemaakt. De FBE-Z beschikt over twee recente FBP's, te noemen:

1. Ganzen 2015 - 2019;
2. Zoogdieren en overige vogelsoorten 2015 - 2019.

Binnen het FBP wordt beschreven:

1. Omvang en begrenzing van het gebied waarop het faunabeheerplan betreft, ook in kaartvorm;
2. Duurzaam beheer van diersoorten in dat gebied en een onderbouwing van dit beheer;
3. Beschrijving van de mate waarin de afgelopen jaren de belangen als in artikel 68 (van de flora en faunawet) geschaad zijn;
4. Kwantitatieve gegevens van diersoorten, waarbij duurzaam beheer moet worden toegepast. Gegevens zijn: gewenste stand en beschrijving van aard, omvang en noodzaak handelingen bij bepaalde diersoorten;
5. Aard en noodzaak van ingrijpen bij de aangegeven diersoorten;
6. Werkwijze en planning van de te verrichten handelingen;
7. Onderbouwde inschatting van verwachte effectiviteit van nodige handelingen per diersoort;

8. Wijze waarop de effectiviteit bepaald gaat worden;
9. Beschrijving van de voorwaarden en mogelijkheden om gebruik te maken van een ontheffing op grond van jacht in het werkgebied (Lensink, Concept: Faunabeheerplan Zeeland 2015-2019: Zoogdieren en overige vogelsoorten, 2014).

Dit plan wordt vanuit de provincie (FBE-Z) opgesteld, maar speelt in de gemeente Middelburg een belangrijke rol. Een faunabeheerplan is voor de gemeente Middelburg een informatief document, waar men beschrijving van de provinciale beheerdoelen terugvindt. Ook kan hierin worden nagegaan aan welke voorwaarde voldaan moet worden om aanspraak te maken op een ontheffing of vrijstelling verleend aan de FBE-Z.

2.2.4. Verordening Flora- & Faunawet Zeeland

In de verordening is een lijst opgenomen met diersoorten welke provinciale vrijstelling verkrijgen op het gebied van verontrusten en verjagen. De grondgebruiker is toegestaan om de schadesoorten uit de lijst opzettelijk te verontrusten. Ook kunnen jachthouders op een aantal soorten vrijstelling krijgen om de schadesoorten te doden met behulp van een geweer. De dieren die hierin benoemd zijn, zijn afzonderlijk van de landelijke vrijstellingslijst en gespecificeerd op de provinciale instandhoudingsdoelen.

De gemeente Middelburg heeft met de verordening en het faunabeheerplan dus een aantal kaders waarbinnen gewerkt kan worden, als het gaat om de bestrijding van dieren. Zoals eerder genoemd kan het beheer hier niet op worden afgestemd, het zijn regels ten behoeve van bestrijding van dieren die overlast veroorzaken en geen regels ten behoeve van bestendig beheer om schade te voorkomen. Om zorgvuldig werken aan te tonen, zal de gemeente alsnog over een eigen document moeten beschikken.

2.2.5. Convenant biodiversiteit

In 2010 hebben 10 Zeeuwse gemeentes (behalve Reimerswaal, Borsele en Noord-Beverland) zich aangesloten bij de coalitie Biodiversiteit 2010. Deze bestaat uit een pakket van 20 maatregelen om de biodiversiteit te beschermen en het verlies aan soorten in 2020 te halveren. Elke gemeente kan op haar eigen manier invulling geven aan de uitwerking hiervan. Doelen van deze overeenkomst zijn:

- Bewust maken van biodiversiteit in de eigen leefomgeving en de effecten van handelen op de biodiversiteit;
- Relatie tussen lokaal handelen en mondiale context duidelijk maken;
- Mensen aansporen tot concrete acties door het bieden van perspectieven en innovatieve oplossingen;
- Promoten van succesverhalen en creëren van innovatieve oplossingen;
- Aanmoedigen van de dialoog tussen verschillende stakeholders.

Bewustwording speelt een belangrijke rol, waar de gemeente Middelburg invulling aan zal geven (Coalitie Zeeland biodivers, 2010). Doelstellingen uit het convenant zijn opgenomen in de milieuvisie van gemeente Middelburg. In het ruimtelijk beleid wordt al gepoogd rekening te houden met biodiversiteit. Ruimtes worden gecreëerd, zoals bloemenweides.

Wat betreft het beheer heeft hebben een aantal medewerkers van de groendienst binnen afdeling Stadsbeheer een cursus gevolgd, waarin de omgang met beplanting en soorten in de openbare ruimte aan bod kwam. Concrete uitvoeringsmaatregelen, budgetten of dergelijke zijn nog niet vastgesteld (Minderhoud, 2015).

2.3. Lokaal

2.3.1. Nieuwe natuurwet

Wanneer de nieuwe natuurwet in werking treedt, zal dit voor de gemeente betekenen dat de gevolgen voor de natuur bij een aanvraag van een omgevingsvergunning gelijk getoetst moeten worden. Hiermee is verzekerd dat het belang van de natuur van een activiteit volgens de regels wordt meegewogen (Rijksoverheid, n.d.).

2.3.2. Groenbeleidsplan

In het groenbeleidsplan is de hoofdgroenstructuur van Middelburg aangegeven en in het bestemmingsplan vastgelegd. Uit het groenbeleidsplan blijkt dat binnen deze structuur geen bebouwing of infrastructuur mag plaatsvinden, zo wordt invulling gegeven aan groene contouren. Een gebied kan verschillende waarde hebben, zo bieden parken en begraafplaatsen een grote ecologische kwaliteit. Daarbij hebben boomstructuren en oeverbeplanting in de wijken een grote waarde voor vogels.

Hieronder worden een aantal doelstellingen uit het groenbeleidsplan toegelicht. Belangrijk is dat het groenbeleidsplan medio 2015 – 2016 herzien wordt.

Beheer en onderhoud

De ecologische structuur wordt onderscheiden in een aantal delen, waar het beheer op afgestemd is:

1. Parken en begraafplaatsen: combinatie van bos, solitaire bomen, boomgroepen, struiken, gras en waterpartijen. Kruidenzomen en stukjes ruige, die in de winter deels blijven staan;
2. Zeeuwse hagen: grove haag, voornamelijk meidoorn;
3. Kruidenrijke bermen langs de weg: ruw grasvegetatie, met beperkte kruide, soms Zeeuwse hagen. Wenselijk om kruidenrijke vegetatie uit te breiden;
4. Oevervegetatie: strak gemaaid gras. Natuurvriendelijk ingerichte oevers met kruidenrijke vegetatie;
5. Spoorweg en dijkvegetaties: grazige vegetatie met kruiden, langs dijken vaak in combinatie met bomenrij;
6. Randbeplanting sportvelden en volkstuinten: bomenrij, singels van bosplantsoen met stakerige struiken en boomvormers, incidenteel onderbegroeiing van kruiden ;
7. Vogelweidegebied;
8. Muurvegetatie en waardevolle bomen in de binnenstad.

Ruimtelijke ontwikkeling

In het programma van eisen voor herinrichting of nieuwe aanleg van openbaar groen bepalen de volgende aspecten de toekomstige kwaliteit:

1. Het gebruik;
2. Technische mogelijkheden;
3. Het beeld;
4. De ecologie.

Bij herinrichting dienen groenstroken langs watergangen en dijken van voldoende afmeting te zijn. Dit is gewenst om ruimte voor inheemse planten en dieren te waarborgen. De volgende maten voor landschappelijke groenelementen zijn in het groenbeleidsplan vastgelegd:

Beheergroep	Aspect	Criteria
Watergang, natuurlijke oever, gras, bosplantsoen (landschapszone)	Minimale breedte profiel Minimale oppervlakte	55 m 0,5 ha
Bosplantsoen	Minimale breedte profiel Oppervlakte	10 m 500 m ²
Bloemrijke kruidenberm	Minimale breedte profiel	5 m
Overige bermen	Minimale breedte profiel	4 m
Wadi	Minimale breedte profiel Maximale helling	5 m 1:3 of 20%

Ook zijn de volgende zaken van belang om een goede kwaliteit van de openbare ruimte te bereiken:

1. Bij nieuwe inrichting dient men bestaande landschappelijke dragers als uitgangspunt te nemen voor het stedenbouwkundige ontwerp en van het groen.
2. De nieuwe structuren moeten voldoende maat hebben.
3. De standplaatsfactoren en sortimentskeuze van bomen moeten zodanig zijn dat duurzame instandhouding is gewaarborgd.

2.4. Bestuursorgaan Waterschap

Primaire waterschapstaken vallen niet onder de gedragscode, omwille van de wet bestuursrecht en de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Hierbij moeten belangen, flora en fauna, afgewogen worden. Indien er bij het beheer van de groene ruimte sprake is van dergelijke primaire taken, zal er mogelijk nog ontheffing of een vergunning aangevraagd moeten worden.

Het waterschap bevordert dat onderhoudsplichtigen, hun plichten volgens de gedragscode uitvoeren. Desondanks zijn de onderhoudsplichtigen zelf verantwoordelijk om zich te houden aan de FFW, omdat het waterschap geen bevoegdheid heeft om (mede)gebruikers van terreinen verplichtingen op te leggen. Dit wilt zeggen dat de partij zelf de keuze heeft om gebruik te maken van een gedragscode of een ontheffing aanvraagt (Kuks, 2011).

De gedragscode van waterschap Scheldestroom is specifiek aan haar eigen terrein, waar beheersmaatregelen op afgestemd zijn. Een dergelijke gedragscode kan dus niet worden toegepast in bijvoorbeeld openbaar groen in de bebouwde kom.

3. Zeeuwse gemeenten

3.1. Zeeuwse buurgemeenten

Eind 2013 is in het POR (Platform Openbare ruimte) besproken dat de Zeeuwse gemeentes zich toeleggen op de vraag of een gezamenlijke toepassing van een gedragscode mogelijk is. Op de agenda van de POR is de gedragscode sindsdien vrijwel niet meer naar voor gekomen, omdat dit geen prioriteit heeft gekregen. Echter, ligt bij verschillende gemeenten nog wel interesse een werkwijze met een gedragscode op te pakken. Verschillende gemeentes hebben de mogelijkheden bekeken voor hun gemeente, wat hieronder beschreven is.

Gemeente Vlissingen

Voorheen heeft gemeente Vlissingen gepoogd een gedragscode op te stellen, voornamelijk ten behoeve van ruimtelijke ontwikkeling. In februari 2009 is hiervoor een eindconceptrapport opgesteld. Het college heeft destijds besloten om de gedragscode niet te implementeren in de gemeente, zo blijkt uit de brief van de gemeente Vlissingen aan het ministerie van LNV van 20 november 2009

Destijds is deze beslissing genomen, omdat er na inventarisatie bleek dat in gemeente Vlissingen relatief weinig soorten van tabel 2 en 3 voorkomen. Hierdoor werd niet gegarandeerd dat een gedragscode dezelfde gemakken bood als de huidige ontheffingsverlening. Hierop volgend zijn aanbevelingen uit de concept – gedragscode overgenomen en geïmplementeerd in de werkwijze. Er is een protocol flora- en faunawet opgesteld, de natuurwaardenkaart wordt up – to – date gehouden en de openbare ruimte wordt ontwikkeld en beheerd aan de hand van de natuurkalender. Tot op heden wordt er vooralsnog zonder gedragscode in ruimtelijke ontwikkeling en beheer en onderhoud gewerkt (Riemens, 2015).

Gemeente Goes

Gemeente Goes heeft na aanleiding van het overleg van POR, een conceptbeleidsnotitie opgesteld. Deze conceptnotitie is toen der tijd bedoeld als document, welke binnen meerdere gemeente gebruikt kon worden (binnen contactgroep groen). Er is aan de hand van de beleidsnotitie geen verdere beslissing genomen door de gemeente Goes. De noodzaak om de gedragscode te implementeren ligt niet binnen deze gemeente, omdat een aanvraag voor ontheffing of overtreding van verboden vrijwel niet voorkomt. Belangrijk hierbij is dat er zorgvuldig gehandeld moet blijven worden, zodat nalatigheid van de flora- & faunawet voorkomen wordt (Koudstaal, 2015).

Gemeente Tholen

Op 28 april 2011 is aan het college voorgesteld om de gedragscodes 'bestendig beheer groenvoorzieningen' en 'ruimtelijke ordening en inrichting gemeenten' van stadswerk, vast te stellen en te implementeren. Omdat de gedragscode een uitvoeringszaak is, is de implementatie ervan uitsluitend door het college van B & W behandeld en van besluitvorming voorzien.

Gemeente Tholen heeft destijds besloten om de gedragscode te implementeren omwille van de risico's dat haar voormalige manier van werken met zich mee bracht. Omdat zorgvuldig handelen om deskundigheid vraagt om, werd voorheen enkele keren per jaar een Quicksan (inventarisatie) uitgevoerd. Dit kan per locatie ca. €400,- tot €700,- kosten.

Als bleek dat er een ontheffing nodig was, kunnen kosten hiervan oplopen tot €300,- per locatie. Daarbij kwam steeds vaker een melding van een overtreding van de flora & faunawet, wat een negatief aanzien geeft.

Het college heeft het voorstel om de gedragscodes te implementeren, aangenomen en op 19 januari 2012 is intern advies gegeven om in te stemmen met de opdrachtverlening aan BTL – Advies. BTL – advies heeft 5 oktober 2012 een leidraad voor gemeente Tholen geleverd, voor de implementatie en gebruik van de gedragscodes. BTL heeft tevens, in samenwerking met P3transfer, de opleidingen en examens voor 8 werknemers binnen gemeente Tholen verzorgt.

De herziening van de gedragscode 'bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen' van stadswerk is geldig van 2015 t/m 2019. Inhoudelijk is er weinig gewijzigd ten opzichte van de voorgaande gedragscode. In overleg met BTL is besloten om de leidraad (gebaseerd op de gedragscode geldig tot 2012) niet te wijzigen, omdat deze nog voldoet aan het zorgvuldig handelen (Krijger, 2015).

Gemeente Schouwen - Duiveland

De gemeente heeft zich in het verleden verdiept in de gedragscode en in de bestekken wordt geconferreerd aan de gedragscode 'bestendig beheer en onderhoud' van stadswerk. In de gemeente is er uitsluitend sprake van het voorschrijven van de gedragscode van stadswerk in de bestekken, er is hierbij geen leidraad opgesteld (Openneer, 2015).

Gemeente Hulst

Op 7 oktober 2011 is het college van B&W voorgesteld om in te stemmen met het implementeren van twee gedragscodes van stadswerk en een leidraad in de organisatie. Vervolgens heeft BTL – advies op 25 oktober 2012 een integrale leidraad voor de gedragscodes aangeleverd. Deze leidraad vormt een specifieke werkwijze voor gemeente Hulst om de gedragscode 'bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen' en 'ruimtelijke ontwikkeling' van stadswerk en VHG toe te passen. Op 8 april 2013 heeft de gemeenteraad het voorstel gekregen, om de gedragscodes en integrale leidraad flora- en faunawet vast te stellen en van toepassing te verklaren. De leidraad en gedragscodes hoeven niet aan de raad voorgesteld te worden, hiervoor is gekozen om het document standvastiger te maken.

De leidraad is opgesteld om te voorkomen dat er zonder ontheffing werk werd verricht en al dan niet per ongeluk de flora- & faunawet wordt overtreden. Binnen de gemeente wordt de leidraad ervaren als bruikbaar hulpmiddel. De leidraad dient voor bewustwording bij werkzaamheden, door de hele organisatie. Binnen beide gedragscodes is gebruik gemaakt van een natuurwaardenkaart (door BTL opgesteld), deze wordt elke 5 jaar geactualiseerd. Deze kaart kan gebruikt worden voor zowel ruimtelijke ontwikkeling als bestendig beheer van openbaar groen.

De volgende aandachtspunten worden binnen de gemeente benoemd, om aan te tonen dat er sprake is van zorgvuldig handelen:

1. De betreffende gedragscode en het plan van aanpak moet op de werklocatie aanwezig zijn;
2. Medewerkers ontvangen een werkinstructie;
3. Werkwijze dient herkenbaar te zijn in het veld;
4. Het moet duidelijk zijn wie in staat is vragen te beantwoorden;
5. Minimaal een personeelslid beschikt over de deskundigheid om de gedragscode toe te passen (FFW certificering).

Momenteel staat de gemeente Hulst op het punt om hun leidraad aan te passen na aanleiding van de herziene gedragscode van stadswerk en VHG. Hierop volgend zal het personeel voorgelicht worden over de (eventueel) nieuwe werkwijze, middels workshops en dergelijke.

Gemeente Veere

Momenteel wordt er in de gemeente Veere nog geen gebruik gemaakt van een goedgekeurde gedragscode of leidraad om deze te implementeren. Toch is er een interesse voor mogelijkheden voor implementatie hiervan. Afhankelijk van uitkomsten van dit onderzoek zal blijken of het voor gemeente Veere interessant is om een gedragscode toe te passen. Waar mogelijk kan een samenwerking tussen verschillende gemeenten ontstaan (Pas, 2015).

Gemeente Terneuzen

Momenteel wordt er intern binnen de gemeente Terneuzen gewerkt aan een werkinstructie voor de implementatie van een gedragscode (zijnde protocol om aan de zorgplicht van de flora- en faunawet te voldoen), hierbij wordt rekening gehouden met de gedragscode natuurbeheer van het Boschap. Deze werkinstructie is nog niet vastgesteld door het college of de gemeenteraad.

Alvorens deze werkinstructie er ligt hebben de voorlieden en A-medewerkers in maart 2012 een certificaat Flora- & faunawet niveau 2 behaald. Daarnaast heeft een beleidsmedewerker in 2011 een cursus van niveau 3 gevolgd. Na het behalen van het certificaat wordt er door werknemers van de gemeente een schouw uitgevoerd voor er werkzaamheden worden uitgevoerd. Hiervoor is gekozen om mensen meer bewust te maken van de uitvoering van werkzaamheden en wettelijke aansprakelijkheid.

De toepassing van een gedragscode en de aankomende werkinstructie heeft bewustwording onder werknemers gecreëerd. Doordat werkzaamheden intern plaatsvinden, komt er een hoop papierwerk bij kijken. Dit wordt niet door iedereen als positief ervaren.

Gemeente Sluis

Om de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen is het convenant biodiversiteit afgesloten. Dit betekent voor gemeente Sluis dat:

- Inrichting en beheer van het groen afgestemd wordt op gebiedskarakteristieken;
- Samenhang tussen parken, particuliere tuinen en bomen wordt versterkt;
- Ecologische doelstellingen voor inrichting en beheer van (een deel) van het gemeentelijk groen worden geformuleerd.

In het groenbeleidsplan van gemeente Sluis wordt in het beheer van de openbare ruimte is aandacht voor wet en regelgeving zoals de Flora- en Faunawet.

De gemeente Sluis heeft besloten de gedragscode van Stadswerk toe te passen om beter volgens de wetgeving te kunnen werken. De gedragscode is samen met het groenbeheerplan in 2013 vastgesteld. De gedragscode wordt ingezet als groeiplaatsen en of rust en verblijfplaatsen van beschermde soorten voorkomen in groenvoorzieningen en wanneer onderhoud wordt uitgevoerd. Door de gedragscode kan er gebruik worden gemaakt van wettelijke vrijstellingen en wordt schade aan beschermde soorten tot het minimum beperkt. Er is bewust niet gekozen om zelf een gedragscode op te stellen, omdat dit erg bewerkelijk is.

Door middel van een scan wordt bepaald wanneer er beschermde soorten voorkomen, hierop wordt dan gehandeld. Zo worden er bij de sloop van een aantal scholen, nieuwe vleermuiskasten geplaatst en de periode van slopen aangepast. In de toekomst wordt een natuurwaardenkaart opgesteld, die alle afdelingen in de gemeente kunnen raadplegen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van bestaande gegevens van bijvoorbeeld omgevingsvergunningen (de Kok, 2015).

3.2. Werkwijze gemeente Middelburg

De gemeente Middelburg beschikt al over een aantal soortgegevens:

1. 2010 en 2011 schouw van (maai-)beheer in de gemeente. Hieruit bleek dat er vrijwel geen beschermde soorten in de stad aanwezig zijn. Daarnaast zijn aannemers verantwoordelijk voor de schouw van de werklocatie.
2. 2012: vogelinventarisatie.
3. Per ontwikkeld projectgebied wordt er een Quickscan of uitgebreid onderzoek uitgevoerd, de resultaten hiervan worden opgenomen in de toelichting van het bestemmingsplan. Deze resultaten beschrijven de aanwezige diersoorten uit de drie tabellen en indien nodig de mitigerende maatregelen.
4. Bij een omgevingsvergunning wordt veelal ook een scan uitgevoerd, waarbij flora en fauna zijn opgenomen.

Echter, zijn deze gegevens nog niet gebundeld tot een document of kaart. Het is dus niet in een oogopslag inzichtelijk welke dieren in welke mate voorkomen in de gemeente.

3.2.1. Ruimtelijke ontwikkeling

Binnen de gemeente Middelburg wordt er ruimtelijk veel ontwikkeld. Hierbij komt het voor dat een beschermde dier of plantsoort zich voor doet, zo blijkt onder andere:

1. *Essenvelt*: mogelijk aanvraag voor ontheffing ten behoeve van de rugstreeppad. Dit proces is momenteel nog in gang.
2. *Mortiere*: een beschermde plantsoort was aanwezig. Er zijn maatregelen genomen om deze plantsoort te laten migreren.
3. *Rittenburg*: in eerste instantie zou een ontheffing aangevraagd moeten worden voor vleermuizen, maar hierbij wordt het 'vleermuisprotocol' gehanteerd. Dit beschrijft de manier van werken omtrent aanwezigheid van vleermuizen.
4. *Hazenburg*: een project waar de fase 'bouwrijp' bijna afgesloten is. Er zaten vleermuizen in een bomenrij, de bomen zijn gekapt pas als de dieren zich hier niet meer in voordoen. Er is dus geen ontheffing nodig (Intern gemeente Middelburg, 2015).

Tot op heden is de aanvraag van ontheffingen bij ruimtelijke ontwikkelingen (zoals hierboven) nog niet aan de orde gekomen. Bij dergelijke projecten worden er mitigerende maatregelen getroffen om schade aan beschermde flora- en fauna te voorkomen. Bij ruimtelijke ontwikkelingsplannen wordt er een flora- & faunadeskundige ingeschakeld, om via deze weg in kaart te brengen welke maatregelen getroffen moeten worden. Deze zijn dan ook vastgelegd in een document, bijgaand bij het bestemmingsplan.

3.2.2. Beheer en onderhoud openbaar groen

Werkwijze

In het beheer en onderhoud van het openbaar groen in gemeente Middelburg wordt momenteel gewerkt volgens de natuurkalender. De manier van werken wordt niet vastgelegd. Alhoewel een officiële melding van overtreden van de wet heeft zich nog niet voorgedaan, is het zorgvuldig handelen niet aantoonbaar. Nochtans zijn er partijen die opmerkingen en bedenkingen hebben bij de manier van beheren van de openbare ruimte. Daarbij komt het beheer van de openbare ruimte weer opnieuw onder de aandacht wanneer de nieuwe natuurwet in werking treedt.

Tot op heden is het nog niet voorgekomen dat er ontheffing aangevraagd moest worden, toch worden er problemen (bv. konijnenoverlast, grauwe gans) ondervonden met aanwezige diersoorten. Deze problemen zijn niet zozeer als gevolg van onderhoudsmaatregelen, maar er wordt nog gezocht naar een manier om het probleem aan te pakken. Zo is intern binnen de gemeente Middelburg melding gedaan van overlast van de Grauwe gans op sportvelden. Volgens de verordening Flora & faunawet zeeland is het mogelijk geweest de gans te verjagen en schade te beperken. Bij dergelijke situaties is intern niet bekend welke maatregelen genomen mogen worden om binnen de kaders van de flora en fauna te blijven.

Deskundigheid

Er kan gesteld worden dat binnen gemeente Middelburg bestendig beheerd wordt, al dan niet op een aantoonbare manier. Echter, vragen situaties wel om deskundigheid. Werknemers moeten namelijk in staat zijn om dier- en plantsoorten te herkennen om geen verboden te overtreden. Tot op heden is geen melding van overtredingen gedaan. Hierbij ontstaat de kans van onoplettendheid (nalatigheid), met overtredingen als risico. Dit kan werkzaamheden vertragen en de aanvraag van een ontheffing kan oplopen van €60 tot €300,- per locatie.

Om aan te kunnen tonen dat werknemers zorgvuldig kunnen handelen, zullen er opleidingscertificaten aanwezig moeten zijn. Medio maart 2007 is organisatie breed het certificaat Flora en faunawet 1 behaald. Het uitvoerend personeel moet hier over beschikken, echter heeft deze maar een geldigheidsduur van 5 jaar. De kennis is dus aanwezig maar de certificaten zijn niet meer officieel geldig, daarbij is de kennis van (mogelijk) aanwezige beschermde soorten er niet. Men is zich niet altijd bewust van de mogelijk aanwezig beschermde soorten binnen de gemeentegrenzen en de maatregelen die getroffen moeten worden om schade te beperken. Het toepassen van een gedragscode is een mogelijkheid om de bewustwording en het delen van kennis binnen de organisatie te vergroten.

4. Gedragscode

4.1. Verplichtingen gedragscode

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van de gedragscode 'bestendig beheer en onderhoud groenvoorziening' (geldig tot 2019) en de gedragscode 'ruimtelijke ontwikkeling & inrichting' (geldig tot 2015), beide opgesteld door Vereniging Stadswerk Nederland en Branchevereniging VHG. Gemeente Middelburg kan gebruik maken van deze goedgekeurde gedragscodes. Het is namelijk niet strikt noodzakelijk dat iedere organisatie voor zijn eigen werkgebied een gedragscode heeft opgesteld. De minister heeft zelfs de voorkeur voor een 'passende' en reeds goedgekeurde gedragscode (Minister van E, 2011).

4.1.1. Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting

Deze gedragscode biedt uitsluitend vrijstellingsmogelijkheden voor soorten uit 'tabel 2' en wordt voornamelijk toegepast vanuit juridisch motief: de ruimte benutten die de flora- en faunawet biedt. In dit proces wordt op voorhand bepaald welke beschermde soorten voorkomen en welke maatregelen in de planvorming en realisatie genomen kunnen worden om geen schade aan flora en fauna te richten. Bij gebruik van de gedragscode 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' wordt verwacht ten minste te beschikken over:

1. Kaart met (juridische) beschermingsstatus van gebieden;
2. Kaart met verspreidingsgegevens van soorten;
3. Regionale instandhoudingsdoelen (Borst & Sprong, 2010).

4.1.2. Bestendig beheer en onderhoud

Deze gedragscode biedt vrijstellingsmogelijkheden voor 'tabel 2 en tabel 3' soorten en vogels bij mogelijke overtreding van verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet. In de gedragscode 'bestendig beheer en onderhoud' worden de volgende zeven beheergroepen aangehouden (R. H. J. Borst, 2014):

1. Houtige boombegroeiingen met intensief beheerde kruidenvegetatie of verharding als onder etage;
2. Houtige boombegroeiing met houtige en kruidige ondergroei;
3. Houtige struweelbegroeiing;
4. Houtige sierbegroeiing;
5. Kruidige begroeiingen met jaarlijks extensief onderhoud;
6. Kruidige begroeiing met jaarlijks intensief onderhoud;
7. Kruidige waterbegroeiing en overgang land – water;

Een aantal van de beheergroepen komen overeen met de onderdelen uit de hoofdgroenstructuur van het groenbeleidsplan van Gemeente Middelburg. Omwille hiervan is gekozen om in dit onderzoek de gedragscode van Stadswerk voor 'bestendig beheer en onderhoud' verder uit te werken. Indien de gedragscode wordt toegepast, zal het beheer afgestemd worden op de maatregelen die per beheergroep staan beschreven.

De gedragscode van stadswerk (bestendig beheer en onderhoud) is in 2007 goedgekeurd en heeft recentelijk een herziening gehad. Het is mogelijk om (vrijblijvend) gebruik maken van deze gedragscode, omdat goedkeuring heeft van de overheid. Een voorwaarde hierbij is er dat door ofwel de opdrachtgever ofwel de opdrachtnemer een plan van aanpak wordt opgesteld, waarbij de gedragscode wordt gespecificeerd aan de werklocatie en beschermsorten. De opzet van het plan van aanpak is weergegeven in de gedragscode 'bestendig beheer en onderhoud groenvoorziening'. (R. H. J. Borst, 2014).

4.2. Toepassing gedragscodes

4.2.1. Toepassing

In onderstaande tabel wordt een vergelijking weergegeven van de toepasbaarheid van de gedragscodes in de huidige manier van werken. Voor beiden gedragscodes zal er allereerst een natuurwaardenkaart moeten worden opgesteld.

Activiteit	Gedragscode 'Bestendig beheer en onderhoud groenvoorziening'	Gedragscode 'Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting'
Algemene werkbeschrijving	Beschikken over datagegevens van de beschermde flora en fauna, eventueel opnemen in contractvorming indien er sprake is van aanbesteding.	Rekening houden met uitvoerbaarheid van het plan, via deskundigenrapportages op voorhand inschatten of plan schade aanbrengt. Voor toetsingskaders dient de gemeente te beschikken over: <ol style="list-style-type: none"> 1. Kaart met (juridische) beschermingsstatus van gebieden; 2. Kaart met verspreidingsgegevens van soorten.
Risicoanalyse;	Beschrijving van de werklocatie, werkzaamheden, planning en soortinformatie van soorten die voorkomen op de aangewezen locatie (informatie halen uit datagegevens). Analyserend: <i>welke verboden worden hierbij overtreden?</i>	Uitvoeren risicoanalyse per plan door deskundige intern of extern. Intern is een opleiding voor FFW niveau 4 (RO) benodigd. Bij analyse een uitvoerbaarheidstoets doen: <ol style="list-style-type: none"> 1. Analyse beschermstatus plangebied en staat instandhouding beschermde soorten 2. Resultaten: <i>Wat heeft het plan voor invloed op de beschermde soorten?</i>
Uitwerking risicoanalyse	Opstellen van alternatieven voor de beheers- en onderhoudsmaatregelen uit de werkbeschrijving die verboden overtreden (op basis van actuele soorteninformatie). Deze maatregelen vastleggen in de gedragscode.	Indien ontwikkeling negatieve effecten heeft op beschermd gebied, zal bekeken worden of dit voorkomen kan worden door het aanpassen van het plan. Afweging voor aanpassen plan ten behoeve van beschermde soort, of het starten van vergunningsprocedure.

Risicomanagement 1. Inzet deskundig personeel 2. Zorgvuldig handelen	<ol style="list-style-type: none"> Opzichter van project moet minimaal beschikken over niveau 2 (BB) van de FFW-certificering. Deze geeft werkinstructie aan uitvoerend personeel. Organiseren van: Planning voor werkzaamheden, met keuze techniek en materiaal; veldcontrole op regelmatige basis; rapporteren zorgvuldig handelen. Voorzorgsmaatregelen aantoonbaar maken; 	<ol style="list-style-type: none"> Minimaal een projectleider per project (opleiding niveau 3 of 4) of externe deskundige. Plan uitwerkingsfase: beschrijving hoe er zorgvuldig wordt gehandeld om de bescherming van soorten in stand te houden. Bv. Realiseren van vervangende verblijfplaatsen, opnemen van gedragsprotocol. De checklist hiervoor is terug te vinden in de gedragscode 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting' van stadswerk.
Communicatie	<ol style="list-style-type: none"> Regelmatig overleg tussen opdrachtnemer en opdrachtgever over de verkregen informatie. Opbergen documentatie soortgegevens, plan van aanpak en werkwijze. Evalueren. 	Er zal regelmatig overleg plaatsvinden tussen opdrachtnemer en opdrachtgever over de aanwezige (soort) informatie en evaluatie, zeker bij de uitvoeringsfase van het project.
Omgaan met calamiteiten.	Bij direct handelen aan schade ten gevolge van bv. storm, zal de verblijfplaats van de beschermde diersoort zoveel mogelijk in acht genomen moeten worden.	In de uitvoeringsfase zal de verblijfplaats van de beschermde diersoort zoveel mogelijk in acht genomen moeten worden.

Voor beide gedragscodes is het verplicht om een natuurwaardenkaart op te stellen en datagegevens van flora en fauna up – to – date te houden. In de gedragscode is vastgelegd op welke manier gewerkt wordt binnen de aangestelde locaties, een document wat voor de gehele organisatie bruikbaar is. Afspraken omtrent handelen en communiceren staan hierin opgesteld. Indien zich een verwarrende situatie voordoet binnen de gemeente over bijvoorbeeld een beheersmaatregel, kan men terugvallen op het geen afgesproken is in de gedragscode. Dus voor interne continuïteit biedt de gedragscode mogelijkheden.

De gedragscode voor zowel 'bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen' als 'ruimtelijke ontwikkeling' is een goed document om aan te tonen dat er binnen gemeente Middelburg zorgvuldig wordt gehandeld. Bij melding of controle kan de gemeente aantonen waarom er op een bepaalde manier wordt gewerkt en dat er middels deze weg (vrijwel geen) schade aanricht aan haar flora en fauna. In deze zin is een gedragscode dus een goed instrument om toe te passen.

Concreet zal de gemeente Middelburg moeten investeren in databeheer en deskundigheid. Door opleiding raakt personeel bekend met de inhoudelijke kant van de gedragscode, kennis kan intern gedeeld en overgedragen worden door bijvoorbeeld een werkinstructie of Tool box.

5. Conclusie

“Is een gedragscode een geschikt instrument waarmee gemeente Middelburg invulling kan geven aan de Flora- & faunawet? Zoja, hoe dan?”

De gedragscode ‘bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen’ is een goed en bruikbaar instrument voor de gemeente Middelburg om mee te werken. De gedragscode ‘ruimtelijke ontwikkeling en inrichting’ is minder interessant om mee verder te gaan.

Bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen

Het toepassen van de gedragscode maakt het noodzakelijk soortgegevens te bundelen en waar nodig aan te vullen. Hierop volgend kan het beheer worden aangepast, volgens de beheermaatregelen uit de gedragscode ‘bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen’ van stadswerk en VHG. Momenteel is een officiële melding van overtreding van verboden niet voorgekomen, maar tevens is niet voor elke locatie bekend of er risico tot schade aan flora- & fauna aanwezig is. De toepassing van de gedragscode kan als middel worden ingezet om de bewustwording van de manier van handelen in de organisatie te vergroten. Daarbij kan er invulling worden gegeven aan de ecologische structuur van het groenbeleid en kunnen doelstellingen hierop worden afgestemd.

Door de beheersmaatregelen uit de gedragscode toe te passen in gebieden waar veel beschermde soorten voorkomen, wordt schade tot het minimum beperkt. De mogelijkheid van behoud van biodiversiteit in de gemeente Middelburg wordt hierbij vergroot. Er wordt dan invulling gegeven aan het convenant biodiversiteit van de 13 Zeeuwse gemeenten en de provincie en aan doelstellingen van de Middelburgse milieuvisie. De gedragscode ligt ten grondslag voor het naar behoren uitvoeren van werkzaamheden en hiermee wordt aangetoond dat het belang van het natuur wordt meegenomen werkzaamheden. Dit maakt aantoonbaar dat er zorgvuldig wordt gehandeld in het kader van de flora & faunawet en nieuwe natuurwet.

De beheersmaatregelen van een gedragscode zijn een werkinstructie voor de groendienst van de afdeling stadsbeheer, maar dient ook als basis bij een aanbesteding. Door een natuurwaardenkaart op te stellen zal blijken welke soorten uit tabel 1, 2 en 3 zich voordoen in het openbaar groen van de gemeente Middelburg. Vanuit deze kaart wordt bepaald in welke gebieden zich beschermde diersoorten uit tabel 2 en 3 concentreren. Normaliter zou in deze gevallen een ontheffing voor beheersmaatregelen aangevraagd moeten worden. In het geval van een gedragscode is dit niet noodzakelijk. Een natuurwaardenkaart en het toepassen van beheersmaatregelen uit een gedragscode laat in een totaaloverzicht zien wat er in het openbare groen aan beheer toegestaan is.

Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

In de huidige werkwijze van ruimtelijke planvorming wordt per casus een Flora- & faunaonderzoek uitgevoerd door een externe partij. Hierbij wordt geïnventariseerd welke beschermde soorten voorkomen en welke maatregelen hiervoor getroffen kunnen worden. Hetgeen uit het onderzoek voortkomt wordt gerapporteerd als onderdeel van het bestemmingsplan. Bij ruimtelijke ontwikkeling wordt er al geïnvesteerd in kennis voor de aanwezige beschermde soorten door een scan. Als blijkt dat beschermde soorten aanwezig zijn, wordt hier middels mitigerende maatregelen op geanticipeerd in de planning- en uitvoeringsfase.

Tot op heden is het nog niet voorgekomen dat ontheffing noodzakelijk was. Mochten in de toekomst soorten uit tabel 3 voorkomen, moet er zowel met als zonder gedragscode, een ontheffing aangevraagd worden. Een gedragscode is een instrument dat de werkwijze van huidige ruimtelijke planvorming niet effectiever maakt en dus geen voordeel oplevert. Het advies wordt hier niet verder op toegespitst.

6. Aanpak

“Voor gebieden met een hogere hoeveelheid beschermde diersoorten de gedragscode ‘beheer en onderhoud groenvoorzieningen’ van VHG en stadswerk toepassen. Deze gebieden bepalen aan de hand van soortgegevens (natuurwaardenkaart). Soortgegevens en toepassing gedragscode opnemen in het groenbeleidsplan 2016 - 2026”

Voor het toepassen van de gedragscode ‘bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen’ is het in beeld brengen van beschermde dieren en planten noodzakelijk. Voor bewustwording van de aanwezige beschermde soorten en manier van handelen is opleiding nodig. Dit beide brengt extra kosten met zich mee. Op basis van de situatie bij andere gemeenten en een aantal offertes is hieronder een inschatting van kosten weergegeven. Belangrijk hierbij te noemen is dat kosten kunnen variëren naar de oppervlakte waarin soortgegevens in beeld worden gebracht en de hoeveelheid personeelsleden die worden opgeleid.

Hieronder worden een aantal mogelijkheden voor het voor uitwerking van de aanpak weergegeven. Onderzocht moet worden of deze kosten gedekt kunnen worden binnen reguliere groenbudgetten of reguliere budgetten ruimtelijke ontwikkeling en welke manier best passend is voor de bedrijfsvoering van gemeente Middelburg. Bijlage 4 beschrijft de scenario’s uitgebreider.

De soortgegevens en mogelijke locaties om de gedragscode ‘bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen’ kan worden ondergebracht in het aspect ecologie van het groenbeleidsplan 2016 – 2026. Dit wordt naar verwachting in het najaar van 2016 vastgesteld door de gemeenteraad.

6.1. Externe inzet

Daar waar dekking voor kosten gevonden wordt, zal een externe partij ingeschakeld worden om een natuurwaardenkaart op te stellen. Een aanvullende inventarisatie (om gegevens compleet te maken) zal naar verwachting nodig zijn en bij de externe partij ondergebracht kunnen worden. Opleiding dient voorzien te worden voor de opzichter van de gemeentelijke groendienst, een werkvoorbereider en projectleider ruimtelijke ontwikkeling.

3jr. Pilot	eenmalig	Structureel
Of abonnement		
Abonnement portaal	1000	5000
Aanvullende inventarisatie	3000	0
Totaal	4000	5000
Of inzet externe partij		
Natuurwaardenkaart	6175	0
Opleiding	2300	0
Totaal	8475	0

Abonnement is voor een minimale afname van 3jr. Een natuurwaardenkaart met inventarisatie is doorgaans voor 3jr geldig. Dan zal heroverwogen kunnen worden om de gegevens te hernieuwen, belangrijk hierbij te noemen is dat kosten hiermee gepaard gaan.

6.2. Interne inzet

De vaste groendienst van afdeling Stadsbeheer (inclusief voorman) wordt opgeleid. Daarnaast wordt op de afdeling Ingenieursbureau een werkvoorbereider opgeleid en op afdeling Ruimtelijk beleid, een beleidsmedewerker. De werkvoorbereider van het ingenieursbureau en de medewerker van Ruimtelijk beleid doen een literatuurstudie naar hetgeen binnen de gemeente aanwezig aan natuurtoetsen e.a. informatie buiten de gemeentelijke organisatie. Werknemers van afdeling Stadsbeheer zullen na opleiding inventariseren tijdens hun werkzaamheden. Daar waar zij beschermde dier- en plantsoorten herkennen, wordt dit aangegeven. Deze informatie is aanvullend voor hetgeen in literatuur is terug gevonden. Op afdeling ingenieursbureau wordt deze informatie in kaart gebracht, hier wordt een beeld van gevormd.

3jr. Pilot	Eenmalig
Inventarisatie (veld/literatuur)	€ 12.000,00
Opleiding	€ 2.765
Opstellen natuurwaardenkaart	€ 1.000,00
Totaal	€ 15.765,00

Bibliografie

- Beleidsblad bodemrichtlijn. (2011). *Beleidsblad Flora- en faunawet*. Opgeroepen op juni 19, 2015, van Rchtlijn herstel en beheer (water)bodemkwaliteit:
<http://www.bodemrichtlijn.nl/bibliotheek/beleid/beleid-van-centrale-overheid/landelijk-beleid/beleidsblad-flora-en-faunawet>
- Borst, R., & Sprong, R. (2010). *Gedragscode Flora- & faunawet; Ruimtelijke ontwikkeling & inrichting 2011-2015*. Ede: Vereniging stadwerk Nederland.
- Coalitie Zeeland biodivers. (2010, december 2010). *Convenant biodivers*. Coalitie Zeeland biodivers.
- Cultuurtechniek, I. (sd). Werkelijke kosten en uren. *Lokaties begraafplaatsen, Middelburg*. Gemeente Middelburg, Middelburg.
- de Kok, M. (. (2015, September 8). Informatiewisseling Flora- & faunawet. (J. Braspenning, Interviewer)
- De Rijksoverheid. (sd). *Nieuwe natuurwet*. Opgehaald van Rijksoverheid
- Faber, G. (2015, juli 23). *Besluit beher en schadebestrijding dieren*. Opgeroepen op juli 23, 2015, van wet- en regelgeving.
- Faber, G. S. (2015, juni 9). *Regeling tarieven Flora- & Fauna*. Opgeroepen op juni 9, 2015, van Wet- en regelgeving; overheidsinformatie:
http://wetten.overheid.nl/BWBR0012977/geldigheidsdatum_09-06-2015
- FBE. (sd). *Ontheffingen en formulieren*. Opgeroepen op juni 2, 2015, van faunabeheereenheid Zeeland.
- FBE. (sd). *Welkom bij faunabeheereenheid Zeeland*. Opgeroepen op juni 2, 2015, van Faunabeheereenheid Zeeland.
- Gemeente Hardenberg. (sd). *BJZ bestemmingsplannen*. Opgehaald van 3.1. Rijksbeleid:
http://www.ruimtelijkeplannen.nl/documents/NL.IMRO.0160.0000BP00099-VG01/t_NL.IMRO.0160.0000BP00099-VG01_3.1.html
- gemeente Middelburg. (2015, maart 9). Conceptadvies FFwet . *Conceptadvies voorgaande fase onderzoek*. Middelburg, Zeeland.
- Geoloket Zeeland. (2015). *Natuur en landschap*. Opgeroepen op september 8, 2015, van Geoloket Provincie Zeeland: <http://zldgwb.zeeland.nl/gw411sl/?Viewer=NatuurLandschap>
- Intern gemeente Middelburg. (2015, juni - juli). Input afdeling ruimtelijke ontwikkeling. Middelburg, Zeeland.

IPO. (2014, juni 18). *Nieuwe natuurwet: natuur in goede handen bij de provincies*. Opgeroepen op juni 25, 2015, van Interprovinciaal Overleg; van en voor provincies

K. Boer, C. S. (2007). *Ecologisch groenbeheer in de praktijk*. Arnhem: IPC Groene ruimte.

Koudstaal, J. (2015, juli 8). Informatiewisseling gedragscode Flora- & faunawet. (J. Braspenning - van Aert, Interviewer)

Krijger, J. (2015, juli 7). Informatiewisselen gedragscode Flora- & fauna . (J. Braspenning - van Aert, Interviewer)

Kuks, S. P. (2011, september 21). *Gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen*. Opgeroepen op juni 22, 2015, van Rijksdienst voor ondernemend Nederland.

Lensink, R. (2014). *Concept Faunabeheerplan Zeeland 2015 t/m 2019: Ganzen*. Culemborg: Bureau Waardenburg bv.

Lensink, R. (2014). *Concept: Faunabeheerplan Zeeland 2015-2019: Zoogdieren en overige vogelsoorten*. Culemborg: Bureau Waardenburg BV.

Minderhoud, J. (2015, september 9). Informatiewisseling convenant biodiversiteit. (J. Braspenning, Interviewer)

Minister van E, L. (2011, mei). Mondelinge mededeling Dienst Regelingen.

Ministerie van Economische zaken . (sd). *Gedragscodes*. Opgeroepen op juni 8, 2015, van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland: <http://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/beschermd-planten-dieren-en-natuur/flora-en-faunawet-ffw/ontheffing-vrijstelling/gedragscodes>

Ministeries van VROM, LNV, VenW en EZ. (2006). *Nota Ruimte; ruimte voor ontwikkeling; samenvatting*.

Natuur en biodiversiteit. (2012, augustus 12). Opgeroepen op juni 23, 2015, van Rijksoverheid: <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur-en-biodiversiteit/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2012/08/17/wetsvoorstel-natuurbescherming.html>

NDF. (2014, juli 21). Offerte voor omgevingsdienst Zeeland. *abonnement op de nationale databank Flora en Fauna*. Zeeland: Omgevingsdienst Zeeland.

Openner, L. (2015, juni - juli). Informatiewisseling gedragscode Flora- & faunawet. (J. Braspenning - van Aert, Interviewer)

Pas, A. v. (2015, juni). Informatiewisseling Flora- & faunawet. (J. Braspenning, Interviewer)

Provincie Zeeland. (2015). *Natuurbeheerplan Zeeland 2016*.

- R. H. J. Borst, R. S. (2014). *Gedragscode Flora- en faunawet bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen*. Ede: Vereniging Stadswerk Nederland.
- Regelink Ecologie & landschap. (sd). *Beschermde soorten door de Flora- en faunawet*. Opgeroepen op september 8, 2015, van Kenniscentrum:
<http://www.regelink.net/kenniscentrum/beschermde-soorten-door-de-flora-en-faunawet/>
- Riemens, A. (2015, Augustus 10). Informatiewisseling gedragscode Flora- & faunawet. (J. Braspenning, Interviewer)
- Rijksoverheid. (sd). *Nieuwe Natuurwet*. Opgehaald van Rijksoverheid
- RVO. (sd). *Ontheffing of vrijstelling*. Opgeroepen op Mei 11, 2015, van Rijksdienst voor Ondernemend Nederland: <http://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/beschermde-planten-dieren-en-natuur/flora-en-faunawet-ffw/ontheffing-vrijstelling>
- RVO: Antwoord voor bedrijven. (2015). *Gedragscode Flora- en Faunawet*. Opgeroepen op mei 11, 2015, van Ondernemersplein: <http://www.ondernemersplein.nl/regel/gedragscode-flora-faunawet/>
- Sociaal economische raad (SER). (2001). *Vijfde nota Ruimtelijke Ordening*. Den Haag: SER.
- Staatssecretaris Economische Zaken. (2014, juni 18). *Kamerbrief Nota van wijziging wetsvoorstel natuurbescherming*. Opgeroepen op juni 23, 2015, van Rijksoverheid:
<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur-en-biodiversiteit/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2014/06/18/kamerbrief-nota-van-wijziging-wetsvoorstel-natuurbescherming.html>
- Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA). (2006). *Gedragscode Flora- & Faunawet voor waterschappen*. Den Haag: Uni van waterschappen.
- Verhagen, J., & Visser, S. d. (2015, juni 5). Overleg Flora- & Faunawet. (J. Braspenning - van Aert, Interviewer)
- VHG branchevereniging. (sd). *Flora en fauna, nieuwe natuurwetgeving*. . Opgeroepen op juni 23, 2015, van Vhg, branchevereniging: <http://www.vhg.org/ondernemershelpdesk/flora-fauna>
- Vries, d. J. (2006). *Groenbeleidsplan gemeente Middelburg 20062016*. Boskoop: DG Groep BV.

Bijlagen

Bijlage 1: Tabellen soorten

Bijlage 2: Natura 2000 en EHS – gebieden

Bijlage 3: Provinciale doelstellingen

Bijlage 4: Scenario's schematisch

Bijlage 1: Tabellen soorten

Deze tabel beschrijft de beschermde diersoorten uit tabel 1, 2 en 3. Voor soorten uit tabel 1 geldt een algehele vrijstelling volgens artikel 75 van de flora en faunawet. Voor soorten uit tabel 3 geldt een zware bescherming. Met ingang van de nieuwe wet natuurbescherming zal deze lijst worden aangepast, naar verwachting is dit pas per 1 januari 2017.

Tabel	Soortgroep	Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam
1	Zoogdieren	aardmuis	<i>Microtus agrestis</i>
1	Zoogdieren	bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>
1	Zoogdieren	dwergmuis	<i>Micromys minutus</i>
1	Zoogdieren	bunzing	<i>Mustela putorius</i>
1	Zoogdieren	dwergpspitsmuis	<i>Sorex minutus</i>
1	Zoogdieren	egel	<i>Erinaceus europeus</i>
1	Zoogdieren	gewone bosspitsmuis	<i>Sorex araneus</i>
1	Zoogdieren	haas	<i>Lepus europeus</i>
1	Zoogdieren	hermelijn	<i>Mustela erminea</i>
1	Zoogdieren	huisspitsmuis	<i>Crocidura russula</i>
1	Zoogdieren	konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>
1	Zoogdieren	mol	<i>Talpa europea</i>
1	Zoogdieren	ondergrondse woelmuis	<i>Pitymys subterraneus</i>
1	Zoogdieren	ree	<i>Capreolus capreolus</i>
1	Zoogdieren	rosse woelmuis	<i>Clethrionomys glareolus</i>
1	Zoogdieren	tweekleurige bosspitsmuis	<i>Sorex coronatus</i>
1	Zoogdieren	veldmuis	<i>Microtus arvalis</i>
1	Zoogdieren	vos	<i>Vulpes vulpes</i>
1	Zoogdieren	wezel	<i>Mustela nivalis</i>
1	Zoogdieren	woelrat	<i>Arvicola terrestris</i>
1	Reptielen en amfibieën	bruine kikker	<i>Rana temporaria</i>
1	Reptielen en amfibieën	gewone pad	<i>Bufo bufo</i>
1	Reptielen en amfibieën	bastaardkikker (OUDE NAAM: middelste groene kikker)	<i>Rana esculenta</i>
1	Reptielen en amfibieën	kleine watersalamander	<i>Lissotriton vulgaris</i> (OUDE NAAM: <i>Triturus vulgaris</i>)
1	Reptielen en amfibieën	meerkikker	<i>Rana ridibunda</i>
1	Vissen	paling (Europese aal)	<i>Anguilla anguilla</i>
1	Mieren	behaarde rode bosmier	<i>Formica rufa</i>
1	Mieren	kale rode bosmier	<i>Formica polyctena</i>
1	Mieren	stronkmier	<i>Formica truncorum</i>
1	Mieren	zwartrugbosmier	<i>Formica pratensis</i>
1	Slakken	wijngaardslak	<i>Helix pomatia</i>
1	Vaatplanten	aardaker	<i>Lathyrus tuberosus</i>
1	Vaatplanten	akkerklokje	<i>Campanula rapunculoides</i>
1	Vaatplanten	brede wespenorchis	<i>Epipactis helleborine</i>

1	Vaatplanten	breed klokje	Campanula latifolia
1	Vaatplanten	gewone dotterbloem	Caltha palustris palustris
1	Vaatplanten	gewone vogelmelk	Ornithogalum umbellatum
1	Vaatplanten	grasklokje	Campanula rotundifolia
1	Vaatplanten	grote kaardenbol	Dipsacus fullonum
1	Vaatplanten	kleine maagdenpalm	Vinca minor
1	Vaatplanten	knikkende vogelmelk	Ornithogalum nutans
1	Vaatplanten	koningsvaren	Osmunda regalis
1	Vaatplanten	slanke sleutelbloem	Primula elatior
1	Vaatplanten	zwanebloem	Butomus umbellatus
2	Vaatplanten	Aangebrande orchis	Neotinea ustulata (OUDE NAAM: Orchis ustulata)
2	Vaatplanten	Aapjesorchis	Orchis simia
2	Vaatplanten	Beenbreek	Narthecium ossifragum
2	Vaatplanten	Bergklokje	Campanula rhomboidalis
2	Vaatplanten	Bergnachtorchis	Platanthera montana (OUDE NAAM:Platanthera chlorantha)
2	Vaatplanten	Bijenorchis	Ophrys apifera
2	Vaatplanten	Blaasvaren	Cystopteris fragilis
2	Vaatplanten	Blauwe zeedistel	Eryngium maritimum
2	Vaatplanten	Bleek bosvogeltje	Cephalanthera damasonium
2	Vaatplanten	Bokkenorchis	Himantoglossum hircinum
2	Vaatplanten	Bosorchis	Dactylorhiza fuchsii
2	Vaatplanten	Brede orchis	Dactylorhiza majalis ssp. majalis
2	Vaatplanten	Bruinrode wespenorchis	Epipactis atrorubens
2	Vaatplanten	Daslook	Allium ursinum
2	Vaatplanten	Dennenorchis	Goodyera repens
2	Vaatplanten	Duitse gentiaan	Gentianella germanica
2	Vaatplanten	Franjgentiaan	Gentianella ciliata
2	Vaatplanten	Geelgroene wespenorchis	Epipactis muelleri
2	Vaatplanten	Gele helmblom	Pseudofumaria lutea
2	Vaatplanten	Gevlekte orchis	Dactylorhiza maculata [s.s.]
2	Vaatplanten	Groene nachtorchis	Coeloglossum viride
2	Vaatplanten	Groensteel	Asplenium viride
2	Vaatplanten	Grote keverorchis	Neottia ovata (OUDE NAAM: Listera ovata)
2	Vaatplanten	Grote muggenorchis	Gymnadenia conopsea
2	Vaatplanten	Gulden sleutelbloem	Primula veris
2	Vaatplanten	Harlekijn	Anacamptis morio (OUDE NAAM: Orchis morio)
2	Vaatplanten	Herfstschroeforchis	Spiranthes spiralis
2	Vaatplanten	Herfsttijloos	Colchicum autumnale
2	Vaatplanten	Hondskruid	Anacamptis pyramidalis
2	Vaatplanten	Honingorchis	Herminium monorchis
2	Vaatplanten	Jeneverbes	Juniperus communis

2	Vaatplanten	Klein glaskruid	Parietaria judaica
2	Vaatplanten	Kleine keverorchis	Neottia cordata (OUDE NAAM: Listera cordata)
2	Vaatplanten	Kleine zonnedaauw	Drosera intermedia
2	Vaatplanten	Klokjesgentiaan	Gentiana pneumonanthe
2	Vaatplanten	Kluwenklokje	Campanula glomerata
2	Vaatplanten	Koraalwortel	Corallorhiza trifida
2	Vaatplanten	Kruisbladgentiaan	Gentiana cruciata
2	Vaatplanten	Lange ereprijs	Veronica longifolia
2	Vaatplanten	Lange zonnedaauw	Drosera longifolia
2	Vaatplanten	Mannetjesorchis	Orchis mascula
2	Vaatplanten	Maretak	Viscum album
2	Vaatplanten	Moeraswespenorchis	Epipactis palustris
2	Vaatplanten	Muurbloem	Erysimum cheiri
2	Vaatplanten	Parnassia	Parnassia palustris
2	Vaatplanten	Pijlscheefkelk	Arabis hirsuta ssp. sagittata
2	Vaatplanten	Poppenorchis	Orchis anthropophora (OUDE NAAM: Aceras anthropophorum)
2	Vaatplanten	Prachtklokje	Campanula persicifolia
2	Vaatplanten	Purperorchis	Orchis purpurea
2	Vaatplanten	Rapunzelklokje	Campanula rapunculus
2	Vaatplanten	Rechte driehoeksvaren	Gymnocarpium robertianum
2	Vaatplanten	Rietorchis	Dactylorhiza majalis ssp. praetermissa
2	Vaatplanten	Ronde zonnedaauw	Drosera rotundifolia
2	Vaatplanten	Rood bosvogeltje	Cephalanthera rubra
2	Vaatplanten	Ruig klokje	Campanula trachelium
2	Vaatplanten	Schubvaren	Ceterach officinarum
2	Vaatplanten	Slanke gentiaan	Gentianella amarella
2	Vaatplanten	Soldaatje	Orchis militaris
2	Vaatplanten	Spaanse ruiter	Cirsium dissectum
2	Vaatplanten	Spindotterbloem	Caltha palustris ssp. araneosa
2	Vaatplanten	Steenanjer	Dianthus deltoides
2	Vaatplanten	Steenbreekvaren	Asplenium trichomanes
2	Vaatplanten	Stengelloze sleutelbloem	Primula vulgaris
2	Vaatplanten	Stengelomvattend havikskruid	Hieracium amplexicaule
2	Vaatplanten	Stijf hardgras	Catapodium rigidum
2	Vaatplanten	Tongvaren	Asplenium scolopendrium
2	Vaatplanten	Valkruid	Arnica montana
2	Vaatplanten	Veenmosorchis	Hammarbya paludosa
2	Vaatplanten	Veldgentiaan	Gentianella campestris
2	Vaatplanten	Veldsalie	Salvia pratensis
2	Vaatplanten	Vleeskleurige orchis	Dactylorhiza incarnata
2	Vaatplanten	Vliegenorchis	Ophrys insectifera

2	Vaatplanten	Vogelnestje	Neottia nidus-avis
2	Vaatplanten	Voorjaarsadonis	Adonis vernalis
2	Vaatplanten	Wantsenorchis	Anacamptis coriophora (OUDE NAAM: Orchis coriophora)
2	Vaatplanten	Waterdrieblad	Menyanthes trifoliata
2	Vaatplanten	Weideklokje	Campanula patula
2	Vaatplanten	Welriekende nachtorchis	Platanthera bifolia
2	Vaatplanten	Wilde gagel	Myrica gale
2	Vaatplanten	Wilde kievitsbloem	Fritillaria meleagris
2	Vaatplanten	Wilde marjolein	Origanum vulgare
2	Vaatplanten	Wit bosvogeltje	Cephalanthera longifolia
2	Vaatplanten	Witte muggenorchis	Pseudorchis albida
2	Vaatplanten	Zinkviooltje	Viola lutea ssp. calaminaria
2	Vaatplanten	Zomeradonis	Adonis aestivalis
2	Vaatplanten	Zomerklokje	Leucojum aestivum
2	Vaatplanten	Zwartsteel	Asplenium adiantum-nigrum
2	Dagvlinders	Moerasparelmoervlinder	Euphydryas aurinia ssp. aurinia
2	Dagvlinders	Vals heideblauwtje	Plebeius idas ssp. idas
2	Kevers	Vliegend hert	Lucanus cervus
2	Kreeften	Rivierkreeft	Astacus astacus
2	Zoetwatervissen	Beekdonderpad	Cottus rhenanus (Werd vroeger onder Cottus gobio geschaard)
2	Zoetwatervissen	Kleine modderkruiper	Cobitis taenia
2	Zoetwatervissen	Rivierdonderpad	Cottus perifretum (Werd vroeger onder Cottus gobio geschaard)
2	Amfibieën	Alpenwatersalamander	Mesotriton alpestris
2	Reptielen	Levendbarende hagedis	Zootoca vivipara
2	Zeevissen	Adderzeenaald	Entelurus aequoraeus
2	Zeevissen	Baillon's lipvis	Crenilabrus bailloui
2	Zeevissen	Blauwe haai	Prionace glauca
2	Zeevissen	Blauwkeeltje	Helicolenus dactylopterus
2	Zeevissen	Blonde rog	Raja brachyura
2	Zeevissen	Bokvis	Boops boops
2	Zeevissen	Botervis	Pholis gunnulus
2	Zeevissen	Braam	Brama brama
2	Zeevissen	Brakwatergrondel	Pomatoschistus microps
2	Zeevissen	Dikkopje	Pomatoschistus minutus
2	Zeevissen	Dikrugtong	Microchirus variegatus
2	Zeevissen	Driedradige meun	Gaidropsurus vulgaris
2	Zeevissen	Dwergbolk	Trisopterus minutus
2	Zeevissen	Dwergbot	Phrynorhombus norvegicus
2	Zeevissen	Engelse poon	Aspitrigla cuculus
2	Zeevissen	Evervis	Capros aper
2	Zeevissen	Franse tong	Solea lascaris

2	Zeevissen	Gaffelmakreel	Trachinotus ovatus
2	Zeevissen	Gehoornde slijmvis	Parablennius gattorugine
2	Zeevissen	Gemarmerde sidderrog	Torpedo marmorata
2	Zeevissen	Gestreepte bokvis	Sarpa salpa
2	Zeevissen	Gestreepte lipvis	Labrus bimaculatus
2	Zeevissen	Gestreepte poon	Trigloporus lastoviza
2	Zeevissen	Gevlekte gladde haai	Mustelus asterias
2	Zeevissen	Gevlekte griet	Zeugopterus punctatus
2	Zeevissen	Gevlekte lipvis	Labrus bergylta
2	Zeevissen	Gevlekte pitvis	Callionymus maculatus
2	Zeevissen	Glasgrondel	Aphia minuta
2	Zeevissen	Golfrog	Raja undulata
2	Zeevissen	Goudharder	Liza aurata
2	Zeevissen	Groene zeedonderpad	Taurulus bubalis
2	Zeevissen	Groenlandse haai	Somniosus microcephalus
2	Zeevissen	Grote koornaarvis	Atherina presbyter
2	Zeevissen	Grote zeenaald	Syngnathus acus
2	Zeevissen	Harnasmannetje	Agonus cataphractus
2	Zeevissen	Hondshaai	Scyliorhinus canicula
2	Zeevissen	IJslandse bandvis	Lumpenus lampretaeformis
2	Zeevissen	Kathaaï	Scyliorhinus stellaris
2	Zeevissen	Kleine pieterman	Echiichthys vipera
2	Zeevissen	Kleine roodbaars	Sebastes viviparus
2	Zeevissen	Kleine slakdolf	Liparis montagui
2	Zeevissen	Kleine wormzeenaald	Nerophis lumbriciformis
2	Zeevissen	Kleine zeenaald	Syngnathus rostellatus
2	Zeevissen	Kleine zilversmelt	Argentina sphyraena
2	Zeevissen	Kleinoogrog	Raja microocellata
2	Zeevissen	Kleurige grondel	Pomatoschistus pictus
2	Zeevissen	Kliplipvis	Ctenolabrus rupestris
2	Zeevissen	Koekoeksrog	Raja naevus
2	Zeevissen	Kristalgrondel	Crystallogobius linearis
2	Zeevissen	Lichtend sprotje	Maurolicus muelleri
2	Zeevissen	Lozano's grondel	Pomatoschistus lozanoi
2	Zeevissen	Maanvis	Mola mola
2	Zeevissen	Makreelgeep	Scomberesox saurus
2	Zeevissen	Murray's zeedonderpad	Triglops murrayi
2	Zeevissen	Noorse grondel	Pomatoschistus norvegicus
2	Zeevissen	Noorse meun	Ciliata septentrionalis
2	Zeevissen	Ombervis	Argyrosomus regius
2	Zeevissen	Paganelgrondel	Gobius paganellus
2	Zeevissen	Parelvís	Echiodon drummondii
2	Zeevissen	Pitvis	Callionymus lyra
2	Zeevissen	Rasterpitvis	Callionymus reticulatus
2	Zeevissen	Reuzenhaai	Cetorhinus maximus

2	Zeevissen	Rode zeebrasem	Pagellus bogaraveo
2	Zeevissen	Schorpioengrondel	Lebetus scorpioides
2	Zeevissen	Schurftvis	Arnoglossus laterna
2	Zeevissen	Sidderrog	Torpedo nobiliana
2	Zeevissen	Slakdolf	Liparis liparis
2	Zeevissen	Slijmprik	Myxine glutinosa
2	Zeevissen	Snipvis	Macroramphosus solopax
2	Zeevissen	Spaanse makreel	Scomber japonicus
2	Zeevissen	Spaanse zeebrasem	Pagellus acarne
2	Zeevissen	Sterrog	Raja radiata
2	Zeevissen	Trekkervis	Balistes carolinensis
2	Zeevissen	Trompetterzeenaald	Syngnathus typhle
2	Zeevissen	Vierdradige meun	Rhinonemus cimbricus
2	Zeevissen	Vorskwab	Raniceps raninus
2	Zeevissen	Zee-engel	Squatina squatina
2	Zeevissen	Zeepaardje	Hippocampus ramulosus
2	Zeevissen	Zeestekelbaars	Spinachia spinachia
2	Zeevissen	Zuignapvis	Diplecogaster bimaculata
2	Zeevissen	Zwaardvis	Xiphias gladius
2	Zeevissen	Zwarte grondel	Gobius niger
2	Zeevissen	Zwarte haai	Dalatias licha
2	Zeevissen	Zwarte vis	Centrolophus niger
2	Zeevissen	Zwartooglipvis	Symphodus melops
2	Landzoogdieren	Damhert	Dama dama
2	Landzoogdieren	Edelhert	Cervus elaphus
2	Landzoogdieren	Eekhoorn	Sciurus vulgaris
2	Landzoogdieren	Grote bosmuis	Apodemus flavicollis
2	Landzoogdieren	Steenmarter	Martes foina
2	Landzoogdieren	Wild zwijn	Sus scrofa
2	Zeezoogdieren	Grijze zeehond	Halichoerus grypus
2	Zeezoogdieren	Klapmuts	Cystophora cristata
2	zeezoogdieren	Ringelrob	Phoca hispida
2	Zeezoogdieren	Walrus	Odobenus rosmarus
2	Zeezoogdieren	Zadelrob	Phoca groenlandica
3	Amfibieën	Vroedmeesterpad	Alytes obstetricans
3	Amfibieën	Kamsalamander	Triturus cristatus
3	Amfibieën	Geelbuikvuurpad	Bombina variegata
3	Amfibieën	Rugstreepad	Bufo calamita
3	Amfibieën	Vinpootsalamander	Lissotriton helveticus
3	Amfibieën	Heikikker	Rana arvalis
3	Amfibieën	Boomkikker	Hyla arborea
3	Amfibieën	Vuursalamander	Salamandra salamandra
3	Reptielen	Muurhagedis	Podarcis muralis
3	Amfibieën	Knoflookpad	Pelobates fuscus
3	Amfibieën	Poelkikker	Rana lessonae

3	Dagvlinders	Iepenpage	Satyrrium w-album
3	Dagvlinders	Bruin dikkopje	Erynnis tages
3	Dagvlinders	Klaverblauwtje	Polyommatus semiargus
3	Dagvlinders	Dwergdikkopje	Thymelicus acteon
3	Dagvlinders	Boszandoog	Lopinga achine
3	Dagvlinders	Donker pimperlblauwtje	Maculinea nausithous
3	Dagvlinders	Dwergblauwtje	Cupido minimus
3	Dagvlinders	Grote vuurvliinder	Lycaena dispar
3	Dagvlinders	Tijmblauwtje	Maculinea arion
3	Dagvlinders	Zilverstreephooibeestje	Coenonympha hero
3	Dagvlinders	Apollovlinder	Parnassius apollo
3	Dagvlinders	Pimpernelblauwtje	Maculinea teleius
3	Dagvlinders	Heideblauwtje	Plebeius argus
3	Dagvlinders	Rouwmantel	Nymphalis antiopa
3	Dagvlinders	Purperstreepparelmoervlinder	Brenthis ino
3	Dagvlinders	Grote ijsvogelvlinder	Limenitis populi
3	Dagvlinders	Kalkgraslanddikkopje	Spialia sertorius
3	Dagvlinders	Rode vuurvliinder	Lycaena hippothoe
3	Dagvlinders	Zilvervlek	Boloria euphrosyne
3	Dagvlinders	Groot geaderd witje	Aporia crataegi
3	Dagvlinders	Tweekleurig hooibeestje	Coenonympha arcania
3	Dagvlinders	Veenbesparelmoervlinder	Boloria aquilonaris
3	Dagvlinders	Woudparelmoervlinder	Melitaea diamina
3	Dagvlinders	Keizersmantel	Argynnis paphia
3	Dagvlinders	Veenhooibeestje	Coenonympha tullia
3	Dagvlinders	Veldparelmoervlinder	Melitaea cinxia
3	Kevers	Heldenbok	Cerambyx cerdo
3	Kevers	Vermiljoenkever	Cucujus cinnaberinus
3	Kevers	Gestreepte waterroofkever	Graphoderus bilineatus
3	Kevers	Juchtleerkever	Osmoderma eremita
3	Kevers	Brede geelrandwaterroofkever	Dytiscus latissimus
3	Landzoogdieren	Noordse woelmuis	Microtus oeconomus ssp. arenicola
3	Landzoogdieren	Waterspitsmuis	Neomys fodiens
3	Landzoogdieren	Boommarter	Martes martes
3	Landzoogdieren	Bever	Castor fiber
3	Landzoogdieren	Wilde kat	Felis silvestris
3	Landzoogdieren	Watervleermuis	Myotis daubentonii
3	Landzoogdieren	Lynx	Lynx lynx
3	Landzoogdieren	Das	Meles meles
3	Landzoogdieren	Otter	Lutra lutra
3	Landzoogdieren	Eikelmuis	Eliomys quercinus
3	Landzoogdieren	Hazelmuis	Muscardinus avellanarius
3	Landzoogdieren	Wolf	Canis lupus

3	Landzoogdieren	Hamster	<i>Cricetus cricetus</i>
3	Libellen	Oostelijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia albifrons</i>
3	Libellen	Rivierrombout	<i>Gomphus flavipes</i>
3	Libellen	Groene glazenmaker	<i>Aeshna viridis</i>
3	Libellen	Sierlijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia caudalis</i>
3	Libellen	Gaffellibel	<i>Ophiogomphus cecilia</i>
3	Libellen	Noordse winterjuffer	<i>Sympecma annulata</i>
3	Libellen	Bronslibel	<i>Oxygastra curtisii</i>
3	Libellen	Gevlekte witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>
3	Nachtvlinders	Teunisbloempijlstaart	<i>Proserpinus proserpina</i>
3	Reptielen	Adder	<i>Vipera berus ssp. berus</i>
3	Reptielen	Soepschildpad	<i>Chelonia mydas</i>
3	Reptielen	Ringslang	<i>Natrix natrix</i>
3	Reptielen	Zandhagedis	<i>Lacerta agilis</i>
3	Reptielen	Dikkopschildpad	<i>Caretta caretta</i>
3	Reptielen	Gladde slang	<i>Coronella austriaca</i>
3	Reptielen	Lederschildpad	<i>Dermodochelys coriacea</i>
3	Reptielen	Hazelworm	<i>Anguis fragilis</i>
3	Reptielen	Kemp's zeeschildpad	<i>Lepidochelys kempii</i>
3	Vaatplanten	Kruipend moerasscherm	<i>Apium repens</i>
3	Vaatplanten	Zomerschroeforchis	<i>Spiranthes aestivalis</i>
3	Vaatplanten	Groot zeegras	<i>Zostera marina</i>
3	Vaatplanten	Drijvende waterweegbree	<i>Luronium natans</i>
3	Vaatplanten	Groenknolorchis	<i>Liparis loeselii</i>
3	Vissen	Elrits	<i>Phoxinus phoxinus</i>
3	Vissen	Bittervoorn	<i>Rhodeus amarus</i>
3	Vissen	Steur	<i>Acipenser sturio</i>
3	Vissen	Beekprik	<i>Lampetra planeri</i>
3	Vissen	Gestippelde alver	<i>Alburnoides bipunctatus</i>
3	Vissen	Grote modderkruiper	<i>Misgurnus fossilis</i>
3	Vleermuizen	Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>
3	Vleermuizen	Tweekleurige vleermuis	<i>Vespertilio murinus</i>
3	Vleermuizen	Kleine dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>
3	Vleermuizen	Ruige dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>
3	Vleermuizen	Vale vleermuis	<i>Myotis myotis</i>
3	Vleermuizen	Bechsteins vleermuis	<i>Myotis bechsteinii</i>
3	Vleermuizen	Brandts vleermuis	<i>Myotis brandtii</i>
3	Vleermuizen	Bosvleermuis	<i>Nyctalus leisleri</i>
3	Vleermuizen	Mopsvleermuis	<i>Barbastella barbastellus</i>
3	Vleermuizen	Franjestaart	<i>Myotis nattereri</i>
3	Vleermuizen	Grote rosse vleermuis	<i>Nyctalus lasiopterus</i>
3	Vleermuizen	Gewone baardvleermuis	<i>Myotis mystacinus</i>
3	Vleermuizen	Kleine hoefijzerneus	<i>Rhinolophus hipposideros</i>
3	Vleermuizen	Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>
3	Vleermuizen	Gewone grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus</i>

3	Vleermuizen	Grijze grootoorvleermuis	Plecotus austriacus
3	Vleermuizen	Grote hoefijzerneus	Rhinolophus ferrumequinum
3	Vleermuizen	Ingekorven vleermuis	Myotis emarginatus
3	Vleermuizen	Meervleermuis	Myotis dasycneme
3	Vleermuizen	Rosse vleermuis	Nyctalus noctula
3	Vleermuizen	Noordse vleermuis	Eptesicus nilsoni
3	Weekdieren	Platte schijfhoren	Anisus vorticulus
3	Weekdieren	Bataafse stroommossel	Unio crassus
3	Zeezoogdieren	Gewone vinvis	Balaenoptera physalus
3	Zeezoogdieren	Gestreepte dolfijn	Stenella coeruleoalba
3	Zeezoogdieren	Witte dolfijn	Delphinapterus leucas
3	Zeezoogdieren	Dwergvinvis	Balaenoptera acutorostrata
3	Zeezoogdieren	Gewone dolfijn	Delphinus delphis
3	Zeezoogdieren	Dwergpotvis	Kogia breviceps
3	Zeezoogdieren	Bruinvis	Phocoena phocoena
3	Zeezoogdieren	Gewone zeehond	Phoca vitulina
3	Zeezoogdieren	Narwal	Monodon monoceros
3	Zeezoogdieren	Bultrug	Megaptera novaeangliae
3	Zeezoogdieren	Gewone spitsdolfijn	Mesoplodon bidens
3	Zeezoogdieren	Hille	Hyperoodon ampullatus
3	Zeezoogdieren	Orca	Orcinus orca
3	Zeezoogdieren	Witsnuitdolfijn	Lagenorhynchus albirostris
3	Zeezoogdieren	Kleine zwaardwalvis	Pseudorca crassidens
3	Zeezoogdieren	Spitsdolfijn van Gray	Mesoplodon grayi
3	Zeezoogdieren	Potvis	Physeter catodon
3	Zeezoogdieren	Witflankdolfijn	Lagenorhynchus acutus
3	Zeezoogdieren	Griend	Globicephala melas
3	Zeezoogdieren	Grijze dolfijn	Grampus griseus
3	Zeezoogdieren	Tuimelaar	Tursiops truncatus
3	Zeezoogdieren	Noordse vinvis	Balaenoptera borealis

Wat betreft vogels zijn er 5 categorieën:

1. Nesten, die buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats.
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop.
3. Nesten van vogels, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en daarin honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing.
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen

De vogels in deze categorieën zijn jaarrond beschermd.

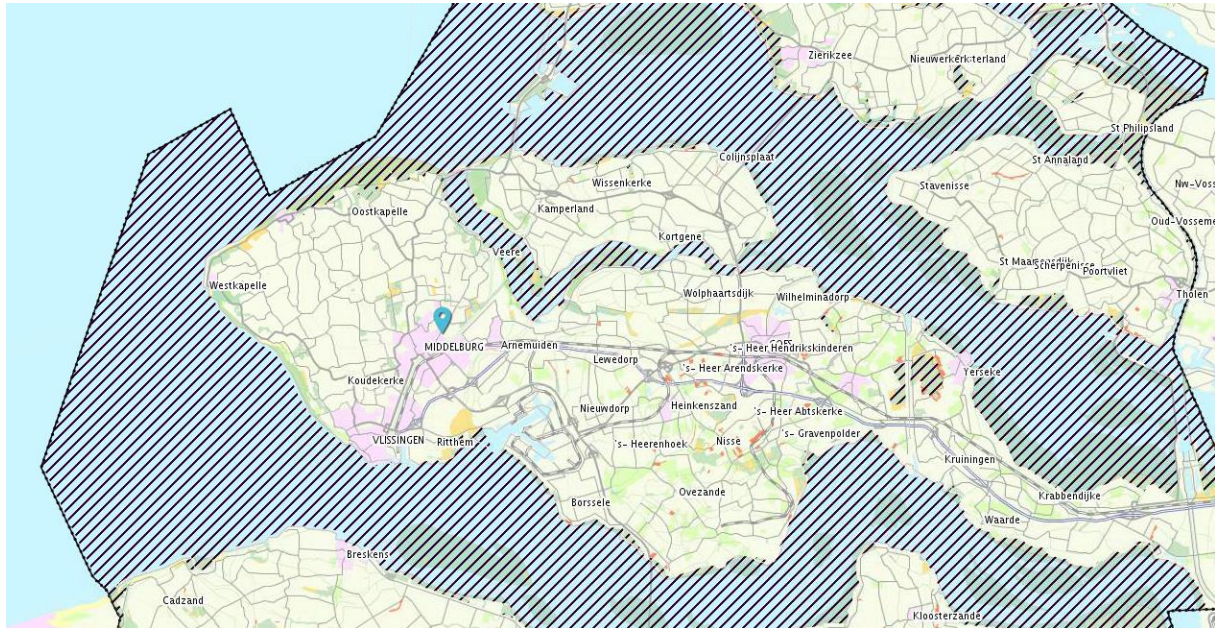
5. Nesten van vogels die terugkeren naar de plaats waar zij vorig jaar hebben gebroed of de directe omgeving hiervan. Deze beschikken over voldoende flexibiliteit om zich elders te vestigen als de broedplaats is verloren gegaan.

Bron:

(Regelink Ecologie & landschap, sd)

Bijlage 2: Natura 2000 en EHS gebieden

EHS buiten land

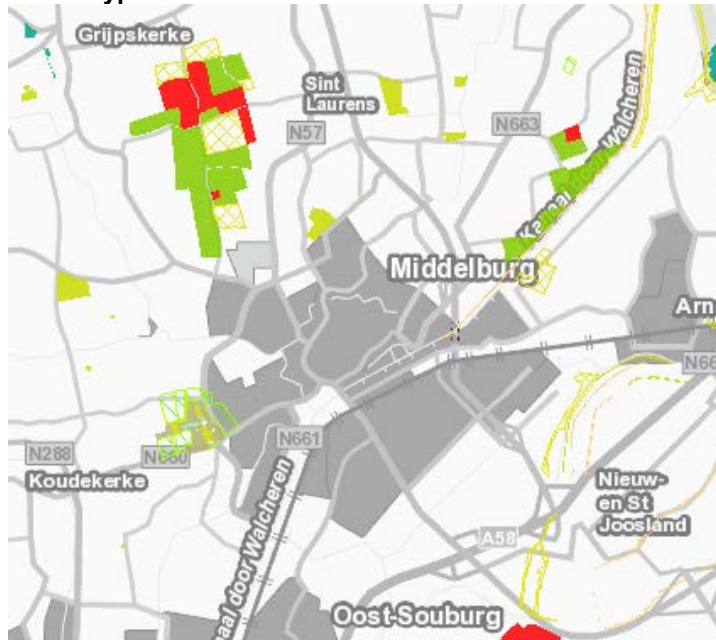
EHS gebieden op het land

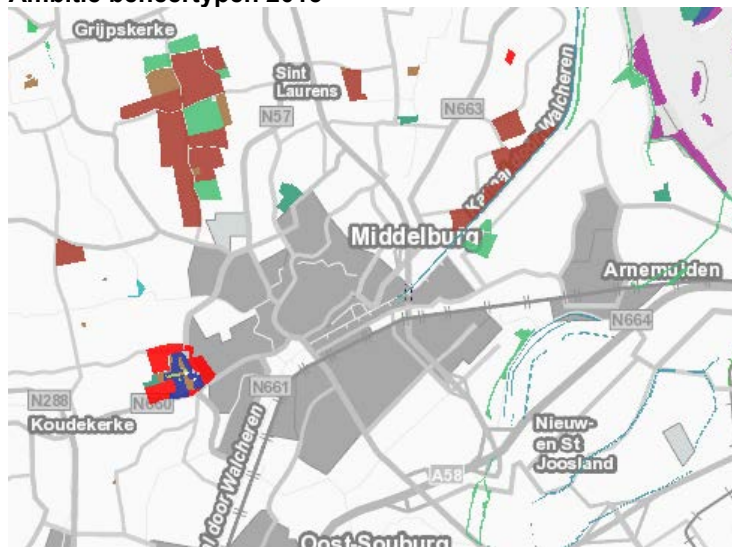
Bijlage 3: provinciale doelstellingen

Op de gekleurde vakken worden bepaalde beheertypen toegepast, echter worden er (door natuurdoelstellingen provincie) andere beheertypen geambieerd. Hier komen andere beheersmaatregelen bij kijken. Door de gestelde beheersmaatregelen te hanteren kan er gebruik gemaakt worden van de SNL subsidie. De aangewezen beheertypen zullen hier worden toepast. Het is dus niet gewenst om op deze gebieden de gedragscode van stadswerk toe te passen (Geoloket Zeeland, 2015).

Beheertypen 2015

Ambitie beheertypen 2015

Bijlage 4: Scenario's schematisch

Externe inzet							
Werkzaamheden		Uitvoering		Inzet		Extra kosten	
Post	Specificatie	Intern	Extern	Uren	Activiteiten	Kosten structureel	Kosten eenmalig
Afsluiten abonnement NDFF	Afsluiten abonnement min. 3jr.		X			€ 4.750	€ 1.000
Toekennen ecologische waarden	Verwerken gegevens NDFF in GIS omgeving	X		2	Grond en groenvoorziening openbare ruimte		€ 1.000
Leidraad samensmelten met groenbeleidsplan	Aanwijzen gebieden voor gedragscode a.h.v. gegevens	X		10			
Opleiding niveau 2	Voorman groendienst		X	16			€ 490
Opleiding niveau 3	Werkvoorbereider		X	28			€ 875
Opleiding niveau 3 RO	Beleidsmedewerker RO		X				€ 1.250
Opzetten leidraad	Beschrijven beheersmaatregelen per werklocatie	X		100	Gr. & groenv. OR		
Toolbox	Instureren gebruik gegevens en gedragscode	X		30	Algemeen		

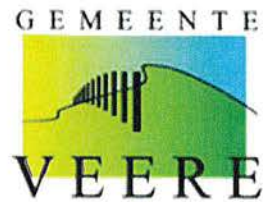
Interne inzet							
Werkzaamheden		Uitvoering		Inzet		Extra kosten	
Post	Specificatie	Intern	Extern	Uren	Reserveren budgetten	Kosten structureel	Kosten eenmalig
Opleiding niveau 1	hercertificering 10 werknemers groendienst		X	40			€ 1.400
Opleiding niveau 2	Voorman groendienst		X	16	Cursussen/symposia/beurzen		€ 490
Opleiding niveau 3	Beleidsmedewerker		X	28			€ 875
Inventariseren/beeldvorming	Inventariseren en in kaart brengen gegevens	X		240	Veldinventarisatie		€ 12.000
Toolbox	Door extern bureau	X		30	Algemeen cultuurtechnische adviezen		

Bijlage 11 Pilot inzet Orionis Arnemuiden

- Inleiding
- Onderzoeksvragen
- Opzet verkenning
- Betrokkenen
- Financiën

Verkenning inzet Orionis Walcheren bij de buitendiensten van de Walcherse gemeenten

15 maart 2016

Samenvatting

Voorliggende verkenning beoogd in beeld te brengen hoe de doelstellingen van Orionis Walcheren zo goed mogelijk gerealiseerd kunnen worden met inschakeling van de buitendiensten van haar deelnemende gemeenten. Daarbij is in het bijzonder gekeken mogelijkheden van samenwerking die tot synergie kunnen leiden, nu door invoering van de Participatiewet nadruk komt te liggen op het weer naar werk begeleiden van mensen die een afstand tot de arbeidsmarkt hebben, werkloos zijn, arbeidsbeperkingen hebben of tijdelijk niet in hun eigen inkomenssituatie kunnen voorzien.

Een snelle terugstroom van deze mensen is maatschappelijk gewenst en een financiële noodzaak voor de gemeenten: zij voorzien immers in een uitkering (in welke vorm dan ook). Echter, niet elke doelgroep van Orionis Walcheren is geschikt voor uitstroom. De voormalige Wet Sociale Werkvoorziening bestaat dan niet meer, maar mensen die in het verleden hierop zijn geïndiceerd behouden hun rechten en staan bij Orionis Walcheren op de loonlijst. Uitstroom van WSW-ers was al nihil, dat zal in de toekomst waarschijnlijk niet verbeteren. Het gaat daarmee niet alleen over instroom, doorstroom en uitstroom, maar voorlopig ook over zo nuttig mogelijke inzet van mensen die hier weinig kans op maken. Betreffende de groep die over betere kansen beschikt, gaat het over mensen die, afhankelijk van arbeids- en ontwikkelingsvermogen, daadwerkelijk naar een vakinhoudelijke functie toe kunnen groeien, maar ook die het aan basis werknemersvaardigheden ontbreekt.

Cru gesteld komt het er op neer dat Orionis Walcheren forse basiskosten kwijt is, ongeacht of de doelgroepen die het betreft in praktische werkleertrajecten terecht komen of niet. Uiteraard zullen de kosten hoger zijn zodra er meer begeleiding en infrastructuur nodig is om ze wel aan het werk te helpen, maar per saldo levert dat dus bijna “gratis” arbeidskracht op omdat dit met behoud van uitkering kan. Door hen zo veel als mogelijk in te zetten bij de buitendiensten van de gemeenten, genereert dit een kostendekking op macro niveau: kosten die aan de voorkant bij Orionis Walcheren zijn gemaakt, komen via de achterdeur als arbeid bij de buitendiensten terug.

Hier zijn in essentie twee zaken voor nodig: zo veel mogelijk werk dat mensen via Orionis Walcheren bij de gemeentelijke buitendiensten kunnen doen, teneinde hun achterstand tot de arbeidsmarkt in te lopen én een goede coördinatie daarvan. Dat vraagt intensieve samenwerking op operationeel niveau tussen de vier partijen. En in het verlengde hiervan uiteraard draagvlak hiervoor bij bestuur en management. En een dosis geduld.

Want de materie is complex en de maatschappelijke en financiële belangen hoog. Met drie besturen van de gemeenten en per gemeente ook nog eens meerdere afdelingen die hier raakvlak mee hebben, is er in meer of mindere mate sprake van “koninkrijkjes”. Die elk hun “eigen” belangen en verantwoordelijkheden hebben, voortkomend uit de uitvoering van beleid. Op zichzelf zijn deze legitiem, het gaat vooral om een manier te vinden om er goed mee om te gaan. Dat begint bij het benoemen ervan. Zodra ze inzichtelijk zijn kunnen ze worden afgewogen tegen de vraag wat de meest effectieve en efficiënte wijze is om de maatschappelijke opgave samen te realiseren. Daarbij gaat het over samenwerken, niet over samenvoegen.

1 Inleiding

Orionis Walcheren, het werk-leerbedrijf van de Walcherse gemeenten waarin de sociale werkvoorziening, de kredietbank en sociale zaken is ondergebracht, is door de per 1 januari 2015 van kracht geworden Participatiewet geconfronteerd met een aantal aanzienlijke veranderingen. Dat heeft effect op de bedrijfsvoering van de gemeenschappelijke regeling en in het verlengde daarvan ook (negatieve) financiële gevolgen voor de eigenaren. Teneinde hier verbetering in te brengen is opdracht gegeven te verkennen hoe de doelstellingen van Orionis Walcheren zo goed mogelijk gerealiseerd kunnen worden met inschakeling van haar deelnemers. Daarbij is gedacht aan een verdergaande samenwerking dan nu het geval is van de drie gemeentelijke groenafdelingen. Samenwerking die voor de drie groenafdelingen en voor Orionis Walcheren kan leiden tot synergie voordelen.

Omdat dit consequenties kan hebben voor de kwaliteit van het openbaar gebied en de bedrijfsvoering van de hiervoor verantwoordelijke afdelingen, is door de deelnemende gemeenten besloten om vanuit hun perspectief te verkennen waar en hoe zij Orionis Walcheren zo goed mogelijk kunnen faciliteren in het bereiken van haar doelstellingen. Voorliggend document bevat de uitwerking daarvan.

2 Onderzoeksvragen

De verkenning spitst zich toe op de vraag wat de buitendiensten van de deelnemende gemeenten voor Orionis Walcheren kunnen betekenen op het gebied van:

- Opleiding cliënten
- Te werkstelling cliënten
- Financiering werk-leertrajecten

Om hierin inzicht te verkrijgen is getracht in beeld te brengen:

- Wat de onderliggende opgave voor Orionis Walcheren is?
- Wat de omvang van dit vraagstuk is?
- Welke financieel en kwalitatief effect de beoogde oplossing van Orionis Walcheren voor de gemeenten zal hebben?
- Welke activiteiten denkbaar zijn die enerzijds binnen de doelstellingen van Orionis Walcheren passen en die anderzijds een bijdrage kunnen leveren aan de producten en prestaties van de buitendiensten?
- Of de Walcherse buitendiensten elkaar in deze casus kunnen versterken?

3 Opzet verkenning

Teneinde inzicht in de (on)mogelijkheden bij zowel Orionis Walcheren als de buitendiensten van de deelnemende gemeenten te krijgen, zijn relevante zaken en de hieraan gerelateerde context in beeld gebracht. Dat heeft betrekking op bijvoorbeeld wet- en regelgeving, doelgroepen van Orionis Walcheren, de wijze waarop (groen)werkzaamheden zijn georganiseerd, enz. Tevens is een doorkijk gegeven naar hoe andere organisaties hier mee om gaan.

Op basis hiervan zijn overwegingen in beeld gebracht, conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan.

5 Betrokkenen

5.1 Cliënten/doelgroepen

Thans zijn de werkzaamheden gericht op het weer naar werk begeleiden van mensen die een afstand tot de arbeidsmarkt hebben, werkloos zijn, arbeidsbeperkingen hebben of tijdelijk niet in hun eigen inkomenssituatie kunnen voorzien. De instroom is daarmee in ieder geval anders dan voorheen, naar verwachting kwalitatief hoger. Dit vraagt een andere benadering. Globaal zijn er vier doelgroepen, die zien er als volgt uit.

5.1.1 WSW-geïndiceerden

De instroom naar de sociale werkvoorziening is verdwenen, maar cliënten met een (oude) WSW-indicatie zijn er nog wel. Het arbeidsvermogen van deze groep varieert afhankelijk van de indicatie. Uitgangspunt daarbij was om deze groep naar vermogen aan het arbeidsproces deel te laten nemen, deels door het hiervoor "geschikt maken" en deels in het bieden van een "vaste" werkplek omdat terugkeer of toegang tot de reguliere bedrijven zeer kansarm is. Voormalige WSW-ers zijn in vaste dienst bij Orionis Walcheren, tenzij er uitstroom plaats vindt via pensionering danwel een overstap naar de markt. In het laatste geval vervalt dan ook het vangnet dat door de indicatie is geschapen. Het is de verwachting dat het bestand WSW-ers jaarlijks met 6% afneemt.

Een deel van de loonkosten worden door de (landelijke) overheid vergoed, een deel dient terug te komen uit de opbrengst van werkzaamheden. Inzetbaarheid cq. productiviteit en tarieven zijn (naar de markt toe) in evenwicht met elkaar. De personele kosten staan los van de productiviteit: niet-werken kost even veel als wel-werken. De opbrengst is in het laatste geval uiteraard wel hoger (indien deze de kosten van begeleiding overtreft).

Omdat deze groep geen instroom kent², blijft er een vaste groep over die in meer of mindere mate begeleiding nodig heeft om arbeidsvermogen te genereren en te optimaliseren.

5.1.2 WWB-doelgroep

Onder deze doelgroep vallen burgers van Walcheren die instromen omdat ze werkloos zijn en/of niet in hun eigen inkomenssituatie kunnen voorzien en daarvoor tijdelijk gebruik willen maken van een uitkering.

Sinds de uitvoering van de Participatiewet heeft Orionis Walcheren een nog meer expliciete taak ook deze doelgroep te begeleiden (re-integratie) naar een reguliere werkgever, waarbij de burger vanuit loon weer kan voorzien in zijn eigen inkomen. Vaak blijkt dat deze burgers al een langere periode niet werkzaam zijn geweest, en daardoor een afstand heeft tot de arbeidsmarkt en/of over onvoldoende kwalificaties en werkervaring beschikken. De afstand tot de arbeidsmarkt kan verschillen.

5.1.3 Doelgroep jongeren < 27 jaar

Vanaf september 2015 is een gemeente verantwoordelijk voor alle mensen met een arbeidsvermogen van 18 jaar en ouder die ondersteuning nodig hebben. Een bijzondere doelgroep daarbinnen betreft jongeren tot 27 jaar. Voorheen zaten zij in de WWB, WSW of Wajong. Voorts ligt er niet zelden een relatie met Jeugdzorg, na de decentralisatie hiervan

² In de afgelopen jaren is gebleken dat uitstroom uit deze doelgroep nihil is.

Na het werkleertraject is het doel dat deze kandidaat uitstroomt richting regulier werk. De doelstelling is dus re-integratie. Binnen de WSW-groep is dat eigenlijk ook de doelstelling, maar de praktijk leert dat dit niet het geval is. Ook bij de WWB-groep zal dit niet altijd realiseerbaar zijn, immers personen die vroeger een WSW-indicatie kregen vallen nu ook in deze groep. In de praktijk ziet men bij Orionis Walcheren bij mensen die in de werksoort buitendienst actief zijn nauwelijks verschil tussen WSW en WWB. In beide doelgroepen ziet men een verdeling in arbeidsvermogen:

- Arbidsvermogen 80-100% → loopbaanontwikkeling
- Arbidsvermogen 50-80% → trajectontwikkeling - 45%
- Arbidsvermogen <50% → arbeidsontwikkeling

Clënten worden daarom vooral op arbeidsvermogen ingedeeld, niet zozeer op doelgroep. In de praktijk werken WSW-ers en WWB-ers in gemengde samenstelling.

Circa 45% van het totale bestand van 3400 personen valt binnen de trajectontwikkeling, waar het zowel aan voldoende werknemersvaardigheden als vakvaardigheden ontbreekt. De trajecten die Orionis Walcheren inzet hebben plaatsing op de reguliere arbeidsmarkt tot doel en zijn zo lang als nodig, maar ook zo kort als mogelijk. Afhankelijk van het arbeidsvermogen van medewerkers duurt dit korter of langer, of is het zelfs helemaal niet mogelijk.

Omdat Orionis Walcheren veel taken via uitbesteding heeft aangenomen en deze dus zelfstandig uitvoert, is er veel begeleiding van de werkzaamheden nodig. Dat gebeurt niet alleen door de staf van Orionis Walcheren, maar deels ook door mensen uit de doelgroepen. Elke werkleider beschikt theoretisch over twee voorlieden, die elk een ploeg van 5 à 6 medewerkers omvatten. Deze meewerkende voorlieden geven vaktechnische leiding aan de ploegen en zorgen voor het handhaven van de bedrijfsregels. De werkleiders zorgen voor personele begeleiding en de planning. Thans zit Orionis Walcheren echter in de situatie dat er te weinig groeninhoudelijke kennisdragers zijn.

5.3 Buitendiensten van de GR-eigenaren

5.3.1 Buitendienst gemeente Vlissingen

Binnen de buitendienst van Gemeente Vlissingen werken circa 15 medewerkers in eigen dienst in het groen en op de begraafplaatsen, verdeeld over twee wijkteams en een gespecialiseerd team (o.a. bomenonderhoud). Daarnaast zijn er nog vier stratenmakers. Veel routinematig onderhoudswerk (schoffelen, maaien, (chemische) onkruidbestrijding op verharding, snoeien) wordt middels een onderhoudsbestek in de commerciële markt gezet. Dit bedraagt circa € 8 ton, waarin een SROI-verplichting is opgenomen voor 12.000 uur. Deze wordt door Orionis Walcheren ingevuld. Het uitbestedde werk bestaat uit twee percelen: onderhoud op basis van beelden (ca € 6 ton) en onderhoud op frequentie. Laatstgenoemde categorie betreft veelal snoeiwerk, hetgeen als hoogwaardig werk is te beschouwen. Eerstgenoemd onderdeel betreft onkruidbestrijding in bosplantsoen, sierheesters, struikrozen, vaste planten en hagen en het maaien van grasvelden inclusief graskanten bijhouden. Voor het merendeel is dit qua vakkennis en vaardigheden laagkwalitatief groenwerk. Het bevindt zich vooral in gebieden die op A-niveau moeten worden onderhouden, de consequentie hiervan is dat het arbeidsintensief is.

van zwerfvuil en op de gemeentewerf, daarnaast zijn er medewerkers actief bij het ophalen en repareren van inzamelbakken voor huiselijk afval.

Voor de onkruidbestrijding op verhardingen heeft gemeente Veere een twee jarig raamcontract op de markt gezet waarin een SROI-verplichting van 25% is opgenomen. Het te onderhouden areaal aan elementenverhardingen en halfverhardingen bedraagt in totaal circa 1.000.000 m².

5.3.4 Overzicht financiële omvang uitbesteding

In onderstaand schema zijn de budgetten weergegeven die worden ingezet voor uitbesteding van werkzaamheden en detachering van medewerkers door Orionis Walcheren bij de buitendiensten van de Walcherse gemeenten. Dit is op basis van de huidige wijze van onkruidbestrijding.

Uitsplitsing uitbestedings-budgetten	Uitbesteding aan markt (excl. SROI)	Via Social Return on Investment	Detachering & uitbesteding aan Orionis	Totaal SROI, detachering & uitbesteding
Vlissingen	€ 650.000	€ 150.000	€ 45.000	€ 195.000
Middelburg	nihil	nihil	€ 520.000	€ 520.000
Veere	nihil	€ 50.000	€ 365.000	€ 415.000
totaal				€ 1.140.000

6 Financiële aspecten

Zoals in de vorige paragrafen aangegeven zijn de doelgroepen die in de werksoort Buitendienst deelnemen inhoudelijk niet heel erg verschillend, maar zijn de financiële stromen die bij verschillende doelgroepen die onder de Participatiewet vallen dat wel.

6.1 Financiering WSW

Per volledige SE³ ontvangt Orionis Walcheren via de deelnemende gemeenten per jaar € 27.000,- rijkssubsidie, plus de inkomsten die men ontvangt uit –in geval van de buitendiensten- detachering of het uitvoeren van aangenomen werk.

Daar tegenover staan de loonkosten en begeleiding van een SW-er, aangevuld met eventuele opleidingen en voor het werk benodigde infrastructuur (werklocatie, vervoer, gereedschap, enz). Deze bedragen gemiddeld € 30.000,-.

In de basis vormt een negatief startbedrag van € 3.000,- het vertrekpunt van mogelijke revenuen. Het netto resultaat per SE is echter sterk afhankelijk van de wijze waarop werkzaamheden worden uitgevoerd: als detachering of als aangenomen werk/productie. Bij detachering verzorgt de "ontvangende" organisatie het grootste gedeelte van de werkbegeleiding van de medewerker en beschikken zij doorgaans ook over de benodigde infrastructuur. Voorts zijn het vaak de medewerkers met een hoger arbeidsvermogen die voor detachering geschikt zijn. Zij brengen dus meer op én kosten minder.

Per saldo is de WSW-doelgroep voor Orionis Walcheren verliesgevend, met een gemiddeld negatief resultaat van € 4.000,- per SE.

³ De Standaard Eenheid (SE) komt overeen met een arbeidsplaats van 36 uur voor een WSW-werknemer die is ingedeeld in de categorie "matige arbeidshandicap". In geval van "ernstige arbeidshandicap" bedraagt dit 1,25 SE.

Handwritten notes:
27.000 subsidie 30000 kosten = 30000 blist
400 loonkosten 4000 } gemiddeld 2000
600 blistkosten 4000 }
Saldo = 1000 +

7.1.1 Gemeente Roosendaal

Binnen gemeente Roosendaal is de WSW en WWB gescheiden. De gemeenschappelijke regeling WVS draagt zorg voor de WSW-ers, het Werkplein (ook GR) doet dat met betrekking tot de WWB. Zij leveren beiden aan de buitendienst van de gemeente.

In de afgelopen jaren is dit team Openbare Werken van 75 naar 50 eigen medewerkers afgeslankt. Daarvan werken er circa 40 buiten in het onderhoud. Zij worden aangestuurd door zogeheten Wijkchefs. Dit zijn leidinggevendende die "van afstand" de koers uitzetten en vooral een rol hebben in de verbinding naar de burgers/gebruikers toe. In de ploegen bestaat de hiërarchische functie van voorman niet meer. De eigen medewerkers worden geacht taakvolwassen te zijn en zelfstandig hun werk uit te kunnen voeren. Vaak is dit nog wel in teamverband. Uit de aanwezige medewerkers komt op basis van natuurlijk leiderschap vanzelf naar voren wie het hardst aan de kar trekt. Een selectie van de groep met buitendienstmedewerkers is in staat gesteld om een training te volgen hoe om te gaan met mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Uiteindelijk vonden zes medewerkers van de buitendienst het een uitdaging om die doelgroep te begeleiden en hebben zich hier verder in ontwikkeld.

Vanuit WVS worden er een aanzienlijk aantal WSW-ers bij gemeente Roosendaal te werk gesteld. In het eerste en vierde kwartaal van het jaar 35 personen, de rest van het jaar 75 WSW-ers. De beste krachten lopen mee in de ploegen van de gemeente, de minderen worden begeleid door WVS zelf die in regie veel (laagkwalitatief) bulkwerk doet.

Daarnaast zijn er structureel 20 mensen met een werk activeringsplaats (WAP) aan het werk bij Openbare Werken. Zij hebben recht op een uitkering en werken met behoud daarvan. Het Werkplein beoordeelt eerst hun arbeidsvermogen en stuurt een gedeelte hiervan door naar WVS. WVS beziet waar deze medewerkers het beste passen: in een productieomgeving of bij de buitendienst.

Vervolgens krijgen uitkeringsgerechtigden voor 13 weken een korte WAP aangeboden. Gedurende die tijd werken zij met behoud van uitkering, krijgen zij (praktijk)opleiding en doen ze arbeidsritme op. Als dat goed gaat, wordt de WAP met negen maanden uitgebreid. Na 1 jaar is het de bedoeling dat zij uitstromen naar de markt.

Afhankelijk van hun arbeidsvermogen zijn mensen aan de wijkteams toegedeeld of heeft de opzichter van WVS ze onder zijn vleugels genomen. Vanuit het Werkplein (klantmanager) kan niet in begeleiding op het werk worden voorzien.

Afgelopen twee jaar zijn 22 WAP-ers doorgestroomd naar een vaste baan of wisselen werk via uitzendbureaus af met korte periodes van een uitkering.

Aan deze werkwijze zit een consequentie. Het openbaar gebied op A-niveau onderhouden met deze doelgroepen is niet mogelijk. De doelstelling is wel om het kwalitatief zo goed mogelijk te doen, maar er zijn geen prestatieafspraken met de "maatschappelijke leveranciers" gemaakt. Er wordt afgerekend op basis van regiewerk, niet op een vooraf vastgesteld beeld, product of prestatie.

De huidige praktijk is dat men de laatste tijd met moeite voldoende geschikte kandidaten uit de WWB-kaartenbak weet te vissen.

Het gemeentebestuur heeft bewust gekozen voor maatschappelijk/sociaal belang boven esthetische uitstraling van het groen. Overigens betekent dit niet dat het aantal klachten over de openbare buitenruimte omhoog is gegaan, die zijn juist het laatste jaar gedaald. Het

detacheringsbedrijf. Dit detacheringsbedrijf is de derde partij, welke door de stichting wordt ingeschakeld en fungeert als een uitzendbureau. Het detacheringsbedrijf beheert de poule, de bouwbedrijven nemen tegen een vastgestelde prijs⁷ mensen uit de pool af om hun SROI-verplichting in te vullen. Een traject duurt maximaal twee jaar en start met een intakeperiode van twee weken bij een opleidingsbedrijf. Na deze eerste twee weken brengt het opleidingsbedrijf een advies uit over de geschiktheid van kandidaten voor een trainingsperiode van maximaal 13 weken (met behoud van uitkering). Zodra zij hier klaar voor zijn, stromen zij in de arbeidspoule.

Deelnemende Zeeuwse gemeenten betalen per kandidaat € 1.500,- voor opleidingskosten en maximaal 15 weken uitkering aan de stichting. De mensen die in de pool komen, blijven vervolgens zeven kwartalen uit de uitkering.

Om dit systeem in de lucht te houden, stellen de bedrijven voor dat bij elke aanbesteding een SROI-verplichting moet worden opgenomen om van deze pool gebruik te maken. Bedrijven die geen deelnemer in deze poule zijn, kunnen dat dan worden.

Vanuit de VZG is één en ander in een convenant opgenomen, alle Zeeuwse gemeenten hebben hierover een positieve grondhouding aangenomen.

7.2.3 Onkruidbestrijding op verhardingen

De drie gemeenten beschikken zelf elk over een aanzienlijk areaal aan elementen- en halfverhardingen waarop onkruidbestrijding noodzakelijk is. Indien de wetgever zijn voornemens voort zet, zal op korte termijn chemische onkruidbestrijding niet langer zijn toegestaan.

Vlissingen	1.764.000 m ²
Middelburg	1.710.000 m ²
<u>Veere</u>	<u>1.015.000 m²</u>
Totaal	4.489.000 m ²

Orionis Walcheren kan voorzien in niet-chemische bestrijding. Recent is één “stoommachine” aangeschaft, die inmiddels op diverse plaatsen is ingezet. Vooralsnog beschikt Orionis Walcheren nog niet over eenheidsprijzen die gebaseerd zijn op langere ervaring met dit materieel en de bediening ervan.

⁷ De inleenprijs is vastgesteld op € 22,74 (peildatum mei 2015)

8.3 Wie-is-waar-goed-in?

Er lijkt in dezelfde vijver te worden gevist. Bij Orionis Walcheren wordt het voorbeeld gegeven dat zij een goede doorstroming weten te realiseren bij mensen die voor het schildersvak kiezen. De vraag is hier zo hoog, dat nagenoeg baangarantie kan worden gegeven. Gezien de personeelsbehoefte in de bouw is hier min of meer hetzelfde aan de hand, maar blijkbaar is er meer animo voor het schildersvak zodat hier geen vergelijkbaar initiatief als in de bouw⁸ nodig is.

Het initiatief van de Zeeuwse bouwwereld overlapt op het eerste gezicht de werkzaamheden van Orionis Walcheren in relatie tot de Participatiewet. Maar Orionis Walcheren profiteert hier ook van. Zij levert immers deelnemers voor de bouwpoole en heeft niet zelf te investeren in de opleiding. Dat doet de bouwbranche in dit geval.

8.4 Zelf doen of via de markt?

Vooralsnog is detachering voor Orionis Walcheren het meest rendabel. Echter om meer te kunnen detacheren zal er een grotere vraag aangeboord moeten worden. De afweging die hierbij gemaakt zal moeten worden is hoe dat voor werkzaamheden in het groen het beste past: via SROI of via een verdergaande verbinding tussen de buitendiensten en Orionis Walcheren. En in het laatste geval, hoe dit dan optimaal vorm te geven.

Ten aanzien van de SROI is een kanttekening te maken. Want in hoeverre kan een bedrijf waaraan een opdracht wordt gegund gehouden worden aan de inzet van Walcherse kandidaten? Dit bedrijf kan mogelijk al vóór de inschrijving voldoen aan deze verplichting. Voorts is het de vraag in hoeverre het echt langdurige toegevoegde waarde voor een kandidaat oplevert als een bedrijf "van buiten"⁹ Walcherse kandidaten inzet. Waarschijnlijk zal dat dan alleen maar voor de duur van het werk zijn.

Een ander vraagstuk is wat voor soort organisatie willen de gemeenten en gemeenschappelijke regeling zelf dat Orionis Walcheren is en wat zijn de bijbehorende doelen?

In het geval dat "zelf doen" de voorkeur geniet, zijn er globaal drie mogelijkheden:

- Een leerwerkomgeving waarin kandidaten kunnen in-, door- en uitstromen naar regulier werk door vooral werknemersvaardigheden op te doen;
- Een leerwerkomgeving waarin kandidaten kunnen in-, door- en uitstromen naar regulier werk in de groenvoorziening door werknemers- en gericht vakvaardigheden aan te leren;
- Een werkbedrijf dat passend werk biedt aan mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt. Uitstroom is geen doel meer.

⁸ Zie paragraaf 6.2.2

⁹ Op Walcheren zijn geen grote groen aannemers gevestigd.

De praktijk leert dat gezien de huidige financiële resultaten deze variant niet echt toekomstbestendig is, waarschijnlijk ook niet bij een nog hoger aandeel SROI. De invloed van extra werk in het geval van onkruidbestrijding op verhardingen maakt de situatie uiteraard gunstiger. De vraag is of dit via SROI "voldoende" oplevert om Orionis Walcheren een impuls mee te geven.

9.3 Werk-leerbedrijf

De tweede optie lijkt kansrijker, maar heeft wel meer impact op de bedrijfsvoering van betrokken organisaties. Het uitgangspunt is dat iedereen doet waar die goed(koop) in is en via een uitgekende vorm van samenwerking synergie laat ontstaan. De kracht van de buitendiensten ligt in de vakinhoudelijke (groen)kennis, die van Orionis Walcheren in het begeleiden van mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt en het weer terug in het arbeidsproces krijgen.

Wanneer de buitendiensten zo veel als mogelijk de hiervoor geschikte werkzaamheden exclusief door medewerkers van Orionis Walcheren laten doen en daarbij de begeleiding (per doelgroep) op maat inrichten, kan op de goedkoopst mogelijke manier gewerkt worden aan het onderhoud van de buitenruimte en het zoveel als mogelijk laten (her)intreden van cliënten cq ze nuttig bezig houden.

Dit vraagt een tweedeling in werkzaamheden. Al het vakwerk waar gekwalificeerde medewerkers voor nodig zijn, dient dan door de gemeente zelf gedaan te worden. Al het andere door resterende medewerkers van Orionis Walcheren die hiervoor geschikt zijn.

In de vorige paragraaf zijn drie mogelijkheden benoemd met verschillende doelstellingen. Het advies is om al deze mogelijkheden in te zetten, aangezien het afnamepotentieel van de markt in Zeeland beperkt is. Eén enkele doelstelling gaat naar verwachting onvoldoende effect opleveren.

Bij de "oude" WSW-doelgroep was er al geen sprake van uitstroom, dat zal in de toekomst niet veranderen. Weliswaar neemt de groep formeel af door natuurlijk verloop, maar mensen met dezelfde indicering komen via de WWB wel binnen. Omdat zij een ander etiket opgeplakt krijgen, wil dat niet zeggen dat hun mogelijkheden opeens zijn toegenomen. Hoe dan ook, er zal altijd een aanzienlijke groep zijn die in het bestand blijft. Intensief inzetten op (door- en) uitstroom is zinloos en weggegooid geld. Voor deze groep dient er nuttig werk te zijn met passende begeleiding. Als dat dan toch door de deelnemende gemeenten wordt betaald, dan kunnen die er ook maar beter de vruchten van plukken (voor zover het arbeidsvermogen dit mogelijk maakt). Voor deze groep is het hebben van een werkplek de doelstelling. Vanuit het groen kan daarin worden voorzien door al het laagwaardige werk door deze groep te laten doen.

Dan resteert de groep die over betere kansen beschikt. Al naar gelang arbeids- en ontwikkelingsvermogen en affiniteit met het groen, is hier een tweedeling te maken:

- diegenen die daadwerkelijk naar een vakinhoudelijke functie toe kunnen groeien;
- diegenen die alleen werknemersvaardigheden moeten aanleren.

Beiden zijn in potentie geschikt voor herintreding in de arbeidsmarkt, zij het met verschillende kansrijkheid. Het hebben van vakinhoudelijke kennis zal naar verwachting een beter perspectief opleveren. Er wordt dan dus bewust niet in iedereen geïnvesteerd om door

een verlies voor de gemeenschappelijke regeling oplevert, komt dit ook op het conto van de gemeenten. En als zij naast een opdracht pakt en onvoldoende werk heeft is het resultaat dat dekking voor kosten ontbreekt. In plaats daarvan kan voor investering worden gekozen. Dat betekent echter niet dat Orionis Walcheren tegen “elke prijs” mag leveren. Nog steeds dient er op basis van marktconforme tarieven te worden gewerkt. Dit houdt partijen scherp en maakt het inzichtelijk waar het fout gaat als het fout gaat.

9.5 Budgethouderschap

Op het moment dat het werkaanbod vanuit Orionis Walcheren niet toereikend zou zijn, mag dit niet betekenen dat de vastgestelde onderhoudsniveaus van desbetreffende gemeenten niet meer bereikt kan worden. Daarbij komt dat de deelnemende gemeenten verschillende onderhoudsniveaus hanteren en dit ook graag zo houden. Dat de ene daardoor duurder uit is dan de ander, spreekt voor zich. Dit heeft effect op de financieringsstromen. Wanneer dit volledig buitenom de buitendiensten zou gaan, betekent dit dat zij overgeleverd zijn aan Orionis Walcheren. Die kan echter niet de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het openbaar gebied op zich nemen.

De groenbudgetten dienen dan ook bij de gemeenten te blijven. Dit borgt dat in geval van een afnemend geschikt cliëntenbestand bij Orionis Walcheren de buitendiensten alsnog tekort komende capaciteit in de markt kunnen inhuren. Uiteindelijk ligt er ook een bestuurlijke afspraak over de onderhoudsniveaus van de buitenruimte.

9.6 Organisatie versus organiseren

In de zienswijze van Orionis Walcheren zou van een Walchers groenbedrijf sprake kunnen zijn. Dat neigt naar een organisatievorm. Echter in plaats van op een organisatie kan de focus beter op organiseren liggen. De materie is complex en de maatschappelijke en financiële belangen hoog. Met drie gemeenten die elk hun eigen besturen hebben en per gemeente ook nog eens meerdere afdelingen die hier raakvlak mee hebben, is er in meer of mindere mate sprake van “koninkrijkjes”. Die elk hun “eigen” belangen en verantwoordelijkheden hebben voortkomend uit de uitvoering van beleid. Daardoor is het lastig om overzicht en gezamenlijke slagkracht te ontwikkelen. Toch is dat het wat nodig is om door te kunnen pakken en het probleem efficiënt en effectief aan te pakken.

Dat moet groeien. Wie wat doet is niet belangrijk, zolang diegene het maar doet die hier het best toe in staat is en hier onderling overeenstemming over is. Het gaat over samenwerken, niet over samenvoegen. Als er in de toekomst een (andere) organisatievorm beter geschikt voor zou zijn, dan komt dat later wel tot uiting. Vooralsnog is een separate organisatie overbodig en onwenselijk.

9.7 Onkruidbestrijding op verhardingen

Met de aankomende arbeidsintensivering bij onkruidbestrijding op de verhardingen ligt hier het spreekwoordelijke schot voor open doel. Echter, dat zal nog niet op korte termijn effect genereren. Gemeente Middelburg heeft de huidige onkruidbestrijding al aan Orionis Walcheren uitbesteed en heeft voor de beoogde uitbreiding aan arbeid geen geld. Bij gemeente Veere en Vlissingen is dat wel het geval, maar is dit werk voor de komende twee jaar bij een marktpartij weggezet. Vanuit SROI profiteert Orionis Walcheren daar wel wat van. Maar per saldo schiet dit niet echt op.

begeleiding van mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt. Dit vraagt tijd en moeite van alle betrokkenen. Echter, het wiel hoeft niet helemaal opnieuw uitgevonden te worden. Door te informeren hoe dat bij andere organisaties (gemeente Roosendaal) is gedaan, kan lering worden getrokken en eventuele valkuilen worden vermeden.

10.4 Ultieme vorm van SROI

Wanneer Orionis Walcheren het “exclusieve recht” krijgt op bemensing van werkzaamheden die voor de buitendiensten moeten worden gedaan, kan dit gevolgen hebben voor de commerciële marktpartijen. Er wordt geadviseerd deze ergens in het samenwerkingstraject te betrekken en samen naar een balans te zoeken. Zodat er überhaupt uitstroom mogelijk blijft. Eigenlijk is dit de ultieme vorm van Social Return on Investment.

10.5 Onkruidbestrijding op verhardingen

Eenzijds liggen er al contractuele verplichtingen van de meeste buitendiensten met marktpartijen, waarbij is geanticipeerd op de veranderende wetgeving op het gebied van onkruidbestrijding. Anderzijds heeft Orionis Walcheren een beperkte hoeveelheid materieel en ervaring op dit vlak. Dit geeft de ruimte om deze ervaring op te doen en zonodig investeringen te plegen om zo naar een situatie toe te werken waarbij Orionis Walcheren in samenspraak met de buitendiensten na twee jaar¹³ deze werkzaamheden door mensen met een achterstand tot de arbeidsmarkt kan laten uitvoeren.

¹³ Looptijd huidige contracten.

Bijlage 12 Invulling burgerinitiatieven in groenbeheer

Participatievormen in het groenbeheer

In de onderstaande tabel zijn de verschillende participatievormen in het groenbeheer beschreven. Het gaat hierbij om de vormen die mogelijk toepasbaar zijn binnen de gemeente Middelburg.

	Vorm	Voorbeelden	Beschrijving
A	Wettelijke taken gemeente		Gemeente is verantwoordelijk voor haar taken in het gemeentelijk groen. Uitvoering van beheer en onderhoud kan zowel door gemeentelijke dienst als aannemers gebeuren.
B	Adoptie formeel door een bedrijf (commercieel)	Rotondeadoptie	De onderneming adopteert groen en draagt zorg voor het groenonderhoud hiervan. Als tegenprestatie is de ondernemer in de gelegenheid reclame-uitingen te plaatsen in het geadopteerde groen.
C	Adoptie formeel door een burger met overeenkomst (individueel)	Boomspiegels, snippergroen	Met de burger wordt een bruikleen- of adoptieovereenkomst opgesteld. De burger draagt in het vervolg zorg voor het onderhoud en de inrichting van desbetreffend stuk groen. De randvoorwaarden "uitgifte groen" gelden hierbij, zie paragraaf 5.3.
D	Adoptie informeel (individueel)	Boomspiegels, snippergroen, vegen van de stoep, onkruid uithalen	Er wordt niets contractueel vastgelegd. De bewoner pakt met het tuinieren het direct aangrenzende perceel mee, terwijl dat er geen afspraken vastliggen. Aan de inrichting wordt niets veranderd.
E	Onderhoud openbaar groen in groter gebied (stichting of andere rechtsvorm)	Stichting Bomenbuurt Griffioen, Speelhof Hoogerzael Sprenckpark Beweegpad Griffioen	De burger of groep burgers heeft een georganiseerde (stichting of andere rechtsvorm) zelfstandige of meewerkende rol in groenbeheer. Het onderhoudsniveau kan hierdoor verbeteren. De gemeente voert bepaalde taken (bv mechanisch onderhoud of basis taken) de burger andere taken of extra beheer. Het gevoel van eigenaarschap is belangrijk. Als mensen en organisaties het gevoel krijgen dat ze het geldprobleem van de gemeente oplossen, is de motivatie over.
F	Zelfsturende teams (tuinlieden, mensen met afstand tot arbeid en bewoners)		De gemeentelijke onderhoudsploeg beschikt over het onderhoudsbudget (wijze waarop dit vorm krijgt vraagt om onderzoek) voor groenbeheer voor het betreffende gebied. Naar eigen inzien en in overleg met een bewonersgroep (die samen met hen een team vormen) kent de ploeg prioriteiten toe aan taken. Mensen met afstand tot de arbeidsmarkt (uit de wijk) kunnen betrokken worden in het team. Problemen die vanuit de wijk worden aangegeven, kunnen in dit team worden besproken en worden aangepakt. De totaal prestatie moet voldoen aan de algemene kwaliteitseisen. Deze vorm moet een groot draagvlak in de wijk en bij de uitvoerenden hebben.
	Onderhouden van groen in	Nog geen concrete (lokale)	Het onderhoud wordt van de gemeente volledig overgedragen aan een buurt of een wijk. Dit kan

G	een groter gebied of kern	voorbeelden. Kan toegepast worden in bijvoorbeeld St. Laurens of Nieuw- & Sint Joosland of een afgebakende wijk	bv. St. Laurens of Nieuw- & Sint Joosland zijn. Het kan ook een afgebakend gebied betreffen. Het gebied wordt onderhouden door de bewoners of door derden in opdracht van bewoners. Dit zal gebeuren tegen een vergoeding die gelijk staat aan de huidige onderhoudskosten van het gebied. Het gehele budget gaat mee en bewoners mogen het restant vrij besteden. Belangrijk hierbij is dat de initiatiefnemer(s) een rechtspersoon aannemen. Afspraken worden in een overeenkomst vastgelegd. In deze vorm is de initiatiefnemer de opdrachtgever en kan hij met de vergoeding specialistisch werk uitbesteden. Wat overblijft van de vergoeding is te gebruiken voor activiteiten in organisatie door de initiatiefnemer. Ook kan het zijn dat er geen budget overblijft, maar er door de inzet van bewoners juist een betere kwaliteit wordt gerealiseerd. Deze participatievorm moet vanuit de burger starten. De term "right to challenge" hoort bij deze vorm.
---	----------------------------------	--	---

Stichting bomenbuurt Griffioen

Naar aanleiding van het groenrenovatieplan in februari 2003 is deze stichting opgericht. De stichting is op constructieve wijze met de gemeente aan de slag gegaan een verbeterplan in plaats van volledig renovatieplan op te stellen. De stichting heeft na realisatie het groenbeheer op zich genomen, het aanstellen van een rechtspersoon (stichting) is hierbij noodzakelijk. Tot op heden is deze partij erg betrokken bij plannen in de Griffioen. Meer informatie op www.griffioengroen.com

Stichting Speelhof Hoogerzael

Ook Speelhof Hoogerzaele is gelegen in de Griffioen in Middelburg waarbij een stichting de aanleg en het onderhoud van de speeltuin op zich heeft genomen. De Speelhof is een natuurlijk speelterrein waar kinderen kunnen ravotten tussen groen, spelen met water of op onderzoek gaan in de natuur. Hiernaast is er ook een educatief traject, waarbij kinderen al spelend wat over planten en voedselplanten (bessen/bramen) kunnen leren.

Met behulp van een groot aantal vrijwilligers (van toezichthouders, tot coördinatoren onderhoud/educatie en uitvoering, ontvangst paviljoen) wordt er hard gewerkt aan de instandhouding van het park. Meer informatie op www.speelhofhoogerzael.nl.

Beweegpad Griffioen

Het ontstaan van het beweegpad, gerealiseerd in 2014 is een initiatief van een groep wijkbewoners om oud en jong te stimuleren te bewegen in de eigen omgeving. Bij de ontwikkeling van het beweegpad is gebruik gemaakt van bestaande elementen, zoals banken en verharding. Het project heeft de steun gekregen van gemeente, Zorgstroom, onderwijsinstellingen en Eben Haezer. Ook financieel gezien is er van veel verschillende kanten hulp geboden. Leidende factor hierin was de Stichting Griffioen "de wijk", meer informatie is dan ook te verkrijgen via het wijkteam: www.griffioendewijk.nl

Ontwikkeling Sprencpark

Dit is een intensievere samenwerking tussen gemeente, SLZ, Stichting TvZ en een aantal actieve omwonende. Met een werkgroep van deze samenstelling wordt actief gewerkt aan de ontwikkeling en uiteindelijk beheer van het Sprencpark in Klarenbeek. Het ontwerp is aangeboden aan de gemeente en hier is een bepaald budget (exploitatie nieuwbouw) voor beschikbaar gesteld. Meer informatie via www.klarenbeekveersepoort.nl of via de Gemeente Middelburg.

Groenbeheer Erasmuspark

In het Erasmuspark in Middelburg – Zuid zijn bewoners heel actief en werken mee in het onderhoud en beheer van het park. Een aantal vrijwilligers is in 2014 begonnen met een opruimactie. Ook worden er andere ludieke acties georganiseerd zoals het aanplanten van narcissenbollen, plaatsen van fruitbomen en het onderhouden van de beplanting. Deze karweitjes worden georganiseerd onder leiding van een vrijwilliger van SLZ, Jan Meijer. Meer informatie is te vinden op de facebookpagina van het park:

www.facebook.com/groups/erasmusparkmiddelburgzuid/

Middelburg Rozenstad

Middelburg Rozenstad is een project dat zich richt op het groener maken van de openbare ruimte en daarbij de burgers betreft. Samen wordt gewerkt om het 'grijs' in Middelburg om te vormen naar een mooie groene ruimte en de leefbaarheid hierbij te vergroten. Meer informatie via

middelburgrozenstad@gmail.com.

Rotondeadoptie

Niet alleen voor de burger, maar ook voor ondernemers is het mogelijk te participeren in de groene openbare ruimte. Zo worden rotondes in Middelburg geadopteerd door lokale ondernemers, een externe partij verzorgt hierbij het groenonderhoud en de adoptiecontracten. Meer informatie hierover op www.rotondespecialist.nl. Dergelijke manieren van adoptie is niet alleen mogelijk op rotondes, maar kan ook gelden voor bijvoorbeeld bloembakken.

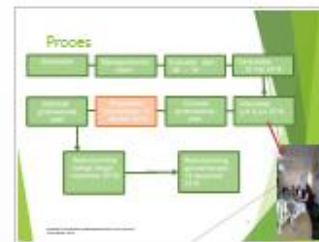
Bijlage 13 Presentatie 10 en 11 oktober 2016

1

2

3

4

5

6

7

Keuze	Keuze 1	Keuze 2	Keuze 3	Keuze 4	Keuze 5
Keuze 1	100%	100%	100%	100%	100%
Keuze 2	100%	100%	100%	100%	100%
Keuze 3	100%	100%	100%	100%	100%
Keuze 4	100%	100%	100%	100%	100%
Keuze 5	100%	100%	100%	100%	100%

8

9

10

Omvormen van onderhoudsintensieve verhardingen op locaties waar de functie dit toelaat.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Omvorming van verharding kan bv. naar gras of bosplantsoen, en leid tot minder beheer en bestrijding van onkruid op verhardingen.											
Openbare ruimte plaatselijk geschikt maken voor regenwaterberging; locaties bepalen op aangeven van civiele en rioleringsplannen. Vegetatie en beplanting selecteren aan de hand van de Beslismodule.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Doorvoeren van vandalismeproof meubilair; bij vandalisme aan meubilair (bankjes, afvalbakken e.d.) deze vervangen door vandalismeproof materiaal.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Aansluiting wandelnetwerk naar groene buffers stad; meer bekendheid creëren van de stadsparken in Middelburg, door het wandelnetwerk hierop aan te sluiten.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Promoten bekendheid groen in de stad via diverse media;	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Frequent de afspraken over honden in de openbare ruimte communiceren. Verder realiseren van meer losloopgebieden.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Opwaarderen groen rond bunkers Toorenvlied en rond molens op het Bolwerk; Toepassen van klimaat- en biodiversiteitsmaatregelen op het Bolwerk en de molens.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
Totaal	€ 0	€ 229.994	€ 229.994	€ 229.994	€ 258.994	€ 243.994	€ 243.994	€ 243.994	€ 243.994	€ 243.994	€ 243.994

Bijlage 14 Meerjarenprogramma

hieronder is de meerjarenplanning tot 2026 weergegeven. In de tabel zijn de actiepunten gesorteerd naar urgentie. Rood geeft de 1^e prioriteit aan, hierna geel, blauw en tot slot groen.

	3e prioriteit; niet gecaluleerde verdere verrijking van het groenbeheer
	Algemeen - Groenbeleidsplan
	2e prioriteit; toevoegingen aan het groenbeheer met een groot draagvlak en beperkte kosten
	1e prioriteit, noodzakelijk om basis uitgangspunten van GBP te realiseren

Nr.	Actiepunt	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Toelichting
	Onkruidbestrijding	€ 0	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	
1	Onkruidbestrijding in openbaar plantsoen en onverhard oppervlak zonder chemische bestrijdingsmiddelen. Van 5 schoffelbeurten naar 7 schoffelbeurten per jaar.	2017 p.m.	2018 € 141.244	2019 € 141.244	2020 € 141.244	2021 € 141.244	2022 € 141.244	2023 € 141.244	2024 € 141.244	2025 € 141.244	2026 € 141.244	In plaats van 5 onderhoudsrondes 7 werkrondes minus de kosten van chemische bestrijding.
2	Opvang van het structureel tekort voor het groenonderhoud op begraaftuinen. Voor dit tekort is, ook na de verhoging van de tarieven, nog geen dekking gevonden.	€ 0	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000	€ 3.000	In plaats van 5 onderhoudsrondes 7 werkrondes minus de kosten van chemische bestrijding.
3	Beheer begraaftuinen, de onkruidbestrijding op half verharde paden	p.m.	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	Grindpaden en andere halfverharde paden chemievrij beheren.
4	Evaluatie, en zonodig aanpassing, groenbeleidsplan.	p.m.	€ 7.500	€ 7.500	€ 7.500	€ 7.500	€ 7.500	€ 7.500	€ 7.500	€ 7.500	€ 7.500	
2	Verrijking en het oplossen knelpunten in groenbeheer.	€ 0	€ 29.000	€ 29.000	€ 29.000	€ 43.000	€ 43.000	€ 43.000	€ 43.000	€ 43.000	€ 43.000	
	Terugdringen van wortelopdruk op basis van klachten/meldingen en schouw. Het huidige budget is onvoldoende.	€ 0	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	Het bedrag is gebaseerd op de besteding van het huidige budget van 35.000 per jaar. Dit bedrag is niet toereikend en de problematiek neemt door groei van de bomen toe.
	Verhogen van snoeifrequentie van bomen van 1/6jr naar 1/4jr					€ 14.000	€ 14.000	€ 14.000	€ 14.000	€ 14.000	€ 14.000	Tot 2012 was de frequentie 1/4 jr uit bezuinigingsoverweging is het teruggebracht naar 1/6jr
	Toepassen van bloemenmengsels en bevorderen biodiversiteit. Dit groen op een insectvriendelijke manier beheren. Beplantingen zo beheren dat er aantrekkelijke nestel- en verblijfsgelegenheden zijn voor vogels.		€ 6.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	Aankoop zaden, vogelmonitoring, insectenmonitoring, Vlinderidylle, beedeals.
	Bevorderen biodiversiteit: door een brede sortiment (inheems) planten toe te passen en beheer hierop aan te passen.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Toepassen fruit- & notenbomen, voedselbossen; deze worden gerealiseerd onder voorwaarden dat de burger of organisaties het onderhoud voor rekening neemt. Gemeente verzorgt de aanplant ervoor.			€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	Aanlegkosten, aankoop plantmateriaal.
	Opstellen natuurwaardenkaart om de (beschermde) planten en dieren in Middelburg in kaart te brengen; vervolgens de gedragscode "bestendig beheer en onderhoud groenvoorzieningen" van VHG en Stadswerk implementeren.		€ 8.000									Kosten derden voor inventarisatie en vastleggen.
	Toepassen van burgerparticipatie in groenbeheer	€ 0	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 30.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	
	Burgerinitiatieven in het groen (model F uit GBP, zelfsturende teams); onderzoeken of het mogelijk is deze vorm toe te passen in Middelburg. Indien mogelijk in 2021 een pilot uitvoeren, waarbij eenmalig ambtelijke inzet is vereist ten behoeve van contractvorming, communicatie e.d.					€ 7.500						Derden en ambtelijke inzet en komen tot overeenkomsten met burgers, amenwerken aan de uitvoering.
3	Burgerinitiatieven in het groen (model G uit GBP, bewonersbeheer); onderzoeken of het mogelijk is deze vorm toe te passen in Middelburg. Indien mogelijk in 2021 een pilot uitvoeren, waarbij eenmalig ambtelijk inzet is vereist ten behoeve van contractvorming, communicatie e.d.					€ 7.500						Derden en ambtelijke inzet en komen tot overeenkomsten met burgers, amenwerken aan de uitvoering.
	Stimuleren van burgerinitiatieven en participatie in het groenbeheer, door jaarlijks een bedrag beschikbaar te stellen. Inzetbaar als cheque of als middelen/diensten vanuit de gemeente.		€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	Jaarlijks 7 a 8 ininitiatieven ondersteunen (de burger moet zelf ook inbreng leveren) a 2000 per initiatief. Steunen natuurwerkdag en (bollen) plnt acties met de buurt.
4	Evaluatie, en zonodig aanpassing groenbeleidsplan.					p.m.					p.m.	
	Bevorderen van stadslandbouw en realisatie/gebruik van voedselbossen. Dit op basis van burgerinitiatieven en met voorwaarden dat een deskundige partij (SLZ, TvZ, Velt) dit coördineert.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Behouden en doorontwikkelen van natuurvriendelijke oevers	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Organiseren kennisbijeenkomsten; hierbij kennis verstrekken over dak/gevelbegroeiing, milieu en klimaatverandering en delen van ervaring met burgerparticipatie.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Omvormen van onderhoudsintensieve verhardingen op locaties waar de functie dit toelaat.											
	Omvorming van verharding kan bv. naar gras of bosplantsoen, en leid tot minder beheer en bestrijding van onkruid op verhardingen.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
5	Openbare ruimte plaatselijk geschikt maken voor regenwaterberging; locaties bepalen op aangeven van civiele en rioleringsplannen. Vegetatie en beplanting selecteren aan de hand van de Beslismodule.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Doorvoeren van vandalismeproof meubilair; bij vandalisme aan meubilair (bankjes, afvalbakken e.d.) deze vervangen door vandalismeproof materiaal.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Aansluiting wandelnetwerk naar groene buffers stad; meer bekendheid creëren van de stadsparken in Middelburg, door het wandelnetwerk hierop aan te sluiten.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	

Nr.	Actiepoint	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	Toelichting
	Onkruidbestrijding	€ 0	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	
1	Onkruidbestrijding op openbaar plaatsen en gebieden/roepdekkende zones op basis van bestrijdingsmiddelen. Van loslooppaden en aanplantgebieden (jaar/veit) dit overnemen het structureel tekort voor het groenonderhoud op begraafplaatsen. Voor dit bestrijden op de verdunde zone de bevoegdheid gevonden.	p.m.	€ 141.244	€ 141.244	€ 141.244	€ 141.244	€ 141.244	€ 141.244	€ 141.244	€ 141.244	€ 141.244	In plaats van 5 onderhouds rondes 7 werkrondes minus de kosten van chemische bestrijding.
	Beheer begraafplaats op de onkruidbestrijding op halfverharde paden/ gevelbegroeiing.	p.m.	€ 37.250	€ 37.250	€ 37.250	€ 37.250	€ 37.250	€ 37.250	€ 37.250	€ 37.250	€ 37.250	In plaats van 5 onderhouds rondes 7 werkrondes minus de kosten van chemische bestrijding.
2	Verdunde zone op de onkruidbestrijding op halfverharde paden/ gevelbegroeiing. Merken en het oplossen knelpunten in relatie met burgerparticipatie.	€ 0	€ 29.000	€ 29.000	€ 29.000	€ 43.000	€ 43.000	€ 43.000	€ 43.000	€ 43.000	€ 43.000	Grindpaden en andere halfverharde paden chemievrij beheren.
	Terugdringen van wortelopdruk op basis van klachten/meldingen en schouw. Het huidige budget is onvoldoende.	p.m.	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	Het bedrag is gebaseerd op de besteding van het huidige budget van 35.000 per jaar. Dit bedrag is niet toereikend en de problematiek neemt door groei van de bomen toe.
	Omvorming van verharding kan bv. naar gras of bosplantsoen, en leidt tot minder beheer en bestrijding van onkruid (reductie van 1/6jr naar 1/4jr).	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	Tot 2012 was de frequentie 1/4 jr uit bezuinigingsoverweging is het teruggebracht naar 1/6jr
5	Openbare ruimte plaatselijk geschikt maken voor regenwaterberging; locaties bepalen op aangeven van civiele en rioleringsplannen. Vegetatie en beplanting selecteren aan de hand van de Besismodule.	p.m.	€ 6.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	€ 10.000	Aankoop zaden, vogelmonitoring, insectenmonitoring, Vlinderidylle, beedeals.
	Verdunde zone op de onkruidbestrijding op halfverharde paden/ gevelbegroeiing. Merken en het oplossen knelpunten in relatie met burgerparticipatie.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Beheer hierop aan te passen.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Toepassen fruit- & notenbomen, voedselbossen; deze worden gerealiseerd onder de stadsparke in Middelburg, door het wandelnetwerk hierop aan te sluiten.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	Aanlegkosten, aankoop plantmateriaal.
	Promoten bekendheid groen in de stad via diverse media.	p.m.	p.m.	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	€ 4.000	
	Verzorg de aanplant voor.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Frequent de afspraken over handen in de openbare ruimte communiceren. Verder Opstellen natuurwaardenkaart om de (beschermd) planten en dieren in Middelburg in kaart te brengen en vervolgens de besteding beheer en onderhoud.	p.m.	€ 9.000	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	Kosten derden voor inventarisatie en vastleggen.
	Opwaarderen groen rond bunkers Toorenvlied en rond molens op het Bolwerk; Toepassen kleurig gewas en verlenging van het bloeiseizoen door variatie aan plantsoorten.	€ 0	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	
	toepassen van burgerparticipatie in groenbeheer	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Burgerinitiatieven in het groen (model F uit GBP, zelfsturende teams); onderzoeken of het mogelijk is deze vorm toe te passen in Middelburg indien mogelijk in 2021 een pilot	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	Derden en ambtelijke inzet en komen tot overeenkomsten met burgers, samenwerken aan de uitvoering.
	Maakten, waarbij eenmalig ambtelijke inzet is vereist ten behoeve van contractvorming, communicatie e.d.	€ 0	€ 229.994	€ 229.994	€ 229.994	€ 258.994	€ 243.994	€ 243.994	€ 243.994	€ 243.994	€ 243.994	
3	Burgerinitiatieven in het groen (model G uit GBP, bewonersbeheer); onderzoeken of het mogelijk is deze vorm toe te passen in Middelburg. Indien mogelijk in 2021 een pilot uitvoeren, waarbij eenmalig ambtelijk inzet is vereist ten behoeve van contractvorming, communicatie e.d.											Derden en ambtelijke inzet en komen tot overeenkomsten met burgers, samenwerken aan de uitvoering.
	Stimuleren van burgerinitiatieven en participatie in het groenbeheer, door jaarlijks een bedrag beschikbaar te stellen. Inzetbaar als cheque of als middelen/diensten vanuit de gemeente.		€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	Jaarlijks 7 a 8 initiatieven ondersteunen (de burger moet zelf ook inbreng leveren) a 2000 per initiatief. Steunen natuurwerkdag en (bollen) plint acties met de buurt.
4	Evaluatie, en zonodig aanpassing groenbeleidsplan.						p.m.					
	Bevorderen van stadslandbouw en realisatie/gebruik van voedselbossen. Dit op basis van burgerinitiatieven en met voorwaarden dat een deskundige partij (SLZ, TvZ, Velt) dit											
Nr.	Aankoop	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	
1	Bevorderen van doorontwikkeling van natuurruimte oeveren	€ 0	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	€ 185.994	
2	Bevorderen van doorontwikkeling van natuurruimte oeveren	p.m.	€ 0	€ 29.000	€ 29.000	€ 29.000	€ 43.000	€ 43.000	€ 43.000	€ 43.000	€ 43.000	
3	Oplossen van knelpunten in relatie met burgerparticipatie.	€ 0	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 30.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	
4	Bevorderen van doorontwikkeling van natuurruimte oeveren met burgerparticipatie.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Totaal	€ 0	€ 229.994	€ 229.994	€ 229.994	€ 258.994	€ 243.994	€ 243.994	€ 243.994	€ 243.994	€ 243.994	
5	Omvormen van onderhoudsintensieve verhardingen op locaties waar de functie dit toelaat. Omvorming van verharding kan bv. naar gras of bosplantsoen, en leidt tot minder beheer en bestrijding van onkruid op verhardingen.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Openbare ruimte plaatselijk geschikt maken voor regenwaterberging; locaties bepalen op aangeven van civiele en rioleringsplannen. Vegetatie en beplanting selecteren aan de hand van de Besismodule.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Doorvoeren van vandalismproof meubilair; bij vandalisme aan meubilair (bankjes, afvalbakken e.d.) deze vervangen door vandalismproof materiaal.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Aansluiting wandelnetwerk naar groene buffers stad; meer bekendheid creëren van de stadsparken in Middelburg, door het wandelnetwerk hierop aan te sluiten.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Promoten bekendheid groen in de stad via diverse media;	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Frequent de afspraken over handen in de openbare ruimte communiceren. Verder realiseren van meer losloopgebieden.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Opwaarderen groen rond bunkers Toorenvlied en rond molens op het Bolwerk; Toepassen kleurig gewas en verlenging van het bloeiseizoen door variatie aan plantsoorten.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Jaarlijks technische schouw op basis van CROW - meetlatten.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.	
	Totaal	€ 0	€ 229.994	€ 229.994	€ 229.994	€ 258.994	€ 243.994	€ 243.994	€ 243.994	€ 243.994	€ 243.994	

3e prioriteit; niet gecaluleerde verdere verrijking van het groenbeheer

Algemeen - Groenbeleidsplan

2e prioriteit; toevoegingen aan het groenbeheer met een groot draagvlak en beperkte kosten

